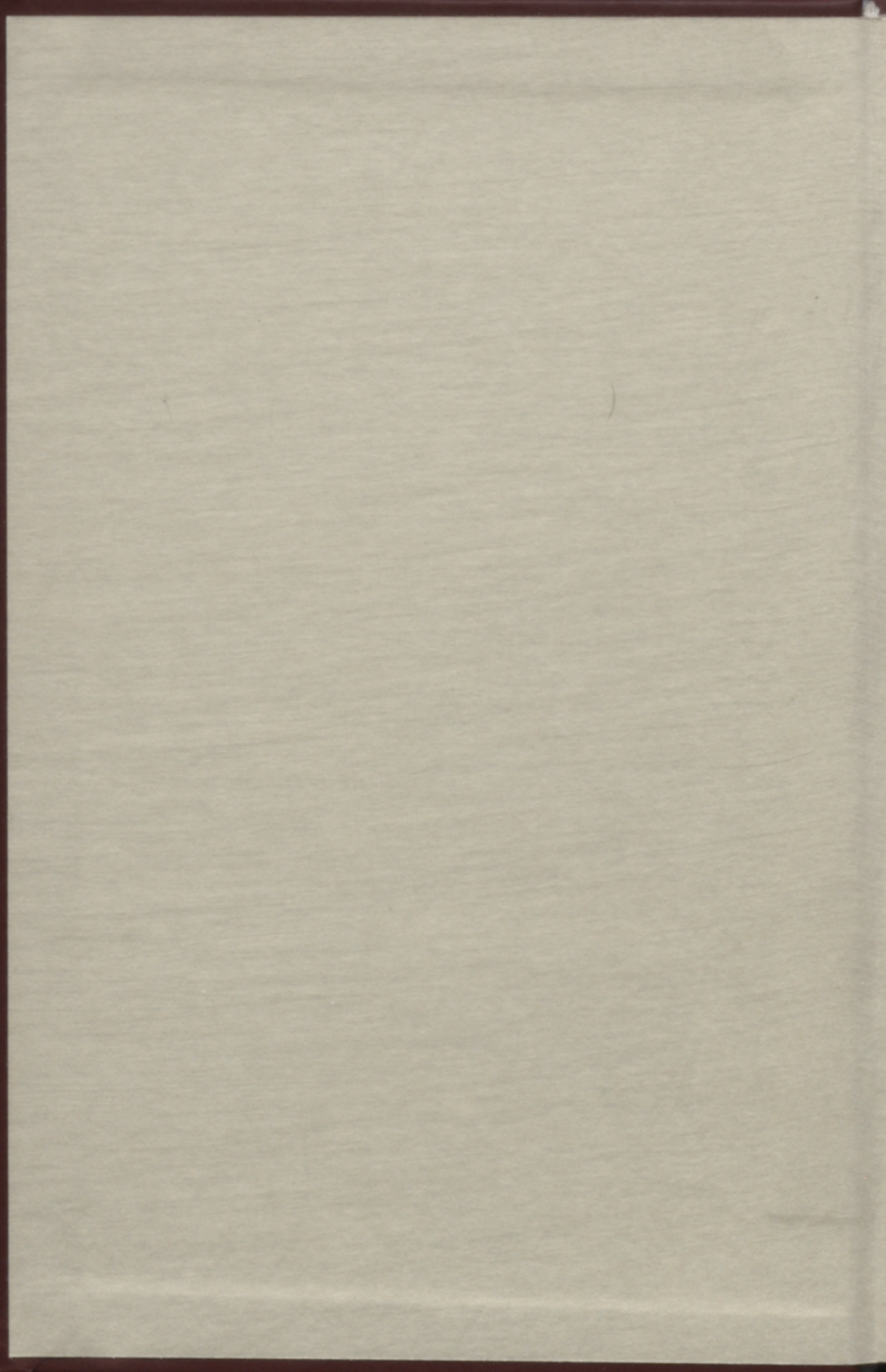
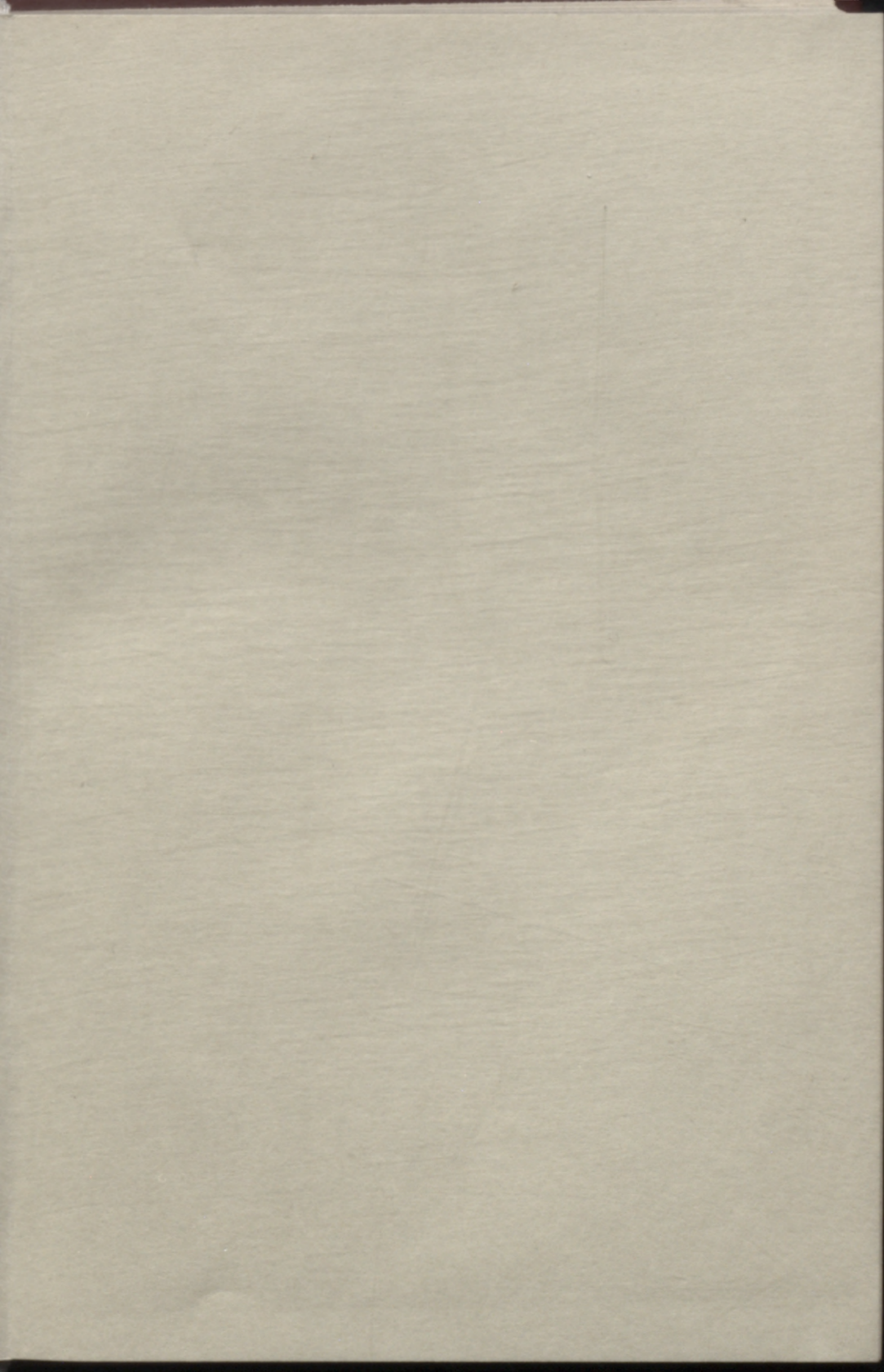
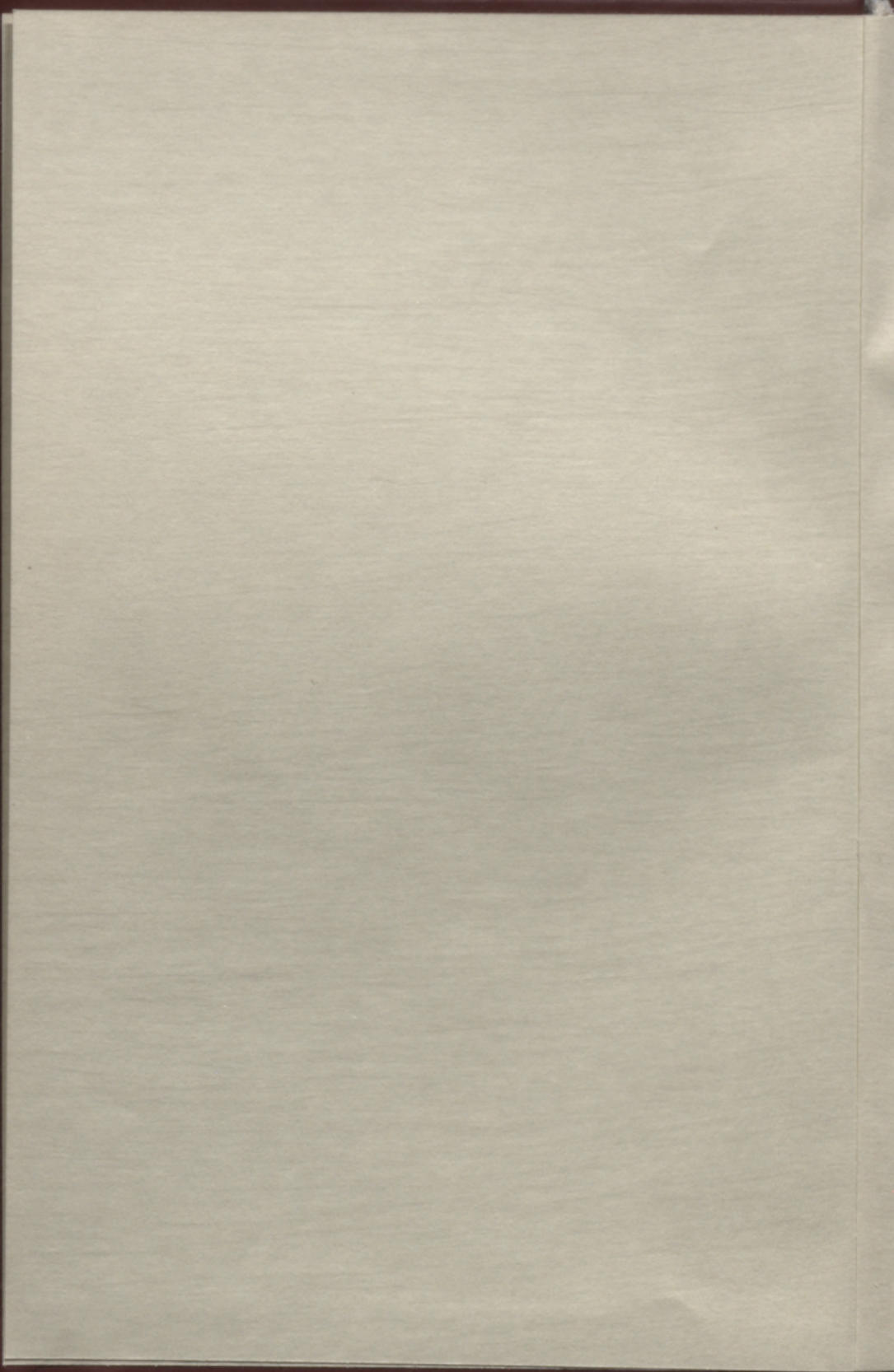

SVĒTS
MANTOJUMS
RĪGAI

SVĒTS MANTOJUMS
RĪGAI

EVERETT MANTON
RICAL

2002-4
167

L
021

SVĒTS MANTOJUMS RĪGAI

J. Misiņš un viņa bibliotēka

ANNO 1524

Rīga, 2002

UDK 027(474.3)+929
Sv 470

Redkolēģija *Anna Šmite* (atb. red.), *Velga Kince*,
Maija Krekle, *Arta Poriete*
Vāka mākslinieks *Dainis Breikss*
Maketētāja *Līga Krūmiņa*
Attēlu datorapstrāde *Kristīne Plostniece*

Attēli no
Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas fondiem

GRĀMATA IZDOTA AR
RĪGAS DOMES KULTŪRAS PĀRVALDES ATBALSTU

Ievadam

Misiņa bibliotēka, *Misiņi*, *Misiņš* – tā sarunvalodā jau vairākas lasītāju paaudzes dēvē Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēku – latviešu nacionālās literatūras krātuvi, kurā var meklēt visus Latvijas iespieddarbus kopš drukas pirmsākumiem līdz mūsdienām, kā arī latviešu, par Latviju un par latviešiem rakstīto, neatkarīgi no izdošanas vietas un valodas. Ar Misiņa vārdu pirmsākumā (1885) Tirzas pagasta Krāču mājās, tad Lejasciemā, no 1906. g. Rīgā, Misiņa vārdu šī krātuve nesusi līdzī visos pārmaiņu laikos. Mantojums, kuru lielais grāmatnieks Jānis Misiņš (1862 – 1945) kā sava darbīgā mūža veikumu nodeva visas sabiedrības izmantošanai Rīgas pilsētas pārziņā 1925. g., laika ritumā bagātinājies, nav šķirams no dāvētāja vārda. Arī pēc pievienošanas Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālajai (tagad – Latvijas Akadēmiskajai) bibliotēkai 1954. gadā. Šī bibliotēka visos laikos bijusi latviešu inteliģences pulcēšanās vieta – pie tām nacionālās kultūras bagātībām, par kurām ziņas sniedz drukātais vārds. Politiskās maiņas un kari ir iznīcinājuši daudzas bibliotēkas, bet *Misiņi* izdzīvoja. Padomju okupācijas gados šī bibliotēka tik daudziem Latvijā bija kā oāze tuksnesī nonākušajam – te skanēja latviešu valoda, te varēja «meklēt rakstos» par savu zemi, savu tautu, sastapt domu biedrus. Nāca atmodas gadi ar daudzām pārmaiņām. *Misiņiem* šis laiks sniedza iespēju pārcelties uz jaunu ēku Rūpniecības ielā 10, saņemt atpakaļ specfondos glabāto, papildināt ar milzīgu daudzumu trimdā izdotās literatūras. Ir 2002. gads. Bibliotēka dzīvo savu 117. gadu, bet dižajam grāmatniekam 25. aprīlī – 140. dzimšanas diena. Cik daudz mēs zinām par Jāni Misiņu, viņa darba turpinātāju Kārli

Egli, par šīs bibliotēkas vēsturi laiku lokos? Gandrīz 50 gadus pēc Otrā pasaules kara bija vārdi, bija fakti, kurus neatrast publikācijās par J. Misiņu un viņa bibliotēku, jo nedrīkstēja minēt ne šīs personas, ne viņu rakstīto. Tagad drīkstam.

Savā laikā Jānis Misiņš 25. aprīlī rīkoja tādu kā pieņemšanu, pulcinot draugus, aroda biedrus, novadniekus un radus. Apsveicēju bija daudz, jo ar J. Misiņu un viņa krātuvi iznāca saskare ikvienam, kuru interesēja rakstītais vārds, un šī sadarbība parasti pārauga draudzībā. Viesus tad sagaidīja sausnējs, neliela auguma vīrs, staltu, pašapzinīgu stāju, kā spītīgi (bet varbūt – lai izskatītos augumā lielāks) augšup paslietu bārdiņu un smailo degunu. Risinājās interesantas sarunas, valdīja omulīgs gars. 140. dzimšanas dienā savus apsveicējus Jānis Misiņš nevarēs sagaidīt reiz tik ierastajā veidā. Par viņa darbīgo mūžu liecības glabā vien Misiņa bibliotēka un kapa piemineklis I Meža kapos – mūžam atvērta grāmata, lai arī viņšaulē «meklētu rakstos».

Grāmata «Svēts mantojums Rīgai» ir *misiņiešu* sveiciens Jānim Misiņam viņa jubilejā. Zinot, ka lielais grāmatnieks bija arī veikls runātājs, ļausim šajā grāmatā viņam pašam no atmiņu pierakstu lapām stāstīt par savu dzīvi – par to, kā lauku zēns no Tirzas kļuva par ievērojamāko latviešu bibliogrāfu, bibliofilu, par viņa nesastaptiem un sastaptiem draugiem, par viņa skolām, par grāmatnieka gaitām, sākot no savas bibliotēkas izveidošanas idejas. Arī par tāliem ceļiem pasaulē, tur vēroto, ar prātu analizēto un ar sirdi izjusto. J. Misiņa darbības novērtējums lai ir viņa laikabiedru skatījumā – gan grāmatnieka dzīves laikā publicētos rakstos, gan vēlāk – atmiņu stāstos. Viņi bija liecinieki Jāņa Misiņa darbībai, izveidojot unikālo bibliotēku – pasaules mērogā unikālu, jo nevienai citai tautai tādas nav. Gan rokrakstos glabātie, gan agrāk publicētie teksti šeit sniegti autoru rakstībā. Atturējāmie no plašākiem publicēto tekstu komentāriem, jo šī nav zinātniska rakstura grāmata.

Visu mūsu pienākums ir saglabāt un darīt pilnīgāku Misiņa bibliotēku – kā pašu pašu pilnīgāko latviešu izdevumu krājumu, lai te būtu pēdējais raksta gals mūsu valodā un par Latviju. Lai «Misiņa bibliotēka» katra apziņā būtu tikpat stabils jēdziens, kā

Rainis, Barons un latviešu strēlnieki, šādu ierakstu Misiņa bibliotēkas viesu grāmatā atstājis akadēmiķis Jānis Stradiņš 1985.g. 27. septembrī – bibliotēkas 100 gadu jubilejā. Kas un kā tiek darīts, lai šo pienākumu godam veiktu – par to stāsta dokumenti, vēstules un pašreizējie Misiņa bibliotēkas darbinieki, kuru ikdiena aizrit kopā ar senām un jaunām grāmatām un cilvēkiem, kas nāk «meklēt rakstos».

Anna Šmite

Dzeja

Veltījums Jānim Misiņam uz 13./26. aprīli

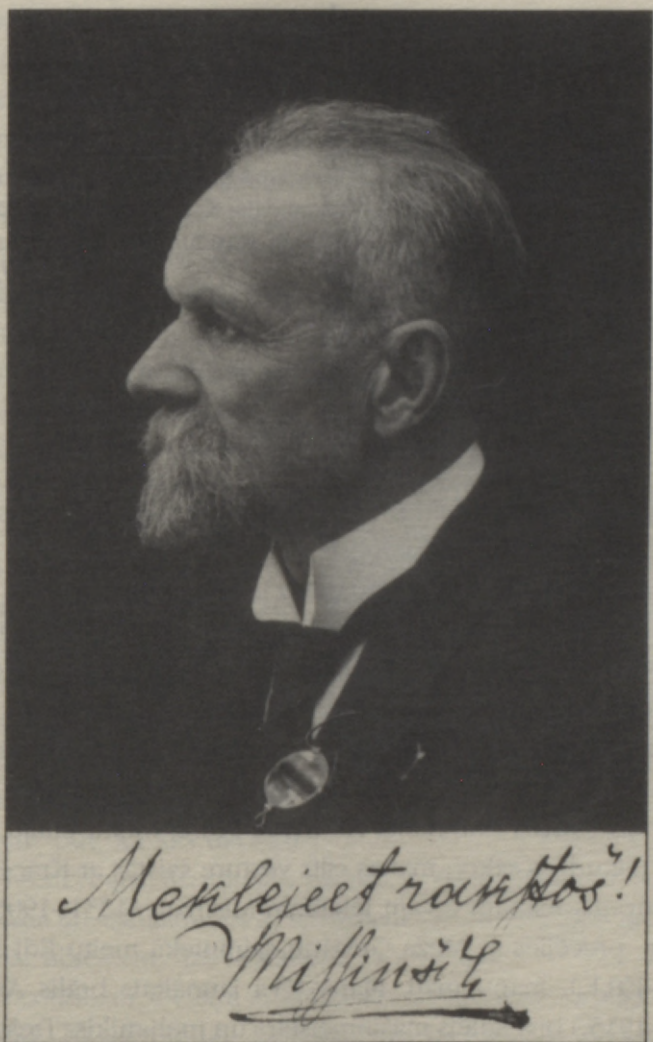
Tu klusais sargs, kas sarga tautas mantu
Un tautas grāmatas un garu kop,
Kas tavu mūža darbu vērtēt spētu?
Caur tevi latvju tauta dzīva top.

Pa tāliem ceļiem, laika aizmiglotiem,
Iet rindām audzes kapa dziļumos ...
Tu viņu vārdus cel uz augstiem plauktiem,
Lai nezustu tie mūža klusumos.

Uz augstiem plauktiem, tevis sarindotas,
Guļ grāmatas tev rakstu svētnīcā,
Kur Krāces mātes acis apskaidrotas,
No bildes raugās it kā baznīcā.

Ak Latvju māte, sirmā māmuliņa,
Uz lielo darbu tevi svētīja,
Kad Tīrzmālā jau bērnu dienās viņa
Tev savu tautu mīlot mācīja.

Tu klusais sargs, lai nedziest tava lāpa,
Pirms tauta tavu darbu sapratīs
Un tautai krāto bagātību kopa
Tev nemirstīgu slavu izpaužīs.

Tu stiprais ozols pretī laika vētrām,
Tu virsaitis, kur sapņo senču pils,—
Reiz tavu uzticību pušķos mētrām
Tās sirdis, kas priekš tēvu zemes sils.

Ilustrēts Žurnāls. — Nr. 5 (1925), 146. lpp.

Atskats

J. Misiņa atmiņas¹

Šis atmiņas pa daļai manis paša uzrakstītas, pa daļai K. Dzīllejas apstrādātas pēc maniem stāstījumiem un piezīmēm.

J. Misiņš

I.

Senču sētā.

Mani senči, cik tālu vien pagātnē tie sameklējami senrakstos, ir tirmālieši.

Manu dzimto Tirzas pagastu mēdz iedalīt trijos novados: vidučā ļaudis, brenguliešos un mežgaliešos. Esmu dzimis Tirzas Krācēs, kas pieder pie mežgaliešiem, bet Misiņu cilts šūpulis ir meklējams Ģevos (senrakstos šis mājas sauktas par Bisenieku Ģeviem). Visvecākās ziņas par maniem senčiem sniedzas atpakaļ līdz pat XVII gadsimta sākumam. [...] Pēteris, mans vectēvs (1806.-1875.), apprecējis Krāces saimnieka Andrieva Piņņa meitu Maiju, un tā, no šās paaudzes sākot, manas cilts vēsture saistās ar Krācēm, kur kārts šūpulis manam tēvam Jēkabam Misiņam (1831.-1906.), kas 1857. g. precējies ar Meža Ģevjāņu saimnieka meitu Edi Sausais (1837.-1911.), manu māti. Mana tēva jaunākais brālis Andrievs (1834.-1915.) bija kalējs mašīnmeistars un mehaniķis. Trešais dēls Kārlis miris jau savā dzimšanas gadā (1837).

Kur tagad atrodas Krāces, senāk bijis mežs un purvs, kam cauri tecējusi Krācītes upīte, kas minēta zviedru laika kadastros. Tā sākusies no Jauntirzas purviem un pie Dārtiņas pusmuižas ietecējusi Azandas upē, kas tagad no Aidas Niedras romāniem kļuvusi pa-

¹ J. Misiņa atmiņas «Atskats» mašīnrakstā glabājas LNB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā, kopija – LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā. Publicēts saīsināti.

zīstama arī literātūrā. Tagad Krācītes vairs nav, purvi nosusināti, tikai kraujas vietām liecina, ka te kādreiz bijusi upītes gultne. [..]

Manas ciltsmātes Maijas vectēvs Ancis Pinnis (1731.-1808.) precējies ar Annu Dzelzkalnu no Tirzas Ģeviem, arī laikam radniecīgu atvasi no Misiņu-Dzelzkalnu cilts. Par Anča Piņņa vectēvu Miku (dz. 1665. g.) zināms, ka to muiža ielikusi par saimnieku Skošķos (viduča ļaudis) pēc tam, kad iepriekšējā saimnieka dzimta Ziemeļu kara laikos tur izmirusi. Ja var ticēt veco ļaužu nostāstiem, šo Skošķu Piņņu sencis esot bijis kāds somu tautības karavīrs, kas pēc kādiem kariem apmeties uz dzīvi te Vidzemē, un tāpēc pie uzvārdu došanas tā pēcnācēji arī nosaukti par «Piņņiem». Bet varētu arī būt, ka šās Skošķu dzimtas senči bijuši igauņi, kas kādreiz ieplūduši Madonas apriņķa ziemeļdaļā un asimilējušies ar latviešiem. (Paši tīrzmalieši gan mēdz runāt par lībiešiem, kas te kādreiz esot mituši).

J. Misiņa māte

Pēc nostāstiem, Skošķu Ancis izdzīts no savām mājām kā muižas pretinieks. Ne labprātīgi, bet tikai pēc trīskārtīgas pāršanas tas noņemties kā lūdmnieks ar saviem trim dēliem Liepu meža zemē [..], kur dibinātas jaunas mājas: Krāces. Tad par saimnieku vēlāk palicis Anča dēls Krustiņš, bet tā brālis Andrievs (1766.-1849.), dalot ar brāli tēva novadu, dibinājis otru Krāces sētu. [..] Andrievs Pinnis bijis iesaukts par «Dostu» (ar šauru o!): tā tīrzmaliešu izrunā sauc dakšas. Šo vārdu blakus savam uzvārdam esmu kādreiz licis ierakstīt vienā no savām grāmatu zīmēm (tajā redzama arī «Dosta» heraldiskā zīme), ar to pieminēdams savas ciltsmātes līnijas daudzīnāto senci. [..]

Mans vectēvs Pēteris Misiņš ienācis Krācēs kā Piņņu Maijas otrais vīrs, apprecēdamies 1830. gadā pirmā iegātna Andrieva Ģeibaka atraitni. [..]

J. Misiņa grāmatzīme.
Māksl. R. Zariņš

Mans tēvs savā mūžā posis tālāk Krāces tirumus. 1872. gadā viņš iepirka Krāces par dzimtu. Kad tēvs, vārģs būdams, nevarēja vairs saimniecību vadīt, es 1885. gadā to uzņēmos uz saviem pleciem, turpināju zemes izpirkšanu, līdz bija dzēsta pēdējā obligācija. [..]

Mūsu mājās visi bija miera cilvēki. Mans tēvs nevienā skolā nebija gājis, bet viņš prata labi lasīt un rakstīt. Mācījies rakstīt uz tāss, jo papīrs tajos laikos bijis grūti sadabūjams. Viņš pats arī prata pagatavot tinti. Bet

tēva brālis Andrievs, pēc amata kalējs, kas arī dzīvoja Krācēs un kala mūsu smēditē (vēlāk gan viņš aizgāja no Krācēm, beigās atkal atgriezās, un tur pat arī mira), bija gājis draudzes skolā. Tas bija liels grāmatnieks, un no viņa arī dabūju lasīšanai pirmās grāmatas, ar to man sagādādams lielu prieku. Visi jaunekļi, kas atnāca Krācēs par gājējiem, izauga par čakliem lasītājiem un tā kļuva par izglītotiem cilvēkiem. Sevišķi miļā atmiņā man palicis ganu zēns Pīparu Jānis, kas bija tikpat kaislīgs lasītājs kā es un izauga par krietnu vīru. Atceros vēl Roniti, kas bija Pīparu Jānim līdzīgs zēns.

Mana pirmā skolotāja bija mana tēva māte, jau pieminētā Piņņu Maija. Visu apsvērdama ar gaišu prātu, viņa neticēja nekādiem māņiem. Bet kad pērkons rūca, viņa man piekodināja sacīt: «Vecais tēvs baras». Viņa man iemācīja arī visus jaukos bībelstāstus par Jāzepu un Dāvidu. Vēl 80 gadu vecumā viņa lasīja «lielo grāmatu» (tā viņa sauca Bībeli). Kad biju iemācījies lasīt, tad ar lielu prieku lasīju toreiz sadabūjamās grāmatas citiem priekšā, gan svētdienās,

gan darbdienas vakaros pie skala uguns, kad katrs darīja savu darbu. Aizvienam mēdzu viņai uzbilst: «Māt, parunāsim nu par veciem laikiem!» Un viņai netrūka ko stāstīt, jo viņa taču bija pieredzējusi Napoleona kara laikus. Viņa prata teikt arī simtiem tautas dziesmu. Sākumā viņa tās gan necienīja, sauca par blēņu jeb vēja dziesmām. Bet kad iznāca Cimzes Dziesmu rota, uzskati par tautas dziesmām grozījās arī mūsu mājās. Arī mans tēvs, bet vēl jo vairāk māte, zināja tik daudz tautas dziesmu, ka katrā gadījumā notikuma vai parādības uztvere un apcere izpaudās tautas dziesmu vārdos.

Tā no pirmajām bērnu dienām Krācēs man palikušas tikai gaišas atmiņas. [..]

II.

Neredzētie draugi.

Pirms izgāju plašākā pasaulē un sāku tur sastapt draugus, man jau agrā bērnībā bija radušies savi neredzēti draugi, kas manu acu priekšā notēlojās kā dzīvi pēc tēva un mātes stāstījumiem vai pirmajām grāmatām, kādas toreiz sāku lasīt.

Te man vispirms jāmin Tirzas un Velēnas draudzes mācītājs *Pauls Emīls Šacs* (1807.-1862.), kuru pats netiku redzējis. Viņu, tā saukto «vecu mācītāju», vēl ilgi daudzinaja pēc tam, kad viņš bija atstājis mūsu draudzi, allaž pieminot daudzus labumus, kādi visai apkārtnē bija no viņa nākuši. Un tādu labumu bija daudz: Darbodamies mūsu draudzē, viņš sevišķi rūpējās par zemnieku bērnu izglītību, skubinādam muižniekus atvērt un uzturēt skolas, pārlūkodams mājniecību, visādi atbalstīdams apdāvinātus un trūcīgus bērnus, tos pat uz sava rēķina skolodams. [..]

Arī es pats taču dabūju kaut ko baudīt no viņa darba svētības. Šacs bija «mājas un skolas bērniem par labu» sarakstījis «Pirmo lasīšanas grāmatu», kas bija nākusi klajā 1844. gadā un pēc tam atkārtota vairākos izdevumos. Savai «gaiļa ābecei» biju ātri ticis cauri, un tad arī es ar skubu sāku lasīt Šaca grāmatu. Uz visu mūžu iespiedušās atmiņā dažas tur ievietotas Ulmaņa un Ruģēna dziesmiņas, kā «Mūsu baznīciņa», «Allažiņ man jāpalasās», «Kā Dievs mūri cēlis» u. c., bet jo sevišķi Ulmaņa «Miklas grāmatniekiem»:

«Manu mīklu atmini:
Astoņpadsmit vanderzeļļi
Mūsu zemē nākuši.
Lai gan visiem vieni ceļi,
Tomēr tie nav līdzīgi;
Lai gan skaisti auguši,
Tomēr kad tie runāt sāk,
Saklausīt neviens tos māc.
Tad piec'tulki nākuši,
Brīnum gudri ļautiņi!
Pirmais muti atplētis,
Kā iztraucēts uzklīdzis.
Otrais tā kā kazlēns brēc,
Trešais pīkst kā pelīte,
Ceturtais kā zirgs, kad zviedz,
Liekais allaž prasīt: ko?
Piektais tā kā dzegūze
Varen tumši uzķūko.
Bet nu brīnums, ļautiņi!
Kad tie kopā tikuši
Ar tiem klusiem vanderzeļļiem,
Sāk tie kopā runāties,
Runāt vairs nenobeigsies!
Nu tos dzird uz visiem ceļiem,
Visas pasaul's maliņas
Skan no viņu valodas.»

Nezinu, vai tagad kādam bērnam, kas ņem rokās pēc modernām metodēm sastādītās lasāmās grāmatas, ir tāds prieks par «vanderzeļļiem» (līdzskaņiem) un «tulkiem» (patskaņiem) kā man toreiz, kad Šaca grāmata ievadīja mani tajā brīnumpasaulē, kas slēpās aiz burtu rindām. Paaudžu paaudzes mācījās no Šaca grāmatas, un savā laikā tā patiešām bija jauka un mīla grāmata, ko latviešu bērniem bija apgādājis mans neredzētais, bet iemīļotais draugs!

Otrs mans neredzētais draugs bija Suntažu mācītājs *Johans Teodors Bērents* (1784.-1866.), kas 38 gadus redīgēja Vidzemes

kalendāri. Kalendāris toreizējā zemnieku sētā bija nereti vienīgā laicīgā grāmata, kur varēja atrast didaktiskus, tomēr sadzīvei atbilstošus un samērā labā latviešu valodā uzrakstītus stāstiņus. Es pievācu, kur vien varēju, vecos kalendāru gada gājums, izlasījis glabāju tos kā dārgu mantu. Iemanījies grāmatu iesiešanā, vecos, apdriskātos kalendārus centos padarīt glītākus, iestiprinādams tos vākos un gludi apgrieždams malas, līdz reizēm nazis jau ķēra burtu rindas. [..]

Mans trešais neredzētais draugs, arī grāmatu gādātājs, bija Gaujienas mācītājs *Ludvigs Hērvāgens* (1817.-1899.). Viņš, tāpat kā Šacs, ir gādājis skolām mācības grāmatas, arī tulkojis resp. lokalizējis dažas stāstu grāmatas. Viņa «Skolas maize» (2 daļas) noderēja tiem, kas bija jau izmācījušies Šaca grāmatu. Arī es no tās kāri tik u baudījis. Bet viņa tulkotā grāmata «Skolmeisteris un viņa dēls» (1869.), tāpat kā Bērenta «Stāsti pa ziemas vakariem», kļuva par vienu no vismiļākām grāmatām manā bērnībā.

Atmiņas par Hērvāgena grāmatu lomu manā dzīvē esmu jau sendienām fiksējis dažās lapiņās, kas glabājas ielīmētas «Skolmeistera un viņa dēla» pirmajā izdevumā. Tur esmu rakstījis: «Ši ir pati pirmā no lielākajām stāstu grāmatām, kuru tik u lasījis, zēns būdams.» [..]

Man bija trīs krusttēvi. Tēva brālis – kalējs, vēlāk mašīnists Andrejs M., kas dzīvoja turpat mūsu mājās – kambarī pie rijas – paši dzīvojām ērbergī. Tam bija daudz jauku grāmatu, bet viņš tās nevienam nedeķa, tikai man pa vienai sevišķos gadījumos. Mātes brālim, Meža Ģevjāņu Jānim Sausajam, Šac-mācītāja milulim un audzēknim, kurš arī bija «apkārtgājējs skolmeistars», arī bija daudz grāmatu un kalendāru, bet lielāko tiesu garīga satura un man bērnu dienās maz vien saprotamas. Īstais krusttēvs bija otras mājas saimnieks jeb «viņu tēvs» – Jānis Pinnis. Tas pavisam nebija grāmatnieks – pat neviena kalendāra nepirka, tikai Bībele un dziesmu grāmata bija viņa mājā. Tas bija neredzēti darbīgs cilvēks.

1869. gads pēc sausā gada bija bāda gads. Es biju ziemā pārcietis šarlaha slimību un biju vārgs, tāpēc pieņēma otru gana zēnu Piparu Jāni, tas bija mans bērnības draugs. Izmācīju viņu lasīt – vēlāk arī rakstīt, bija par mani 2 vai 3 gadi vecāks. Kādā svētdienā 1869. gadā pārnesu no mātes brāļa Hērvāgena «Skolas maizi». Dēļ tās

sākām ar Piparu Jāni plūkties. Krusttēvs kalējs, to redzēdams, iznesa šo «Skolmeisteri un viņa dēlu» un, lai būtu miers, iedeva to Piparu Jānim, jo es no «Skolas maizes» neatlaidos. Nezinu, vai Piparu Jānis to jele maz tika izlasījis – drīz tā tika manā rokā un ir vēl tagad.»

Sevišķi *Juri Neikenu* (1826.-1868.) gribu pieskaitīt saviem neredzētajiem draugiem. Viņa «Ceļa biedrā» iespiestos stāstus lasīju jau agrā bērnībā. Par šo ievērojamo vīru, rakstnieku un mācītāju, kas nācis no zemnieku sētas un ticis augstā godā, manā bērnībā cirkulēja daudz nostāstu. Ir tos dzirdot, ir viņa stāstus lasot, man radās neparasti dziļa cieņa pret šo pašu tautas censoni, kas allaž cieņā un godā turējis savus vecākus, tos sēdinādams pie sava galda līdzās augstiem viesiem. Arī tagad man viņa piemiņa ir tik svēta, ka nevaru atrast vārdus, lai to izteiktu.

No viņa stāstiem man ne tik daudz patika «Bāris» kā «Vai pamātei nav grūti?». Dzīves grūtdieņu liktenis te bija tik dziļi tverts, kā to nekur citur nebiju lasījis. Bet kā Neikens tēloja? Vienkāršā, nemākslotā tautas valodā. Maz vārdiem viņš prata pateikt bezgala daudz.

Kad tagad ņemu rokā ilustrētās grāmatas, kādas parasti apgādā bērniem un jaunatnei, lai it kā darītu uzskatāmāku un saprotamāku grāmatas saturu, tad man aizvienam rodas šaubas: vai ilustrācijas patiešām sasniedz vēlamo mērķi? Vai tās pat netraucē lasītāju uzņemt rakstnieka teikto vārdu viņa paša uztverē? Vismaz par sevi varu teikt, ka bērnībā lasītajās grāmatās, it īpaši Neikena stāstos, katra rinda man rādījās tik dzīvos tēlos, ka nekādas ilustrācijas arī nebija vajadzīgas.[..]

Vislielākā loma manā bērnībā tomēr ir bijusi vēl kādai citai grāmatiņai, ko latviešu valodā bija pasniedzis *Ernsts Dinsbergis* (1816.-1902.). Šis daudzražīgais grāmatnieks man zēna gados bija vēl pasvešs, un tieši savu neredzēto draugu skaitā to nevaru ierindot. Taču viņa latviskotajā stāstiņā «Valentīns Divāls» (1849.) tēlotais censonis kļuva par manu ideālu. Par motto šim stāstiņam bija likti Vecā Stendera vārdi:

«Kam turpmāk gribas godā kļūt,
Tam jāmacās un jācieš grūt».

Tas ir stāsts par nabaga bārenīti-ganu zēnu, kas ļoti mīl grāmatas un krāj tās, visādi pelnīdamies, līdz iegūst plašu izglītību un kļūst par ievērojamu zinātnieku. [..]

Es nu arī gribēju kļūt par zēnu, kas «prātīgi valkā» savu no tēva dabūtu grasi. Dažās kaimiņu mājās jau sāka «turēt» avīzes. Izlūdzies no tēva naudu, es gada beigās atpirku vecās avīzes. Kopā ar savāktajiem kalendāriem tā radās jau kaut kas bibliotēkai līdzīgs. Tirzas gada tirgū nopirku par savu kabatas naudu arī pirmo grāmatu – «Kārlis un Anna», toreiz ļoti populāro sentimentālo «ziņģi». Šo grāmatiņas pirkumu tad arī uzskatu par pirmo pamataakmeni manai grāmatu krātuvei. [..]

III.

Mana skola.

Dzīves skolā liktenis man lēmis ilgu un bagātību mācību varbūt taisni tāpēc, ka oficiālu skolas mācību esmu baudījis tikai pāris mēnešus. Mana slimība, kas neļāva man ne ganos iet, nedz vēlāk kļūt par arāju senču tīrumos, laupīja man iespēju arī skolu apmeklēt. 1873./74. g. ziemā tēvs gan mani mēģināja vadāt uz Tirzas pagastskolu, taču tajā pat ziemā skolas mācības bija jāpārtrauc. Nākamajā ziemā atkal mēģināju atjaunot skolas gaitas, bet tās bija drīz vien jāpārtrauc uz visiem laikiem. Kā no skolas liecībām redzams, 1873./74. g. ziemā esmu sabijis skolā 9 nedēļas, bet nākamajā ziemā – no 11. novembra līdz 14. decembrim, tātad vienu mēnesi. Ko lai es tādā gadījumā

Kārlis

un

Anna.

Zelgavā, 1852.

Drukāts per J. G. Hoffmann un N. Johansson.

G. Birgers «Kārlis un Anna»

Latvijas Nacionālā
17BIBLIOTĒKA

0302028863

daudz stāstu par savu skolu? Mācīties jau gribēju, uzcītīgs biju. To rāda pēdējā liecība, kurā sacīts:

Kā uzvedies

Uzcītībā – gauži labi
Uzpriekš iešanā – īsti labi
Godīgā dzīvošanā – labi
Uzteikts – 5 reiz
Smādēts – nereiz

Kā mācījies

Kaķisma mācībā – īsti labi
Bībelstāstos – ļoti labi
Rēķinos (izdzisis)
Rakstīšanā – labi
Lasišanā – īsti labi
Krievu mācībā – gana labi
Aufsātzos – īsti labi.

Ši apliecība izrakstīta 1874. g. 14. decembrī.

Tirzas pagastskolā par skolotāju toreiz bija *Andrieus Dzelzkalns* (1840.-1926.), rakstnieces Tirmalietes tēvs, brašs un stingra rakstura vīrs, tikai pats maz baudījis izglītības. Viņš neprata ne vāciski, ne krieviski, vienīgi latviski. Bet viņš bija labs rēķinu pratējs, un tā rēķinos zemnieku bērni pie viņa iemācījās labi rēķināt. [..]

Andrievs Dzelzkalns mūsu ģimenei bija tuvs cilvēks, tāpēc viņu labi pazinu, arī skolā pie viņa ilgi nesabijis. [..] Tuva satiksme ar Dzelzkalnu man pastāvēja joprojām, kamēr vien dzīvoju Tīrzā. Par savu skolotāju varu viņu saukt arī tajā nozīmē, ka viņš pirmais mēģināja Tīrzā ierīkot bibliotēku. Tā pastāvēja bez oficiālas atļaujas. Kāds pulciņš interesentu maksāja rubli gadā, Dzelzkalns apgādāja par šo naudu grāmatas un deva lasīšanai. Viņa bibliotēkā bija kāds simts grāmatu. Kad arī es vēlāk, Valdemāra pamudināts, iekārtoju savu bibliotēku lasītājiem, tad Dzelzkalns atdeva man savu krājumu ar noteikumu, ka es ņemu no katra lasītāja 30 kap. gada maksas. Tā šis apvienotais krājums sākumā arī atradās Tirzas pagastskolā pie Dzelzkalna, kur pa svētdienu gāju izsniegt grāmatas lasītājiem.

Tā pēc gadiem tomēr atjaunojās gaitas uz manu pirmo un vienīgo skolu [..]

IV. Mani ārsti.

Laikam gan reti kādam cilvēkam būs mūžā bijis tik daudz darīšanu ar ārstiem kā man. Neba viņus visus būtu iespējams un vajadzīgs pieminēt. Minēšu tikai tos, kas nevien mani rūpīgi ārstējuši bērnībā un paglābuši no kroplības, bet kas atnesuši lielu svētību arī plašai apkārtnēi manā dzimtenē. Un viņiem veltītā atcere – tā domāju – pavērs arī dažu interesantu lappusi vēl nerakstītajā Latvijas lauku ļaužu dziedniecības vēsturē.

Uz laukiem tikai priekš apmēram simt gadiem sāka darboties mācīti ārsti, un sākumā pa vairākām draudzēm, pat pa desmit pagastiem bija viens vienīgs ārsts. [..]

Vispirms ārsts šinī apvidū dzīvojis Lizumā, te brīvi praktizēdams. Tas bijis *Kristjānis Frīdrihs Vilhelms Unverderbens*, dzim. 1767. g. 9. jūlijā Šarlotenburgā pie Berlīnes, studējis Berlīnē, uz Latviju atnācis 1793. g. un praktizējis papriekš Kurzemē.

Pirmais Tirzas draudzes ārsts, kas arī visilgāk savā amatā darbojies, ir Dr. med. *Kārlis Edvards Vicherts*, dzimis Rīgā, 1801. g. 8. septembrī. Viņš bijis papriekš (1824.-1827.) par ārstu Cēsis, 1827. g. atnācis uz Tirzu un gandrīz 50 gadus te sabijis par ārstu. Miris 1875. g. 24. jūlijā. [..]

Dr. Vicherts, sevišķi pie hroniskiem slimniekiem, nevis uz ātru roku centās gūt panākumus, bet ārstēja lēni un pamatīgi. [..] Rezdēdams, ka dažs tiši pārkāpj dotās pavēles, viņš tapa nikns – kliegdams un brēkdams pūlējās iestāstīt, kādas nelaimes notiek, kad slimnieki pienācīgi neievēro ārsta dotu priekšrakstu. Ļaudis gan baidījās viņa kliegšanas, tomēr retais vien pienācīgi saprata viņa labi domātos padomus.[..]

Biju 8 gadi vecs, kad nogāju pie viņa viens pats uz Dārtnas muižu savas slimās kājas dēļ. Mājnieki brīnījās par manu drošību, kad nebaidijos viens pats iet uz izdaudzināto briesmoni. Slimnieku pieņemšana notika virtuvē. Pelēkā «šlāfroka», izšūtām raibām rīta kurpēm kājās un garu pīpi zobos, iznāca pie manis neliels mīlīgs vecītis, uzprasīdams, kas man vārdā un no kurienes esmu. Roku pabučojis, pateicu. Viņš pazina tiklab manu tēvu, kā lielāko daļu

no savas apkārtnes ļaudīm. Mani noglaudījis, uzrunāja: «Jānīt, tev kājiņa jāsarga – otrreiz brauc braukšus ar veco sirmi, jaunā melņa jau tēvs tev vienam nedos» (šo melni mans tēvs bija atvedis no igauniem, un tolaik tas bija izslavēts pa visu pagastu). Man bija bieži jāiet, jo manu kājas vainu iesāka dedzināt ar *elles akmeni* (Argentum nitricum). Tas ļoti sāpēja, bet pēc tam vecais kungs mani visādi priecināja: kādreiz iznesa malciņu vīna, citreiz teica, ka došot divējādus plāksterus: uz kājas likšot sāļu, mutei došot saldu, un iznesa gabalu dzeltenā klinģera. Virtuvē pie plīts bija mazs soliņš; uz tā es allaž sēdēju, savu slimo kāju rādot, un ja kādreiz godbijībā stāvēju, tad vecais kungs vilka mani aiz rokas un teica: «Tas soliņš tev diezgan labi pazīstams.» [..]

Pēc Dr. Vicherta nāves viņa pēcnācējs Tīrzā bija Dr. med. *Aleksandrs Šummers*. Viņš atnāca uz Tīrzu 1876. gadā un bija Tīrzas un Velēnas draudzes ārsts līdz savai miršanai. [..]

Runājot par šo ārstu, kuru uzskatu par savu glābēju, man būs jārunā arī reizē par sevi, jo kādus 5 gadus strādājām kopā. Lai īsumā viņu raksturotu, jāsaka, ka Dr. Šummers bija ideāls ārsts, kas strādāja neapnīcis līdzcilvēku labā, nemeklēdams sava labuma un negaidīdams pateicības vai maksas. Īsts sangviniķis, pats vienā darbā būdams, necieta bezdarbības pie citiem. Pats allaž kustīgs būdams, viņš gribēja, lai visi ap viņu nemitīgi kustas. Biju vairāk reizes ārstējies viņa slimnīcā – atlabojos, bet īsti izārstēta mana kāja nebija, līdz beidzot 1876. g. priekš Ziemassvētkiem bija galīga operācija – slimās vietas tika izēdinātas vai līdz kaulam. [..]

Kādu gadu mācījos pie Dr. Šummera aptiekara praksi un paliku turpat par aptiekaru. Tie bija darba gadi, un nesasniedzams paraugs bija Dr. Šummers. Ritos, pirms vēl sanāca slimnieki no ārienes, man bija jāapkopj tie, kas atradās mājas slimnīcā, pēc tam līdz pusdienai daždien kādiem 20 un arī vairāk slimniekiem katram jāsagatavo zāles pēc 2-3 receptēm. Tad vēl pa vidu bija operācijas – pie lielākajām es chloroformēju – biju vienīgais asistents. [..] Bez visiem šiem galvenajiem darbiem bija vēl jāstrādā dārzā un pa naktīm pašam jālasa un jāmacās, it sevišķi latīņu valoda. Mana metode nu bija – vakaros jau apgērbties otrai dienai, lai rītā, līdz ko modies, varētu būt bez kavēšanās gatavs, tad ņemt grāmatu un

mācīties, līdz tā izšķūk no rokām un acis aizkrīt. Tā pagāja šie «ziedoņa plūdu» gadi. [..]

... cēlās nesaskaņas – biju taču «jaunlatvietis» vismaz ar to, ka kvitēju recepšu rēķinus, parakstīdamies «Misiņu Jānis» – vairāk gan neapzinājos darījis. Maters savā Baltijas Zemkopī bija minējis, ka dakteris mani gribot padzīt par Balt. Zemkopja lasīšanu – visi šie nieki tomēr vairoja nesaskaņas.

Īstais iemesls no manas puses aiziešanai gan bija tas, ka biju iedomājies, gluži bez kādas skolas mācības būdams, tikai ar pašmācīšanos vien, ietikt augstskolā. Aizgāju gan, bet augstskolā tomēr netiku. Tā beidzās mani aptiekāra laiki, kurus pēc 40 gadiem atkal atjaunoju bēgļu laikmetā (1915. g.) Baltijas bēgļu apg. nodaļas aptiekā. [..]

Kā pēdējais – lai gan ne visupēdējais – no maniem ārstiem man jāpiemin ar sevišķi augstu cieņu, pateicību un mīlestību *Roberts Mauriņš*, kurš neilgi pirms manas pāriešanas uz Lejasciemu tur bija sācis praktizēt kā Lejas un Zeltiņa draudzes ārsts. Šis bija pirmais ārsts latvietis mūsu apgabalā. [..] Mauriņš bija isā laikā iemantojis pie apkārtnes zemniekiem lielu mīlestību. Mans tuvais draugs Gūtu Jēkabs, kurš allaž slimoja un bija pie Dr. Mauriņa griezijs, man viņu attēloja īsos vārdos sacīdams: «Šis dakteris ir pati laipnība». [..]

Dr. Mauriņa ģimenes dzīvē kā rūgts piliens bija viņa meitas Zentas slimība, kura pirmajos Rīgas skolas gados bija pa daļai manā aizgādībā. Tad sevišķi sāpīgs sitiens Mauriņu ģimenē bija jaunākās meitiņas Renates (ko parasti sauca par «māsī») nelaikā kapā aiziešana, caur pašai izliedzīgu mīlestību un uzupurēšanos. Jāpriecājas, ka Zenta ar nenogurstošu cītību un lielu enerģiju ir sevīm ceļu izlauzusi kā ievērojama rakstniece. No viņas rakstu darbiem sevišķi ievērojama grāmata par Dostojevski. No viņas citiem rakstiem, apcerējumiem un studijām gan jāsaka, ka tanīs ļoti daudz daiļskanīgas frāzes, bet ne tik daudz dziļuma. Viņas beletristiskie sacerējumi, it sevišķi romāns «Dzīves vilciens» būtu viņas pašas labā, ja tie nebūtu nemaz tikuši rakstīti.

Divas vasaras Mauriņu ģimene pavadīja pie manis Krācēs, un tās bija man un viņiem īstas atpūtas dienas.

J. Misiņš (stāv 3. no labās) izbraukumā

V.

Mani jaunības draugi.

«Tautiskā atmoda pār Tirzu gāja dziedādama un ligodama», tā saka Andrievs Niedra par laikmetu, kas iekrita manā jaunībā, kad arī es tiku līdzī padziedājis un paligojis.

Patiesi, tīrzmaliešus toreiz neskāra nekādas dziļas problēmas. Mums, jauniešiem, pietika ar to, ka savu tautiskumu apliecinājām, rakstīdami uzvārdus pirms kristītā vārda (Misiņu Jānis un nevis Jānis Misiņš), ka jutāmies savā tautiskā pašapziņā pacilāti, pa reizei pacilājot alus kausus un uzdziedot kādu brašāku dziesmu.

Šajās omulīgajās jaunības dienās man Tirzā bija trīs labi un sirsnīgi draugi. Tie bija: *Gūtu Jēkabs*, *Tomiņu Jānis* (Riemelis) un *Straumes Jānis-Vaidelaitis*.

Gūtu Jēkabs bija tirgotājs, savā arodā diezgan veikls un ātri ticis pie turības. Grāmatu krāšanas indeve, kas man bija piesitusies jau

agrā jaunībā, nemanot pārgāja arī uz Gūtu Jēkabu, un viņš, būdams turīgāks, toreiz mani pārspēja, iegādādamies visas izdodamās latviešu grāmatas, kā arī abonējot visus laikrakstus, kamēr es tos abonēju kopā ar dažiem kaimiņiem, kāpēc manās rokās beidzot nokļuva jau stipri sabojāti eksemplāri. Taču laime ir grozīga, Gūtu Jēkabs beigās bankrotēja, un es atpirku viņa grāmatu un laikrakstu krājumu. Ar viņu – diemžēl par vēlu – tikām svainos: viņš apprecēja manas sievas māsu. Kad es pārnācu uz Rīgu, viņš pārņēma manu veikalu Lejasciemā, kur viņš drīz pēc tam mira un tagad atdusas dzimtenes smiltainē uz Gaujas krasta, pie Velēnas.

Tomiņu Jānis (1856.-1924.), lizumietis, sākumā bija par skriķera palīgu pie Lizuma skriķera Vītola, bet Manaseina revīzijas gadā (1882.) tika patstāvīgā skriķera vietā Lizumā. Toreiz mēdza dziedāt: «Skriverim ir grūta dzīve, jā nudiens». [...] Bet Tomiņš bija arī dzejnieks – *Riemelis*. Pēc katastrofas skriķera amatā viņš pārcēlās uz Rīgu, sākumā bija dabūjis korektora vietu Rīgas policijas avīzes redakcijā, vēlākos gados darbojās «Baltijas Vēstnesī», «Dzimtenes Vēstnesī» un «Latvijas Vēstnesī» kā redakcijas loceklis.

Straumes Jānis (1861.-1929.) bija druvēnietis. Kā čaklu zēnu, tikai ar draudzes skolas izglītību, viņu bija ievērojis Druvienas barons Volfs, liels savādnieks, kas visu mūžu nodarbojās savā muižā ar neveiksmīgiem eksperimentiem lauksaimniecībā un ar to saistītā rūpniecībā. Barons bija pieņēmis Straumes Jāni par skolotāju savu no Vācijas ievesto strādnieku bērniem. Bet Straume bija dedzīgs tautietis un drīz vien aizkaitināja baronu. [...] Pēc tam viņš bija par mājskolotāju pie Tirzas Āžu dzirnavnieka. Jau toreiz viņš arī komponēja, dzejoja un rakstīja stāstus. Sava mūža pēdējos gados darbojās kā mūzikas paidagogs un žurnālists, galvenām kārtām mūzikas literātūrā. [...]

Šim pa daļai bohēmiski noskaņotajam draugu pulciņam netrūka arī savas nopietnības, vismaz es nejūtu, ka tas būtu aizrāvis mani projām no dzīves nopietnības, bet tas deva zināmu līdzsvarojumu un veicināja manu interešu paplašināšanos. Mēs visi gribējām tautai kaut ko labu darīt un arī darijām, kā kurš mācēdams.

Paši vēl jauni un cerību pilni būdami, mēs priecājamies par citiem tirzmaliešu jaunekļiem, kas, skolas mācībās centīgi būdami,

cerēja reiz kļūt tādos zinības kalngalos, kādi mums pašiem palika neaizsniegti. Mēs arī viņus atbalstījām, kā prazdami. Šie censoņi bija: mans brālis Andrievs Misiņš (1868.-1894.), V. Maldonis, vēlākais profesors (1870.-1941.), Andrievs Niedra (1871.-1942.) un Andrejs Priedkalns (1873.-1923.), kas guva popularitāti ir kā ārsti, ir kā sabiedrisks darbinieks. Šie tīrzmāliešu dēli, visi trūcīgu vecāku bērni, ar lielām grūtībām lauza sev ceļu uz priekšu, un viņos piepildījās tas, par ko mēs paši bijām tikai sapņojuši. [..]

VI.

Grāmatnieka gaitas.

Aizgājis no Dr. Šummera, sapņoju par gatavošanos aptieķnieka palīga eksāmenam un vēl tālāk par farmācijas studēšanu. Bet drīz

Krāču bibliotēkas
grāmatu saraksts

vien atskārtu, ka bez iepriekšējas izglītības pašmācības ceļā vien šāds nodoms nebūs reālizējams. Rūgti vilies sevī, aizgāju uz Lejasciemu pie tirgotāja Knapes par komiju, kur sabiju kādu gadu, bet nācu pie pārliecības, ka arī tas nebūs mans īstais darba lauks. Jo man visu laiku pie sirds bija grāmatas un atkal grāmatas.

1880. gadā «Balsī» parādījās kāds Kr. Valdemāra raksts, kas vēl savukārt pamudināja mani staigāt Valentīna Divāla ceļu. Tajā bija izteikts pamudinājums ierīkot «grāmatu krātuves nevien pilsētās, bet arī uz zemēm», jo tās ir nepieciešamas kā «tautas gara modinātājas». Sāku sarakstīties ar Valdemāru. Tas man ieteica izgādāt attiecīgu administrācijas atļauju publiskas bibliotēkas turēšanai. 1885. g. 7./20. septembrī arī saņēmu šādu atļauju no Vidzemes gubernatora:

Uz Tīrzas pagastā, Valkas apriņķi, pierakstītā zemnieka Jāņa Misiņa lūgumu, Vidzemes gubernators ar šo paziņo, ka viņam atļauts atvērt Tīrzas pagastā lasāmu bibliotēku ar negrozāmu nosacījumu, ka viņam pašam jābūt par tās atbildīgo vadītāju

un ka viņš šādu atbildību neuzliek citai personai bez guberņas valdes atļaujas.

Šo legālizācijas datumu arī uzskatu par manas bibliotēkas dibināšanas dienu.

Bet – tas bija tikai idejisks darbs, kalpošana «tautas gara modināšanai»; eksistenci lētais abonements (30 kap. gadā!) nevarēja nodrošināt. Bija jā rūpējas arī par jaunāko brāli Andrievu, lai to izvadītu cauri vismaz skolotāju semināram. Tā paliku «Krācēs» par saimnieku, jo tēvs jau bija vecs. Bet arī es pats nebiju zemes arājs, un saimniecība nikuļoja. 1885. gadā apprecējos, un šis apstāklis vēl savukārt lika domāt par drošāku eksistenci. Jā, bet kā šo jautājumu atrisināt, turklāt tā, lai maizes jautājums būtu kaut kādā sakarā ar grāmatu lietu?

Nolēmu ierīkot Krācēs grāmatsietuvi. Šim nolūkam atvedu mājās bij. Velēnas skolotāju Jāni Grīntālu, kas šo amatu labi prata. Pie Grīntāla savā laikā par grāmatsējēju bija mācījies arī mans sievastēvs Jaunzemis, ko parasti dēvēja par «buchbinderi» arī vēl tad, kad tas bija kļuvis jau par plaša vēriena tirgotāju. Tā no Grīntāla izmācījos grāmatsiešanu. Sēju galvenām kārtām apkārtējo muižnieku grāmatas. Darba bija daudz, pēc kāda laika atvedu pat no Rīgas sev palīgu.

Krācēs paliku līdz 1892. gadam, kad brālis beidza Kuldīgas skolotāju semināru. Redzēdams, ka man pašam ar saimniecību neveicas, Krāces izrentēju un nolēmu sietuvi pārcelt uz izdevīgāku vietu. Par tādu izraudzījās Lejasciemu, kas taisījās izvērsties par dzīvu centru. Uz turieni tad pārvācu arī bibliotēku, kas bija jau stipri paplašinājusies. Drīzumā dabūju arī grāmatu tirgotavas

J. Misiņš ar brāli Andrievu

koncesiju, ko palīdzēja izgādāt mans labvēlis zemnieku lietu komisārs Jūlijs Kuzņecovs. [..]

Sakarā ar Lejasciemu man jāpiemin kāda dižciltīga dāma, ar kuru biju nejausi iepazinies un iemantojis viņas labvēlību. Tā bija Marusja fon Tranzehe. Viņas brālis bija ģenerālis, Gatčinas komandants, bet viņas māsu bija precējis landmaršals Meijendorfs. Tā bija labi izglītota, daudz ceļojusi, bet ekscentriskā dāma. Šad tad viņa iepirkās pie manis Lejasciemā, dāvināja arī vērtīgas grāmatas manai bibliotēkai. Reiz, nopirkusi pie manis Zudermaņa «Reiz bija» un izlasījusi tajā kādu epizodi, kurā tēlots, kā Leons revidē savu bibliotēku un atrod to par nevērtīgu, arī viņa kādā jaunā dienā bija izdarījusi to pašu ar savu bibliotēku un sākusi mest pa pils logu laukā par nevērtīgām atzītās grāmatas. Bet muižkungā palīgs tās bija uzlasījis un atvedis man pārdot. Kad viņa pēc tam atbrauca Lejasciemā, es teicu: kāpēc jūs nepaziņojāt man, es būtu stāvējis pie loga un salasījis pats jūsu izmētātās grāmatas! Viņa mani protežēja, ieteikdama manu sietuvi apkārtējiem muižniekiem. Arī vēlāk, kad pārcēlos uz Rīgu, viņas rekomendācijas palīdzēja man dabūt prāvākas grāmatu partijas iesiešanai lielākām bibliotēkām. Ar viņas starpniecību iepazinos arī ar viņas svaini, landmaršālu Meijendorfu, kas 1905. g. laikmetā, kā man šķita, personīgi bija pret latviešiem iecietīgs un labvēlīgs agrārā jautājuma kārtošana, bet viņš teica: es daudz ko gribētu citādi vērst, bet – ko lai dara? – notiek tā, kā landtagā vairums nobalso! Meijendorfa muižā (Bebros) noglabāju prāvu grāmatu krājumu, kas bija slēpjams no krievu administrācijas, bet revolucionāri muižu nodedzināja, un tā aizgāja bojā arī mans vērtīgais revolucionāro rakstu krājums. Lūk, kāda likteņa ironija!

Lejasciemā, diemžēl, biju palicis pārāk ilgi. Man jau agrāk būtu vajadzējis pārcelties uz lielāku centru, tad es varbūt kā grāmatmācītājs un tirgotājs būtu isti ticis uz zaļa zara. Jānis Ozols pa tam jau bija savu paplašināto uzņēmumu pārcēlis uz Cēsīm, viņš aicināja mani kā darbinieku savā veikalā. Mēs bijām labi draugi, esmu ciemojies pie viņa Kūrēnos, tāpat viņš pie manis Lejasciemā. [..] Ap to laiku (1904. g.) Cēsīs viņam bija radies spēcīgs konkurents Andrieva Niedras personā, kas vispirms atņēma Ozola spiestuvei «Austruma» iespiešanu, ierīkodams pats savu spiestuvi Pelītēs, pilsētiņas tuvu-

Kraču dzīvojamā māja

mā. Aizbraucis Cēsīs un iepazīnies ar apstākļiem, sāku šaubīties par Ozola neskaidriem priekšlikumiem, baidīdamies no riska stiprajā konkurences cīņā. Bet tajā pat laikā arī tīrzmaliētis Niedra aicināja mani sev par kompanjonu, tikai uz citādiem noteikumiem, kas nebija saistīti ar sevišķu risku: mums kopīga būtu grāmatu tirgotava, bez tam es pārzinātu viņa spiestuves kantori Cēsīs, bet sietuve paliktu vienīgi manā īpašumā. Izšķīros par Niedras priekšlikumu un pārvācos uz Cēsīm. Kamēr Niedra ar Ozolu sanāca asā konkurences naidā, man ar Ozolu joprojām bija draudzīgas attiecības. Bet te sākās 1905. g. revolūcija, Niedru boikotēja, mūsu veikalu nemiernieki bija gribējuši izdemolēt. Par laimi, es biju iebraucis Rīgā, un tā arī Cēsīs vairs neatgriezās. Mans palīgs bija pievācis sietuves inventāru un atsūtīja uz Rīgu. Bet Niedra ar savu «Austrumu» un spiestuvi galīgi bankrotēja.

Kad pārskrēja revolūcijas brāzma, bija jādoma, ko tālāk darīt. Mana sieva vēl turpināja grāmatu tirgotavu Lejasciemā, bet eksistences

nodrošināšanai vispirms vajadzēja atjaunot sietuvi. Un ko iesākt ar grāmatu krātuvi, kas Lejasciemā bija pieaugusi no 500 uz 5000 sējumiem? Tā sen vairs nebija tikai «lasāma bibliotēka», bet krātuve šā vārda tiešā nozīmē, kur biju centies jau sistemātiski savākt visu, kas vien latviešu valodā iespiests (protams, cik to biju iespējis).

1904. gadā Krācēs biju uzcēlis jaunu dzīvojamo ēku. Uz turieni nu pārvācu daļu no savas grāmatu krātuves. Rīgā, Kārļa ielas un Daugavmalas stūrī, iepretī toreizējai Tukuma vakzālei, Kārļa ielā 27 atvēru grāmatveikalu un sietuvi; turpat novietoju arī daļu no savas grāmatu krātuves. Tirgotavu Lejasciemā pārņēma mans svainis Gūtu Jēkabs, Rīgā sāku to iekārtot gluži no jauna. Pirmo pamatu liku tam, atpirkdamus Kalniņa un Deičmaņa likvidētā uzņēmuma grāmatas, galvenām kārtām agrākos «Austruma» gada gājumus.

Ap 1908. gadu Rīgā parādījās kāds dēkains grāmatu tirgotājs un izdevējs Ēķis, kas drīz vien tā sapinās pats savos Donžuāna tiklos, ka nonāca bankrotā. Viņš bija iesācis ar mazu bodīti Torņakalnā, kas agrāk bija piederējusi Lapas Mārtiņa sievai. Ēķim bankrotējot, pārņēmu šo veikaliņu, un tā man Rīgā radās jau sava filiāle. Taču pati grāmatu tirdzniecība man Rīgā cerētos panākumus nedeķa, drošākais pamats bija un palika sietuve. Un cik atlikās brīvas naudas, tik to ieguldīju savā grāmatu krātuvē, cenzdamies to arvienu papildināt.

Kad ienācu Rīgā, V. Maldonis mani pasteidzās pieteikt par biedru Rīgas Latviešu biedrībā, kur mani piespieda uzņemties zinību komisijas bibliotēkas pārziņu. Ko biedrības runas vīri sprieda un darija, tas mani nekad nav interesējis, bet ja kur jārūpējas par grāmatām, tad to daru ar mīlu prātu. Kārtojot šo bibliotēku, man pamazām radās doma, ka man savu privāto krātuvi nekad neizdotos savākt tik pilnīgu, kā tas iespējams kādai sabiedriskai organizācijai, kuras rīcībā ir plašāki līdzekļi un kura var reflektēt arī uz atsaucību no izdevēju puses u. t. t.

Tā 1914. g. sākumā publicēju kādu rakstu, kurā izteicu domu, ka pilnīgu latviešu bibliotēku būtu iespējams izveidot vienīgi no Rīgas Latviešu biedrības zinību komisijas bibliotēkas, kurā savākto krājumu vajadzētu tikai pastāvīgi papildināt, kopt un vairo.

Rakstu nobeidzu vārdiem: *„Jeb vai tas laiks nav vēl atnācis, un es nebūtu runājis istā brīdī un istā vietā?”*

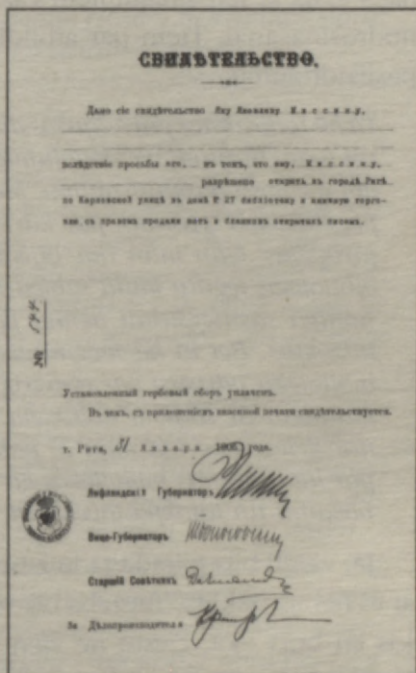
Patiesi, mans ierosinājums palika saucēja balss tuksnesī. Tā man vajadzēja pierast pie domas, ka no šās bibliotēkas latviešu nacionālā bibliotēka nebūs izveidojama, vismaz ne tik viegli un tādā ceļā, kā es to biju iedomājies.

Bet līdz ar to man kļuva skaidrs, ka savu privāto krātuvi nedrīkstu pamest novārtā, un ka jāziedo pūles un līdzekļi tās papildināšanai tāpat, kā to jau biju darijis līdz tam.

Bet tad – arī šis sapnis likās
izgaistam ...

Pienāca pasaules karš. Veikals bija jāizbeidz. Likvidācija iesākās vienā naktī, kad no kādas tuvumā nomestas bumbas sprādziena veikalam izbira visi logi. Daļu sietuves iekārtas (burtus u. c.) aizsūtīja uz Pliskavu, veikala inventāru drīzumā pārdevu Priedītīm Cēsīs un Dūnim Valmierā (starpnieks bija dzejnieks Kārlis Jēkabsons, kas pie šā darījuma saņēma labu komisiju).

Kad mans peļņas avots bija likvidēts, dienišķo maizi sev un savējiem tomēr izdevās nodrošināt arī citādi. Rīgā organizējās bēgļu apgādāšanas iestādes. Dr. Butuls, Baltijas latviešu bēgļu apgādāšanas komitejas priekšnieks, uzaicināja mani par medikamentu nodaļas pārzini. No šās nodaļas izauga bēgļu aptieka, kur darbojos kopā ar rakstnieku Jūliju Pētersonu. Tā jaunībā pie Dr. Šummera gūtā mācība reiz atkal noderēja. Bet ko darīt ar manu lielāko rūpju bērnu – grāmatu krātuvi? Likvidējot veikalu, grāmatas nogādāju

J. Misiņam izsniegtā atļauja (1906)
atvērt bibliotēku un grāmatveikalu
Rīgā, Kārļa ielā 27

Sv. Jura hospitāļa pagrabos, bet arī tāda glabātuve kara apstākļos nevarēja solīt nekādu drošību. Radās interesenti un draugi, kas nāca klajā ar ierosinājumiem vākt ziedojumus manas bibliotēkas nodrošināšanai. Tiem par atbildi 1915. g. rudenī publicēju šādu paskaidrojumu:

Tā kā laikrakstos parādījušās dažas ziņas par manu bibliotēku un uzaicinājumi uz ziedojumiem tai par labu, tad jūtos spiests dot sekojošu paskaidrojumu. Manis sakrātā bibliotēka ir mans personiskais īpašums, par kura turpmāko likteni man pašam jā rūpējas. Gan man nav bijis un nav nekas prātā, ka manu bibliotēku iegūtu kāda sabiedrība vispārīgai lietošanai un šā nolūka sasniegšanai ņemtu palīgā vispārējus (sabiedriskus) līdzekļus. Bet tā kā mēģinājumiem šādā ceļā manu privātu bibliotēku pārvērst par vispārīgu nav bijis nekādu sekmju un patlaban ar šādiem nolūkiem neviena sabiedrība pie manis nav griezusies, tad man ar pateicību jāatraida katrs pabalsts par labu manas bibliotēkas kā mana privāta īpašuma uzglabāšanai un tālākpastāvēšanai.

Jā, viegli bija parādīt tādu žestu, bet manas bibliotēkas liktenis ar to nebija izšķirts. Taisnība bija arī tiem, kas teica, ka kara apstākļos tai bojā ejot, ciestu ne vien es, bet visa latviešu sabiedrība, kurai taču es, kā rūķis vilkdams grāmatu pie grāmatas, reiz domāju nodot lietošanā kā nacionālu krātuvi. Tātad tomēr jāatzīst, ka arī sabiedrībai ir tiesība līdzrunāt šajā lietā.

Maskavā nodibinājās Kultūras birojs, kas rūpējās par latviešu tautas kulturālo vērtību saglabāšanu. Kultūras biroja pārstāvis L. Laicēns griezās pie manis ar priekšlikumu evakuēt bibliotēku uz Maskavu un šādai vajadzībai atsūtīja man 300 rub. lielu pabalstu.

Vai tas būtu pareizi? Es vēl šaubījos un savas pārdomas izteicu L. Laicēnam adresētā vēstulē:

Godātai Kultūras biroja valdei Maskavā.

Nu jau vesels mēnesis pagājis, kamēr saņēmu no Jums piesūtīto pabalstu – 300 rub. un nule tikai par to jums rakstu un pateicos. Mazs šīs vārdiņš «pateicos», un es ļoti vēlētos, kaut Jūs, god. kungi, spētu iz šā vārdiņa to izlasīt, ko es tanī ielieku un jūtu, tagad rakstīdams un arī Jūsu sūtījumu saņemdams. Man nu pienāktos kvītēt un izsacīt Kultūras birojam pateicību arī presē,

bet lūdzu no šā pienākuma mani atsvabināt. Nevaru visu tik plaši Jums paskaidrot, tikai varu to aizrādīt, ka tagadējos apstākļos jo klusāk un mazāk tiek daudzzināta mana bibliotēka, jo vairāk tas ir par drošību. Ar lielām runām tiek daudzi darīti uzmanīgi, un nevar zināt, no kā vairāk jāsargās ...

Vaicāsi, kādēļ novilcinājos, tik ilgi Jums nerakstījis? Tas notika tādēļ, ka gribēju iz šā laika zīmēm izlobīt kaut ko noteiktu, gribēju Jums paziņot par iešanu uz Maskavu jā vai nē – un tomēr nespēj vēl ij tagad teikt šo izšķirošo apņemšanos, jo neesmu spējīgs uz to. Jūs, god. Laicena kungs, rakstāt, ka varbūt līdz «atpakaļbraukšanai» grāmatas nevajadzētu pat izpakāt ... Atvainojiet – man nu reiz ir citādas domas, un tādēļ šis solis no manas puses būtu atkal jauns posms manā dzīvē, ko nevar spert tik ātri. Vai 50 gadu vecu koku pārstādot nav jābaidās par tā nīkšanu svešā zemē [..]

Pateicoties atsūtītajam pabalstam, esmu savas lietas puslīdz nokārtojis. Biju slims ar neuralģisku muskuļu sāpi – esmu atspirdzis no tās – esmu labā, sausā, gaišā dzīvoklī. Pēdējā laikā esmu vēl daudz grāmatu klāt sapircis – bija izdevība – nāks vēl vairākas kastes pilnas. No laukiem tikai nevaru dabūt – tur pilna viena istaba. Kad te sāksies atkal riboņa, tad jau būs liela burza, un man pēdējais laiks nākt skaidrībā, ko lai daru. Lūdzu, god. Laicena kungs, atrakstāt man par turienes korteli un ēdamā cenām. Mēs esam trijātā – vēl mana sieva un 12 g. veca audžu meitene.

Palieku ar daudz pateicībām par parādīto laipnību un Jūsu aizgādību.

Jūsu padevīgs
J. Misiņš.

Rīgā, 8.III.1916.

Dzīvoju tagad Kungu ielā 34, vēstuļu adrese vecā: Kārļa ielā 27.

Mana bibliotēka tā ir palika uz Maskavu neaizvesta. Zinot tagad turpmāko notikumu gaitu, jāsaka, ka liktenis tā bija labi lēmis. Ja grāmatas toreiz būtu aizvestas, tad ne es, nedz cits kāds tās Latvijā vairs nebūtu redzējis ...

Karš bija beidzies. Noīrēju Skolas ielā 25 divus nelielus dzīvoklišus, uz kuriem sāku pārvākt savas grāmatas un izkārtot plauktos. Bet tad nāca periods, kad atkal bija apdraudēta ir mana, ir Rīgas Latviešu biedrības bibliotēka. Tikai ar labu apķērību arī toreiz izdevās paglābt abas grāmatu krātuves.

Kādu rītu pie manām durvīm dauzās divi kareivji ar šautenēm rokās. Vai mani arestēt? Nē, kāds kareivju klubs gribot pārņemt

Bibliotēka Skolas ielā 25

RLB bibliotēku, lai es kā pārziņis ejot to nodot. Apsolos to darīt. Bet tikko tie aizgājuši, te ierodas kāda kundze. «Es esmu Beika!» viņa saka. Tātad kara komisāra sieva! Viņai ar Andreju Upīti esot uzdots sagatavot izdošanai J. Jansona-Brauna rakstus, lai es ļaujot izmantot savu bibliotēku un palīdzot savākt materiālus. Es atsaku, ka mana bibliotēka vēl nav izkārtota, bet ka mēs varētu strādāt RLB bibliotēkā, kas pilnīgā kārtībā, tikai to jau pārņem kareivji. Steidzamies ar Beiku uz bied-

rību. «Mīlie biedri,» viņa saka kareivjiem, «šo bibliotēku jau pārņēmis Izglītības komisariāts, jums te vairs nav ko darīt!» Es vēl pievedu kareivjus pie dažiem plauktiem, parādu vecas Bībeles un dziesmu grāmatas, likdams saprast, ka šajā bibliotēkā viņi sev piemērotas grāmatas tik un tā neatrastu!

Tā nu palīdzēju Beikas kundzei vākt materiālus. Viņa man izgādāja algotu vietu Izglītības komisariātā bibliotēku lietu pārvaldē, reizēm ar viņas gādību dabūju arī pa pudelei piena un gabalam gaļas. Bet te arī Stučkam bija ienācis prātā kaut ko darīt Jansona-Brauna rakstu kārtošana, tas atsūtīja dažus puisus uz RLB bibliotēku pēc «Dienas Lapas» komplektiem, tos aiznesa uz viņa dzīvokli Bruņniecības namā. Kad bija jūtamas atkal jaunas pārgrozības, es biju norūpējies par Stučkas paņemtiem «Dienas Lapas» komplektiem: juku laikos tie var pazust. Devos audiencē pie Stučkas. Sak', tā un tā, jūs esat ļoti nevalīgs, gan jau mēs ar Beiku savāksim visu, kas vajadzīgs. Viņš piekrita, un tā dabūju viņa paņemtās avīzes atkal rokā.

Dažas nedēļas pirms tam biju dabūjis zināt, ka Krācēs atrodošos grāmatu krājumu esot nolemts vest uz Vecgulbeni strādnieku klubam. Tas arī būtu noticis, bet sabraukušie šķūtnieki nav varējuši skapjus pakustināt un atkal aizbraukuši. Es pastāstīju Beikas kundzei, ka manas grāmatas Krācēs grib izputināt, labāk būtu tās atgādāt uz Rīgu. Viņa tam piekrita un izkārtoja tā, ka mana sieva, kādas komunistes pavadībā, aizbrauca tām pakāļ. Viņas atgriezās Rīgā ar grāmatām dažas dienas pirms jaunām jukām. Grāmatas ievietoja Rīgas Latviešu biedrībā.

Rīgas pilsētas galva A. Andersons, bibliotēkas pārzinis K. Egle un J. Misiņš, atklājot Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēku Torņa ielā 3/5. (1928)

Kad Latvijas neatkarības pirmajos gados sākās kultūrdzīves jaunorganizācijas darbs, mani vispirms aicināja uzņemties valsts archīva organizēšanu, kas bija jāsāk ar tukšām rokām karā izpostītās Rīgas pils spraišlotajās telpās, bet drīz pēc tam mani iecēla par Valsts bibliotēkas pārzini. Arī te bija jāsāk ne no kā, vācot kopā kara laikā izvazātās un bez īpašnieka palikušās privātās bibliotēkas. Administratīvais amats nevienā no šīm iestādēm man lāgā nepatika, un jutos laimīgs, kad 1920. gada beigās varēju pāriet uz Rīgas pilsētas bibliotēku Rātsnamā par latviešu nodaļas pārzini, jo latviešu grāmatniecībai piederēja mana sirds jau no bērna kājām.

Bet kāds nu bija manas privātās grāmatu krātuves liktenis? To arvienu biežāk sāka daudzīnāt atklātībā, netrūka atzinīgu vārdu par mana mūža vākumu. Netrūka tai arī apmeklētāju: zinātnieki, literāti un skolotāji bieži nāca pie manis «meklēt rakstos», kas katram viņa darbā bija vajadzīgs.

Labs palīgs Latvijas pirmajos gados manas bibliotēkas kārtošanā nejauši radās dzejnieka Pētera Ērmaņa personā. Beidzis savas kareivja gaitas, tas 1919. gadā kādā jaukā dienā, tā sakot, pieklīda pie manis un nodzīvoja manā bibliotēkā pāris gadus, līdz apprecējās. Viņš pat mani atjautīgi apdzejojis!

Ar katru dienu skaidrāk sāku apzināties, ka man saviem spēkiem un līdzekļiem vairs nebūs iespējams bibliotēku tālāk uzturēt un papildināt. Tiesa, radās draugi un labvēļi ar Kārli Egli priekšgalā, kas griezās pie Kultūras fonda domes, lūgdami kādu pabalstu manas bibliotēkas uzturēšanai. Pabalsts arī nāca: 1923./24. budžeta gadā Ls 2000,- un 1924./25. budžeta gadā atkal Ls 2000,-. Bet tie bija tikai ielāpi. Mana bibliotēka, kas tagad bija kļuvusi par visplašāko un vispilnīgāko nacionālo grāmatu krātuvi, turpmāk varēja normāli attīstīties un pastāvēt tikai kā sabiedrisks institūts.

Te arī nāca ierosinājums no Rīgas pilsētas pašvaldības. Toreizējais pilsētas galva A. Andersons, izglītības nodaļas vadītājs J. Aberbergs un revīzijas komisijas priekšsēdētājs K. Dziļleja bija šās lietas

iniciatori. Es toreiz biju stipri savārdzis, sarunas ievilkās garumā, līdz beidzot 1925. g. 7. decembrī parakstīju līgumu par manas grāmatu krātuves atdošanu Rīgas pilsētas īpašumā. Tā nodibinājās manā vārdā nosauktā bibliotēka, kurā pēc nodošanas sarakstiem skaitījās jau 28 000 sējumu.

Tik daudz 40 gadu laikā biju sarūķējis! Un tagad? Atdusēties uz lauriem? Pieticīgi pasmaidīt, dzirdot daudzinaš manu vārdu? Nē, Krācēs vecais grāmatu rūķis nepazīst miera un pieticības. Reizēm gan gurdeni kājas vilkdams, viņš joprojām ložņā apkārt, kur vien, tā sakot, jūt grāmatu smaku un pa vecam paradumam pievāc katru vērtīgu grāmatu, par retumiem ir nerunājot. Pildās atkal skapji un plaukti. Antikvariātos, utenī vai citur paklīdušās grāmatas viņš kā nomaldījušās avis savāc vienkopus, palabo apdriskātos sējumus, noglāsta, tad noliek savā vietā. Kam, kādai vajadzībai? Gan jau nākamībā viss noderēs. Vai posta un juku laikos neaiziet bojā veselas bibliotēkas? Lūk, 1941. g. vasarā nodega Rātsnama bibliotēka līdz ar tur novietoto RLB bibliotēku. Tāpēc ir labi, ka kaut kur atkal krājas jauni komplekti, ar ko papildināt latviešu nacionālās grāmatkrātuvēs negaidīti sistos robus.

Vecais Misiņš savā mūžā ir krājis un krāj grāmatu pie grāmatas, un gan jau katra no tām noderēs savā reizē tiem, kas «meklē rakstos».

VII.

Laikmeta modrie.

Man daudzkārt atgādināts, ka es nedrīkstot aiziet no šīs pasaules, nepastāstījis atmiņas par savu laikmeta biedriem, apmēram tā, kā to darījis Kaudzītes Matiss savās Atmiņās par tautisko laikmetu. [...] Es negribu runāt par dzīvajiem, jo kamēr diena nav vakarā, vēl pārāgri kādu cilvēku raksturot un vērtēt. Otrkārt, runājot tikai par tiem saviem laika biedriem, kas aizgājuši jau veļu valstī, labāk lai pateikts par maz nekā par daudz. Jo sakāmvārds māca: visa mute ēšanai, puse runāšanai.

Visi šeit pieminētie «laikmeta modrie» patiesi ir pelnījuši šādu apzīmējumu, un ar viņiem visiem man nācies dzīvē šā vai tā saskarties. Nav arī nekāds brīnums, ka tie visi ir rakstnieki vai

publicisti – arī tātad grāmatnieki: ko tie sacerējuši un laiduši tautā, to es esmu vācis savos plauktos.

Vispirms lai godam pieminēts *Krišjānis Valdemārs*, (1825.-1891.), bez kura pamudinājumiem es diez'vai būtu savos jaunekļa šaubu un meklējumu gados tik drīz un tik droši izšķīries par savu galveno dzīves uzdevumu. Vērtīgi man bija viņa vēstulēs dotie praktiskie norādījumi par lasāmas bibliotēkas ierīkošanu, bet vēl jo vērtīgāks bija viņa 1889. g. 9. oktobra vēstulē izteiktais pamudinājums nepamest pusceļā pasākumu, pie kura biju ķēries. Vēl Krācēs dzīvodams, sāku šaubīties, cik ilgi spēšu ar saviem līdzekļiem bibliotēku uzturēt. Valdemārs tad rakstīja:

Cienijams J. Misiņa kungs.

Uzturiet lūdzami grāmatu krātuvi, cik spējiet. Zināms, grāmatas jau dilst, grāmatu tirgotājiem par prieku. Izdošanas dažreiz izdodas segt caur kolektēm (jeb mazām izlozēšanām) izdevīgā brīdī: tā ap Ziemsvētkiem vai Lieldienām.

Kad es 1848. g. Lieldienās Kurzemē, Ēdoles muižā, mēģināju ietaisīt pirmo lielāko grāmatu krātuvi, tad sadabāju caur kolekti kādus 70 rubļus; otrā gadā ienāca atkal 25 rubļi, kurus pērngada upurētāji paši atnesa bez aicināšanas.

Pielieku šē savu ģimetni, kuru Jūs pieprastjāt vēstulē no šī gada 12. jūnija.

Jūsu padevīgais C. Valdemārs.

Pie kolektēm es neķēros, jo ierīkotā grāmatu sietuve sāka dot man nepieciešamo materiālo atbalstu. Bet svarīgs bija pats aicinājums, kas manā apziņā atbalsojās kā rīkojums un pavēle: «Uzturiet lūdzami grāmatu krātuvi, cik spējiet». Es to arī darīju, cik spēju, uzturēju un izturēju! [...]

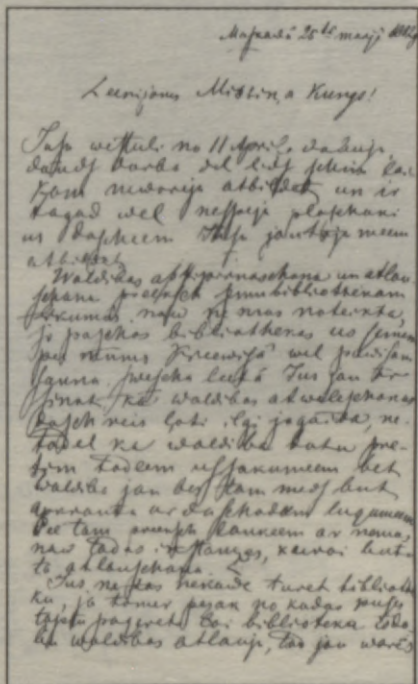
Tiesa, ja tagad atskatāmies uz Valdemāra un viņa laika biedru darbību, tad varam spriest, ka viņi ir liktenīgi kļūdījušies, piesliebamies slavofīliem un neapzinīgi sagatavodami ceļu rusifikācijai. Bet neba tā ir Valdemāra personīgā kļūda, tāpat domāja visa toreizējā paaudze, un Valdemārs bija tikai šās paaudzes spilgtākais reprezentants. Ja Valdemāra personā būtu bijusi apvienota viņa paša lielā enerģija un Cimzes apdomība, tad mēs tagad varētu viņu vēl augstāk cildināt. Bet – ņemsim viņu tādu, kāds viņš vēsturē

iegājis, un būsīm šīnī gadījumā pateicīgi kaut par to, ka viņš mudināja rīkot bibliotēkas un tā kalpot «tautas gara modināšanai».

Par *Fr. Brīvēzemnieku* personīgu atmiņu man nav daudz, jo satikos ar viņu tikai pēdējos viņa mūža gados, kad biju pārnācis uz Rīgu. Bet pazīstams Brīvēzemnieks man bija jau no agrās jaunības, un uzskatu viņu par vienu no saviem galveniem audzinātājiem. [...]

Agrā jaunībā, pēc ciešanās un sāpēs pavadītās bērnības man bija lemts kalpot cietējai cilvēcei lauku aptiekā. Tani laikā Brīvēzemnieks strādāja pie Etnografisko rakstu krājuma. Sakarā ar šo darbu man nācās stāties ar viņu tuvākā sakarā. Iesūtot viņam latviešu tautas etnografiskus materiālus, sākās arī sarakstīšanās par vienu otru jautājumu, ne tikai par šiem darbiem vien, bet bija jādzird viņa domas un nereti jāprasa padoms gan vispārības, tautības jautājumos, gan arī personīgās lietās, un reiz iesāktā rakstiskā satiksme turpinājās arī vēlāk. [...]

Krišjānis Barons (1835.-1923.). Pirmo reizi Kr. Baronu apmeklēju neilgi pēc tam, kad viņš bija atgriezies no Krievijas. Biju no Lejasciema ie braucis Rīgā un uzmeklēju viņu viņa dzīvoklī Pārdaugavā, Dārtas ielā. Pazīstams es viņam jau biju ar tautas dziesmām, kuras ar Brīvēzemnieka starpniecību biju nosūtījis un kuras, skaitā pāri par 1000, ir uzņemtas *Dainās*. Tautas dziesmas krādams un tanis vairāk iedziļinādamies, biju tādos ieskatos, ka četrindīgās tautas dziesmas pēc satura sakārtojamas garākās virknēs. [...] Kad viņam savas domas biju izteicis, viņš tām tomēr nepiekrita, sacīdams, ka

K. Valdemāra vēstule
J. Misiņam (25.05.1882)

Trīs laika biedri

No kreisās: J. Misiņš, Kaudzītes
Matīss, J. Zeiferts

četrindru dziesmiņas var sakārtot dažādi, bet ja sāktu tās sarindot pēc satura, tad tautas dziesmu kopojums nezin kad varētu parādīties atklātībā. [...] Kad pārnācu uz Rīgu, tad Barona tēvu tiku vairākas reizes apciemojis. [...]

Mana pazišanās ar *Kaudzītes Reini* (1839.-1920.) un *Matīsu* (1848.-1926.) patiesībā ir tikpat veca kā Mērnieku laiki. Ar Kaudzītes Matīsu biju gan jau sarakstījies, iesūtīdams viņam tautas dziesmas pirms savas sarakstīšanās ar Brīvēmnieku. Tātad vismaz mans vārds Kaudzītes Matīsam bija jau pazīstams.[...]

Kad vēlākā laikā mācījos tuvāk pazīt abus brāļus, it īpaši redzot tos zinību komisijas vasaras sapulcēs, tad bija interesanti vērot, cik dažādi viņi bija pēc sava rakstura. Reinis bija zemnieciski vienkāršs un lēns, bet ne bez piebaldzēnu viltības, un reizēm parādījās arī viņa sarkastiskā ironija. Matīsu turpretim aizvienam redzēju it kā spēlējot smalka kunga lomu: gan viņš ģērbās pēc jaunākās

pilsētas modes, gan piekravāja ar mikstām mēbelēm savu zāli Kaibēnos. [..]

Matīsa izrunai piemita zināms patoss. Tajā arī bija samanāma zināma rutina, tāpat kā viņa ārienē un gaumē. Kaudzītes Matīsu kā dzejnieku biju ļoti iemīlojis un iecienījis jau no sava skolas laika, kad tikko bija iznākusi viņa dziesmiņu pirmā daļa. Vairākkārt tās tiku norakstījis un maz vien ko no galvas nezināju. Mīļas tās man vēl arī tagad.

Milēdams un cienīdams Kaudzītes Matīsu kā krietnu rakstnieku, es tomēr nekad nevarēju samierināties ar dažiem it kā neistiem toņiem viņa raksturā. Tuvāk viņu iepazīdams, sāku saprast, kā tas nācis, ka viņš, it sevišķi savā tuvā apkārtnē, no daudziem nav bijis ieredzēts. Īsti draugi mēs kļuvām īpaši tad, kad abi jau bijām sirmi vīri. Kad Kaudzītes Matīss svinēja savu 75 gadu jubileju, es Rīgas latviešu biedrības telpās sarīkoju šim gadījumam piemērotu izstādi, rūpīgi savākdams visu, kas attiecas uz viņa dzīvi un darbu. Tikai nebija neviens, kas šo jubilejas izstādi subsidētu, tāpēc materiālie izdevumi bija jānes man pašam. Bet biju priecīgs un jutos apmierināts, ka mana alga bija jubilāra atzinība un pateicība.

Apsīšu Jēkabs-Jānis Jaunzems (1858.-1929.). [..] Pēc mana brāļa nāves es biju ļoti sagrauzts, ar nerviem sanācis un, nevarēdams nekur mieru rast, kādu laiku aizbraucu pie Apsīšu Jēkaba uz Vecgulbeni, kur uzturējos no savām ikdienišķām rūpēm atvaļinādamies un atpūzdamies. [..] Apsīšu Jēkabs Gulbenē sabiedriskā dzīvē nekādas dalības neņēma, bet dzīvoja noslēgti un allaž ar rakstniecību pūlēdamies. Tanī laikā es izdevu viņa stāstiņu «Vecā baznīcīņa». Sevišķi siltas attiecības ar gulbeniešiem viņam nebija arī tādēļ, ka viņš nebija vis ievēlēts, bet no inspektora iecelts. Savos rakstos viņš centās vienmēr un visur moralizēt. Te man jāpiemin, ka ne vienā vien vietā, kur daži mūsu rakstnieki runā par Apsīšu Jēkabu, tiek uzsvērts, ka viņš savu garīgo stāju mantojis it kā no brāļu draudzes tradīcijām. Tas ir gluži aplams ieskaits. Apsīšu Jēkaba tēvs taču bija mācītāja Šaca audzēknis, un Šacs brāļu draudzi ļoti apkaroja. Apsīšu Jēkabs pats kādā vietā saka, ka viņš nav stāvējis ar brāļu draudzi nekādos sakaros. Viņš gan nav arī brāļu draudzes pretinieks un kādas reizes jaunībā kopā ar tēvu apmeklējis brāļu

draudzes dievkalpojums, bet viņš nepieder pie brāļu draudzei tuvu stāvošajiem. [..]

Tuvu pazīstams man bija arī Andra tēvs, kas notēlots stāstā «Bagāti radi». Atceros, kādreiz pirms mūsu apprecēšanās mana līgava to bija izredzējusi par savu mīlestības vēstnesi. [..]

Kad Apsīšu Jēkabs bija pārnācis uz Rīgu un es no Lejasciema iebraucu Rīgā savās darišanās, tad allaž pie viņa apmetos, nodzīvodams ikreiz 2-3 dienas. Atceros šādu raksturīgu epizodi: Apsīšu Jēkaba jaunākais brālis Kārlis Jaunzemis bija par skolotāju Biķerniekos. 1905. gada revolūcijas laikā tas bija vismaz tik daudz pieslējies nemierniekiem, ka spēlējis baznīcā uz ērgelēm dažas revolucionāras dziesmas. Ierodoties soda ekspedīcijai, tas pabēga no savas skolas un slēpās pie brāļa Rīgā. Apsīšu Jēkabs nu cīnījās pats ar sevi: ko darīt? «Kā uzticīgam ķeizara pavalstniekam man nepienākas brāli slēpt, bet kā kristīgs cilvēks es nevaru brāli nodot ...» Šādu prātošanu bija izdzirdējis Kārlis, tas pats aizgāja projām un atrada patvērumu citur. [..]

Pārstrautu Jānis (1851.-1929.) arī bija viens no maniem agrīnajiem paziņām un citreiz redzamajiem darbiniekiem rakstniecības laukā. [..]

Visbiežāk pie Dr. Mauriņa sastapu Pārstrautu Jāni, ko saukāja par «mūžīgo studentu» (viņš studēja teoloģiju 18 gadus!) «Bet ko lai dara?» viņš pats mēdza teikt: «katru rudeni sabrauc jauni studenti, man viņi jāieved akadēmiskajā dzīvē, jāiepazīstina ar Tērbatas inteligēntajām ģimenēm, un tā skaties – semestris pagalam!» Bez tam viņš jau studiju laikā slimoja ar acīm un dažu semestri nokavēja acu slimības dēļ (vecumā viņš bija galīgi aklš).

Pārstrauts bija korporācijas «Letonijas» dibinātājs un pirmais senjors, studentu aprindās ļoti populārs, sevišķi ar savu polemisko rakstu «Domas par tautiskās dzejas nodibināšanu» (1881.). Pārstrauts bija sanācis strīdā ar Kaudzītes Matīsu (Kalninieku), kas domāja, ka Lautenbachs iet nepareizu ceļu, pūlēdamies mākslas dzeju dibināt uz tautas dzejas tradīcijām. Pārstrauts lepnā un pašapzinīgā tonī nostājās Lautenbacha pusē, ar savu rakstu kļūdamas par tautiskās dzejas teorētiķi. [..]

Vēl no agrīnajiem paziņām jāmin arī *Laubes Indriķis* (1841.-1889.). Tas bija toreiz populārs rakstnieks un avižnieks, Mājas Viesa redaktors.[..]

Kad nu, aizgājis no Dr. Šummera, paliku dzīvot Krācēs un nevarēju tikt ar sevi skaidrībā, ko īsti tālāk iesākt, iebraucu reiz Rīgā un aizgāju pie Laubes Indriķa, lai uzklausītu viņa padomu. Man bija tā kā radusies doma posties uz Rīgu un izmēģināt tur savu laimi, jo tas bija laimēts, ko Deglavs tēlojis savā «Rīgā»: visādi laimes un labākas dzīves meklētāji toreiz plūstin plūda uz Rīgu. Laubes Indriķis stipri vien atvēsināja man galvu, stāstīdams, ar kādām grūtībām arī Rīgā no laukiem ienākušajiem jaunekļiem jācinās un ka tikai retajam laimējas tikt uz augšu. Painterēsējies par manu izglītību, viņš vēl vairāk apšaubīja manas izredzes Rīgā. Šī saruna ar Laubes Indriķi, starp citu, palīdzēja man izšķirties par palikšanu Krācēs.

Ar *Jēkabu Lautenbachu* (1847.-1928.), vienu no vecākās paudzes darbiniekiem, personīgi iepazinos tikai Latvijas neatkarības sākumā, kad viņš no Tērbatas bija pārnācis uz Latvijas universitāti par mācības spēku. Tā kā viņam arvienu bija vajadzīgi dažādi literatūr-vēsturiski materiāli, tad viņš bieži nāca uz manu bibliotēku, kad tā atradās Skolas ielā. [..] Bez literatūras viņu allaž interesēja valodniecības jautājumi. Reiz, paņēmis Apsīšu Jēkaba rakstus, viņš lasīja un analizēja teikumu pēc teikuma, rādidams, kur un kā grēkots pret valodniecības likumiem. Pēc viņa domām iznāca tā, ka Apsīšu Jēkaba rakstos neesot skaidras latviešu valodas. Man tas bija liels pārsteigums, jo es vienmēr biju turējis Apsīšu Jēkabu par vienu no labākajiem tautas valodas pazinējiem. [..]

Āronu Matīss (1858.-1939.) arī pieder pie tiem nedaudzajiem cilvēkiem, ar kuriem mani saistījušas ilgas draudzības saites. Jaunībā sirsnīgi satikām, diezgan daudz kausu esam iztukšojuši, pavadīdami omulīgus brīžus nebeidzamās draudzīgās pārrunās. Kad ienācu Rīgā, Ārons bija viens no man tuvākiem cilvēkiem. Tikai vecuma dienās sanaidojāmies. Kad 1915. gadā Ārons, toreiz «Dzimtenes Vēstneša» redaktors, evakuēja uz Pliskavu Dīriķa spiestuvi, es palūdzu paņemt arī manas sietuves burtus. Kad pēc kara viņš veda atkal spiestuvi atpakaļ uz Rīgu, manas sietuves piederumus

viņš šoreiz bija vienkārši «aizmirsis» paķert lidzi. Es viņam pārmetu, un tas bija mūsu naidošanās sākums. Bez tam vēl radās nesaskaņas par dažiem archīva materiāliem, ko viņš man bija nodevis, aizbraukdams uz Pliskavu, un vēlāk prasīja atpakaļ. Man gribējās ar viņu izlīgt, aizrakstīju viņam vēstuli, kurā atgādināju, kā Ķencis ar Pāvulu, cietumā sēdēdami, izlīguši. Sak', vai tad mēs aiziesim Dieva priekšā, savā starpā neizbeiguši strīdu par tīriem niekiem, jo Ķencis taču teicis: «Man nosprāga suns tādā laikā, kur āda neder nekam, bet vai es esmu tādēļ tagad bez suņa?» Bet Ārons drīz pēc tam nomira, uz manu vēstuli neatbildējis. Man ļoti žēl, ka viņš aizgāja; [palikām] savā starpā neizlīdzinājušies ...[.]

Ilgus gadus darbodamies Rīgas Latviešu biedrībā kā bibliotēkas pārzinis, ar biedrības dižvīriem maz tikos un draugus viņu aprindās nemantoju. Samērā labi pazinu *Fr. Grosvaldu* (1850.-1924.), ar kuru kā ilggadīgu biedrības priekšnieku man šad un tad iznāca darišanas. Mācījos viņu pazīt kā gudru vīru, kurš pēc savas uzvešanas un uzstāšanās bija īsts džentlmens. Ar savu turību un izcilo stāvokli sabiedrībā viņš ieturēja pret citiem zināmu distanci. Nekad un nekur viņš nezemojās, nelida, nevienam neglaimoja, allaž juzdamies neatkarīgs arī no tiem, kam tanī laikā piederēja vara. Tā bija viņa rakstura teicamā īpašība, kādas tik daudziem latviešiem ir trūcis kā senākajos, tā arī vispēdējos laikos.

Kā sevišķi izveicīgs un gudrs vīrs tika no visiem atzīts *Fridrichs Veinbergs* (1844.-1924.), kuram Latviešu biedrībā lieli nopelni. Viņš bija ilgu laiku biedrības pilno sapulču vadonis, allaž zināja un ātri apsvēra katru situāciju, kā panākt mērķi, ko bija par labu atzinis. Veinberga nopelns ir tas, ka biedrībā netraucēti varēja darboties daudzas apakšnodaļas un komisijas. Tā arī es varēju netraucēti organizēt bibliotēku (kurai, zināms, no biedrības puses maz vien rublēnu atļāva budžetam). [..]

Darbodamies Rīgas Latviešu biedrībā, nācu tuvākā satiksmē arī ar *Matīsu Siliņu* (1861.-1942.), kas bija nodibinājis un ilgus gadus vadīja biedrības etnografisko muzeju. Pirms manis viņš bija pārzinājis arī biedrības bibliotēku un nez' kāpēc dažas vecākās grāmatas izņēmis no bibliotēkas un salicis muzejā. Kad es uzņēmos bibliotēkas pārzīni, prasīju, lai viņš šīs grāmatas atdod bibliotēkai, kur

tām ir īstā vieta. Tā mūsu starpā radās nesaskaņa, kas īsti nekad neizbeidzās, jo viņš joprojām, arī bez iemesla, turēja uz mani greizu prātu. Kad zinību komisijas sapulcēs viens no mums kaut ko runāja vai par kaut ko referēja, tad otrs to spītīgi ignorēja. [..]

Teodors Zeiferts (1865.-1929.) ir bijis viens no maniem tuvākajiem draugiem. [..] Mūsu tuvākā iepazīšanās sākās manā grāmatu veikalā, Kārļu ielas stūrī, kur Zeiferts sāka arvienu biežāk iegriezties. Vākdams materiālus savai plašajai latviešu rakstniecības vēstures chrestomatijai, viņš bija izstaigājis visas toreizējās bibliotēkas, bet daudz kā viņam vēl trūka. Manu grāmatu krātuvi viņš vēl nepazīna, it kā nejauši ieprasījās, vai pie manis nevarot atrast tādu un tādu grāmatu. Uz katru viņa jautājumu atbildēju: «Kā ne, man ir gan.» Tā nu viņš sāka rakņāties pa manu grāmatu krātuvi, cik vien patapa no Olaines Rīgā. Sadraudzējamies, un mūsu draudzības pamatā, tātad, bija grāmatas. [..]

Sākumā turēju viņu, pazīstamu rakstnieku un Olaines draudzes skolas priekšnieku, par smalkāku un kundziskāku, nekā viņš patiesībā bija. Kad pēcāk sāku ciemoties arī pie viņa Olainē, tad redzēju, ka viņš dzīvoja ļoti vienkārši, kā jau īsts darba rūķis. Tikai kad atbrauca Rīgā un uzstājās sapulcēs, tad viņš, tāpat kā Kaudzītes Matīss jaunībā, centās būt smalks un elegants, cik nu viņš kā lauku skolotājs to prata un spēja. [..] Vēlāk sagadījās tā, ka mēs Rīgā dzīvojām vienā mājā Skolas ielā. Tad nepagāja neviena diena, kad viņš nebūtu ieskrējis pie manis vai es pie viņa. [..]

Rainis (1865.-1929.) man personīgi bija palicis svešs līdz tam laikam, kad viņš no Šveices atgriezās Latvijā. Kā dzejnieku nekad neesmu varējis viņu īsti sagremot, jo tajā ir daudz saltas prātniecības. Bet tās dzejas, kur izpaukušies viņa dvēseles pārdzīvojumi, esmu atkārtoti lasījis ar dziļu izjūtu. Tā, piem., viņa «Kalnā kāpējs», pēc manām domām, ir mirdzoša pērle, kādu nav daudz visā mūsu lirikā.

Noskatoties Raiņa drāmatisko darbu uzvedumos, sirdi grūti piesiet, jo arī tie ir prāta konstrukcijas veidojumi. [..]

Kā cilvēku mācijos Raini pazīt tikai Latvijas neatkarības laikā. Reiz, kad kādā vajadzībā griezos pie viņa kā izglītības ministra, mūsu saruna drīz vien novirzījās uz latviešu tautas likteņiem vispār,

un mums abiem bija asaras acīs, jo savai tautai viņš bija pieķēries ar visu savu sirdi. Vispār, viņš bija dziļu jūtu cilvēks, un laimīgs bija tas, kam kādreiz pavērsās pretī viņa bagātā dvēsele. [..]

Andrievs Niedra (1371.-1942.) ir bijis viens no man vistuvākiem cilvēkiem. Pirmo reizi viņš ieradās pie manis Krāčēs, būdams vēl Tīrzas draudzes skolnieks, pastaliņām kājās. Toreiz viņam varēja būt ap 14 gadiem. [..]

Tīrmalieši bija lepni uz saviem censoņiem un raudzījās līdzināt tiem ceļu. Man jāskolo brālis, Niedru varēju atbalstīt ne vairāk kā ar grāmatām. Mācīdamies Rīgā ģimnāzijā, viņš gandrīz sitās cauri saviem spēkiem, pelnīdamies ar rakstiem «Baltijas Vēstnesī».

No jauna viņš mūsu apvārsnī parādījās jau kā students. Vēl students būdams, viņš jau teica sprediķi Lejasciema baznīcā. [..]

Laikam pamazām pārliecinādamies, ka mācītāja vietu nedabūs, tāpat kā Olavs, Niedra pievērsās rakstniecībai. Kad Kalniņa un Deičmaņa firma, kas izdeva «Austrumu», bija bankrotējusi, koncesiju ieguva Ozols Cēsīs. No 1903. gada žurnāla redakcija pārgāja Niedras rokās, un tā viņam radās nodoms iegūt «Austrumu» savā īpašumā, un tā sākās konkurences cīņa ar Ozolu, savas tipogrāfijas rīkošana u. t. t. Viņā mita praktiska veikalnieciska un uzņēmēja tieksmes, un tās, kā man šķiet, atspoguļojušās inženiera Strautmaļa tipā. Bet viņa uzņēmumi aizvienam cieta neveiksmi. Tā tas bija Cēsīs ar tipogrāfiju un apgādu, tā tas bija arī vēlāk, kad viņš Kalsnavā gribēja būt racionāls lauksaimnieks. Jāsaka, ka līdzīgas tieksmes padarīja viņu vēlāk par dēkainu politiķi. [..]

Kad Niedrs bija ministru prezidents, es necentos līst viņam acīs, arī viņš mani nemeklēja. Tikai reiz, ejot caur Vērmānes parku, nejauši satikāmies, un mūsu saruna bija gaužām īsa. [..]

Atgriezies Latvijā 1942. gadā, Niedra mani vairākiem lāgiem apmeklēja. Zaudējis agrāko spar, viņš tomēr vēl varēja veikt liellākus darbus. [..]

Ar lielu interesi vēroju Niedru: kā viņš kā cilvēks reaģēs uz saviem politiskajiem pretiniekiem, kas pa tam paši bija nozuduši no skatuves. Par tiem viņš izvairījās runāt, un ja kādu vārdu arī teica, tad bez naida uzliesmojuma. Viņš runāja par tautu un tās

likteņiem. Viņš nebija atgriezies, lai kārtotu personīgus rēķinus, bet lai apgultos dzimtenes smiltīs.

Pēdējā vēstule rakstīta man uz Krācēm 1942. g. 6. septembrī:

Miļo Jāni.

Nedusmojies, ka es Tev nerakstu. Rakstāmie laiki nu jau man tā puslīdz garām. Patlaban nodarbojos vairāk ar asins spļaušanu. Līdz grāmatiskajam vēl pa reizei aizeju, arī pa reizei līdz ēdamgaldam, bet tālākas ceļošanas gan vairs neiznāk. No tā Tu varētu mācīties, ka Tu neesi vienīgais, kam «tas spēcīgš ļoti vājš».

Tu vēl vari vēl tā gandrīz vai lamāties par grāmattirgotājiem. Es arī to vairs nedaru, kaut gan pēc Dieva tiesas iemesls uz to būtu. Esmu nācis pie atziņas, ka tam, kas beigts, nobungāts un aizmirsts, vairs neder izlikties, it kā viņš vēl varētu mirkšķināt acis.

*Tātad sveiki, abi Jāni! **

Tavs A.

* – otrs Jānis domāts Jānis Kalniņš – Misiņa audžu meitas dēls.

[..] *Ansi Gulbi* (1873.-1936.) ne velti uzskatīja par Cēsu Ozola skolnieku. Viņš bija plaša vēriena cilvēks, sīkumainību necieta, bet veikalnieks bija caur un cauri, taču šā vārda labākā nozīmē, un viņa uzņēmums arī izauga par ievērojamu faktoru mūsu grāmatniecības attīstībā. Retajam latviešu grāmatu izdevējam, bez veikalneciskiem aprēķiniem, ir bijusi arī sava programma. Gulbim tā ir bijusi jau no sākta gala, par katru savu izdoto grāmatu viņš būtu varējis pateikt, kāpēc viņš izdevis taisni to un ne citu.

Gulbis labi saprata arī manus centienus, un manai krātuvei viņš labprāt deva brīveksemplārus no visiem saviem izdevumiem. Gulbis bija man izpalīdzīgs arī citās vajadzībās. [..]

Ivanda Kaija (Antonija Lūkina, dzim. Miller, 1876.-1940.) kļuva pazīstama ar savu romānu «Iedzimtais grēks», kas iznāca 1913. g. Ivanda Kaija ir viena no mūsu visizglītotākajām sievietēm. Viņa studējusi filozofiju Bernē un Leipcigā, arī Sarbonnas universitātē Parīzē un daudz ceļojusi. Kad biju lasījis romānu «Iedzimtais grēks» un personīgi rakstnieci vēl nepazīnu, tad, pēc romāna satura spriežot, likās, ka viņa būs viena no tā sauktajām emancipētajām sievietēm, bet, iepazīstoties personīgi, mācījos viņu pazīt kā rūpīgu

ģimenes māti un ļoti darbīgu ne tikai rakstniecībā, bet arī savas mājas dzīvē. [...] Gribēdama vienā vai otrā jautājumā jo pamatīgi iedziļināties, viņa izlasīja veselas grāmatu kaudzes, kuras tai piegādāju. Satikāties bieži, un dažas dienas pacieņojos viņas vasaras mītnē jūrmalā. [...]

Vesela būdama, viņa man bija īstā gādniece dažādā ziņā. Žēl, ka man nebija iespējams viņas grūtajās dienās nekādu atvieglojumu sagādāt, jo ārstu māksla viņas stāvokli nespēja uzlabot.

Atceros kopīgi pavadītos vakarus Jūrmalā, gan nolūkojoties saules rietā, gan pastaigājoties un raugoties jūras spogulī. Mēnesnīcā sēdējām paviljonā, un tā kā es ļoti daudz dzeju pēc atmiņas varu deklamēt, tad diezgan stiprā balsī skaitīju Heines dzejoli «Pie jūras». [...]

Plūdonis (1874.-1940.), tāpat kā Zeiferts, sāka mani bieži apmeklēt, kad viņš vāca literatūrvēsturnieku materiālus savām grāmatām. Viņam taisnība, ka bez manas grāmatu krātuves viņš savu literatūras vēsturi nebūtu uzrakstījis.

Kad bija gana strādāts un kad Plūdonis bija ticis pie lielākas naudas, tad reizēm viņš arī «palaida plostu». Lai pēc tam novērstu draudošos «negaisa mākoņus», man kādreiz vajadzēja nogādāt viņu mājās un uzņemties «plosta laidēja» vainu uz sevi.

Vispār satikdami kā labi draugi, esam šad tad arī paķildojušies. Tā atceros reiz – tas bija drīz pēc 1905. gada – Plūdonis, būdams iesilis, sāka nolikt Andrievu Niedru. «Nav nekāds gods apsmiet cilvēku, kura nav klāt», es uzsaucu. Tikko neizcēlās vēl asāka sadursme, bet starpā metās allaž omulīgais Pīpiņš un apvaldīja Plūdoni.

Ulmaņa laikā Plūdonis bija ticis par vienu no nedaudzajiem atzītajiem «galma» dzejniekiem. Mums vairs lāgā nesaskanēja. Pēc ilgāka laika satiku viņu toreiz sarīkotajās «rakstnieku dienās». Mans vecais draugs bija gaužam pašapzinīgs. Man niezēja mēle. «Tev atkal jauna šlipse, laikam jau labi iet!» es iesaucos. «Kā ne, man iet labi», Plūdonis atcirta, «bet tava šlipse laikam no zinību komisijas laikiem?» Tā jau bija: Plūdonis vienmēr mainījās laikiem līdzī, es paliku tas pats kas bijis – patiešām, kā ar vecu šlipsi no zinību komisijas laikiem ...

Dr. phil. h. c. *Nikolajs Bušs* (1864.-1933.) bija no 1904. g. līdz savai nāvei Rīgas pilsētas bibliotēkas direktors. Iepazinos ar viņu ap 1901. vai 1902. gadu. Tānī laikā viņš bija Rīgas senatnes pētnieku biedrības bibliotekārs. Biju izzinājis, ka min. biedrībā atrodas dažādi vecākās latviešu literatūras izdevumi un tīkoju no viņu dubletu krājuma tādus iemantot savai bibliotēkai. Bušs bija ļoti atsaucīgs un uz manu lūgumu deva man minētās biedrības grāmatas iesiešanai līdzī no Rīgas uz Lejasciemu, un kā iesējuma maksu tad es saņēmu dažādus agrāko laiku latviskos izdevumus. No tā laika sākot man nācās diezgan bieži kā grāmatas sējējam ar viņu satikties. Kad 1918. gadā pārcēlos uz Rīgu, tad jau allaž dažādās vajadzībās apmeklēju Rīgas pilsētas bibliotēku, kur Bušs tolaik bija direktors. [..]

J. Misiņš ar dzīvesbiedri Annu

1920. gadā, kad es biju Valsts bibliotēkas pārzinis un pilsētas bibliotēkas darbinieks (Dr. Pelchaus bija miris), Bušs iesacījās, ka esot kļūmīgā stāvoklī, jo nezinot neviena, ko varētu mirušā Pelchaus vietā priekšā stādīt kā nākošo bibliotēkas darbinieku, jo visādā vīzē tam esot jābūt no latviešiem. Atbildēju, ka es pieteikšos uz šo vietu. Viņš it kā neticēdams prasīja, vai tad es savu vietu Valsts bibliotēkā pārmainīšot pret mazāku Rīgas pilsētas bibliotēkā, uz ko viņam atbildēju, ka es labprāt no tā skudru pūļa gribu tikt laikā, kur man bija diezgan nepatīkšanas jāpieredz un bez tam es ļoti labprāt gribu tikt viņa bibliotēkā, kur ir jau nodibināta kārtība un ceru pats sev dziļākas zināšanas iegūt. Tātad pārgāju uz Rīgas pilsētas bibliotēku kā latviešu nodaļas vadītājs, kādu laiku vēl izpildīdams arī vecākā bibliotekāra vietu Valsts bibliotēkā.

Rīgas pilsētas bibliotēkā tādā strādāju ar Bušu kopā līdz viņa miršanai 13 gadus. [...]

Pietiks. Esmu atskatījies uz daudziem laika biedriem, ar patiku atcerēties viņu sejas, viņu vārdus un darbus. Žēl, ka tik daudzi no viņiem, par mani gados jaunāki, jau aizgājuši pie senčiem. Un taču, domās ar viņiem visiem joprojām tiekoties, es varu būt laimīgs, ka man savā mūžā bijis lemts pieredzēt šos «laikmeta modros» viņu dzīvē un darbā un dažu labu no tiem saukt par savu draugu. Šādās apcerēs un pārdomās varu sacīt Goethe's vārdiem:

«Pa laikam mīlu tā ar veco tikties ...» [...]

VIII.

Sirds klusumā.

Es nepiederu pie tiem cilvēkiem, kas labprāt runā par savu intīmo dzīvi un izklāsta to sabiedrības priekšā. Tāpēc vismazāk savās atmiņās gribu pieskarties tiem cilvēkiem, kas man dzīvē bijuši vistuvākie, un aprobežoties visā īsumā tikai ar to, kas biogrāfiem varētu būt – neteiksim interesants, bet – nepieciešams.

1885. gadā apprecēju savu ligavu Annu Jaunzemi, Apsīšu Jēkaba tuvu radnieci, un pavadīju ar viņu laulības kopdzīvē 44 gadus (dzim. 1865. g. 11./23. jūnijā, mir. 1928. g. 26. oktobrī).

Visus šos garos gadus viņa kā kluss darba rūķis aiztaupīja man daudzas sīkas ikdienas rūpes un saprata arī manu kaislību – grāmatu krāšanu, nepārmeta un nesūrojās, kad visi brīvie līdzekļi, cik nu to kuru reizi bija, tika ieguldīti grāmatu krātuvē, kas dažam labam šķita esam tīrais neprāts. Vēl vairāk, viņa pati iemīlēja grāmatas un smēlās no tās savu sirds izglītību. Viņa bija arī neatsverams palīgs pie maniem bibliogrāfiskiem darbiem. Kad gads bija beidzies, viņa ķērās pie aiztecējušā gada periodikas kārtošanas. Tad mūsu dzīvokliša «zāle» pārvērtās par savādu laikrakstu un žurnālu klāstu: visa grīda bija pilna ar periodiskajiem izdevumiem, un pagāja dienas un nedēļas, kamēr visi izdevumi bija pārbaudīti (vai neiztrūkst kāds numurs), sistematizēti un reģistrēti. Bez viņas palīdzības es nebūtu ne ar savu «rādītāju», nedz ar citiem tamlīdzīgiem darbiem ticis galā.

J. Misiņš ar audžumeitu Hermīni un bibliofilu Fišeru
savā mājas bibliotēkā

Kad pēc pirmā pasaules kara es vairs neatjaunoju savu veikalu un sietuvi, bet par materiālo eksistenci tomēr kaut kā bija jāgādā, tad viņa vairākus gadus turēja Karlīnes ielā rakstāmlietu veikalu. Tur, sēdēdama aiz letes un gaidīdama uz retajiem pircējiem, viņa klusībā bija sakopojusi rokrakstā G. A. Bürger'a dzejas (oriģinālā un latviskā atdzejojumā). Šis kopojums nebija domāts publicēšanai, bet tikai man kā dāvana, ko arī glabāju kā dārgu piemiņu.

Pie mums bija sākusi nākt kāda simpatiska meitenīte, gluži svešu ļaužu bērns. Mana sieva viņu iemīlēja, un kādā jaukā dienā arī meitenīte pasaka: «Tantiņ, es palikšu pie tevis pavisam!» Tā viņa arī palika. Tā ir mūsu audžumeita Hermīne, tagad precējusies ar filologu Aleksi Kalniņu, Zemgales dēlu.

Jau vairākkārt esmu pieminējis savu netaisni brāli Andrievu, kas man bija mīļš nevien kā miesīgs brālis, bet kurā cerēju piepildāties savus zudušos jaunības sapņus. Tāpēc viss tas, kas izjuts sakarā ar brāļa slimību un nāvi, pieder pie maniem dziļākiem pārdzīvojumiem [...]

IX. Tālie ceļi.

[..] Arī es kādreiz esmu izstaigājis tālus ceļus, un ko esmu pieredzējis savos ceļojumos, to ar klusu prieku esmu jo bieži pārcilājis savās atmiņās.[..]

Savā pirmajā ceļojumā 1898. gadā devos uz Krieviju un Somiju. Pabiju Smoļenskā, Kijevā, Maskavā, Pēterburgā. Mani sevišķi interesēja krievu reliģiskais fanātisms, kas it īpaši bija vērojams klosteros, kur pie daudzzinātiem svētajiem, uz brīnumdarišanu cerēdami, saplūda dievlūdēju pulki no malu malām. Gribēdams iepazīties ar krievu tautas dzīvi tās neviltotajā īstenībā, devos patālos izbraucienos laukā no pilsētas uz sādžām, lai redzētu zemnieku dzīves īstenību, ko jau pazinu no Tolstoja u. c. rakstiem. Cik bēdīga, cik nepievilcīga bija šī īstenība, kas tik ļoti atšķīrās no idealizētajiem tēlojumiem literatūrā! Mūsu pašu zemnieks Vidzemes sētā, manā dzimtenē, bija daudz veselīgāks un možāks, ir lauksaimniecības teknikā, ir garīgā attīstībā daudz tālāk ticis par krievu «mužiku» jebkurā redzētā apvidū. Latviešu zemniekam no krieviem nav ko mācīties – tāda bija atziņa, ko es kā latvietis ar zināmu gandarījumu pārnesu no Krievijas.

Toties ar jo lielu patiku un baudu es aplūkoju tās milzīgās mākslas vērtības, kas bija sakrātas Krievijas muzejos, greznās pilis, krāšņās baznīcas un citas ievērojamas vēsturiskās celtnes, ko valdošās šķiras pa gadu simteņiem bija vākušas un cēlušas, bet kas tumšajai zemnieku masai palika svešas un nepieejamas.

Ar sevišķu interesi dienām ilgi kavējos slavenajās krievu bibliotēkās, Rumjanceva muzejā Maskavā (dib. 1861. g., dzimtbūšanas atcelšanas gadā) un Pēterburgas publiskajā bibliotēkā (dib. 1795. g.), kur atradu, gan ne gluži pilnīgu un sistemātiski sakārtotu, arī latviešu grāmatu krājumu. «Kad atnāks latviešiem tie laiki?» – tā dziesminieka Ruģēna vārdiem sevī skumīgi nodomāju: kad latviešiem būs sava nacionālā grāmatnīca viņu pašu zemē?..

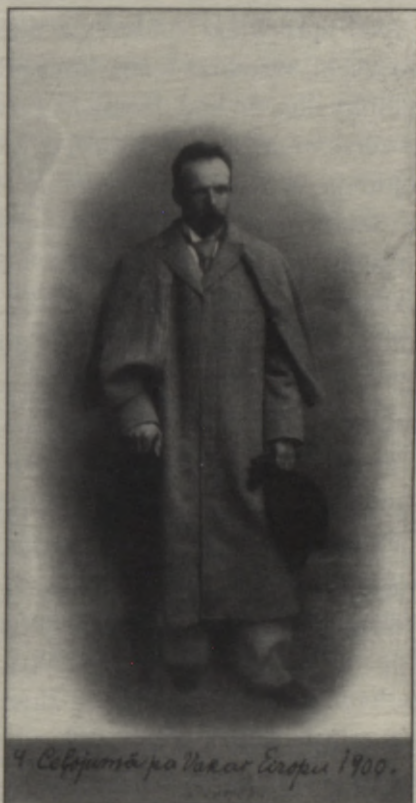
Ceļojums pa Somiju bija nodomāts galvenām kārtām, lai savām acīm skatītu šās ezeru un granītzemes dabas īpatnību. [..]

1900. gada vasarā pirmo reizi posos ceļā uz Vakareiropu. Mans galvenais nolūks bija «apskatīt pasauli», aizsniedzot arī Parīzi, kur toreiz bija sarīkots slavenā «pasaules izstāde». Jau iepriekš izstudēju Bedecker'a «vadoņus» un izkārtoju maršrutu. [..]

Zināju, ka Kaudzītes Matiss ar Reini centās būt ļoti taupīgi savos ceļojumos, allaž rēķinādami, kā tikai lētāk cauri tikt, un meklēdami, kur par mazāku naudu var paēst un pārgulēt. Mans princips bija citāds: ja jau reiz brauc «pasauli redzēt», tad neder skopoties un kā Janševska Čāpiņa dēlam, precībās braucot, allaž prašņāt: vai lētāk nevar? Tā kā man pašam toreiz tik daudz brīvas naudas nebija, lai varētu atļauties ceļojumu ar zināmām ērtībām, tad aizņēmos 300 rubļus no savas labvēles M. fon Transehes, cerēdams savā darbā drīz vien atpelnīt to, ko būšu ar vaļīgāku roku izdevis par pasaules redzējumu. [..]

9. jūlija pēcpusdienā izbraucu no Rīgas caur Možeikiem uz Vācijas robežu. [..] Nākamās dienas vakarā nokļuvu Berlīnē. [..] Otrā dienā sāku apskatīt Berlīnes ievērojamākās vietas. Laiks bija ļoti karsts, un tas vēl sevišķi apgrūtināja manas ziņkārīgā ceļnieka gaitas. Apskatījis Berlīnē ķeizara pili, muzejus un nacionālo galeriju un pabijis arī Potsdamā, kur izstaigāju Sansusi pili un parku, pēc 4 dienām devos tālāk un Eizenachu. [..]

Veimāra, slavenā Goethe's un Schiller'a pilsēta mani aicina kā svētceļotāju. Rezidencpili apskatu abu slaveno dzejnieku istabas,

J. Misiņš ceļojumā
pa Eiropu (1900)

kuras grezno marmorā izcirsti dzejnieku tēli un sienu gleznojumi ar ainām no viņu ievērojamākajiem rakstiem. Par muzejiem pārvērstas arī mājas, kur kādreiz mituši šie lielie gari. [..]

Vēl apmeklēju valdnieku kapenes, kur atdusas arī abi lielie dzejnieki, Veimaras teātri, kura priekšā uzcelts Goethe's-Schiller'a piemineklis, un kad dzejnieka piemiņai veltītā diena ir galā, dodos ar vilcienu tālāk uz Rudolfštati, lai pavadītu atkal kādu dienu klejojumos pa Tīringas kalniem un lejām.

Sevišķi gleznaina ir Švarca ieleja, pa kuru starp klinšainiem un mežiem apaugušiem krastiem aizlokās Švarcas upīte. Pievakarē uzkāpis Tripšteina kalnā, ieraugu necerēti jauku skatu. Atverot kādas krijām apsistas būdiņas durvis, kā logatā paveras Švarcas ieleja ar Švarburgas pilsētiņu un veco pili vidū. Visapkārt – augsti, mežiem apauguši kalni, kuros skuju koku tumšais pamattonis mainās ar maigāko koku zaļumu. Sāk liņāt lietutiņš – pa labi spīd saulīte, pa kreisi mirgo varavīksne, liedama kā šķīstu zeltu pār Tīringas kalniem un lejām. Un smalkais lietutiņš liekas kā migliņa izgarojam saules staros. Es jūtu dvēseli raisāmieš klusu skumju un dziļa miera izjūtā. [..] Saulīte iebrien mākoņos, apdziest varavīksne, ēnas izklāj savas segas. No kalnāja mežiem saronas palejā briežu pulciņi un ganās zālītē. Sēdu klusā aizgrābtībā, acis iezogas asaras, šai mirklī, kad mūžīgās mīlestības necienīgais zemes dēls jūtas tuvāk mūžīgajiem gaismas mājokļiem un dzīvības avotiem, kas pārplūst kā zelta kauss, ļaudams mirstīgajam baudīt šo mirkli. [..]

Kad nu reiz biju nonācis pie Francijas robežas, tad gribējās aizkļūt arī līdz Parīzei, lai redzētu pasaules izstādes brīnumus. Iebraucot Francijas daļā, pirmie gūtie iespaidi mani neiepriecināja. Braucot pa Vāciju, visur vēroju spēka pilnu, rosīgu dzīvi, turpretī Francija manām acīm rādījās kā pagurusi, sabrukumam tuvu zeme. Gar dzelzceļu visapkārt bija redzamas vecas, noplucinātas ēkas, noplukuši bija arī paši franči un viņu kareivji.

Parīzē nokļuvu ap pusnakti. Izgulējies un daudz maz no ceļa grūtībām atpūties, gan nezinādams šajā milzu pilsētā nevienas ielas, izgāju pastaigāties pa pilsētu bez noteikta nolūka. Devos uz pilsētas viduci. Mēģināju apprasīties uz ielu stūriem stāvošajiem

policistiem par ielu virzienu u. tml., bet sarunāt nebija iespējams, jo tie prata tikai franciski, bet es šajā valodā biju tikpat kā mēms. [..]

Kādā vietā, gribēdams bulvārim tikt šķērsām pāri, apstājos nogaidīt, kamēr lielā burzma kļūs daudz maz retāka, ka to biju paradis Rīgā darīt. Bet te var nostāvēt visu dienu, mudžeklis jo-projām tāds pat kā bijis. Bez tam neiedomājams troksnis, riboņa, rūkoņa un dūkoņa. Garām trauc elektriskie ielu dzelzceļi 3 vagoniem, zirgu tramvaji 2 stāviem, omnibusi, arī 2 stāviem, tad važoni, viesnīcu bagāžas rati, augstmaņu karietes. Visā šajā burzmā pa vidu šaujas kungi un dāmas uz velosipēdiem, izsūtāmie zēni ar stumjamiem vai velkamiem ratiņiem, arī suņu, ēzeļu un poniju vilkti ratiņi. Un tad vēl visiem pa vidu pastāvīgi uz vienu un otru pusi plūst kājnieki. Kur pūlis visbiezāks, tur vēl skriešus šaudās avižu zēni, skaļi klieodzot piesolīdami jaunākos avižu numurus: «La Patrie! La Patrie!» Parīzieši, redzams, ir lieli politiķi, tie arī kārigi pērk jaunākos laikrakstus.

Gluži piekūsis aizkuļos atpakaļ viesnīcā. Bet ne šajā, nedz nākamajās naktis nebija iespējams netraucētam izgulēties. Apgulsties un gaidi, vai drīz nerims ielas troksnis, te aizlaiž garām vairāki važoni un ar smagu dārdoņu aizdrāžas omnibuss. Troksnis uz brīdi aprimst, bet te nodun atkal kā attālāks pērkona dārdiens, un par iemigšanu nav ko domāt. [..]

Pasaules izstādes dēļ galvenām kārtām braucu uz Parīzi. Pavadiju tur kādas piecas dienas. Izstaigāju visvisādus paviljonus, bet lai visu apskatītu, kas tur no dažādām pasaules malām kopā savākts, tad tādēļ vien būtu jāpavada Parīzē vairāki mēneši. Es, protams, no visa tā redzēju tikai niecīgu daļu – to, kas no lielās dažādības mani personīgi visvairāk interesēja.

Vispirms iepazīnos ar mazo un lielo mākslas paviljonu. Trešā daļa no visiem agrāko laiku un modernās mākslas darbiem reprezentē Franciju, divas trešdaļas – citas pasaules zemes un tautas. Krievu gleznotāju vidū sevišķi izceļas Aivazovskis ar saviem jūras gleznojumiem. Krievu glezniecību lemts reprezentēt arī mūsu Purvītim. Latviešu māksla pasaulē vēl ir svešs jēdziens, un tomēr es esmu lepns, ka tas ir latvietis, kas ar savu Daugavas piekrastes gleznojumu «Pēdējie stari» te gūst tik lielu ievēribu.

Ar sevišķu interesi pakavējos Vācijas paviljonā «Deutsches Haus», kuram gan trūkst frančiem raksturīgo acīs krītošo raibumu, bet kur plaši un vispusīgi parādīta vācu grāmatniecības attīstība. Tur sastopos tikpat kā ar daudzām pazīstāmām sejām, bet tur atrodu arī daudzas svešas un vēl neredzētas vācu gara kultūras slavenības.

Vai stāstīt vēl par visādiem tehnikas izgudrojumiem, manu-faktūras brīnumiem u.t.t., kas redzami neskaitāmos citos paviljonos? Teikšu tikai, ka visi šie raibumi tā apžilbina, ka pēc 3-4 stundu staigāšanas aizeju no izstādes kā noreibis, ar nervozām galvas sāpēm. [..]

Nākošā un laikam pati galvenā vieta, ko gāju apskatīt, bija Invalidu doms, kur guldītas Napoleona mirstīgās atliekas, kas gadus divdesmit pēc imperatora nāves atvestas uz Franciju no Sv. Helēnas salas. Tā izpildīta Napoleona testamentā izteiktā vēlēšanās dusēt Sēnas krastos. Baznīcas vidū redzams liels apaļš iedobums, kurā uz granīta pamata novietots sarkanā marmorā izcirsts šķirsts – vienkāršs, bez lieka greznuma, tomēr monumentāls, svinīgs un iedveš lielu cieņu. Biju jau redzējis valdnieku kapenes Vācijā un Krievijā, bet jāsaka, ka Napoleona kaps atstāj visvarenāko iespaidu. Visi valdnieki atdusas «starp saviem tēviem», Napoleonam tādu nav – viņš ir viens pats savā varenības spožumā. No sarunas ar kādu francūzi izjutu, cik liela cienība ir visai tautai pret šo bijušo milzi, ko mēdz godbijīgi apzīmēt gan ar vienu vārdu «imperators», gan ar sirsnīgi intīmo «petit corporal». Baznīcas durvju priekšā vēl stāv, ar pipīti zobos, daži veci Napoleona laikmeta veterāni kā imperatora slavas pilno dienu dzīvi liecinieki.

Slavenais Tiljerijas dārzs man likās gluži kails. Tur ir sīki kociņi, kas dod mazu pakrēsli. Smilšainie ceļi un laukumi ir ļoti putekļaini. Apsēstos netālu no lielā fontāna un noraugos bērnu pulciņos, kas te rotaļājas. Savā laikā te rotaļājies arī Napoleona dēliņš, kas saukts par Romas ķēniņu. Tajos laikos šis dārzs, domājams, gan bijis daudz patīkamāks. [..]

Pabrokastojis, dodos uz Luvras pili, kas ir viens no lielākajiem un slavenākajiem mākslas muzejiem pasaulē. Lai to kaut cik pienācīgi apskatītu, te būtu jāpavada vismaz kāda nedēļa. Es te varu

pavadīt tikai vienu dienu. Sāku ar Ēģiptes mākslas pieminekļiem, tad izstaigāju koloniju nodaļu, kur savākti dažādu mežoņu tautu mākslas priekšmeti, līdz nonāku jaunlaiku gleznu galerijā. Vēl pakavējos tēlniecības nodaļā, kur mani visvairāk saista Milosas Venēra. Viss redzētais mani tā nogurdinājis, ka beidzot esmu laimīgs, kad pienākusi muzeja slēgšanas stunda.

Nevarēju, protams, atstāt neredzētu Viktora Igo romānā tēloto «Notre dame de Paris».[..]

Sēnas krastā apstaigāju arī slavenos Parīzes bukinistus. Verstīm tālu gar izmūrētās upes krastu aizstiepjas skārda vai koka kastes ar vecām grāmatām visdažādākā satura. Antikvāri sēd un garlaikojas, kamēr retu grāmatu cienītāji rakņājas pa viņu kastēm, līdz, tā sakot, mēslos atrod kādu pērli. Parak-

ņājos arī es, bet tā kā tur franču grāmatas vien atrodamas, un tās man visas ir vienlīdz svešas, tad tādu baudījumu, kādu te dažkārt guvis kaislīgais grāmatu mīlotājs Anatols Franss, es te nevarēju gūt.

Nemitīga drūzma, lielpilsētas trokšņi un pārliecīgi raibie iespaidi no visa redzētā jau nedaudzās dienās tā pārpūlēja manus nervus, ka bija jānāk pie slēdziena: ilgāk vairs nav iespējams Parīzē izturēt!.[..]

Teiksmainā sala Isola Bella – manu bērnības dienu sapnis. Lieta tā, ka savā jaunībā tiku lasījis Raunas mācītāja E. Langevica Itālijas ceļojuma aprakstu. Šis apraksts mani tā aizrāva, ka nolēmu katrā ziņā reiz apmeklēt vietas, kas rakstā minētas. Tādēļ arī maršrutu savam ceļojumam izvēlējos taisni tādu, kādu to bija uzrādījis E. Langevics. Nu savu ilgojumu varu skatīt īstenībā. [..]

J. Misiņš ceļojumā
pa Eiropu (1922)

Nākamajā rītā braucu tālāk uz Milānu. Atkal nakts bez miega, nespirts. Eju apskatīt Milānas domu. Tas sevišķi paliek atmiņā, jo noskatījos gaišā mēnesnīcā, sēdēdams uz savas viesnīcas balkona. Šī celtne izskatās kā liels cukura kalns, mirdzēdams baltiem torņiem un neskaitāmiem tēliem. No Milānas vēl pieminama Viktora Emanuela galerija, kur daudzas pārdotavas ar mirdzošiem logiem. Tālāk dodos uz Pinakoteku – slaveno gleznu galeriju. Te ir slavenākie Rafaela, Rubensa, Tintoretto, Vandeika un Leonardo da Vinči darbi. Pēc tam uzmeklēju Milānas kapsētu, kurā, kā daudzina, ir viskaistākie kapu pieminekļi. [...]

No Milānas braucu tālāk uz Dženovu. Atkal jūtos savārdzis. [...] Brauciens uz Monako jāatliek, jāpošas uz mājas pusi. Vakarā sēstos ātrvilcienā, kas mani pēc pusnakts noved Florencē, galīgi novārgušu. [...] Un tad – straujā gaitā caur Vīni, Varšavu un Viļņu atpakaļ uz Rīgu, kur atgriezies 14./27. septembrī. Mājup braucot likās, ka neviens vilciens neskrēja diezgan ātri. Gana šoreiz pasaulē būts!

Mans otrais ceļojums uz Vakareiropu varēja notikt tikai pēc ilgiem gadiem. Arī uz to mani pamudināja vispirmām kārtām vēlēšanās gūt mieru un atpūtu. 1922. gada sākumā sevišķi impozanti tika svinēta latviešu preses 100 gadu jubileja (skaitot no *Latviešu Avīžu* iznākšanas 1822. gadā). Sakarā ar šām svinībām Latv. rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība bija nolēmusi sarīkot preses izstādi, veltītu atskatam uz latviešu preses attīstību 100 gados. Bija gan izraudzīta īpaša komisija šās izstādes kārtošana, bet par visu nastu nesēju ēzeli biju izraudzīts es. Neviens no komisijas vīriem roku pie šī darba nepielika, faktiski viss izstādes organizācijas darbs gūlās uz maniem pleciem, un bez manas latviešu preses darbu kolekcijas šādu izstādi arī nebūtu bijis iespējams sarīkot. Tā pārpūlējos, ka man draudēja nervu sabrukums. Beidzot izstāde bija iekārtota un atklāta. Nu nāca preses balle, kur redzēju, ka lielie un mazie spalvas vīri pazemīgi locīdamies dejo ap toreizējo «preses karali» kā ap zelta teļu. Tas man bija tik pretīgi, ka apņēmos turpmāk nevienā preses ballē vairs kāju nespert, un šo apņemšanos arī esmu izpildījis.

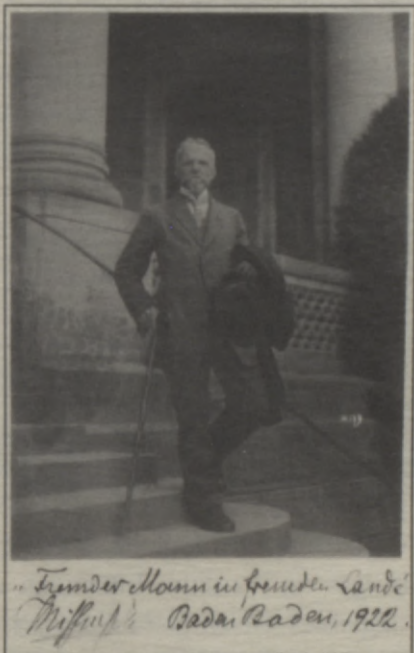
Tūliņ pēc preses balles sēdos vilcienā, devos ceļojumā pa Vāciju. Kad vilciens aizripoja pāri Lielupei, jutos kā atvieglots un dungoju pie sevis:

«Pāri, pāri, pār upīti,
Pār to pašu dziļumiņu.
Te atstāju bargus kungus,
Te laiskos tēva dēlus.»

Bez atpūtas un izklaidēšanās gribēju šajā ceļojumā arī kaut ko padarīt, un proti: tuvāk iepazīties ar ievērojamākajām Vācijas bibliotēkām, it īpaši papētīt tur atrodamos Letticis krājumus. Un šajā ziņā mans ceļojums nebija bez panākumiem.

Vispirms apstājos Kēnigsbergā, kur pilsētas un universitātes bibliotēkā atradu nelielā skaitā vecākās latviešu grāmatas, bet sistemātiski tur Letticis nav krāta un kārtota. Arī Berlīnes bibliotēkās ļoti maz kas sakrājies. Bet toreizējais Prūsijas karaliskās bibliotēkas bibliotekārs Dr. Fr. E. Dukmeyer's deva man vērtīgus norādījumus par Letticis krājumiem citās Vācijas bibliotēkās. Kā Getingas, tā Bonnas universitātes bibliotēkās atrodami prāvāki latviešu grāmatu krājumi, kurus savā laikā piegādājis jelgavnieks J. Fr. v. d. Recke kā «Schriftproben lettischer Sprache».

Visvērtīgākais atradums bija Marburgas universitātes bibliotēkā: tur glabājas Stendera pasaku un stāstu pirmizdevums (1766. g.), no kura Latvijā līdz šim neviens eksemplārs vairs nav atrasts, un arī nevienā citā bibliotēkā apzinātos latviešu grāmatu krājumos tā nav atrodama. Sikākas ziņas par šo izdevumu, ko salīdzināju ar otru izdevuma tekstiem, vēlāk pasniedzu īpašā rakstā.

J. Misiņš ceļojumā
pa Eiropu (1922)

Un tad tālāk uz Leipcigu, vācu modernās grāmatniecības metropoli. Turienas universitātes bibliotēkā kā īpašs depozīts glabājas pazīstamā leišu valodas pētnieka Leskien'a bibliotēka, kurā atradu arī dažus jaunākā laikā latviešu grāmatu izdevumus: Barona-Visendorfa Latvju dainas, Lercha-Puškaiša pasakas u. c. Mana galvenā uzmanība Leipcigā bija veltīta slavenās vācu grāmatnīcas (Deutsche Bücherei) apskatei. [..]

Apdarījis nodomātos darbus bibliotēkās, dažas nedēļas pavadīju Bādes-Bādenes dziedniecības avotos, un jāsaka, ka tie manai slimībai kājai palīdzēja daudz labāk nekā citur izmēģinātie ārstēšanas veidi.

1924. gadā, īsi pirms Jāņu dienas, devos atkal ceļojumā uz Vāciju. Šoreiz man vispirms bija kāds praktisks uzdevums: veikt nepieciešamos priekšdarbus Enchiridiona jauniespiedumam, ar ko Rīgas pilsētas (rātsnama) bibliotēka, kur toreiz biju latviešu nodaļas pārzinis, gribēja atzīmēt savu 400 gadu pastāvēšanu. Tā kā Rīgā uzglabātais Enchiridiona eksemplārs nav bez defektiem, tad Kēnigsbergas universitātes bibliotēkā vajadzēja nofotografēt dažas tur uzglabātā eksemplāra lappuses. Pavadījis Kēnigsbergā darbā un atpūtā pāris dienas un apmeklējis lielā prātnieka Kant'a kapu, devos tālāk uz Berlīni, kur visā klusībā pavadīju Jāņus – savu vārda dienu.

Mans tālākais ceļa mērķis bija Drēzdene. Arī tur man bija padomā izdarīt kādus pētījumus. Sen jau biju interesējies par slaveno kurzemnieku Kārli Konstantīnu Kraukliņu (1792.-1873.), kas Vācijā kļuvis par ievērojamu zinātnieku un literātu, ilggadīgu Drēzdenes vēsturiskā muzeja direktoru, bijis tuvs draugs Goethe'm, Ludvig'am Tieck'am un citiem tā laikmeta slavenajiem vīriem. Drēzdenē man laimējās atrast viņa dēla meitu, zīmēšanas skolotāju Mariju Vilhelmīni (dz. 1879. g.). Ar viņas un Drēzdenes vēsturiskā muzeja direktora palīdzību arī savācu vērtīgus materiālus Kraukliņa biogrāfijai, ar ko gribēju atzīmēt mums tikpat kā nepazīstamā latviešu dēla piemiņu. Drēzdenes Trisvienības kapos uzmeklēju arī viņa atdusas vietu. Lai gods un slava šim latviešu censonim, Bauskas pirmā birģermeistara Kaspara Valentīna Kraukliņa dēlam, kas viņos

J. Misiņš atpūtas brīdī

grūtos un tumšos laikos sasniedzis tik augstu un spožu stāvokli vācu literatūras un zinātnes darbinieku pirmajās rindās!

Drēzdenē būdams, pārdomās pakavējos arī vēl pie kāda cita latviešu tautas dēla, kas nācis no manas dzimtenes tuvākās apkaimes un arī reiz staigājis te pa Elbas krastiem: arī traģiskā Poruku Jāņa dzīves stāsts saistās ar šo jauko mākslas un zinātnes pilsētu, ko dzejnieks dēvē par Elbflorenci. Te savās mūzikas studijās piedzīvojis rūgtu vilšanos, viņš tomēr kļuva liels un slavens pats savā dzimtenē. Cik dažādi gan ir dzīves ceļi, kas cilvēkus ved pie viņu likteņa piepildījuma! [..]

Šā ceļojuma laikā vispār, cik tālu man bija iespējams izmantot lielākās Vācijas bibliotēkas, centos vākt trūkstošos materiālus savam Latviešu rakstniecības rādītājam. Mums ir bezgala daudz grāmatu, kas savā laikā tulkotas no svešām valodām, vai arī lokalizētas, bet kurām tulkotāji un lokalizētāji nav uzrādījuši avotus. Bibliogrāfa pienākums taču atšķirt šādus rakstus no oriģinālliteratūras un pēc iespējas uzrādīt avotus, no kurienes tie nākuši. Man līdzī bija saraksti

un piezīmes par daudzām šādām latviešu grāmatām, kurām oriģinālvotus Latvijā nebija izdevies atrast. Tad nu ar savu meklēšanu un taujāšanu sagādāju ne mazum grūtības un darba vācu bibliotekāriem, bet par to mans rādītājs guva vērtīgus papildinājumus, un tas bija panākams, allaž paturot prātā devīzi «Meklējiet rakstos!»[..]

Pēc šā ceļojuma vēl diviem lāgiem esmu apceļojis Vāciju: 1927. un 1929. g. Pirmais no tiem bija galvenām kārtām veltīts atkal papildu materiāla vākšanai manam rādītājam gan jau agrāk apmeklētās, gan vēl citā bibliotēkās. Turpretī 1929. g. pavasari devos dziedniecības nolūkos uz Kisingas avotiem, maz uzkavēdamies pa ceļam citās vietās. No šiem diviem ceļojumiem manās piezīmju grāmatiņās palikušas gaužām īsas un nenoīmīgas atzīmes: tikai par maršrutu un ceļa izdevumiem. Ko lai dara, līdz ar gadiem nevien kājas, bet arī roka kļuvusi gurdenāka un nav vairs pūlējusies fiksēt ceļa iespaidus. Bet ir jau gana daudz pasaules tālajos ceļos redzēts. Pirmie iespāidi aizvienam spilgtāki, vēlākie kļūst bālāki, nekas vairs tā nepārsteidz un nesajūsmina kā pirmsākumā.

Un visbeidzot mans mīļākais ceļojums ir tepat no Rīgas līdz Tirzas Krācēm, kur ar savu mazdēlu Jānīti pie rokas varu izstaigāt vēl savas bērnības tekas un apmeklēt savus tuviniekus un mīļos jaunības draugus, kas jau nobeiguši visas savas gaitas un atdusas zem velēnām. Taču mēs visi pēcgalā, arī pēc vistālākiem ceļiem pasaulē, turpat vien nonāksim.

Kāds vārdiņš par tautas dziesmām¹

«**L**atvju tauta dziedātāja, Dziesmu gars pār tev lai plūst! Šie mūsu neaizmirstamā tautieša jaukie vārdi dien' no dienas jo vairāk piepildās, jo dziesmu gars spēcīgi plūst un viļņo visā Latvijā. Ir teicami, ka mūsu komponisti it īpaši ar tautas dziesmu saskaņošanu nodarbojās, jo kori ar prieku apsveicina katru jaunu dziesmiņu, kas klajā nāk, un drīz vien tās dzird skandinām koncertos.

Izsacītās domas, ka mūsu īsās dziesmiņas ir laikam atliekas no senām garām dziesmām, liekas būtu diezgan pamatotas, kaut gan gluži dibinātas šīs domas nav. Bet vai nu mūsu dziesmiņas ir senāk kā garākas kopā dziedātas vai ne – tik daudz ir taisnība, ka mūsu jaukās īsās dziesmiņas pēc satura sakārtojot, var kā garākas savienot, kā to arī mūsu cien. tautas dziesmu krājēji un saskaņotāji jau darījuši, kaut gan ne ikreizes un ne visiem tas pilnīgi izdevies. Īpaši Dziesmu rotā daudz dziesmiņu, kur sastādītās īsās dziesmiņas satura pēc nemaz kopā neder.

Šī gada «Austruma» 1. burtnīcā no mūsu pazīstamā komponista Šepska kunga ļoti jauki saskaņota tautas dziesmiņa: «To celiņu ritā gāju, To celiņu vakarā», kura arī jau, cik man zināms, no dažiem lauku koriem iesākta mācīties.

¹ Aizkrācnieks – J. Misiņa pseidonīms. Pirmā publikācija latviešu valodā. Pirms tam ir vācis, pierakstījis folkloras materiālus, sūtījis tos F.Brīvēmniekam, kura redakcijā iznāca Труды Этнографического отдела. Книга VI. Материалы по этнографии латышского племени. – Москва, 1881. Krājumā publicēti arī J. Misiņa savāktie sakāmvārdi un buramvārdi.

Bet teksta ziņā tā pati ir ļoti nepilnīga, jo sastāv tikai no divām
isām dziesmiņām, un tās pašas viena ar otru nemaz neder kopā,
tā ka koncertā nodziedāta, šī dziesmiņa teksta dēļ klausītājus nebūt
neapmierinās.

Esmu mēģinājis to pašu dziesmiņu pilnīgāku sakārtot no vairāk
isām tautas dziesmiņām, kuras jau minētajai Šepska kunga sēri
jaukai kompozīcijai noderētu, un to šeit cien. lasītājiem pasniedzu:

To celiņu rītā gāju,
To celiņu vakarā,
Tā celiņa maliņā
Birst man gaužas asaras.

Ceļam pirkus kumeliņu,
Tas par ceļu netecēj';
Mūžam ņēmu līgaviņu,
Tā mūžiņa nedzīvoj'.

Grūši pūš kumeliņš,
Smilšu ceļu tecēdams,
Gauži raud līgaviņa,
Uz rociņas gulēdam'.

Gauži raud līgaviņa,
Uz rociņas gulēdam',
Vai sirsniņa paredzēja,
Ka vairs ilgi nedzīvos?

Dzīvoš' ilgi, nedzīvošu,
Saules mūžu nedzīvoš';
Ūdentiņš un akmentiņi,
Tie dzīvoja saules mūž.

Austrums. – Nr. VI (1888), 757., 758. sleja

J. Mišinsch
Bibliotekars

Rīgā

JĀNIS MIŠIŅŠ UN
VIŅA BIBLIOTĒKA
LAIKABIEDRU
REDZĒJUMĀ

LANDS MIZING UN
VINA BIBLIOTEKA
LAIRABIERKU
REIDSEHUMA

Jānis Misiņš

Tas varēja būt nepilnus trīsdesmit gadus atpakaļ, kad es par Misiņu pirmo reiz kaut ko dzirdēju. Ne nu kā par grāmatu krājēju, bet kā par grāmattirgotāju, kam savas oriģinālas idejas. Kad rakstnieku aprindās bija radušās domas par kādu kopēju literārisku izdevumu, zināja toreiz Vidzemes malienē dzīvojošais Pipiņš (Vizulis) stāstīt, ka grāmattirgotājs Misiņš Lejasciemā esot ar mieru šādu krājumu izdot. Mēs to paklausījāmies, bet tad noteicām: «Kas no Lejasciema var labs nākt!» un atmetām ar roku. Nebijām arī savās domās vīlušies: Misiņš nekad nav izrādījis par spējīgu ķerties pie kāda plašāka literāriska izdevuma, kurā jāapgroza lielāks kapitāls. Šai ziņā varējām likt lielākas cerības uz Ozola, kas no Piebalgas jau bija ievirzījies Cēsīs un izrādīja vēl tālākas izplešanās tieksmes. Ozols tad nu arī tika par *Jaunās Ražas* izdevēju un palika par tādu līdz savai nāvei.

Turpmākos pastāstījumus par Misiņu tad nu arī saņēmu no Ozola. Ap 1900. gadu Ozols pārcieta ļoti grūtu piemeklējumu: nomira viņa abi karsti mīļotie bērni. Viņš nu bija kādu laiku tā salauzts, ka nevarēja ne ko strādāt, ne kur rimt. Viņš tad apņēmas atstāt parastās telpas un tekas un braukāt apkārt pie paziņām. Bet arī šē viņš atdūrās uz nesaprašanu un vienaldzību, kas viņam nedeļa nekāda apmierinājuma. Tikai Lejasciemā pie Misiņa nonācis, viņš sajuta ap sevi dvešam it kā spirdzinošu vēsmu. Vēlāk Ozols nevarēja vien nostāstīt, kā Misiņš par viņu rūpējies, ar kādu sirsnību viņš ņēmis dalību viņa bēdās un ar kādu smalkjūtību centies viņu mierināt. Vārdi šādos gadījumos ir pārāk nepilnīgi un, varētu teikt, banāls līdzeklis. Misiņš visu savu dienas gaitu tā iekārtojis, ka viņa viesis saņem iespaidus, kas tam liek brīdi pa brīdim aizmirst smago

domu. Arī naktī viņš par to palicis nomodā, uzmanījis katru cietēja kustību un sargājis viņa mieru. – Revolūcijas laikā ar Ozolu tiekoties,

J. Misiņš izbraukuma

viņš nu varēja stāstīt par Misiņu kaut ko citu. Misiņš sameties ar Niedru kopā un atvēris Cēsis, Ozola grāmattingotavas tuvumā, ielas otrā pusē veikalu. «Viņš mani grib nožņaugt,» Ozols sacīja. Niedra un Ozols – tie nu bija tik lieli pretinieki, kādus vien var iedomāties. Un Niedras pusē ir Misiņš. Tādas lietas Ozols par savu draugu nekad nebija varējis iedomāties. Toreiz vispār norisinājās tragēdija, kādu latvieši nebija piedzīvojuši. Tai krita par upuri Ozols, arī Niedra un Misiņš. Pēdējā pārdzīvojumi šai laikā nav ne izzināmi, ne aprakstāmi. Tikai izrādījās, ka starp Misiņu un Niedru iesaistījušās saites, kas palikušas ciešas un nepārrau-

jamas uz gadu gadiem. Ne ar ko Misiņu arī tagad nevar tā sakaitināt, kā kad par Niedru runā kaut ko sliktu. Kad iepriekš valodai arī būtu joku nokrāsa, ja mazliet zobojoši piemin Niedru, Misiņš top uz reizi nevien nopietns, bet arī nikns.

Kad un kur ar Misiņu pirmo reizi personīgi tikos, lāgā neatminu. Prātā man palikusi tikšanās kādā gleznu izstādē. Rudens saule lej gaismu izstādes telpā. Apmeklētāju nav daudz. To starpā vērīgs, diezgan skeptisks aplūkotājs, kas ar vienu otru pa vārdam izmaiņdams apstājas drīz vienas, drīz otras gleznas priekšā. Tikdamies mēs saskatāmies, viens otru vērīgi zīmēdami. Kāds trešs, mūsu tuvumā būdams, iejautājas: «Vai nepazīstaties» un min Misiņa vārdu. Misiņš piebilst: «Mēs kādreiz pazīstamies, kādreiz nepazīstamies – kā nu gadās» un ar mani sasveicinās. Sākam nu kopīgi vērību piegriezt gleznām. Izrādās, ka Misiņam gleznu mākslā diezgan

pārbaudīti un nodibināti ieskati. Viņš ir bijis dažās Rietum-Eiropas gleznu galerijās, apmeklējis vai visas šejienes gleznu izstādes, pazīst arī dažas privātās gleznu kolekcijas Latvijā. Viņš mani dara uzmanīgu uz kādu vecāku dāmu, kas netālu, no mums vērigi apskata gleznas (ja nemaldos, kāda Tranzehe). Tā esot smalka gleznu pazinēja un pa daļai arī pati māksliniece. Savu spriedumu par šē pat izstādītām gleznām viņa tērpusi vārdos: «Zu viel Himmel in Holzsäcken!» (Pārāk daudz debesu koka maisos). Un patiesi, acis pārļaižot pār gleznām, dabūja iespaidu, ka gaisa dažādās nokrāsas ir tās, ko mākslinieki sevišķi centušies izcelt. Par Misiņu šai reizē pārliecinājos, ka viņam ir savi diezgan tuvi sakari ar augstākām vācu aprindām un ka viņš nav nekāds svešnieks mākslas laukā.

Pa to laiku Misiņš bija pārnācis uz Rīgu un nometies ar savu grāmatpārdotavu Kārļa ielā, pie pašas Jelgavas dzelzceļa pietātnes. Biju varbūt kādu reiz tur bijis, nekādu vēribu nepiegiezdams viņa bibliotēkai un arī par to nekā nezināds. Kādu dienu staigāju domīgs pa Rīgas ielām. Strādāju pie savas literatūrvēsturiskās hrestomātijas un biju nonācis līdz tautas atmodas laikmetam. Biju dabūjis materiālus no dažādām bibliotēkām, sevišķi no Latviešu literāriskās biedrības, Rīgas pilsētas un Zinību komisijas bibliotēkām. Patlaban biju vienā otrā vietā bijis, bet man nebija izdevies tur dabūt vajadzīgās grāmatas. Satieku Misiņu. Jautāju, vai viņš nezina, kur var dabūt Mālberga poēmu *Staburags un Liesma*. Kā ne! Viņam pašam esot. Un *Sētas, Dabas, Pasaules* pirmās trīs daļas? Arī ir, zināms. Tad – Biezbārža *Mūsu valoda un viņas rakstība*? Saprotais, – kā lai nebūtu! Man uzausa tikpat kā saulīte pēc apmākušās dienas cēliena. Norunājām stundu, kad pieiet viņa veikālā. Tur tad nu atradu visas tās bagātības, kas man bija tik nepieciešams. Iegājis veikala dibens istabā, pārliecinājos, ka šē ir drošs atbalsts manam darbam. Iepazinos arī ar Misiņa kundzi, Apsīšu Jēkaba tuvu radinieci, kas ļoti laipnā kārtā uzņēmās norakstīt hrestomātijai izraudzītos gabalus. Palika nu reti kāda reize, kad Rīgā braukdams tieši no vilciena neiegāju pie Misiņiem, tāpat pirms vilciena noiešanas.

Bija nu sākusies mūsu starpā jo cieša satiksme. Misiņš drīz ieradās arī Olainē, ne nu vienīgi paviesoties, – viņš šādus braucienus allaž izmantoja savas grāmatu krātuves papildināšanai. Jutos par

viņa parādnieku un tāpēc jo labprāt dariju viņam pieejamus savus krājumus, nododams viņa glabāšanā, kas man acumirkli likās par pieciešamu. Jau ilgākus gadus Olainē dzīvojot, man bija bēniņos sakrājušies daži, gan pa lielākai daļai nepilnīgi gada gājumi avižu. Strādādams pie savas hrestomātijas pirmajām daļām, biju uzaicinājis savus skolniekus, lai man pienestu mājās kaut kur nomētātas vecas grāmatas. Sanāca laba tiesa vecu dziesmu grāmatu, sprediķu grāmatu, bībeļu un pusbībeļu. Tas viss bija Misiņam visvērtīgākais atradums. Puslīdz vienaldzīgu seju taisīdams, tomēr nevarēdams noslēpt savu prieku, viņš visu to sēja kopā un gādāja projām uz staciju.

Tad nu notika šāds gadījums. Kādu stipri lielu saini vecu grāmatu Misiņš nodeva aizvest uz Rīgu manam darba biedram Sestulim. Ar vilcienu Rīgā nobraucis līdz toreiz tā sauktajam Dvinskas vakzālam, Sestulis paņēma ormani, lai aizvestu grāmatu paku līdz Kārļa ielai. Bet te nu klāt žandarms. «Kas jums tur ir?» – «Bībeles» atbils Sestulis. – «Tā, tā. Es pazīstu jūsu bībeles. Nākat vien ar viņām šurp.» Un Sestulim jāiet ar smago grāmatu saini uz žandarma telpām. Tur nu ar lielu ziņkārību un slepenu prieku žandarmi raisa vaļā saini. Bet tavu vilšanos! Patiesi, vecas, pussatrunējušas bībeles un pātaru grāmatas! Žandarmi nodusmojās un atdod Sestulim visu to mantu atpakaļ, piebilzdami: «Kur jūs tādas panckas (хитам) liekat?» – «Vēdu Misiņam» Sestulis atbild. Žandarmi atmet ar roku, un Sestulis nu varēja smīnēdams netraucēti turpināt savu ceļu.

Pēc kādiem gadiem dabūju aplūkot vietu, kur Misiņa dzīve un darbība sākusies. Vairāk viņam tuvu cilvēku nobraucām pa Jāņiem ne ilgi priekš kara viņa tēva mājās Tirzas Krācēs. No Cesvaines stacijas braukdami, dabūjām pamaldīties pa mežiem, pirms nonācām vientuļās lauku mājās, kuru dzīvojamā ēka ierīkota ar visām jaunlaiku ērtībām: kabinetiem, verandām u. c. Centrālo vietu, augstāva plašo vidus telpu, ieņem bibliotēka, kas visapkārt gar sienām ievietota aizslēdzamos skapjos. Laba daļa šē izgājušā gadu simteņa otras puses vācu beletistikas, tad arī plaša literatūra par Napoleonu, bez tam žurnāli, vācu, latviešu, un citi izdevumi.

Daugavas Gada grāmata. – 1926. –137–140. lpp.

Latviešu Grāmatu tirgotāju un izdevēju biedrības priekšlasījumu vakars

Pēc starpbrīža katedrī stājas bibliogrāfs Misiņš ar priekšnesumu: Mūsu grāmatu apgādniecība no viņas sākuma līdz visjaunākam laikam. Zālē vēl valda nenorimis troksnis, cauri kuram sadzirdamas apmēram šādas domas: Agrāk rakstītās grāmatas ir pamats, uz kura pacēlusies mūsu rakstniecība un grāmatniecība. Uz priekšējo darbinieku pleciem stājamies mēs. Ciešā sakarā stāv tagadne ar pagātņi ... Tālāk Misiņa darbs izveidojas par bibliogrāfisku skicējumu ar daudzumu «sausu» skaitļu un vācu citātu. Sākot rodas šaubas, vai ar tādu «sausu» darbu izdosies Misiņam uz ilgāku laiku saistīt klausīties nogurušās publikas uzmanību. Bet nē ... ar katru brīdi šīs šaubas gaist. Ar īstu mākslinieka veiklību Misiņš savus datus un citātus sastādījis tā, ka tie paši par sevi runā, kļūst redzamas pārrunājamā laikmeta vadošās domas, aizspriedumi, mantas un goda kāre, konkurences cīņa un tās līdzekļi, tiesu procesi un aprobežotība, veselās kultūras ainas izceļas klausītāju priekšā, ar viņu labām, kā smejamām pusēm, tā ka publikā reizēm saceļas tāda jautrība un smiekli, ka uz brīdi nav iespējams priekšlasījumam kārtīgi sekot. Misiņš apskata laikmetu no grāmatu drukāšanas sākuma līdz Ernsta Platesa laikam, ar ko sākot sola grāmatniecības jaunāko laikmetu apskatīt kādā turpmākā vakarā. Vispāri autori bija centušies sniegt savus darbus pēc iespējas rūpīgā apstrādājumā un gala iespaids bija tāds, ka gribējās teikt: uz redzēšanos.

Latvija. – Nr. 14 (1912, 18. I (31. D)), 6. lpp.

Jānis Misiņš un viņa bibliotēka

1906. gadā viņš [J. Misiņš] pārceļas uz Rīgu, kur arī atver grāmatu veikalu un sāk pārvākt uz šejieni savu bibliotēku. Atminos viņa mazo grāmatu veikalu Kārļa ielā, pie Daugavmalas. Logā bij izlikta pirmās, gadu simteņu vecās latviešu grāmatas, protams, ne lai pārdotu tās, bet lai ar tām ieinteresētu grāmatu draugus. Šis logs man palicis dzīvā atmiņā, jo nevienam citam grāmatu veikalam nebija tāda tik šaura un arī tik divaina skatu loga.[..]

J. Misiņš kā veikalnieks nikuļoja, un kara laikā, 1915. gadā viņš savu veikalu galīgi likvidē, jo savu dvēseli viņš bija atdevis grāmatai pašai, grāmatas idejai, ne tirdzniecībai.[..]

Pēc visa sacitā var likties, ka J. Misiņa bibliotēkai vajadzētu atrasties plašās un ērtās telpās – kaut tādās, kā Rīgas pilsētas bibliotēkās-lasītavās. Bet patiesā aina ir pavisam citāda. Kad Skolas ielā Nr. 25 pārejat pāri pagalma nelielajam kvadrātam un pa šaurajām, patumšajām trepēm uzkāpjat sētas mājas otrā stāvā, tad nekādas zīmes nerāda, ka aiz kādām durvīm, pa labi, vai pa kreisi, atrastos daudzdzīvotā Misiņa bibliotēka. Bet viņa ir gan tepat. Pa kreisi – Misiņa šaurais dzīvoklis, pa labi – bibliotēka, kura ierīkota nelielā dzīvoklīti. Trīs istabiņas, ķēķis un arī priekšnamiņš pieblīvēts grāmatu plauktiem. Šur tur iespraudusies kāda rakstnieka ģimēne, virs Latviju Dainu plauktiņa Kr. Barona baltais tēls. Kaktā palielināts mātes nobildējums: vērpēja pie ratiņa, maigu, inteligentu seju. Vienā istabā starp grāmatu plauktiem kādu laiku mīta dzejnieks Ērmanis, kurā 1919. gadā Misiņš bija atradis sev radniecīgu grāmatu mīļotāju un «dzīvu katalogu», kurš no galvas par katru rakstnieku

varēja pasacīt, kur un kad drukāti ne tikai viņa plašākie darbi, bet pat dzejoliši. Bet – Ērmanis palika Misiņam neuzticīgs: apprecējās un apmetās uz dzīvi savās lauku mājās. Pēc tam viņš ne visai glaimojoši atsaucās par Ērmani. Likās, ka viņā runā itin kā greisirdība: Ērmanis, lūk, bija pieķēries kam citam un atstājis šo kaktiņu starp grāmatu plauktiem. Pāri pagalmam redzams T. Zeiferta logs, aiz kura pie galda nolicis sīkais literatūrvēsturnieka stāvs. «Palūk, kā ņemas ap savu vēsturi!» – J. Misiņš dažreiz mēdza parādīt pa logu, kad T. Zeiferts strādāja pie sava kapitālā darba.

Bet tā vēl nav visa bibliotēka. Otrpus koridora, dzīvoklī ir viņas turpinājums. Arī te grāmatu plaukti un skapiji valdonīgi iespiekušies parastajā mājībā, ne tikai viesu istabīnā, bet tāpat arī ēdamā un guļamā istabā. «Viņā pusē», t. i., galvenajās bibliotēkas telpās pastāvīgi neuzturas neviens, tādēļ, lai bibliotēkā iekļūtu, parasti jāzvana pie dzīvokļa durvīm, un tad nokļūst mazā priekšnamīnā, kur tikko viens cilvēks var apgriezties. Ja vajadzīgs izdarīt kādus izrakstus, pastrādāt brīdi uz vietas, tad J. Misiņš aiziet uz «viņu pusi», atnes vajadzīgās grāmatas un nosēdina pie galda, kur jau atrodas laba prāva grāmatu kaudze, te jau vairāki klienti strādājuši un ritu atkal strādās. Uz māju Misiņš grāmatas nelabprāt dod, tikai labākiem paziņām un draugiem. Bet pakalpot uz vietas viņš neatsakas nevienam, vienalga, vai tas pazīstams augstskolas profesors vai kautrīga ģimnāziste, kurai domu raksts rakstāms. Un nereti viņa viesistabīnā, kur virs veclaiku pultes karājas tēva ģimetne un pie sienām dažas vecākās paaudzes rakstnieku ģimetnes, reizē

J. Misiņš

strādā vairāki, kas te atnākuši «meklēt rakstos». Jā, «meklējiet rakstos» ir visiemīlotākais Misiņa izteiciens, kurš, Anša Cīruļa zīmētiem burtiem, sveicina katru bibliotēkas apmeklētāju.

Daži mēdz domāt, ka vecais Misiņš ir skarbs un nelaipns. Kam ar viņu bijušas darišanas Rīgas pilsētas bibliotēkā rātsnamā, tas patiesi būs novērojis, ka pret dažiem apmeklētājiem viņš izturas diezgan strupi. Bet paprasiet, kādēļ. Strupi viņš runā ar tādiem lasītājiem, kas vai nu atnesuši netīras, nosmulētas grāmatas, vai turējuši ilgāk par noteiktu laiku, tā kā ar bibliotēkas apkalpotāju tās nācies piedzīt, vai arī prasa pēc kādas viegla satura grāmatas laika kavēklim. «Tādiem es labprāt nemaz nedotu grāmatas,» viņš igni nosaka. Izsniedzot lasītājam grāmatu, viņš pār to vēl pār laiž roku kā glāstot un žēlojot. Sak', kad tik nu tev labi klātos šī cilvēka rokās. Īsti grāmatu draugi ir arī viņa draugi, un tiem nav liegta ieeja arī viņa kārtotā latviešu nodaļā. Un, ja bibliotēkā meklētās grāmatas nav vai arī aizdota lasīšanā, tad tādu lasītāju, kas viņa acīs iemantojis uzticību, viņš pat aicina uz savu bibliotēku mājās: «Atnākat vakarā, es jums iedošu.»

Arī mājās «rakstos meklētājus» viņš dažreiz saņem itin strupi: «Nu, ko tad nu atkal vajadzēs?» Bet šādos vārdos parasti nav nelaipnība – tāda ir viņa runas maniere. Viņa runā T. Zeiferts ir Zeifertiņš un P. Ērmanis – Ērmanītis, bet tas nenozīmē, ka viņš šos vārdus izrunātu ar mazāko nicināšanas pieskaņu – tā ir tik tāda intīma familiaritāte. Viņš neviena nenoraida, kas viņa bibliotēkā grib ko iegūt, un viņš labprāt nāk katram talkā ar saviem aizrādījumiem un apbrīnojami plašajām bibliogrāfiskām zināšanām. Pat otrādi, ja kādā iznākušā grāmatā vai rakstā ir kādi trūkumi vai kļūdas un autors nav viņam prasījis padomu, tad viņam ir ilgi ko sirdēties. Tā, piemēram, kad iznāca Ausekļa kopoto rakstu jaunais izdevums ar J. Lapiņa apcerējumu par Ausekli, kurš bija stipri kļūdainis, Misiņš ilgi nerimās: «Kā nu tā var rakstīt! Nu būtu man paprasījis, es būtu pateicis, kā tā lieta ir.» [..]

Bet ne vienmēr Misiņš ir mājās sastopams. Svētdienas priekšpusdienas viņš parasti pavada sīkumu tirgū («utenī»): cik daudz vērtīgu un retu grāmatu viņš no šejienas nav pārnesis! Bet pievakarē viņš bieži mēdz nostaigāt uz Kalta kafejnīcu (Brīvības ielā), kur

pie kafejas tases viņš labprāt patērzē pa veciem darbiniekiem un pastāsta dažu labu interesantu anekdoti par vienu-otru redzamu darbinieku no vecākās paaudzes.

J. Misiņa krātuvē atrodas arī daudz mirušo rakstnieku atstātie manuskripti, viņš vācis arī autogrāfus, ģimenes u. t. t. Ir sevišķa mape ar uzrakstu «Laikmeta modernie», kurā, diemžēl, jaunākā rakstnieku paaudze reprezentēta diezgan trūcīgi. «No tiem, pagāniem, grūti sadzīt: sola, bet nekā nedod» – viņš nobēdājās par tiem.

Četrdesmit gadus no mūža un prāvus līdzekļus savā bibliotēkā ielicis, sirmais grāmatnieks tagad savu krātuvi nodevis Rīgas pilsētai, kura apņēmusies to nostādīt pienācīgi kā mūsu nacionālo bibliotēku. Bet viņš

pats līdz mūža vakaram paliks viņā par virsbibliotekāru, kaut gan faktiskais bibliotēkas kārtošana un vadība «melna» darbs būs jāuztic jaunākām rokām. Savā ziņā tā piepildījies kāds liktenīgs paredzējums: J. Misiņš savā grāmatu zīmē («ex libris») māksliniekam Zariņam licis atzīmēt vīru, kas virs torņa vārtiem (Rīgas pilsētas ģērbonis) cērt no balķa skaidas, kuras kļūst par grāmatām un lido plauktā. Nododams savu grāmatu krātuvi Rīgas pilsētai, lai no tās radītu publisku nacionālu bibliotēku zinātniskiem nolūkiem, J. Misiņš ar to simbolizējis visu savu mūža darbu: tas viss ir bijis ziedots vispārības lietai. [..]

J. Misiņa grāmatzīme.
Māksl. R. Zariņš

Jānis Misiņš

40 gadu darbības piemiņai

Šogad 20. septembrī paiet 40 gadu, ka mūsu ievērojamais bibliofils J. Misiņš nodibinājis savu bibliotēku Tīrzā (1885). Drīz pēc 1905. gada revolūcijas Rīgā literāriskās aprindās kļuva pazīstams mazs, no ārienes pavisam neievērojams grāmatu veikals iepretim tagad neesošai Rīgas-Tukuma dzelzceļa stacijai, Kārļa ielā, netālu no dzelzceļa tilta. Te bija atvēris grāmatu veikalu līdz tam Rīgā nepazīstams tirgotājs J. Misiņš.

Kas veikala īpašnieku reiz bija redzējis, tas viņu vairs neaizmirs – tik tipisks bija šis vīrs.

Dzirdēja runājam, ka Misiņam esot arī vēl otrs veikals, Torņakalnā, un turpat arī bibliotēka. Šī bibliotēka tad nu modināja vislielāko interesi, bet gan tikai pie literatūrvēsturniekiem. Tādēļ arī pie Misiņa allaž varēja sastapt mūsu pirmos literatūrvēsturniekus: T. Zeifertu un Plūdoni. Nedroši iegriezās pie viņa arī dažs jaunāks rakstnieks, kas vingrinājās literatūrvēstures laukā.

Bet Misiņš nebija viegli sastopams. Bija zināmas stundas, kad viņš bija veikalā, un tad kaut kur pazuda. Tuvākie paziņas noslēdza ar viņu darīšanas reizēm pie tases kafijas konditorejā vai arī pavadot vienu otru jautrāku brīdi pie glāzes alus vai groka.

Cirkulēja baumas, ka Misiņš liels savādnieks: uzbrūkošs, ietiepīgs, strīdīgs, ass, untumains, nepiekāpīgs. Dzirdēja, ka darīšanās ar viņu ielaisties neesot patikami. Pa daļai uztvēra viņa personību arī no jocīgās puses. Sevišķu iemeslu tam deva viņa fanātisms grāmatu vākšanā. Misiņš mēdza ierasties visur, kur vien varēja cerēt dabūt kādu grāmatu materiālu. Te viņš ieradās dažā laikraksta redakcijā parakņāties pa plauktiem, te atkal pie viena otra paziņas

privātās bibliotēkās. Un kad viņš ko sev derīgu ieraudzīja, tad to viņš ar apbrīnojamu neatlaidību pūlējās dabūt savā īpašumā. Un viņa pūlēm bija sekmes – viņa neatlaidībai bija grūti pretoties. Kad Misiņš aizgāja ar grāmatu vai avižu saini padusē, tad tikai ironiski nosmīnēja viņam pakal: ko tu viņam padarīsi – tas ir Misiņš! Ja gadījās lasīt kur sludinājumu, ka pārdodama kāda veca bibliotēka, tad interesenti, kas ieradās pirkt, vispirms apjautājās: vai Misiņš neesot bijis? Dabūjuši zināt, ka viņš bijis, tie palika kā ar ūdeni aplieti: tad nebija vairs vērts rakņāties – viss labākais jau bija prom!

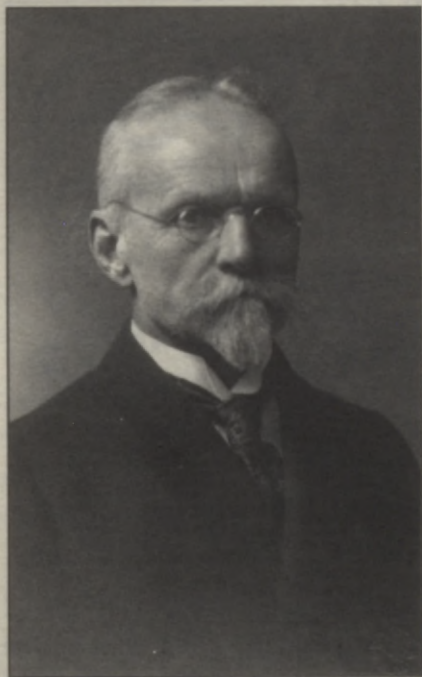

J. Misiņa grāmatzīme.
Maksl. R. Zariņš

Un ko tik viņš visu nevāca un nekrāja! Pat revolucionāru proklamācijas un aizliegtu literatūru.. Misiņš parādījās Rīgā visšausmīgākās reakcijas laikā, kad Latvijā trakoja cara un baronu soda ekspedīcijas un Rīgā strādāja kara tiesa, piespriedzama bargu sodu par revolucionāru literatūru. Bet Misiņu tas netraucēja. Viņš tikai noprasīja dažam pazīstamam revolucionāram, vai nevar dabūt arī emigrantu literatūru. Jā, tas bija tiešām dīvains vīrs, īsts savādnieks! Tajā laikā, kad par revolucionāru literatūru piesprieda vai pat nāves sodu – viņam bija drosme krāt šo literatūru! Ar to, protams, nav sacīts, ka Misiņš būtu revolucionārs. Nē. Bet revolucionārā literatūrā bija taču drukāts vārds, un tas nedrīkstēja trūkt tajā sistemātiskajā nacionālā drukātā vārda bibliotēkā, kuru krāt un veidot Misiņš bija uzstādījis par savu dzīves uzdevumu.

Literāriskā Rīga ilgi nesaprata Misiņa iesākto un veikto lielo darbu. Viņš, dzīvodams kaut kur Latvijas vidienē vai nomalē, lauku klusumā un vientulībā, bija aizsteidzies idejā un arī darbā latvju kultūras centra centieniem tālu priekšā. Te vēl neviens nebija domājis par sistemātiskas nacionālās grāmatnīcas izveidošanu.

Un šādas grāmatnīcas nozīmi īsti mācījās saprast tikai tie nedaudzie, kurus nepieciešamība noveda Misiņa grāmatu krātuvē.

J. Misiņš

Un noveda viņa tur katru, kas gribēja nopietni sistemātiskus darbus strādāt latvju literatūras vēstures, etnogrāfijas, kultūras vēstures, kritikas laukos. Kad latvju garīgas kultūras pētnieks, meklējot pēc materiāliem, bija izskraidījis malu malas un nonācis līdz izmisumam, redzēdams, ka robi nav aizpildāmi, tad viņš atcerējās Misiņu, gāja pie tā – un trūkstošo droši dabūja.

Un divaini! Šis vīrs atvēra katram nopietnam literatūras darbiniekam, arī interesentam no jaunās paaudzes savas grāmatu svētnīcas durvis. Sēžot un strādājot Misiņa grāmatu krātuvē, tikai īsti varēja saprast viņa darba mērķi un lielo nozīmi.

Cik patīkami bija paņemt no plaukta attiecīgo sējumu vienas vai otras literatūras nozarē un strādāt! Cik labi veicās darbs, kad viss materiāls bija pārskatāmā kopībā uz galda priekšā!

Lūk, ko nozīmēja Misiņa skraidīšana pa tirgiem un dažādām citām vietām, meklējot un rakņājoties pēc materiāliem!

Misiņu sāka pamazām saprast. Viņa klientu – protams bezmaksas – skaits vairojās. Dažas retas grāmatas sējumi ceļoja pat pa pastu vai ap pus zemes lodi, piem. prof. Šmitam tālajos austrumos. Dažu grāmatu partiju vajadzēja izdot uz laukiem un uz ilgāku laiku, piemēram, mācītājam Kundziņam Vēbera biogrāfijas.

Pret dažiem Misiņš bija diezgan skarbs, īpaši, kad vēl maz pazina attiecīgu darbinieku. Un šis skarbums nav grūti saprotams, kad

redzam, kā Misiņš mīl grāmatas, ar kādām pūlēm viņš tās meklē un cik rūpīgi glabā. Grāmatas – viņa laime.

Dīvainas ainas varam redzēt reizēm lielā krājēja uzgaidāmā istabā. Te blakus blakām sēž profesori, no kuriem dažam Eiropas slava, skolotāji, literatūrvēsturnieki, rakstnieki, gleznotāji, mūziķi, studenti, žurnālisti, dzejnieki un pat skolnieki.

Un Misiņš nesteigdamies apmierina katra vajadzības, neskatoties uz to, ka viņa krāšanas, kārtošanas un katalogizācijas darbs aizņem visu viņa laiku.

Misiņš ir viens no ievērojamākiem latvju kultūras darbiniekiem.

Viņa gaita sākās tautiskajā laikmetā. Savai bibliotēkai atļauju viņš izgādā 1885. gadā. Valdemāra arhīvā uzglabājusies kāda Misiņa vēstule, kas liecina, ka viņš jau kā 20 gadu vecs jauneklis strādā savu lielo darbu.

Misiņš nav laimes bērns! Viņa liktenis no bērnu kājām bijis grūts, viņa ceļš ērkšķains. Misiņš dzimis Tirzas Krācēs (1862. g. 25. apr.) kā saimnieka dēls. Bērībā grūti slimojis. Slimības sekas palikušas kājā un jūtamas visu mūžu. Slimības dēļ viņš nevar apmeklēt skolu. Tamdēļ Misiņš autodidakts. Galvenā kārtā iemācījies pats vāciski, krieviski, pa daļai latīniski. Nodarbojies kā aptiekas māceklis, tirgotājs. Vēlāk – kā bibliotekārs Rīgā: Zinību komisijā, Valsts bibliotēkā, Pilsētas bibliotēkā.

Misiņš liels lasītājs. No bērnu kājām lasījis visu, kas gadījies pie rokas. Tamdēļ viņa erudīcija, sevišķi vecākā literatūrā, plaša.

Bet lasīšana vien viņa interesi nav apmierinājusi. Tamdēļ Misiņš daudz ceļojis, lai iepazītos ar citu zemju kultūrām, sevišķi bibliotēku lietu (Krievijā, Somijā, Vācijā).

Šad un tad lielais krājējs, atrazdamš ko tādu, kas ar spalvu gaismā ceļams, ķeras arī pie spalvas. Tā radies dažs Misiņa raksts par vienu otru no mūsu senākiem tautas darbiniekiem un dažādiem jautājumiem (par Stenderu, Ausekli, Kraukliņu). Misiņam nedod miera arī dažu grāmatu trūkums. Šīs grāmatas guļ kā «vecs zelts» (Misiņa teiciens) un gaida, lai tās gaismā celtu. Un to viņš arī dara. Tā ar viņa gādību parādījušās atklātībā Šulca «Zemnieku tiesa» un «Enchiridions».

Misiņa lielākais literāriskais darbs ir viņa «Latviešu rakstniecības rādītājs» (1585.–1910.), grāmata, kuras pirmā daļa aptver pāri par 700 lapas pusēm. Daži šo darbu ieskata par Misiņa mūža darbu. Man liekas, ka šis ievērojamais darbs ir tikai viena puse no viņa mūža darba, otra ir viņa bibliotēka. Bez tās viņam nebūtu bijis iespējams sastādīt savu katalogu. Misiņa bibliotēka ir ievērojams faktors mūsu kultūras dzīvē. Neviena pirms Misiņa nebija iedomājies, ka jākrāj arī grāmatas. Krāja dziesmas, pasakas, teikas, sakāmus vārdus, etnogrāfiskus materiālus, bet neiedomājās, ka jākrāj arī grāmatas, kas iznākušas no visvecākajiem laikiem līdz mūsu dienām. Vēl vairāk, jākrāj vispār visi drukas darbi un bez tam arī portrejas, gleznas, vēstules, manuskripti. To visu ir darījis Misiņš, nodibinādams tādā kārtā sistemātisku nacionālu bibliotēku un arhīvu – pilnīgāko un vienīgo mūsu līdzšinējā kultūras gaitā. Misiņa darbs ir tik ievērojams, ka stādāms līdzās Barona un Lercha-Puškaiša darbiem, tikai ar to starpību, ka Baronam un Lercham-Puškaitim nāca talkā sabiedrība, bet Misiņam bija jāiegādā viss pašam saviem spēkiem un – par skandošu naudu.

40 gadus Misiņš strādājis lielo krāšanas darbu – ar apbrīnojamu mīlestību, ideālismu un dzelzs neatlaidību. Vai šie 40 gadi neatgādina mums Barona tēva nostrādātos 40 gadus? Šis salīdzinājums vajadzīgs tamdēļ, lai kaut cik parādītu Misiņa nopelnus sabiedrībai, kura vēl šo darbu maz saprot.

Lai saprastu Misiņa darba vērtību, jāaizrāda, ka latvju garīgās kultūras pētnieku neapmierina ne Pilsētas bibliotēka un arī ne Valsts bibliotēka, bet tikai Misiņa bibliotēka, kurai tā tad ir liela zinātniska un nacionāla nozīme.

Tāds institūts kā Misiņa bibliotēka būtu jāuztur sabiedrībai vai valsts līdzekļiem. Bet sirmais darbinieks vēl čakli strādā savu darbu. Cerēsim, ka, uzsākot piekto gadu desmitu, sabiedrība un valsts viņam neliegs savu atbalstu ideālajā un grūtajā darbā.

Ilustrēts Žurnāls. – Nr. 7/8 (1925), 237.–238. lpp.

Par veciem grāmatniekiem

Autobiogrāfiskas atmiņas

Dažreiz grāmatu veikalos pieprasīja grāmatas, kas bija jau galīgi izpārdotas. Īpaši vecie izdevumi. Tad nu grāmatnieki, lai pakalpotu saviem «kundēm», centās tādas sameklēt pie citiem grāmatniekiem. Laikam tādā sakarībā reiz tiku sūtīts uz nesen atvērto J. Misiņa grāmatnicu Rīgā, Kārļa (13. janvāra) ielā, jo bija dzirdēts, ka tur reizēm varot atrast dažus retumus. J. Misiņa grāmatnīca toreiz atradās Daugavmalā, iepretī vecajai Tukuma stacijai, dzelzs tilta galā. J. Misiņš bija sācis tirgoties ar grāmatām jau sava tēva mājās Tirzas pagasta Krācēs. Tur ierīkojis arī grāmatu sietuvi un sācis sistemātiski krāt grāmatas un iespieddarbus savai personīgajai bibliotēkai. Vēlāk izdabūjis Vidzemes gubernatora oficiālu atļauju savas bibliotēkas ierīkošanai Tirzas pagastā. No Tirzas pagasta kādu laiku pārcēlis bibliotēku uz Lejasciemu, bet 1906. gadā uz Rīgu. Šeit nu necilās, saspiestās telpās atradās kopā grāmatnīca, bibliotēka un sietuve.

Kad pirmo reizi tur iegāju, mani apkalpoja cienīga izskata kungs, neliela auguma, ar t. s. ķīļa bārdiņu un degunkniebi (pensneju) uz deguna. Tas bija pats veikala īpašnieks Jānis Misiņš, kuru pirmo reizi redzēju. Sarunās likās lietpratīgs, tikai valoda savāda, drusku provinciāla. Viņa veikals nebija visai kārtīgi ierīkots, daudz kas sasviests juku jukām un grūti nācās ko sameklēt. Sevišķi man uzskrita gubām sakrauto veco žurnālu un sīko papīru lapiņu, ko vajadzēja, pēc manām domām, vienkārši mest ārā. Kas tā par grāmatnīcu, kas tādus papīru lēverus glabā veikalā? Tas grāmatnieks nu gan ilgi nepastāvēs, tā domāju. Kāda jēga krāt un veikalā glabāt vecas dziesmu lapiņas, programmas, prospektus u. t. t. Nevienā

Rīgas grāmatnīcā neko līdzīgu nebiju redzējis. Kad vēlāk Misiņa veikalu Kārļa ielā vairs neredzēju, tad sacīju: «Es jau tā domāju, ka ilgi nepastāvēs».

Rīgas Pilsētas Valde. Rigische Stadtverwaltung.	
Ruhpneezības sīhme Gewerbeschein	
preehisch 1919. gada. für das Jahr 1919.	
No. 48	beigebildet Kategorie Nützliche heimische Bauwirtschaft Rbl. 1.50
Ruhpneezības apzīmējuma veids: Art des gewerblichen Unternehmens: <i>Kalve, Lettland</i>	
Kam izdots: Wem gegeben: <i>Jānis Misiņš</i>	
Kam atdot: Wo begeben: <i>Valsts kase 25</i>	
Rīga, tirdzniecības valde Riga, Handelsamt	2/2 1919.
	Druckdruck: Präses: <i>Speluckin</i>

W. F. H. H. H. H.

J. Misiņa grāmatu sietuves rūpniecības zīme (1919)

Vēlāk tomēr izrādījās, ka Misiņš ar tālredzīgu nolūku bija krājis visus šķietamos «sikumus» un Rīgā tos vēlāk papildinājis, tā iegūstot rakstnieku un literatūras pētnieku lielāko ievēribu. Arī pēc tam Misiņš nemitējās krāt iespiedarbus, kādu viņam vēl nebija. Pēc gadiem, kad man pašam bija sava grāmatnīca Rīgā, Misiņš bieži iegriezās apjautāties par jaunizdevumiem. Reizēm arī ko nopirka, bet vairāk jau šo to «izkaulēja» bez maksas.

Treji Vārti. – Nr. 4 (34) (1972),
59. lpp.

* * *

Majoros, svētdien, 28. VII 1918. g.

G alva sāp, strādāt nevaru. Gulēju visu dienu jūrmalā smiltis un studēju to pašu Prūsijas senvēsturi. Misiņš man aizvien pieplūdina jaunus materiālus. Trešdien viņš atbrauca un palika līdz vakardienai, tā kā pagājušā nedēļā strādājusi neesmu. Ir uzrakstītas 200 lappuses. Mēs esam labi draugi, es viņu ļoti cienu. Mēs varam runāt bez mitēšanās par latviešu literatūru, vēsturi, tautas dziesmām un pasakām. Es viņu saucu par zelta Misiņu.

Majoros, svētdien, 11. VIII 1918. g.

Atkal nedēļa pagājusi gluži nemanot. Bet to es pavadīju pēc sirds patikas: visu nedēļu lasīju Felix'a Dabu'a lielisko, vareno romānu «Ein Kampf u. Rom», 4 sējumi. Tas bij liels baudījums, kādu sen sen nebiju piedzīvojusi. Ar varu Misiņš man to uzspieda. Un viņam bij taisnība: tas man darīja labu pie «Dzintarzemes» strādājot. [..]

Rīga, 13. V 1919. g.

Pagājušu nakti izlasīju Rudolfa Stratza romanu «Für Dich». Tikai reti beletristikas darbi ir, kurus vēl lasu ar interesi. Bet tas mani aizrāva kā subjektīvi, tā objektīvi. Misiņš man to ieteica ar vārdiem: «Tas jums jāizlasa, tur nav tādas dumības kā *Iedzimtā grēkā*, kur visas mīlestības problēmas izšķir kā ar rokas mājienu.» Tas jau mani ieinteresēja, bez tam psiholoģija kā no manas dvēseles norakstīta. Lasīdama dziļi dzīvoju līdz saturam. [..]

Rakstnieks pats ir pilnīgi veco tradīciju, aizspriedumu, atklātības sprieduma valgos; viņš tic, tāpat kā M., ka mīlestība ir gan kaut

kas mistisks, bet viņa pati par sevi nav noteicošā, izšķirošā dvēseles vara: attiecības pret ārpasauli, tuvējiem, dzimta ir tas galvenais. Bez tā viņš zvēr par laulības uzticības svētumu, kurš neaizskarams nekādos apstākļos. Ar vienu vārdu – «Für Dich» ir vecās pasaules mīlestības romāns.

Piektdien, 23. V 1919. g.

Tā sieviete ar zilo cepuri ir kāda krasa komuniste, Stabla kdze, 35 gadus veca; (15 gadus bijusi katorgā). Dienu iepriekš viņa atbraukusi no Tirzas, no kurienes ar Misiņa kundzi aizvedusi uz Rīgu M. bibliotēkas grāmatas. Mis. kundze veselu nedēļu bijusi kopā ar viņu un ar šausmām atceras un stāsta, sacīdama, ka bijusi šo laiku velna nagos. Otru dienu viņa iet apskatīt nošautās sievietes un vienā pazīst savu briesmīgo draudzeni! Dienu iepriekš St. Rīgā iebraukusi un, neatrazdama M. stacijā priekšā, dūsmās zvērodama teikusi: ja tagad te M. būtu, revolveri viņš dabūtu zem deguna! – Otru dienu pati dabūja revolveri degunā ... Viņa nēsājusi sev klāt revolveri un lielījusies, ka ar to viņas draudzene nošāvusi 3 buržujus. Viņas abas kritušas uz Baznīcas ielas no vācu zaldātu lodēm, kuri tās nošāvuši, kad viņas, žīdu uzrādītas, negribējušas padoties, bet draudējušas ar rokas granātām. Šausmas! Es nometu Stabla kundzei līdzās zilu ceriņziedu.

Svētdien, 22. VI 1919. g.

[..] Ak, ko es te rakstu tādas blēņas, kur sirds tik skumja, tukša. Esmu tik viena, tik bezgala viena, nav cilvēka, ar kuru varētu dalīties savos centienos, ideālos un vispār – garīgā dzīvē. Vienīgais man pieietamais tāds cilvēks ir Misiņš. Bet ar viņu man diezgan maz saprašanās punktu. [..]

14. IX 1920. g.

Svētdien biju Misiņa Krācēs. Tur F. būtu ļoti jauka atpūta vasarā: balkoni ar dienvidu sauli, pie mājām priežu mežs u. t. t. Māja plaša, ar kamīnu un visām ērtībām. [..]

Mana dienasgrāmata (1918. g. 23. VII – 1921. g. 5. IV). – Rīga, 1931. – 7., 8., 10., 40., 41., 45., 57., 130. lpp.

Bibliotēkā

Vagons ripoja kā liela cilvēkiem pieslānīta muca pa sliedēm. Šie cilvēki bija drūmi un uztraukumu novārdzināti; vieni naidīgi, otri izmisuši. Ārā ausa skaidrs rīta sārtums, iemirdzēdams pļavu un lauku zaļā sudrabā. Dziedāja putni. Ausa rīts. Divdesmit otrā maija rīts.

Lielā muca pieripoja pie pašas Rīgas, un cilvēki izvēlās ārā. Rīgā bija badā noliesējušas sejas, netīrumu čupas pie dārzu sētām, komisāri un plakāti («Cars, mācītājs un pelēkais barons», «Dezertiera piedzīvojumi» un vēl daždažādi). Pa gaisu lidoja arī visādas baumas: baltie neesot tālu, baltie nākot uzbrukumā. Laikam šās baumas bija nolaidušās no svešiem aeroplāniem, kurus veltīgi apšaudīja sarkanarmiešu nogurušās šautenes.

Jūlijs Julla atgriezās no divmēnešu atvaļinājuma, kuru viņam bija izgādājis plaušu karsonis. Komendatūrā Jullam pateica, ka līdz septiņiem vakarā viņš varot staigāt pa pilsētu. Septiņos lai esot klāt, tad noteikšot, kurp viņu sūtīt.

Julla blandījās pa ielām, tukšās vienaldzības apsēsts. Beidzot nodomāja iegriezties savā nesenā paziņas, slavenā grāmatu krājēja Kapara, sētas nama dzīvoklī, kur glabājās viss Kapara krājums. Pa šo rakņāties – to Julla jau no bērnības bija tiksmi cerējis–sapņojis.

Bibliotēkas viesi ielaida pats Kapars un atstāja to vienu; viņš steidzās uz ielas uzzināt kaut ko tuvāku, jo atmosfēra bija tiešām baidošā un nenoteiktības pilna.

Ja pirmīt, pa ielām blandoties, Jūlijam Jullam bija bail pašam no savas tukšās vienaldzības, tad šē, bibliotēkā, viņu apņēma dziļš, savāds, svēts miers, tīri kā kādā pasaules varām nepieejamā kalnu

templi. Te viņas gulēja – viena cilvēka četrdesmit gadus sakrātās grāmatas, avīzes, skrejlapas, žurnāli, kalendāri. Te bija ietvertas visdažādākās politiskās, ētiskās, erotiskās, reliģiskās kaislības, te visas vētras izbeidzās brīnīšķā, noslēpumainā saskanīgā klusumā. Vienīgi te varēja justies ārpus laika un telpas.

Te bija mīlie latviešu dzejnieki: Blaumanis un Poruks, Rainis un Saulietis, Aspāzija un Anna Brigadere, Doku Atis un Fricis Bārda un daudzi, daudzi. Te bija lielie vācieši ar Gēti priekšgalā, slavenie krievi ar Puškina, Dostojevskā, Tolstoja apžilbinošo saulaina sniega mirdzu. Te bija dažādi *Bībeles*, *Dievišķās komēdijas*, *Don-Kihota*, *Iliadas* izdevumi. Te gulēja liels skaits gan reliģisku, gan politisku lapiņu un uzsaukumu gliti nogludinātos žūkšņos kā sen vērtību zaudējuši vērtspapīri.

Prāvs skapis ar stikla durvīm ziedots Napoleonam. Virs skapja šā apbrīnojamā ļaundara tēls; sakrustotas rokas, sīks stāvs, milzeņa griba un enerģija. Tad – vesels blāķis sējumu ar dažādiem Baltijas vēstures materiāliem, kur vāciskie vēstures viltotāji cildinājuši savus tautiešus, pārklājuši rožainas miglas autu pār viņu nelietībām, bet par latviešiem vai nu melīgi lamājušies, vai klusējuši. Un avīzes, avīzes ... Varenās platās kaudzēs viņas te gulēja kā sen izcīnītu cīņu karogi. Tur atmodas rīts, tur jaunā strāva, tur 905. gada laikraksti ar tautas sapulču aprakstiem un pāris nedēļas vēlāk ar soda ekspedīciju nobendēto sarakstiem. Tad smalkas bēdu tumsas pielījušās bēgļu laika lapas, pērnās vācu okupācijas rīkojumi, spārnotā Latvijas pasludināšanas vēsts, lielinieku dekrēti un «Cīņa». Ak, arī tie dārdi, kas pašlaik uz ielas arvien pieauga, arī tie būs reiz mierā ietverti šais plauktos. Jo bibliotēka visu sevī uzņēma, vienoja, sintezēja – politiku un mākslu, melus un patiesību.

Ārā sprakšķēja šautenes, daudzījās ložmetēji, nodūca viens otrs lielgabals. Visur it kā brauca, kā kļiedza, kā lādējās, kā vaimanāja. Steigties turp? Nē, to Jūlijs Julla nevarēja, no šās svētnīcas šķirties bija neiespējami. Nebija nekāda prāta cīnīties par tiem, kuri savu lielo ļaunumu nebija attaisnojuši ne ar mazāko labumu. Tad sviesties atbrīvotāju rindās? Nebija jau zināms, vai viņi tiešām arī nes īsto brīvību.

Jūlijs Julla paskatījās uz klusajiem plauktiem, un miers atkal ievijās viņa dvēselē. Tai pašā namā kāds spēlēja klavieres; kāda maiga dvēsele tur pieķērās mūzikai kā mierinātājai. Ārā viss vārijās un sprakšķēja, tomēr neko daudz izšķirt nevarēja, jo bibliotēka bija sētas namā. Jūlijs Julla klausījās, un dīvains salīdzinājums iekrita viņam prātā: likās, tur milzīgā virtuvē simtiem pavāru un ķēkšu kurinātu uguni, skaldītu malku, skraidītu ap verdošiem katliem. Tad viņš paņēma no plaukta vienu sējumu un iedziļinājās tanī.

Stundas gāja. Pret vakaru pārnāca Kapars. Balss viņam bija mierīga un nosvērta kā arvien, bet acis iegulušās uz ielas redzētās šausmas. Viņš stāstīja, ka vācieši jau staigājot pa ielām un šaujot vainīgus un nevainīgus. Ielu stūros mētājosies ložu izurbti liķi. Sarkanie aiziedami arī esot nogalinājuši labu tiesu. Slepķavoja vieni, slepkavo otri.

«Tā nu gan būs asiņainākā Rīgas diena,» Julla piebilda.

«Tā liekas gan. Bet vai ar to jau būs beigas? Neticu,» Kapars šaubījās.

Tad viņš aicināja viesi vakariņās. Lai nu Julla paliecot vien tepat, uz ielas jau nu tagad neesot nekāda iešana. Guļu uztaisīšot tepat bibliotēkā starp grāmatām. Rītā redzēšot ko iesākt.

Ārā dejoja ārpriests, bet te bija svētums un miers.¹

Daugavas Gada grāmata. – 1926. – 78.–79. lpp.

¹ Stāsts ir autobiogrāfisks. Nepārprotami Jūlijs Julla – P. Ērmanis un Kapars – J. Misiņš (*Sastād.*)

Bibliofili

Vai zināt kādu, kam ir visas latviešu grāmatas? vaicāja Madonas vidusskolas pārzine Āboliņa kundze un pati pēc laiciņa atbildēja: «Tas ir Jānis Misiņš, kam tiešām pieder visi latviešu izdevumi.» Saprotams, ka šo leģendāro vīru gribējās iepazīt, un tas arī izdevās dažus gadus vēlāk Rīgā, kur Misiņš strādāja lielajā Rātsnama bibliotēkā. Neliela auguma, sirms, cienijams kungs ar acenēm un bārdiņu, paskarba izskata. Bijušais grāmattirgotājs mājās bija sakrājis pilnīgāku «Lettiku» nekā to, kas piederēja pilsētai. Kam vajadzēja, visvairāk agrāko avižu un žurnālu komplektu, tam viņš labprāt izpalīdzēja, ierādīja arī galdu, kur apsēsties, kaut istabas bija ļoti piepildītas. Divos kopā salaistos dzīvokļos Skolas ielā, apakšstāvā, jo grāmatas ir bezdievīgi smagas, bija savākti 28 000 sējumu, neskaitot brošūras un atsevišķas lapas. Redzamā vietā izlikts sauklis (laikam Anša Cīruļa zīmēts) no Latviešu preses 100 gadu izstādes: *Meklējiet rakstos!* Tajā pašā numurā, bet ielas mājā, dzīvojo laika biedrs, kritiķis Teodors Zeiferts. Arī tā ērtajā mītnē varēja atrast diezgan daudz to, ko kāds vecs rakstnieks sauca par savām «mīlajām ligaviņām». Bija pat jaunākās ārzemju literatūras vēstures un teorētiski izdevumi, bet tie gan maz līdzēja, jo viņa specialitāte palika tautiskais un pirmstautiskais laikmets.

Kad atnāca ciemos Misiņš un piestūma kājas trepes, lai kāptu pie plaukta, Zeiferts tūdaļ uzmanīgi raudzījās tam uz pirkstiem: «Neņem, neņem!» «Par ko ne? Tev tokš viņas nevajaga.» Ar Misiņu bija apmēram tāpat kā ar skopo muižnieku Pļuškinu Gogoļa «Mirušajās dvēselēs»: pienākts, ka grib ko «ievilkt», viņš lietu atdeva, bet ja tā reiz nonāca viņa mantu kaudzē, tad viņš zvērēja, ka tur

un tur pircis, un īpašnieks velti dancoja apkārt. Bet Misiņš nebija bezjūtīgs sīkstulis. Uzzinājis reiz, ka es izpārdodot savu bibliotēku, viņš atnāca mājās un tīri godīgi samaksāja par pārdesmit sējumiem. Nesaprotu, kā Zentai Mauriņai sirmais kungs rādījās tik skabargains. Kādā viņas romānā vīrs, kas šķiet «kopēts» no Misiņa, ir nesimpātisks egoists, kas tik to zina kā mieloties ar saceptām olām.

1925. gadā Jānis Misiņš pārdeva savu mūža darbu Rīgas pilsētai, kas bija labs atrisinājums: krājējs un bibliogrāfs bija sev nodrošinājis vecumdienas un zināja, ka viņa mantojums paliks drošās rokās. No tās reizes viņu redzēju braucam vairs tikai ormanī.

Kad 1919. gada vasarā vāci un Baloža spēki ieņēma Rīgu, Misiņa dzīvokli patvērās kāds mobilizēts padomju kareivis no Plāķiem. Tas bija jaunais rakstnieks P. Ērmanis, pa daļai līdzīgs entuziasts savam saimniekam. Īpaši mūsu rakstniecību un periodiku ap gadsimta maiņu viņš pārzināja lieliski. Misiņš dažu labu reizi esot prasījis tam padomu, allaž atgādinādam: «Met tak pie malas to peršu sacerēšanu. Lai dzejo Andrievs Niedra un Rainītis. Tu esi dzimis bibliogrāfs.»

Tālos atspulgos. – Daugavas Vanagu Kanādas valde, 1982. – 80.–82. lpp.

* * *

ZEIFERTS aizgāja darbā tāpat kā citas dienas, bet atgriezās kādu stundu agrāk, lai atpūstos vakaram. Ap pl. 7 sāka ierasties viesi, lielāko tiesu bez dāmām. Vienmēr, kā pirmais savu svētību atnesa valodīgais prof. V. Maldonis, priecādamies par jauko puķu un ēdienu smaržu un jubilāra žirgto izskatu. Nebija ilgi jāgaida, kad priekšnamā atskanēja prof. Plāķa rāmā balss un Longina Ausēja ātrā valoda ar alūksniešu pieskaņu. Ieradās Pāvils Rozītis, Runcis-Arnis, Kārlis Egle, kādreiz Jānis Grīns, prof. E. Blese un vecie irlavnieki – A. Sestulis, K. Zigmunds un A. Vičs. Pats pēdējais atnāca grāmatnieks Jānis Misiņš, kas dzīvoja turpat sētas namā, un vienmēr caur virtuvi, kā pats teica, «pa pakaļdurtiņām». Viņš sasveicinājās ar viesiem, nevērīgi pasniegdams roku un raudzīdamies kaut kur sāņus vai garām. Vienīgi Runci viņš neievēroja nemaz un pagāja garām nesasveicinājies. Kad pēdējais izsaucās: «Sniedz roku, Misiņtēv! Būsim draugi!», Misiņš atteica: «Vai tad tu arī esi šeit? Es gan tevis neredzu; bet par draugu tu man netaisies.»

Misiņam uz Runci bija vecas dusmas it kā kādas bibliotēkas pārziņa vietas dēļ, kuru pēdējais paņēmis senioram tieši no rokas. Satiekoties, Runcis humora dēļ Misiņam vienmēr kaut kur iekoda, un tāpēc arī viņa dusmas nekad nerimās.

Kad nu visi bija sasēdušies pie galda, iekoduši un atturīgi pacilājuši glāzītes, uzsaukdami jubilāram augstam laimes un veselību, valodas sāka rosīties dzīvākas. Sarunas bija vispārīgas un sākumā skāra politiskus notikumus un jaunības dienu atmiņas. Arnis, redzēdams, ka Misiņš zibenīgi iztukšo glāzīti un nodrebinās, mudina šo iemest vēl kādu šnabi, lai kļūtu priecīgāks, un piemetina: «Bet

tu jau, Misiņ, nevari vairāk par pāris glāzītēm panest!» Uz to Misiņš nicīgi atmet: «Tu mani mācīsi!? Jaunības dienās ešu metis tīru špirktu iekšā!».

Tā jau bija skaidra lielišanās, jo «špirkts» nu gan nekādi nesa-derējās ar viņa siko augumu, kas jaunības dienās, kā zinātāji stāstīja, bijis diezgan vārgs. Vairāk par divām, trim glāzītēm Misiņtēvs nedzēra arī tovakar. Tāpat pārējie nebija lielāki «plitnieki», bet kad cēlās no galda, virzīdamies uz viesistabas pusi, visi bija vaigos pietvīkuši un tapuši dikti runīgi. [...]

Ja nerunāja par Raini vai Andrievu Niedru, Misiņtēvs strīdiņiem lielu vērību neziedoja. Pirmo viņš nicināja, bet pēdējo cēla vai debesis, laikam tāpēc, ka abi bija tīrzmalieši. Ja kāds aizskāra Niedru, un tas gadījās bieži, jo niedristu starp klātesošiem nebija, tad Misiņš metās cīņā ar visu krūti, kā stagars, bet vienmēr tika sakauts. Kad Zeltmatis ieminējās par *Jāzepu un viņa brāļu* uzve-
dumu Nacionālajā teātrī, Misiņš ironiski piezīmēja: «Jāj un jā to nabaga Rainīti, it kā nekā prātīgāka vairs nebūtu!».

«Nāc taču reiz teātrī un paskaties!» – aicināja Zeltmatis.

«Es jau tur par savu naudu neiešu tavas blēņas klausīties!»

«Dabūsi brīvbiļeti!»

«Arī tad ne!» – atcirta Misiņtēvs un sāka aplūkot Zeiferta grāmatu rindas.

«Misiņ, nebāz kabatā!» – brīdināja Teodors.

«Nu tev jau arī tur nekā laba nav – tikai tādi pantiņi!»

Tā jau nebija, ka Misiņš bāztu ko kabatā, bet, pamanījis grāmatu, kuras pašam nebija, tikmēr kaulējās un runāja, kamēr pierunāja kaut vai uz laiciņu «palienēt». Ja īpašnieks tik tālu piekāpās, tad gan grāmatu vairs atpakaļ nedabūja. Tā reiz, pamanījis manā plauktā Eberta 1854. g. izdoto un bagātīgi ilustrēto grāmatu par Ēģipti un Mūzikas komisijas izdoto un Jurjānu Andreja rediģēto 4. dziesmu krājumu, Misiņš pat uz ielas satiekoties taujāja: «Nu kad tu man tās grāmatas iedosi ieskatam? Es jau tev citudien' atkal atnesīšu.» Iedevu arī, labi zinādams, ka tās vairs neredzēšu. Kad vēlāk par tām iemi-
nējos, Misiņtēvs apgalvoja, ka grāmatas viņam piederot jau gadu divdesmit, un «ko tad tu ar tām darīsi – nekā!». Man viņu tiešām nevajadzēja, toties Misiņtēvs mani, laikam sirdsapziņas mocīts, citu

reiz kompensēja ar vērtīgiem materiāliem no savas plašās grāmatu krātuves.

Dzerdami kafiju un piedzerdami pēc patikas pa glāzītei liķiera, viesi bija kļuvuši runīgāki. Ausējs stāstīja par kauzālītātes problēmām, labā vai sliktā nenovēršamu atmaksu tuvākā vai tālākā nākotnē, minēdams daudzus piemērus. Pa interesantam notikumam no saviem Sibīrijas laikiem pastāstīja «Piektā gadā» notiesātais Runcis-Arnis un atkal sāka labsirdīgi urdīt Misiņa tēvu. Tas bieži vien nelikās ne zinis, bet, trāpīts kādā vārīgākā vietā, noskaitās un atcirta: «Ko nu ar tevi runāt! Tu jau tāds Benjamiņas runcis vien esi, un vēl sarkans!» (R.-A. bija *Jaunāko Ziņu* un *Atpūtas* redaktors), un taisījās uz māju pusi. Arī pārējie ciemiņi ilgi nekavējās, bet pēc to aiziešanas Zeifertam vienmēr patika ar mājniekiem vēl kādu brīdi kopīgi pasēdēt un izdzert glāzi vīna, lai būtu labāks miegs.

Muzikanta piezīmes. – Kanāda: Literatūra, 1961. – 89–92. lpp.

Jānis Misiņš

Pēteris Ērmanis pirmajos brīvās Latvijas gados dzīvoja Jāņa Misiņa bibliotēkā, pašaurā istabiņā, kur gar abām sienām bija tumšbrūni grāmatu plaukti līdz griestiem. Kaut kāda gulene bija dzejniekam par guļvietu, krēsls, galds, viss tas atgādināja mūka celli. Reiz, runājot ar Angeliku Gailīti, viņš teica, kāpēc viņa nekad šo neapciemojot.

«Jūs jau dzīvojot kādā Misiņa pašobelē, kur tikai putekļi un grāmatas,» Angelika, drusku pasmiedamās, cēli atbildēja.

«Visur var nākt ciemos, kur cilvēks dzīvo, kaut tā būtu ierakumu bedre, ja tikai grib,» Ērmanis atteica, lēni klanīdamies savā īpatnējā gaitā aizgāja projām.

Ja dāma baidījās apputēt, tad man šāda iemesla nebija. Reiz, kad sēdēju pie Ērmaņa, runājot par rakstniecību, ienāca pats īpašnieks Jānis Misiņš, par kuru jau biju dzirdējis stāstām, ka viņš neciešot «peršiniekus», pret tiem izturoties ar lielu nicināšanu, apmēram kā pret klaidoņiem. Tā Sudrabkalns stāstīja: šis aizgājis norakstīt kādu savu dzejoli agrākā avīzes gada gājumā, kas bija atrodams vienīgi pie Misiņa. Misiņš saņēmis šo visai nelaipni, nolaupījis par sliktajām bezjēdzīgajām «peršām», kuras labāk varējušas palikt «nedriķētas», jo tad vismaz būtu balts papīrs, bargi noprasījis, kur tad šim īsti bijis tas «krikums» (Misiņš lietojis stiprāku vārdu), pēdīgi gan iedevis kā zīmuli, tā papīru, uz kā pārrakstīt.

Satiekoties Misiņš izskatījās nopietns, mazliet it kā saīdzis, tomēr valodā rimts, pat ar tādu veclaicīgu godprātību, smalkumu, kad viņš, Ērmaņa ar mani iepazīstināts, pārmija dažus vārdus. Sirmā, smailā bārda, pievelkot apakšlūpu, slējās uz augšu; reizēm viņš

izpūta kādu matu no mutes. Tiesa, es nebiju nācis vajadzībā pie viņa, tāpēc viņam nebija nekāda iemesla man uzbrukt. Viņš lasot

J. Misiņš. V. Zosta šaržs

tikai kriminālromānus, pa vakaru varot vienu izlasīt, tas radot labu sajūtu, cietu miegu. Ungārs Maurus Jokajs, Konan-Doils, tagad Volless esot viņa mīļākie autori.

Pienāca reize, kad arī man vajadzēja Misiņa bibliotēkas. Biju sācis lasīt pasaules lielos epikus. Gribēju dabūt vareno Irānas dzejnieka Firdousi *Ķēniņu grāmatu* vācu tulkojumā, kas nekur nebija sadzenama. Aizgāju pie Misiņa. Viņš drusku pabrīnījās, ka es interesējos par tik vecām lietām, taču tūdaļ veda bibliotēkā, parādīja ap 19.

gadsimteņa vidū iznākušos grāfa fon Šaka dažu *Ķēniņu grāmatas* epizodu atdzejojumus.

«Nekāds lielais retums tas nav,» viņš teica. Grāmatu man līdz uz māju tomēr nedeva, jo tikko bija pārdevis savu bibliotēku Rīgas pilsētai, Kārlis Egle gadiem jau strādāja, uzņemdamas inventāru, bet iedeva man zīmīti uz vācu senatnes pētnieku bibliotēku pie Māras baznīcas.

Pēc kāda laika Misiņš pats atnāca pie manis. Šis esot sadzenājis to *Ķēniņu grāmatu*. Ja es gribot pirkt, tad šis varot pagādāt to. Apmaiņai viņš gribēja kaut ko no manām grāmatām. Tikko bija iznācis Emila Zolā romāns *Abata Murē noziegums* manā tulkojumā. Iedevu to, vēl dažas savas grāmatas, bez tam trīsdesmit latu. Esot dārgi, Misiņš teica, bet veciem vāciešiem, kas šīs grāmatas turot, nevarot mazāk solīt.

Misiņu varēja sastapt Operas kafejnīcā stūra loga iedobumā pie literātu galda. Tur viņš reizēm sniedza īsus paskaidrojumus par

kādu grāmatniecības senumu vai vispārībai nezināmu tautiskā laikmeta faktu. Viņš savā ziņā bija tautiskā laikmeta cilvēks. Kad viņam bija septiņpadsmit gadu (dz. 1862), nomira Auseklis; kad viņš bija pieaudzis cilvēks, iznāca *Lāčplēsis*, *Niedrīšu Vidvuds*. Daudzi tautiskā laikmeta darbinieki viņam bija personīgi pazīstami, par tiem viņš zināja daudz raksturīga, zīmīga stāstīt. Viņš nesapratās ar centīgo senākās latviešu literatūras pētnieku Alfrēdu Gobu, bija sašutis par tā Jēkaba Zvaigznītes monogrāfiju, kur atrada daudz aplamu vērtējumu, vēl vairāk par divaino hipotēzi, ka Zvaigznītem bijis nozudis rokrakstu maiss, kurā it kā atradies *Mērnīeku laiku* oriģināls. Kopā ar Teodoru Misiņš bija arī nemierā ar Jāņa Lapiņa apcerējumu par Ausekli.

Teiksmas par manu mīžu. – Daugava, 1956. – 165.–167. lpp.

* * *

Cīruļu Jānis, avižnieks Cis, dzēra tēju pie sava saimnieka. Teodoram Zeifertam bija viesi, tēja un sviestmaizes ar tējdesu un sieru. Iekļuva starp viesiem. Viesības bija mazas un neomuligas. Viesi runāja par literatūru.

No Cesvaines vai, patiesību sakot, no Cesvaines kaimiņu pagasta Grašiem Rīgā bija ieradies pensionētais skolotājs un rakstnieks Augusts Saulietis uz savas traģēdijas «Ķēniņš Zauls» pirmizrādi Nacionālajā teātrī. Viņš izskatījās ļoti sagrauzts, neapmierināts un sēdēja pussalīcis, ar elkoni pret ceļgalu atspiežoties. Viņa bārda bija daudz baltāka un acis daudz vairāk nogurušas nekā Saulietim Ķēniņa reālskolā un Cesvaines ģimnāzijā.

– Būs labi, – viņu mierināja Pāvils Rozītis. – Nacionālais teātris zina savu šepi, bet sakombinēt jūsu «Zaula» divdesmit septiņas ainas uz skatuves nav nieka lieta. Redzēsīt, jau rītdienas ģenerālmēģinājumā viss ritēs kā pa diedziņu.

– Un mūzika ir ļoti laba, – savu vārdu teica arī mans atkal atrastais draugs Jānis Cīrulis. – Vai jums neliemas, ka Jānis Kalniņš ir lieliski uztvēris jūsu «Zaula» noskaņas?

Augusts Saulietis pacēla nogurušu skatu, bet nekā neatbildēja.

Saruna vilkās lēni, kā aiz pavadas. Saulieša «Ķēniņš Zauls» vēl nebija iespiests un nevarēja interesēt lielo bibliofilu Jāni Misiņu. Strupu, izspūrušu bārdeli uz augšu pacēlis, Misiņtēvs staigāja gar Teodora Zeiferta grāmatu plauktiem, daudzo grāmatu muguras vērojot. No sāniem viņš izskatījās tik plakans, it kā būtu zem lielas grāmatu gubas starp grāmatu lapām gulējis un tad izlidis saules gaismā – saspiests un izžuvis kā no herbārija izņemts dadzis. [...]

Sarunas par «Ķēniņa Zaula» pirmizrādi acīmredzot bija izrunātas. Neveicās. Bija labi, ka Misiņtēvs pakāpās uz krēsla un izņēma dažas grāmatas no Zeiferta bibliotēkas augšējiem plauktiem. Tas deva jaunu, daudz tīkamāku sarunu vielu. Kas Jāni Misiņu pazina, baidījās viņa, redzot savu grāmatu tuvumā.

– Nu, ko tu atkal tur rakņājies? – Misiņam uz krēsla sauca Teodors Zeiferts no galda. – Nāc nu mūsu vidū. Esi taču sabiedrīks!

– Pag, pag, tūlīt, – atbildēja Misiņtēvs, iebāza no plaukta izņemto grāmatu vecajā vietā, bet tūdaļ izņēma citu.

Teodors Zeiferts piecēlās.

– Kāp zemē! – viņš teica.

– Vai mēs jūs nocelsim, – Zeifertu papildināja Pāvils Rozītis.

Mazās viesības pēkšņi kļuva omulīgākas. Visi smaidīja, tikai ne Augusts Saulietis. Viņš pacēla acis, bet acis bija sagrauzts nogurums.

Pāvils Rozītis smeļot grasījās izpildīt savus draudus. Viņam piebiedrojās «Jaunāko Ziņu» redaktors Ernests Arnis. Misiņtēvs par to nēlikās zinīs un ar aizrautību šķirstīja grāmatu no augšējā plaukta.

– Glābsim, kas glābjams, – klusu pasmējās Jānis Cīrulis, devās pie Roziša un Arņa, pabīdīja abus celšanas meistaros sāņš un uzsāka diplomātisku sarunu ar veco kungu.

– Kad jūs atdosit manu Eberta «Ēģipti»? – ar ļoti nopietnu seju viņš jautāja slavenajam bibliofilam.

Misiņtēvs pacēla pārsteigtas acis no Zeiferta grāmatas.

– Kur tu to liksi? – viņš aizvēra rokās esošo grāmatu. – Kam tev tās vajag? Nekam! – Misiņtēvs nokāpa no krēsla. – Bet man tokš tās nav ...

Teodors Zeiferts pamanījās izņemt augšplaukta grāmatu no Jāņa Misiņa rokām. Drošs paliek drošs.

* * *

Jānis Grīns stāsta, ka sarunā par Jāni Misiņu dzejniece Aspazija iesaukusies: – Tas vecais sīpols! – Ir izteicieni, ko dzirdam pirmo reizi, bet tie tik trāpīgi un sēž, ka šķiet sen dzirdēti un paša izgudroti.

Sīpols ir ciets un kodīgs. Sīpols nav līdzens. Sīpolu sedz daudz krunkainu mizu. Sīpolam galā ir laksts.

Jānis Misiņš bija ciets un kodīgs. Piere, vaigi, rokas, deguns, ausis un pakakle Jānim Misiņam bija krunku krunkās. Kā apsalis sīpola laksts izskatījās Jāņa Misiņa izspūrusī, strupā āža bārdiņa un pār lūpām pārkārušās pelēki sirmās ūsas.

Man ir ļoti neērti, ka Misiņtēva salīdzinājumu ar sīpolu izgudrojusi Aspazija un – ne es. Tas ir tik labs un trāpīgs, ka labprāt piesavinātos autora tiesības. Savu zaudējumu ar sīpolu pret Aspaziju varu attaisnot tikai ar to, ka no bērna dienām Misiņtēvs manos prātos ir nemaldīgi asociējies ar Misiņbārdi no latviešu pasakām. vai – otrādi? Misiņtēvu pazinu pirms Misiņbārža.

Jānis Misiņš ir tīrzmalielis. Tas vien pierāda, ka Tīrzas pagastā auga ļaudis, ko piebaldzēni labprāt pieskaitītu savai sektai. Salīdzinot Tīrzu ar Piebalgu, piebaldzēniem patiesi nav ko lepoties pārlietu. Ar ko šie labāki? Augumā? Tas viss! [...] Ja tīrzmalielīm Jānim Misiņam nebija piebaldzēnu auguma, viņš tomēr uzcēla tik lielu – lielāku vairs nevar! – pieminekli mūsu iespīestam vārdam, kā neviens, pat ne visgarākais piebaldzēns, to spētu.

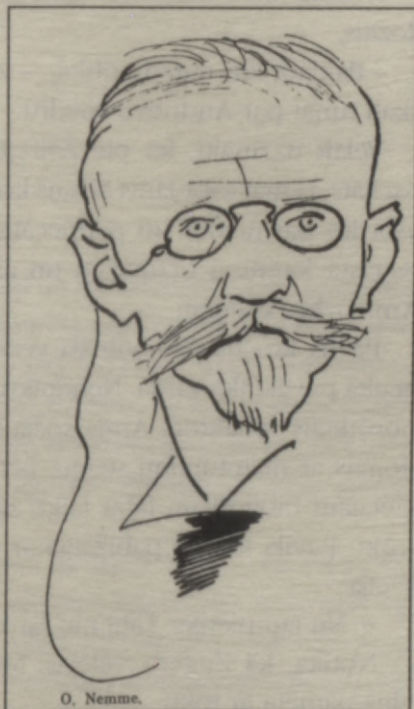
Biju mazs knauķis.[...] Nezināju pat nekā par Misiņbārdi, kad Misiņtēva vārds man bija jau jēdziens. Uz Tīrzas baznīcu, uz mežkungu māju, uz Āžu dzirnavām vai arī pie mācītāja un uz bodi braucot, mans tēvs bieži nogriezās pie Straupiņiem uz Dzērbeņiem¹ un satikās ar Misiņtēvu. Pie Jāņa Misiņa Dzērbeņos bija grāmatas ar bildēm un bez bildēm. Grāmatas varēja pirkt un paturēt, varēja arī ņemt un atnest atpakaļ. Misiņam Dzērbeņos bija savāds, citur nedzirdēts papildu uzvārds – Bibliotēka! [...] Arī Rīgā bija Dzērbeņu Misiņš. Arī Rīgā no viņa varēja ņemt grāmatas. Arī Rīgā viņu sauca par – Misiņu Bibliotēku. Tornkalnā – vai Zasulaukā? – viņam bija maza mājiņa ar grāmatām. Kad tur iegāja, tad trūka gaisa un krēslu, kur sēdēt. Grāmatām bija pilnas sienas. Sienas bija arī istabu vidū. Starp sienām kā bēniņos glabājās vecu avīžu saiņi. Biju lasījis jau pasaku par Misiņbārdi un priecājos, ka viņa dzīvais iemiesojums man ļāva pastaigāties savā dārziņā, kamēr vecie parunājās.

Nezināju, ka Misiņtēvs krāj nākotnei Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēku, kur atrodas it viss, gandrīz bez izņēmuma viss, kas

¹ Domātas – Krāces (*Sastad.*)

iespiests latviešu valodā pēc Ādama un Ievas padzišanas no čūsku apdraudētā paradīzes dārza. Būtu to zinājis, nebūtu gājis Misiņbārža dārzā, bet vērojis, kā rodas kultūras pieminekļi. Piebaldzēnu mājās tādas lietas ir grūtāk piedzīvot ...

Kā aculiecinieks varu apgalvot, ka Misiņtēvs visu savu mūžu pavadīja, vecās grāmatās un vecās avīzēs dzīvojot. No tām viņš bija kļuvis sauss un ciets kā sīpols un krunkains kā daudzās sīpola mizas. Grāmatas bija viņa dzīve, dzīves uzdevums un dzīves mērķis. Ja vecais bibliofils redzēja grāmatu, kuras viņam nav un kuru viņam neviens nepārdod un nedāvina, draugiem grāmata bija jāsarga. Misiņtēvs svešu grāmatu nepiesavinājās – Dieva dēļ! – viņš tikai to ieskaitīja savā bibliotēkā.

J. Misiņš. O. Nemmes šaržs

Ari Jānis Cīrulis savu Eberta «Ēģipti» – «Bet man tokš tās nav!» – atrada Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkā, un Misiņtēvam bija skaidra sirds un sirdsapziņa, kad viņš atzinās:

– Man tā «Ēģipte» ir gan, bet tā ir mona pašā. Un kam tev to vajag? Nekam!

* * *

Joks ap Jāni Misiņtēvu uz krēsla un viņa nocelšana aizdzina pieklājīgās rūpes par «Kēniņu Zaulu». Pat akadēmiski dižais Vilis Plūdonis smēja gudra jaunekļa smieklus. Tikai Augusts Saulietis palika, smagi sēžot, uz sava ceļgala ar roku atspiedies. Man radās iespaids, ka viņu spiež smagākas rūpes par pirmizrādi. Viņš droši

vien nejutās vesels. Agrāk cietais un spēcīgais «Zalkša» redaktors nebija apmierināts nedz pats ar sevi, nedz ar citiem šai pasaulē.

Iekodu siera maizē. Uzdzēru tēju. Man blakus sēdēja Pāvils Rozītis.

– Paklau, kas tagad notiks, – viņš sacīja paklusā balsī un sāka skaļi runāt par Andrievu Niedru.

Vēlāk uzzināju, ka pie Zeiferta Andrievs Niedra allaž tiekot pacilāts, ja klāt esot Jānis Misiņš kopā ar Ernestu Arni. Tad vienmēr esot ko pasmieties un papriecāties. [...] Jānis Misiņš cienīja savu pagasta kaimiņu tīrzmalieti un aizstāvēja Andrievu Niedru pret Arņa uzbrukumiem.

Pāvils Rozītis pamodināja veco strīdu, bet pats pēc tam vairs netika pie garāka vārda. Nebrīnījos, ka publicists un «Jaunāko Ziņu» norūdītais redaktors Arnis spēja šaut asus vārdus un iekaisušas domas ar neapturamu steigu, bet pabrīnījos, ka arī sausajam un cietajam bibliofilam labu laiku nepietrūka ko atgrūst. Kad sāka trūkt, Pāvils Rozītis pabikstīja ar starpsaucieniem, līdz mājastēvs sacīja:

– Nu jau pietiks. Ļauj nu, lai Misiņš pabeidz.

Notika, kā Zeiferts vēlējās. Misiņtēvam pietrūka atbildes, un viņš pameta ar roku.

– Eh, – viņš sacīja, savu spuraino bārdi purinot, – ko nu tur ar tevi! Tu jau tāds runcis vien esi, pie tam vēl – Emīlijas!

Vēlāk uzzināju, ka ne tikai strīds ap Andrievu Niedru, bet arī tā beigas ir tradicionālas. Katrs Zeiferta viesis tās gaidīja kā neizbēgamu punktu un mierīgi smaidīja, kad Misiņtēvs Arnim uzgrūda arī savas dusmas par «Jaunākajām Ziņām» un to izdevēju Emīliju Benjamiņu.

– Bravo! – sauca Pāvils Rozītis. – *Comedia e finita!*

Pat Augusts Saulietis pasmējās. Pasmējās arī Jānis Misiņš un noskurinājās. Tad viņš piegāja pie Jāņa Cīruļa un sacīja:

– Un kas tad ir ar to Latviešu biedrības Mūzikas komisijas trešo dziesmu krājumu? Kad tu man to parādsi? Man tokš tā nav.

Rīga toreiz. – Rīga: Liesma, [1994]. – 281.–288. lpp.

* * *

Gadiem paejot, atmiņā izbāl un izgaist daudz seju. Aizmirstas senu dienu draugs, aizmirstas pat kādreiz milēta sieviete. Bet vēl šobrīd kā dzīvu šad un tad iedomāju veco Jāni Misiņu. Redzu, kā viņš aiziet pa ielu, krekšķinādams un it kā gāzelēdamies; dzirdu, kā viņš, savā nodabā sēdēdams vai gultā atlaidies, nopūšas: «Ak Kungs, ak Kungs! Ak jau, ak jau!» (Pēdējā teiciena nozīmi nekad neuzzināju).

Misiņu pēc izskata Rīgā pazina vai katrs trešais, un tāpat bija zināms, ka viņš vāc un uzglabā «ikvienu papīru, uz kura kaut kas iespiests.» Par viņu arī samērā bieži rakstīts. To dara vēl tagad Latvijā – protams, «retušējot» viņa vaibstus attiecīgā virzienā; ārzemēs viņš pēdējos gadu desmitos atkārtoti pavidējis Pētera Ērmaņa tēlojumos un tā sauktajos «sapņos». Man liekas, ka tieši Ērmanis pazinis viņu vislabāk un – vismaz intīmā plāksnē – raksturojis vispareizāk, pat labāk nekā savulaik Zeiferts.

Kad Misiņu pirmo reizi sastapu, viņam bija 77, man 17 gadi, un es vēl mācījos ģimnāzijā. Par spīti tam mūsu starpā attīstījās kas līdzīgs draudzībai. Pamatā tai, bez šaubām, bija kopējā kaislība, kas manī jau bija pamodusies un viņā vēl nebija izdzisusi, t. i. grāmatu krāšana un interese par veciem rakstiem, it īpaši par latviešu veco periodiku. Ja manās rokās šodien atrodas šis un tas, par ko Misiņš pats būtu mani apskaudis, tad tur nenoliedzama loma ir vienam otram no viņa gūtam impulsam; ja esmu reizēm pieskāries dažam mazāk pazīstamam faktam latviešu literatūrā un Latvijas pagātnē, tad arī tas zināmā mērā saistās ar viņa ietekmi.

Tolaik, 1939. gadā, Misiņš pabeidza savu darbu par Jēkabu Zvaigznīti, kas bija iesākts kā polemika pret virkni Alfrēda Gobas patvaļīgu apgalvojumu, bet kas galu galā izvērtās veselā monogrāfijā. Manuskripts sastāvēja no nevienāda formāta lapām un lapīņām; pa daļai tās bija aprakstītas ar paša Misiņa roku, pa daļai jau kāda cita pārrakstītas. Tā kā man bija ļoti skaidrs rokkraksts, tad viņš vēlējās, lai es uz laiku kļūtu par viņa «zekretieri», gan tūlī cieši piemetinādams, ka nespējot man maksāt ne algu, nedz pat dot pusdienas. Taču es biju priecīgs, ka varēju atrasties Misiņa tuvumā, un jebkādu atlīdzību būtu uztvēris gandrīz kā apvainojumu.

Nosēdēju tad nu pie viņa, gar manuskriptu darbodamies, augiem cēlieniem, galvenā kārtā pēcpusdienās vai vakaros, pēc skolas. Citātus pārbaudot, varēju šķirstīt *Pēterburgas Avīzes* un citus atmodas laikmeta izdevumus; vairums no tiem viņam bija mājās, jo, lai gan oficiāli pārdevis savu bibliotēku Rīgas pilsētai jau 1925. gadā, viņš apdomīgi bija paturējis sev lielu skaitu dubletu. Pa starpām Misiņš stāstīja par savu dzīvi, nereti arī ilgi un skaļi «šķendējās» par dažādām lietām pagātnē un tagadnē, kas viņu kaitināja un tracināja. Liekas, ka te viņam vajadzēja klausītāja, un es biju šai ziņā pieņemams, jo nekad nerunāju pretī. Brižiem dusmas nomaiņija jautriba; tad gadījās pat, ka viņš atslēdza kādu paslepeni lādīti vienā no grāmatu skapjiem un izvilka žūksni papīru, aprakstītu ar bezkaunīgām ziņgēm, kuras viņam reiz Lejasciema tirgū dziedājis priekšā kāds nabags. Bet Misiņš ļoti interesējās arī par tautas dziesmām: nav jāaizmirst, ka Barona krājuma reģistrā aiz viņa vārda stāv skaitlis 1075, kas pievieno viņu visrosīgākajiem vācējiem.

Monogrāfija par Zvaigznīti ilgi kavējās saliktuvē, un korektūras kļūdas deva iemeslu jauniem izvirdumiem, jo Misiņš uzsvēra, ka viņam neesot vaļas «puņķoties ar tiem zeceriem», t. i. sekot burtliču darbam. Kad grāmata beidzot iznāca, Latvija bija jau okupēta, un eksemplārs, ko viņš man uzdāvināja, datēts ar 1940. gadu 8. novembri. Bieži to pacilāju kā mīļu piemiņu. Bez tam man vēl uzglabājies viņa foto attēls ar veltījumu, tautas dziesmu un ornamentāli izvītu parakstu mugurpusē.

Dažkārt esmu dzirdējis apgalvojam, ka Misiņš gan krājis grāmatas un apstrādājis tās bibliogrāfiski, taču pats maz lasījis. Tas ir gluži

aplam. Protams, viņu – kā jau gandrīz katru vecu cilvēku – ne sevišķi saistīja modernā literatūra, un tiešām kā no viņa mutes ņemti varētu būt vārdi, ko Pēteris Ērmanis viņam liek sacīt kādā dzejolī:

Ak, tās jaunās grāmatas!

Vislabāk

Patiktos man tās, ja viņām
Nebūtu ne lapa apdriķēta.

Turpretim latviešu vecāko un it īpaši 19. gadsimta rakstniecību viņš pazina priekšzīmīgi, tāpat labi orientējās vācu oriģinālliteratūrā un tulkojumos. Kādreiz man vajadzēja ielūkoties S. T. Kolridža (Coleridge) poēmas *The Rime of the Ancient Mariner* vāciskajā versijā, un Misiņš tūdaļ nestomīdamies pateica, kas tādu sniedzis un kur tā Rīgā atrodama. Pie viņa vakaros ieejot, bieži atradu viņu ar visām drēbēm guļam gultā, mazu, cieši pieglauptu cepuriti galvā, atvērtu grāmatu rokā. Dažreiz viņš cēlās augšā, dažreiz palika guļot, bet allaž kraukādams un «ak jau, ak jau» nopūzdamies.

No latviešu rakstniekiem Misiņš tomēr cieta tikai nedaudzus, dažus pat (līdzīgi kā vairumu bibliogrāfu) pieskaitīja pie «ragulopiem». Atkārtoti ironizēja par Raini «ar visu to viņa koka zirdziņu», t. i. *Zelta zirgu*. Taču savā laikā viņš bija izstrādājis Raiņa bibliogrāfiju, un vispār viņa neiecietība likās vairāk «spēlēta» nekā patiesa. Neierobežoti viņš cildināja tikai Andrievu Niedru. Ja kāds to aizskāra, Misiņš kliecēja un ārdījās, un pagāja labs brīdis, līdz lēkme kaut cik norima. Niedra resp. Ēdriņa, kā viņš pats teica, bija no viņa puses – Tirzas. Otrkārt, Niedras romānu un garo stāstu veidojumu – šis fakts maz ievērots! – visai spēcīgi ietekmējis ungāru romānists Mauruss Jokajs, un pēdējo Misiņš cienīja tik ļoti,

J. Misiņš. J. Dreslera šaržs

ka lasīja un pārlasīja viņa grāmatas augām naktīm – tā sakot, no gaismas līdz gaismai. Beidzot Niedra, kā zināms, turpināja līniju, ko *Sadzīves viļņos* ar Felzenberga tēlu aizsāka Juris Māters, t. i. simpatizēja neesošai, bet šķietami vēlāmai latviešu aristokrātijai. Laikam gan Niedras ietekmē arī Misiņš bija pievērsies šai idejai un pa daļai centās to iemiesot tiklab savā rīcībā kā valodā. Tonī un žestos viņš mēdza demonstrēt zināmu pārākuma apziņu – visbiežāk ar nicīgu nokrāsu, stājā vienmēr centās būt cēls un pašapzinīgs.

Atceros kādu uzņēmumu: trīs laika biedrus 1923. gadā. Vidū Kaudzītes Matīss pašautās drēbēs, cietiem vaibstiem, nīgru grimasi ap lūpām; viņam vienā pusē Teodors Zeiferts, rāms un lēnīgs, pelēkā uzvalkā, kas kļaujas ap augumu diezgan nelādīgās krokās; otrā pusē – Misiņš, solidā melnā svārkā ar baltu ziedu pie krūts, stāvā apkaklē, spītīgi gaisā paslietu bārdū un smailo degunu. Tā bija zīmīga, savā ziņā «psicholoģiska» fotogrāfija.

Ar neparastu atzinību Misiņš pārstāstīja, kā novērojis aristokrāta pazīmes Plūdonī. Pēdējais reiz ieradies viņa dzīvokli iereibis un ar šampanieša pudeli vistokli. Misiņš izņēmis un nolīcis uz galda divas parastas vīna glāzes. Plūdonis uz tām paglūnējis, atstājis istabu un izgājis uz ielas. Pēc brīža viņš atgriezies ar divām kristāla glāzēm, atvēris pudeli un lakoniski uzaicinājis dzert. «Viņš bija gājis uz bodi tās glāzes pirkt», teica Misiņš, galvu kratīdams un acīm silti iemirdzoties.

Īstas «lielkunga» manieres parādījās Misiņa izdarībās ar Rīgas ormaņiem, kurus viņš – par spīti taupībai – izmantoja samērā bieži. Kādu dienu skatos: Misiņš stāv Valtera un Rapas veikala ārzemju nodaļā un rakņājas pa vācu kriminālromānu kaudzi.

«Vai tad jūs tos lasāt?» es prasu.

«Ja nakti nenāk miegs, tad lasu», viņš atbild ļoti sirdīgi.

«Vai krājat ar?»

«Nē. Izsviežu pa logu.»

Man vairs nav ko sacīt, un es nolūkojos, kā viņš, rūkdams un paklusām zākādamies, izmeklē divas vai trīs raibas grāmateles, iebāž tās mēteļa kabatās un, pārdevējam ne skata neuzmetis, dodas uz izeju. Tad viņš paveras atpakaļ un vaicā man: «Vai gribat braukt ar fūrmani?» Jā, kādēļ gan nē? un mēs ejam.

Ārpusē, uz Teātra ielas, gaida vairāki brīvi rati, un iekāpjam tuvākajos.

Ormanis apgriežas uz bukas un jautā: «Uz kurieni?»

«Uz mājām», īsi atbild Misiņš.

«Kā es varu zināt, kur jums mājas?» brīnās braucējs.

«Ar tādu fūrmani, kas nezina, kur mājas, es nebraucu!» nikni iekliedzas Misiņš un raušas ārā no sēdekļa. Es sekoju un jutos briesmīgi neērti.

Pa tam jau piesteidzies otrs ormanis, kas visu šo procedūru novērojis, un, mīli smaidīdams, sauc: «Zinu, kungs, zinu, kur mājas!»

«Nu tak jau!» Misiņš apmierināts noņurd, atzveļas sēdekli un izslīen bārdū pret zilajām debesīm. Zirgs rikšo naski, un mēs braucam uz Hanzas ielu – uz mājām.

Mājās Misiņš arī reizi gadā – 25. aprīlī, savā dzimšanas dienā – rikoja ko līdzīgu pieņemšanai, kurā nekad netrūka viesu. Galvenā kārtā tur bija bibliotekāri un bibliofili, bez tam aizvien zināms skaits tīrzmaliēšu, tātad vai nu kolēgas, vai ļaudis no viņa puses. Vienmēr bez izņēmuma ieradās Rūdolfs Egle, ar ko, cik atceros, tieši pie Misiņa iepazinās un ilgi paliku draudzīgā kontaktā. 1940. gadā Rūdim šai viesību vakarā bija pietrūcis dzeramā. Izmeklējies Misiņu pa vairākām istabām, bet neatradis, viņš rezignēti atslīga krēslā un diezgan skaļi norūca: «Nezin kur tas vecais kraķis palicis!» Tā kā man tobrīd pat prātā nebija iešāvusies doma, ka Misiņu varētu godināt citādi kā par «kungu», tad Egles nopūtas neizdzēšami iespaidās atmiņā.

Daudzos gadījumos – kā nostāstos, tā rakstos – Misiņš ir figurējis kā anekdotu varonis. Arī man šeit nav izdevies no tā izvairīties, bet citādi tas nemaz nevar būt: viņa raksturs bija tik īpatnējs, rīcība tik neaplēšama un reizēm neizprotama, ka viņš visgarām atšķīrās no tā saucamā normāltipa. Starp citu viņš bija ārkārtīgi spītīgs un, savā īstajā pārliecībā konservatīvs, mīlēja reprezentēties it kā «salona revolucionārs». Tikai tā man šķiet izskaidrojama viņa zināmā «koķetērija» ar komunistiem 1940./41. gadā, ko tagad Rīgā mēdz dēvēt par «aktīvu iekļaušanos sociālistiskās kultūras celtniecības darbā». Protams, noklusēts tiek jautājums, kā ar tādu darbu būtu saskaņojami kaut Misiņa aristokrātiskie ideāli un viņa reliģiozitāte. Bez

J. Misiņa nams Hanzas ielā

tam: Misiņam 1940. gadā izdevās panākt, ka viņam pēc t. s. nacionalizācijas atstāja namu Hanzas ielā, lai gan tas tālu pārsniedza atļautās privātpašuma robežas. Varbūt viņš ieskatīja, ka viņam arī aiz šī iemesla mazliet jāpalīdz «celt sociālisms». Ja tā, tad tas bija vēl viens no Misiņa paradoksiem.

Tāču nekad nav iespējams aizmirst, ka aiz visiem šiem anekdotiem un paradoksiem Misiņā slēpās liela un pievilcīga zudusi pasaule. Viņš bija kontaktējis ar Krišjāni Valdemāru un allaž uzsvēra, ka tieši no tā guvis izšķirīgus ierosinājumus bibliotēkas dibināšanai. Ja kāds uzdrošinājās kaut drusku apšaubīt Valdemāra nopelnus, tad Misiņa reakcija bija gandrīz tikpat asa kā pret Andrieva Niedras nelabvēļiem. Tomēr personīgi viņš ar Valdemāru laikam nebija redzējies. Turpretim Krišjāni Baronu viņš pazina labi – starp citu to bija apmeklējis ar saviem *Pēterburgas Avižu* komplektiem, kuros tad pēc Barona diktāta atzīmējis anonīmo rakstu autorus. Diemžēl Misiņa stāsti, kas nereti skāra t. s. tautisko laikmetu un vairāk vai mazāk pazīstamos tā darbiniekus, «izskanēja gaisā»: no ilgi plānotās atmiņu grāmatas viņš uzrakstīja tikai sīkākus fragmentus.

Vispār Misiņš rakstīja ar piepūli un ne labprāt, bet, ja reiz izšķīrās par kādu tematu, tad centās to apstrādāt tik rūpīgi, cik vien

iespējams. Tā 20-os gados, interesēdamies par Kārli K. Kraukliņu–Tika draugu un Gētes paziņu, viņš brauca uz Drēzdeni, kur Kraukliņš bija darbojies par redaktoru un muzeja direktoru, un tiešām tur atrada līdz tam neievērotus, kultūrvēsturniekam neaizstājamus materiālus. Daudzkārt viņš mēģināja izlabot senas, latviešu literatūras vēsturē siksti iesakņojušās kļūdas; kā tas bija monogrāfijā par Zvaigznīti, tā jo sevišķi piezīmēs *Rakstīts stāv ...*, kas 1944. gada pavasarī parādījās *Latvju Mēnešrakstā*. Zināms, pa mīseklim un trūkumam atrodas arī paša Misiņa darbos – arī viņa lielā latviešu rakstniecības rādītāja abās daļās, taču visumā to ir tik maz, ka pieviltos pat kāds naidīgi noskaņots kontrolētājs.

Kad Valstspapīru spiestuve 20-os gados izdeva skaistās monogrāfijas par Latvijas novadiem, no kurām diemžēl iznāca ne vairāk kā četri sējumi, Misiņš bija solījis rakstīt šai sērijā par Tirzu. Arī tas palika tikai projekts. Sakarā ar šo ieceri viņš gan 1923. gadā iespieda *Ilustrētā Žurnālā* aprakstu par Tirzas Āžu dzirnavām. Starp citu tur aizrādīts, ka šo dzirnavu apkārtnē Andrievam Niedram *Liduma dūmos* devusi paraugu Strautmaļu fabrikas ceļamajai vietai; ar Poruka stāstā *Perpetuum mobile* tēloto izgudrotāju savukārt domāts Tirzas tuvumā esošo Adlienas Trošku dzirnavnieks Tors, kas visu mūžu nopulējies, konstruēdams dažādas dīvainas mašīnas. Misiņa valoda – kā izloksnē, tā leksikā – aizvien rādīja tīrzmalieti. Visai īpatnā veidā viņš mēdza lietot vienskaitļa vietā daudzskaitli. Ja viņš teica, ka «šodien būs jāaiziet pie tiem Eglēm», tad tas nozīmēja, ka viņš apmeklēs bibliotēkā vienu pašu Egli; ja kāda grāmata bija dabūjama «pie tiem Rapām», tad tā atradās Valtera un Rapas veikalā.

Vērtīgus ielāgojumus no Misiņa varēja gūt kolekcionēšanas tehnikā – protams, tikai netieši, jo kolekcionārs, kas atklātu citam savas metodes, būtu nejēga, un pēdējais savukārt nevar būt īsts kolekcionārs, lai cik viņu par tādu dēvētu. Tikpat vērtīgi bija Misiņa, bibliofila un reizē mācīta grāmatasējēja, tiešie padomi par grāmatu kopšanu un uzturēšanu. «Brošētu grāmatu iesienot, nedrīkst plēst nost vākus arī tad, ja uz tiem nekas nebūtu driķēts», tā viņš formulēja, piemēram, šo elementāro likumu, ko vēl šobrīd ignorē daža laba ārēji it kā solida sietuve. Drusku citādi to pašu, 15 gadus

vēlāk, izteica Hedberga karaliskās grāmatvietas īpašnieks Stokholmā, kad, pirmo reizi viņu apmeklējams, diskreti ievaicājos, vai manu grāmatu vāki tiks iesieti līdz. «O jā», viņš sacīja, «mēs vienmēr raugāties, lai mūsu klientu grāmatas nezaudētu vērtību». Es nešaubos, ka Misiņš zināja arī vēl kādu citu likumu, kaut gan netiku viņu dzirdējis to pieminam: visneglītākais oriģinālsējums kolekcionāram ir nozīmīgāks par viskrāšņāko privātsējumu. Un tomēr gadās redzēt pat darbus, kas izdoti vienīgi oriģinālsējumā, bet kurus to īpašnieki likuši pārsiet «pa savai garšai»!

Staigādams gar plauktiem, Misiņš allaž izstiepa roku un ar pirkstu pabīdīja vai pagrozīja vienu otru grāmatu, it kā pārliecinādamies, ka tā vēl stāv istajā vietā. Bērnībā ļoti vārgs, viņš nekad lāgā nebija varējis iet ganos, taču uzsvēra, ka tais gadījumos, kad to nācies darīt, vienmēr ņēmis līdz «lielu zebeņieku» ar grāmatām. Kādu dienu viņš stāstīja, ka reiz viņam laimējies kaut kur vienkopus atrast neparasti daudz vecu, retu izdevumu. Viņš sataisījis prāvu saini, un pārdevējs viņam ievaicājies, vai nesamais nebūšot par smagu. «Un tad es viņam sacīju», izsaucās Misiņš sāpīgi sažņaugtā balsī, «vai grāmatas kādreiz var būt par smagām!» Un, to teicis, viņš sāka raudāt, un baltas asaras ritēja pār viņa sirmo bārdū un pelēkajiem svārkjiem.

1940. gada maijā, tieši abiturienta pārbaudījumu laikā, kādu vakaru aizgāju pie Misiņa kopā ar Anšlavu Egliti, kas viņu agrāk nepazina. Atradām tur jau priekšā Pēteri Ērmani. Ja Misiņš kādreiz apmeklētājiem deva stiprāku dzeramo, tad viņš, kā bijis aptiekārs (viņa paša valodā «aptiekēris»), parasti to izmērīja un ielēja no mensūras. Toreiz viņš tomēr atnesa līdz pusei pilnu karafi ar citrona mizai uzlietu degvīnu, un mēs pa kārtai iemetām visi no viena sudraba kausiņa. Pats saimnieks gan atturējās, turpretim Ērmanis tukšoja mudīgi un nopūtās: «Uz vecumu laikam kļūšu par dzērāju». Likās, ka Egliti, kas – tāpat kā īstenībā Ērmanis – aizvien dzēra maz un mēreni, šis teiciens lieliski iepriecēja, un viņš sirsnīgi spieda Ērmanim rokā jaunu kausu, to sev pie lūpām nepielicis.

Viņu vērodams, Misiņš sāka lēnā garā stāstīt, ka viņš tagad, vecumā, vairs nevarot turēt, bet senāk bijis «liels palaidnis un bieži

sadzēries». Kopā ar Emili Dārziņu viņš palaikam stāvējis pie bufetes krogā, kur kaukāziešu vīni bijuši numurēti pēc stipruma no 1 līdz 4. Dārziņš allaž dzēris visvājāko, Nr. 1, pie tam likdams to atšķaidīt ar zelteri, turpretim Misiņam pat Nr. 4 šķitis par vieglu, un viņš domājis, ka «tur vajadzētu vēl špirktu piespert». Zinādami, cik trausls un slimīgs visu mūžu bijis Misiņš, mēs sasmaidījāmies un pievērsāmies citiem tematiem.

Eglītis šis stāsts bija ļoti paticis, un vēlāk viņš atkārtoti pieminēja «lielā palaidņa» krogu gaitas. Kā epizodi viņš ievija to arī kāda romāna fragmentā, kas bija iespiests Kārļa Strauta rediģētajā rakstniecības almanahā 1942. gadam. Šis romāns par 1940./41. gada notikumiem Latvijā, kuram Eglītis ziedoja daudz laika, nav publicēts. Varbūt tas palika nenobeigts, varbūt sadega 1945. gada februārī Berlīnē.

Rīgas svārķi mugurā. – Grāmatu Draugs, 1966. – 56.–64. lpp.

Latviskajā grāmatu krātuvē

Torņa un Jēkaba ielas stūrī divstāvu brūnajā ēkā atrodas mūsu latviskākā grāmatu krātuve – Misiņa bibliotēka. Atceros, priekš desmit gadiem mani tajā ieveda kāds draugs. Es bijīgs pārkāpu sliekšni; atzīstos, es tajā laikā daudz nemilēju kļūsumu, gudrību un telpas, kur bija jāuzvedas kā pelei. Vēlāk es savas domas mainīju, un labprāt sēžu starp grāmatām, ieožot to īpašo, tikko jaušamo smaržu un biklumu, kas ir ne mazāk brīnišķīgs kā jaukai sievietei.

Sēžu pie bibliotēkas pārziņa, lielā grāmatu drauga Kārļa Egles. Apkārt tikai grāmatas: plauktos, uz galdiem, krēsliem, pat uz grīdas čupu čupām. Aiz stiklotām durvīm plašā lasāmā istaba, kas pilna apmeklētāju. Lasītāju sastāvs ļoti raibs, ir gan vienkārši cilvēki, gan zinātnieki un rakstnieki.

– Misiņa bibliotēka glabā 60 000 sējumu, pirmām kārtām latviešu. Tā ir šīs bibliotēkas senu senā tradīcija, – stāsta krātuves pārzinis, un viņa rokas nemitīgi kustas darbā, šķirstot un kārtojot jaunākos laikrakstus, grāmatas, dažādas programmas. – Ar laikrakstu un žurnālu komplektiem Misiņa bibliotēka visbagātākā.

Nožvadz atslēgas rokā, un cauri daudzām zālēm, kas pilnas grāmatu skapju rindām nonākam bibliotēkas kambarī, kur glabājas tās retumi: rakstnieku rokraksti, vēstules, dokumenti. Ar šiem rakstniecības un rakstnieku dzīves lieciniekiem Misiņa bibliotēka visai bagāta. Tai pieder Zeiferta, brāļu Kaudzišu, Lautenbaha, Apsišu Jēkaba, Kalniņa-Prātkopja izsmeloši arhīvi, kas ļoti svarīgi rakstniecības pētniekiem. Visai plaši materiāli iegūti no jaunākās rakstnieku paaudzes. Jāatzīst, šādi arhivāri līdzīgi nerimstošiem

Centrā – bibliotēkas pārzinis K. Egle

«lupatu lasītājiem» klist pa attiecīgajām vietām, paslēpdami savās somās un plauktos atrasto mantību. Misiņa bibliotēkai tagad jau ir ap 100 000 lappušu dārga arhivārā materiāla, kura vērtība ar katru dienu pieaug. Gar sienām un attiecīgos plauktos daudz nezināmu, retu rakstnieku attēlu.

Starp vecajām latviešu rakstniecības grāmatām ir tādas vienkāršas, kā Krišjāņa Valdemāra personīgais eksemplārs ar daudzām pašrocīgām piezīmēm, vienīgais žurnāla «Domu» 1915. gada 6. burtnīcas korektūras eksemplārs, tad Dinsbergā ar roku drukātais Jāņa Arnta 4 garīgo grāmatu par isto kristīgumu eksemplārs. Katrā lappusē lietotas vairākas krāsainas tintes, izveidojot gan apaļas saules, gan zvaigznes un citas būtes. Katras lūgšanas sākuma burts ietērpts ornamentā, kas daudzkrāsaini un lieliski veidots. Dinsbergā raksts ārkārtīgi precīzs, līdzīgs mašīnai. Ieskatoties tuvāk raksta klājumā, redzams savs neatkārtojams jaukums un izturēta savdabība sīkumos, kas piešķir katrai lappusei labas, košas mozaikas vērtību.

Lasītāji krātuvē nāk un plūst kā krāsaina, silta upe. Cits iegriežas tur vienu reizi, cietas vajadzības dzīts, cits vairākas. Dažam krātuve ir tāda pati nepieciešamība sirds remdei kā bagātajām dāmām kafejnīca un daudziem krogs. Tie saauguši ar bibliotēkas drusku ieskābo, kluso gaisu, grāmatām un bilžotām sienām vienā neatdalāmā vienībā un stingrā kopumā.

Blakus nopietnībai, dziļai ziņkārei un gudrībai bibliotēkā dažbrīd kā dīvaini izlocīts saules stars paspīd arī viens otrs jautrāks notikums vai cilvēks, kas pat visdrūmākā zinātnieka sausajos lūpu kaktos paver traulam pumpuram līdzīgu vīpsnu. Misiņa bibliotēku jau veselus 5 gadus apmeklē kāda maza auguma sirma kundze, kas veikli runā un stundām skata pieprasītās bilžu grāmatas – vienalga kādas, visvairāk tomēr pilnīgi aplamas un vecas. Vairāk kā desmit gadu bibliotēkas lasītavu nepārtraukti apciemo kāds sirms, kluss kungs ar dīvainu sīvu smaku. Visu laiku viņš nogremdējas tikai trīs biezās likumu grāmatās, it kā citu nemaz nebūtu. Cītīgi lasa un laiku pa laikam pieraksta. Droši ar savu likumu zināšanu viņš tomēr arī pelnās. Trešais dīvainais bibliotēkas apmeklētājs ir kāds vecāks vīrs baltā ķītelī, zaļu jostu ap vidu; pie sāniem viņam vīrsnieku kāršu soma. Viņš iedomājas sevi par rakstnieku un rūgti sūdzas, ka viņu literāriski apzadzis kāds jaunākās paaudzes rakstnieks. Starp citu šis sīvais vīrs sarakstījis monogrāfiju par Sarkan-daugavu, savācis daudz anekdotu par šo skaisto nomali un bijis tuvu briesmīgam izmisumam, kad šo dārgo manuskriptu reiz aizmirsis lasītavā.

Atpūta. – Nr. 786 (1939, 24. nov.), 14. lpp.

Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka¹

Torņa ielā 3/5
(1936.-1938. gadi)

Senajās pilsētās gadās arī tādas ēkas, kuras ceļot, nav domāts par skaistumu, bet tikai par to utilitāro uzdevumu. Tām ir darbā noguruša, ikdienas rūpēm apkrauta cilvēka seja. Bet katros vaibstos ir kas vienreizējs un, ejot garām, vai kaut uzskatot attēlu noplēstā laikraksta strēmelē, zini: tā ir tā! – manā zemē un manā pilsētā, tajā un tajā ielā!

Šāda seja bija arī tai ēkai, patiesībā – neveiklam ēku komplektam Torņa un Jēkaba ielu stūrī, kur nedroša apstājos pie durvīm 1936. g. 1. februārī. Uzraksts: Misiņa bibliotēka. Darba laiks vēl nebija sācies, zvanu varbūt neviens nedzirdēja? Man bija laiks aplūkot šo ielu, nezinot toreiz, ka tajā ne tikai sāksies, bet gandrīz vai pēc 40 gadiem arī beigsies manas bibliotekāra gaitas – nedaudzās ēkās tālāk – Arhitektu savienībā.

Tad durvis atvēra veca, apaļīga sieviete, pelēkā ķitelī, melnu *benīti* galvā, dūsmīgi zibošām acenēm: «Paskatieties, ka vēl nav vaļā!» – viņa pameta ar pirkstu pret plāksnīti durvis un grasījās tās atkal aizvērt.

Ja esmu nobijusies, iztueros uzstājīgi. «Es te strādāšu. Labrīt!» – teicu īsi, aizspraukusies viņai garām. Mēs kāpām augšā pa alai līdzīgām kāpnēm, un es domāju: «Tu esi veca, nikna pele!» *Vecā pele* uzreiz gribēja zināt daudz, bet es vēlāk uzzināju, ka viņa ir Emma Zvirgzdiņa – «registrators» – kā pati dēvējās, un ka aiz ārējā

¹ Pirmpublicējums. Manuskripts rokrakstā glabājas LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā

spurainuma – pret neievērojamiem ļaudīm – slēpjas mīļš un dažādu ciešanu piemeklēts cilvēks.

Eja no vienas ēkas otrā – pa mazām kāpnītēm un caurstaigājamā lasītava – lika man apjukt. Un tad es nedroša stāvēju mazā telpā – «istabiņā kā nāstiņā», kas bija paša direktora Kārļa Egles kabinets.

Ak, dižie un glītie direktoru kabineti! – Parasti labākā telpa ēkā, kur grūti sagaidāma visnepieciešamākā īsā pārruna darba lietās, – kā to redzēju vēlāk citur!

Te pie vienkārša galda, starp katalogu plauktiņiem, pret Trokšņa ielas rotaļklucišu jumtiem, saules plūdus sēdēja masīvs vīrs, arī lētā pelēkā ķītelī un kā pierastai paziņai pasniedza man mīkstu, smagu roku.

«Tā, – jā – jāā» – viņš stiepa druvēniešu izloksnē: «Vecais Voits jau man sacīja, ka Jums labs rokkraksts!» Mans audzītēvs, arī vidzemnieks, bija ar Egli jau sastapušies jaunībā un bijuši bēdu biedri internējumā (vācu pirmajos okupācijas gados) Gulbenē.

Egle pasniedza man noplēstas kalendāra lapiņas kreiso pusi: «Uzrakstiet!» – Nesapratu – ko? «Ko nēko!» Aha! Izvilku, svīstot, glīti «nodrukātu» iesniegumu par pieņemšanu neatalgotā praktikanta vietā. – Viņš rūpīgi nolika neizlietoto kalendāra lapiņu atpakaļ un pamāja uz durvīm otrā sienā: «Tad tik ejiet un sāciet rakstīt kartes. «Pag!» – viņš pēkšņi mani apturēja: «Vai ar grāmatām strādājusi esat?» «Pie Valtera & Rapas.» «Lasiet labprāt?» «Kopš 5 gadu vecuma. Kā apsēsta!» «Nā! Tās te nēder! Tad neko nēpastrādāsiet! Un nēaizmirstiet, ka ēsiet te visjaunākā un mēzākā un ka jāklausa vecākām un lielākām – pirmāi un otrāi un trešāi!»

Es varēju sākt. Iegājusi darbistabā, kura bija tikpat maza un tāpat pret Trokšņa ielas jumtiem kā direktora kabinets līdzās, iepazīnos ar «pirmo un otro un trešo lielajām».

«Pirmā» bija Maija Rēdliha, direktora vietnieks, sportiste, ar tik labu bibliotekāro izglītību un zināšanām *Livonicas* rakstos kā neviens, tik nesteidzīga, bet uzcītīga un precīza darbā, vienkārša un laba darba biedrene, kādu milzīgajā bibliotekāru pulkā otru ar visu šo īpašību kopsumu vairs sastapusi neesmu. Reiz, kad mēs

K. Egle un bibliotēkas lasītāji (1932)

viņu ar sasāpējušu un uztūkušu seju, pārsietu kā zaķi, – piedāvājāties aizvietot lasītavā, viņa sašutusi atteicās: «Es taču esmu te nākusi strādāt un ne sajūsmināt lasītājus ar savu izskatu!» Viņa neiebildās, ka ir «priekšniecība», nevairījās darba smagākās daļas, vienlīdzīgi pildīja dežūras. Un, demonstrējot sasniegumus sportā, reiz nostājās uz galvas lasītavas durvīs, protams, pirms lasītāju ierašanās.

«Otrā lielā» bija baltu filoloģijas studente Milija Andersone, daudz sīkāka un smalkāka par mani augumā, arī jaunāka gados, bet jau ar krietnu bibliotekāra praksi. Viņa strādāja žigli, kārtīgi, Egle viņai uzticēja atbildīgu darbu. Viņu interesēja rakstniecība, man bija aizdomas, ka viņa raksta pati, kas vēlāk apstiprinājās. Lasītāji-literāti viņu cienīja, un Pēteris Ērmanis, kurš nereti mēdza apdziedāt sievieti-darbinieci, viņu pat apjūsmoja, uzrakstot ļoti labu un trāpīgu raksturojumu, kas ietver daļēji arī bibliotēkas darbu un noskaņu vecajā lasītavā:

Gadsgadā redzu Jūs šai vietā vienā;
Kad lēni preti vakaram iet diena,
Mēs allaž mijam vārdus vienmuļos:

«Man, lūdzu, nesiet rakstus tos un tos».
«Jā. Labi.» – Aizteciēt Jūs naigi. Prasa
Vēl cits Jums ko. Pie galdiem rātņi lasa
Un raksta ļaudis. Klusumā laiks rit,
Vien pulksten's pusstundas un stundas sit.
Jūs vēroju (ak, kas nu mirkļus skaita?!):
Stāvs trausli graciozs Jums, žigla gaita.
Likts zināms skarbums būtībā Jums, šķiet,
Daudz čalot, liekus vārdus nemīliet.
Un Jūsu lepno spītu gars man jūt,
Bet dziļi slēpta uguns Jums varbūt,
Kaut jauks zib smaids ar meitenīgu gaismu,
Slid notvīkums ar rožu liego kaismu,
Bet – viss ar to par Jums jau izteikts būs?
Nē, dzīvs vēl vaicājums: kas esiet Jūs?
Kāds krāsu vizums brīvām Jūsu dienām?
Cik laimes Jums, cik skumju aiz šīm sienām?
Nekad aiz sienām šīm Jūs satikt man
Nav laimējies – pat ne, kur iela skan.
Pat vienā tērpā vien Jūs redzējis:
Zil–pelēks parasts darba ķitelis.
Ne acis droši skaidrās un ne mati
Brūn – tumšie vien – Jūs saistiet visa pati
Ar savu būtību to, kas Jums sūta
Šīs rindas, sveši pazīstamā Rūta.

(P. Ērmanis. Kāpnes. Rīga, 1936., 15.lpp.)

Pret mani «otrā lielā» sākumā bija paskarba un bozīga; tikai vēlāk sapratu iemeslu – līdzšinējā bezalgas praktikante Irma Baumanē – patikama un strādīga meitene – bija aizgājusi uz citu, domāju, algotu vietu, un mani pārprata par viņas «izspiedēju», ko es pat nenojautu.

Tikai vēlākos gados piedzīvoju, cik ļoti draudzīgs, izpalīdzīgs un sevišķi slimībās un bēdās uzticams draugs ir Andersone, ne pret mani vien, bet pret visiem kolēģiem.

«Trešā lielā» bija filsofs Elija Boše. Viņa runāja drusku pacilāti un reizēm «lidzībās» – kā pie sevis nodomāju. Viņa saņēma mani ar siltu un līdzenu laipnību un pēc direktora norīkojuma ieradīja griezt un locīt ievākus vecu un retu atsevišķo novilkumu uzglabāšanai.

Sagriežusi un salocījusi visu iedoto kartonu un ievākojusi glabājamo, gāju atrādit darbu priekšniecībai. «Vait' Jums gālva ār ir vai nāv?» direktors mani aplēja kā ar saltu ūdeni: «Lābu un jaunu kartonu ņēmt un locīt vākos! Tak vajga padomāt ār!» Klusēju, jo veca un slihta kartona nemaz nebija mūsu rīcībā bijis.

Man bija toreiz 28 gadi, bet līdz 68 es pieradu visur būt

«jaunākā» un «mazākā». Es mācījos no pašas lejas. Saka, ka labākos zābakus taisot tas, kurš sācis mizot kartupeļus meistara pusdienām, un labi ministri tie, kas ganījuši cūkas. Nezinu. Man nebija nekur pietiekami prāta rāpties uz augšu, bet es strādāt varēju tikai tad, ja darbam bija jēga, ja tas man bija mīļš un izdevās glīts. Nikna es tiku vienīgi tad, ja vēlāk un citur dažs «otrais» un pat «pirmais» darija aplamāk un pavisāk par mani.

Bez direktora un trim minētajām bibliotekārēm tur manā laikā vēl atnāca piebaldzēns Jānis Alksnis, garš vīrs, ne tik čakls kā šīs trīs sievietes. Vēlāk viņam bija sava izdevniecība. Rakstnieka Jāņa Kārsteņa atraitne, smaidīga gaišmate melnu aceņu aizsargātām vājām acīm, bija tā, ko tagad dēvētu par «mājas komandanti»; viņas dēls laikam uzņēmās tehniskos darbus. Bez paša Egles bijām 5 bibliotekāri, tad Zvirgzdiņmāte un abi Šmiti, cik atceros – 9 dvēseles.

Kārlim Eglem bija tā pati prasība, kas vēlāk Jānim Straubergam Rātsnama bibliotēkā: darbs katram jāzina viss, no viena gala līdz

J. Misiņš un K. Egle
1935. g. 19. septembrī
bibliotēkas krātuves telpās

otram! «Ja šodien mēs visi citi apmirtu – kā viņu sauc – mēri, tad rīt pēdējam atlikušajam ir jāstrādā viss un jāizsniedz grāmatas lasītājiem bez kādas – kā viņi sauc – stostišanās!» – smaidot mēdza teikt Jānis Straubergs.

* * *

Par fondu lielumu un sastāvu jau ir rakstījuši daudzi. 28 000 vienības, 20 000 zelta franku novērtējumā, Misiņtēvs bija pārdevis pilsētai, starp citu – pielīgšot sev mūža pensiju Ls 200 – mēnesī, kas, lata kursam gadījumā šķoboties, jāizmaksā zelta frankos. Darbistabā sienu līdz pat griestiem aizņēma vēl nelielā Kultūras fonda bibliotēka, ko lietoja galvenā kārtā skolnieki. Lasītava bija apm. 45–50 m² liela – pareizāk sakot – maza telpa, kur atradās skapji ar rokasgrāmatām, dežurantu pulsts, viens garš un vairāki mazi galdi lasītājiem, ap kuriem daudz maz ērti varēja sasēsties ap 25 cilvēki reizē.

Divi darbinieki arvienu mainījās dežūrās lasītavā, paši reģistrējot lasītājus, t. i., lūdzot pierakstīties pēc kategorijām grāmatā, kur bibliotekārs pretim vārdam attiecīgā rubrikā atzīmēja izsniegto materiālu. Tas bija jāpiegādā no krātuves dežurantam pašam, pēc iespējas momentāli, bieži vēl papildinot tematisko pieprasījumu ar paša ieteikumu; vai arī pasūtījums otrai dienai bija jāsameklē darba starplaikā vai pēc tā.

Pieprasītā literatūra bija jāvāc trijos stāvos, bez lifta trīs atsevišķos korpusos, no kuriem uz pēdējo – pret Trokšņa ielu – veda lejup un augšup šauras vītņu kāpnītes, kurās nevarēja pārmities divi cilvēki un treliņos metās sējumi lielos formātos. Periodika, sevišķi laikraksti, iesieti *in folio* pa ¼ vai ½ gadiem, bija stiepjami ar spēku abās padusēs. Vecā periodika bija tā, kur visbiežāk tika «meklēts rakstos». Šie vārdi no kādas «senas grāmatas» (Bībeles): «Meklējiet rakstos!», bija Misiņtēva devīze, lasāma uz dēliša, uz naglota virs darbistabas durvīm.

Trešajā stāvā, glabājās daļa *Livonicas*, valodniecība, teoloģija, daiļliteratūra. Vākts tika viss latviešu valodā iespiestais, pat tramvaja biļetes, jo pēc Egles domām – «Vēlāk, kad tramvaju Rīgā nebūs, bet visi šaudīsies apkārt lielākā ātrumā – pat tramvaja biļetes būs

bibliogrāfisks retums». Tā plauktos glabājās pat kuriozi, kas šķita apsmejami daudzo reto un tiešām vērtīgo grāmatu vidū. Tur stāvēja rinda melnu sējumu ar uzrakstu: «Lihku spreddiki», «Pukķihtes un Kronihshi uz Lihķišiem un kappiņiem» u. tml. Daiļliteratūrā ietilpināta bija pat Kurta-Mālere, kuras romāni, jau ar burtu «S» vien aizņēma garu plauktu sākot ar «Skaisto Adeli», «Skaisto Bettiju» u. t. t. u. t. t. līdz «Skaistai Zārai». Sienas tur bija tik vecas gar seno Rīgas mūri, ka plaisās reizēm spraudās iekšā Trokšņa ielas pusdienas saule. Tagad šis Rīgas mūrim pielipinātais korpuss sen ir noplēsts.

Sevišķi retas lietas – manuskripti, vienīgie vecu grāmatu eksemplāri, ievērojamu autoru dāvējumi ar autogrammām, glabājās otrā stāva skapjos līdz ar portretiem un rakstnieku vēstulēm.

Tur gulēja arī jau agrāk citur minētais «Jāņu siers» – kā pats Egle to dēvēja – Jāņa Jaunsudrabiņa «Jaunsaimnieks un velns», autora rokas pakāpeniski uzšņāpts uz dažādu lielumu un kvalitātes papīru gabaliņiem, asprātīgi uzvērtiem auklā kā kļavlapas maizes cepšanai, jo kā gan citādi šis lapeles varētu uzturēt daudz maz kārtīgā secībā? Toreiz spriedām, ka šī apaļīgā pauna būtu jāglabā caurspīdīgā maisā, bet plastmasu vēl neražoja un tā tas palika.

Šajā «retumu skapī» milēja rakņāties Misiņtēvs. Ar viņa vārdu sastapos pirmo reizi jau sen, ieraugot Zariņa (vai kā viņš rakstijās *Zarriņa*) zīmēto Ex libris: vīrs nolāpītās, cieši sajoztās darba biksēs cērt balķi, ko iespriedis starp Rīgas gērboņu torņiem; skaidas šķīst pāri mūrim, lido kā vētras nestas lapas, ceļā pārvēršoties grāmatās un salienot plauktos kārtīgās rindās. Netiku pajautājusi vēlāk Misiņtēvam, vai ideja bija *Zarriņa* vai viņa paša; drīzāk gan abu. Šī grāmatzīme vienkārši valdzināja! Tā ir vai visskaistākā starp simtiem redzētām, gan mūsu, gan aizrobežu, īpašuma zīmēm. Pārējie Misiņtēva Ex libris – piem., bērniņš ar rotaļu spainīti jūras krastā – «Es gribu izsmelt jūru!» – arī ir labs izdomā, un tas ir simbols visam Jāņa Misiņa mūža darbam. Ikviena kolekcija dzīvo tikai paša kolekcionāra mūžu, ieplūstot kādā lielā straumē vēlāk, vai izsējoties ka tuksneša smilti pēc viņa nāves.

Tad Misiņa vārdu man piedaudzināja 1923. g. vasarā, ko nodzīvoju Tīrzā. Klaiņojot ar grāmatu padusē baznīckalnā, izbrīnījos,

ka klusā darbdienas rītā smagās baznīcas durvis tikai pievērtas. Pēkšņi tajās stāvēja vecs vīrs: «Gribi, meit, redzēt iekšpusi?» At-

J. Misiņa grāmatzīme.
Māksl. R. Zariņš

sēdinājis mani solā, viņš uzkāpa ērģeļu luktā un nospēlēja kāda koraļa introdukciju. Šis vīrs bija Tirzas bijušais skolmeistars un ērģelnieks Andrievs Dzelzkalns. «Redzu, ka esi rīdziniece un arī nešķiries no grāmatas» – viņš pēc tam teica. «Vai Jāni Misiņu zini?» «Zinu, bet sastapusi neesmu.»

Par Misiņtēva mājas dzīvi vēlāk tīri vai anekdotus stāstīja viens no maniēm audžu brāļiem, arī tirzēnietis, kura krustmāte vadīja Misiņtēva saimniecību, bet tam ar bibliotēku sakara maz.

Laikam vēl 1936. g. rudens pusē mani pie Misiņtēva uz

Rātsnama bibliotēku nosūtīja Kārlis Egle, pasniedzot zīmīti ar grāmatas nosaukumu un piezīmi: «N. B. Lūdzu, atsūtiet atpakaļ man ar šo darbinieci, tūlīt!» «Šodien jau Jūs uz darbu vairs neatnāksiet!» – viņš piebilda. Izbrīnījos, jo bija agra pēcpusdiena un Rātsnams tuvu.

Man ilgi bija jāgaida, līdz dabūju pie Misiņtēva audienci. Viņš mani pieņēma lielā stūra telpā ar marmora grīdu. Šo istabu vēlāk, tur strādājot, saucām par «manuskriptu kriptu», jo «nepiederīgie» tur nedrīkstēja maisīties. Pie milzīgā rakstāmgalda, kas atgādināja biljarda galdu, sēdēja tas pats vīrs no Ex libris, kurš pārbūra skaidas grāmatās – ar ķīļbārdiņu, tikai vecāks.

Izlasījis Egles zīmīti, Misiņtēvs sabozās: «Kas Jūs tāda būsit?» – viņš noprasīja bargi. «Es strādāju Jūsu bibliotēkā.» «Bez manas ziņas!» – «Man neviens, piedodiet, neteica, ka jāsazinās ar Jums!». Viņš vairs nelikās zinīs par mani. Viņš bija pikts. Par ko? Viņš

bibliotēku bija pārdevis par bargu naudu pilsētai, ko nezin kāpēc, ne viņš, nedz citi vēlāk neko nedaudzināja. Mani pieņēma ar pilsētas valdes piekrišanu. Es biju tikai atsūtīta. Es neņēmu grāmatu sev! Es strādāju bez algas. Arī es lēni tiku sevī dusmīga, jo manu atkārtoto jautājumu par nesamo, viņš likās nedzirdam.

Nekustējos ne no vietas. Tad viņš izņēma no vestes kabatas atslēgu, aplūkoja rūpīgi, atslēdza galda atvilktni, izņēma apbružātu pusādas sējumu, noglauda ... un ielika atkal atpakaļ.

Nu mums sākās garas sarunas par Tirzu, Lejasciemu, kur arī man bija radi; par lasīto un nelasīto. Misiņtēvs atmaiga par to, ka lasu četrās valodās un sāku mācīties piekto. Bet grāmata gulēja galdā. Kad ieminējos par atgriešanos darbā, viņš atkal aizsvīlās: «Vai tā var ar grāmatām mētāties» – viņš gandrīz spiedza.

«Labi!» – es teicu. «Diena iet uz galu. Es teikšu Kārlim Eglem, ka apšaubāt viņa rokrakstu vai arī šo grāmatu viņam neuzticat,» – un pieklājīgi atvadījos. Misiņtēva rokas sāka drebēt; viņš atkal atslēdza galdu, izņēma grāmatu, turēja to cieši, tad nolika uz galda tā, kā šķirstā ieliek mīļu nomirušo.

«Vai Jūs pa ceļam neiesit citur – ne konditorejā, ne veikalā, ne pie paziņām?» – viņš ar ciešu skatu jautāja. «Es skriešu rikšiem, lai vēl fiktu bibliotēkā līdz slēgšanai un sastaptu direktoru!» dedzīgi nozvērējos.

Kārlis Egle gan bija zinājis, kādēļ es neatgriezīšos ātri, viņš Misiņtēvu pazina.

Bet es zināju no šīs dienas, ka tas nav izdomāts anekdots, ka grāmata, reiz nonākusi viņa rokās, vienalga kādā ceļā, nav no tām vairs izdabūjama.

Man vēlāk gadījās būt klāt, kad viņš pirka no kādas aizceļotājas retu izdevumu, un man, negribot, bija jāiedomā par gadatirgu, zirgiem un šādu darījumu āķīgumu.

* * *

Torņa ielas bibliotēkā Misiņtēvs parasti ieradās ormanī, ko atstāja gaidīt, jo nekad negadījās kabatā sikas naudas. Ienācis telpās, viņš lika kādam no darbiniekiem šo lietu «pagaidām» nokārtot, bet ar laiku arī tie iemanījās neturēt kabatās sikās naudas*.

[* N. B. Ievērot vidzemnieka *negācījas* ģenetivu!]

Vecā ēka, ar aizsnaudušos ormani un viņa kleperīti, bija tik parasta aina, ka to uzzīmēju kādā slimošanas pavalā un iedevu

Kārlim Eglem.

J. Mišina grāmatzīme.
Maksl. R. Zariņš

Pamanījis Misiņtēvu piebraucam, viņš reizēm noglabāja retumu skapja atslēgas pelēkā ķiteļa kabatā un patvērās telpā, kur cilvēku nemēdz meklēt.

Bet ne vienmēr tas izdevās. Tad Misiņtēvs pazuda skapī līdz elkoņiem un skaļi purpināja: «Jaunkundzes, prakvas-ti – visu sajaukušas! Man mājā tā zilā grāmatiņa stāvēja līdzāškis sarkanajai! Un Šekspīru kur iemaisījušas! Ne uz Š, bet Sh-a-kespeāre! Kas tā atradis!»

Viņš skapī visu sagrieza otrādi,

un pēc inspekcijas tur viss bija kārtojams par jaunu – [ar bailēm, vai viss būs uz vietas ...]. Tas pats bija ar Misiņtēva bibliotēku mājā, Hanzas ielā. Pārdodot grāmatu lielo gūzmu pilsētai, viņš bija atlasījis sev retāko un visiemīlotāko no visvērtīgākā, rūpīgi savāktā Eiropas ceļojumos vai autoru dāvatā. Arī Torņa ielā daudzām grāmatām bija autoru veltījumi. Kad mājā viss bija pārvietojies «nez kā! – tik traki, ka neko vairs nevar atrast», *jaunkundzēm-prakvastiem* bija jāiet salikt visu pa nodaļām, alfabētā.

Bet tas ir stāsts pats par sevi.

Misiņtēva bibliotēkas pus-pagrabā, resp. – lejas stāvā, strādāja ilggadējs Misiņa grāmatasējējs – vecs laipns vīriņš, bet arī tas būtu stāsts pats par sevi.

Reiz Kārlis Egle iedod man sauju «časku» – tā tika dēvētas vecas brošūras, kas savā laikā un savā saturā nebija nekas ievērojams, bet vēlāk kļuva «bibliogrāfisku retumu pabiras». – «Nonesiet lejā Būbem, lai iesien!» Noeju sietuvē, saku: «Labdien Būbes kungs, te

direktors lūdza Jūs iesiet šīs brošūras.» Viņš klusējot paņem. Apskatu sietuvi. – «Jūs laikam, ilgi strādājat pie grāmatām? Un pazīstat visu paša iesieto?» «Sienu visu mūžu. Bet lasīt neiznāk. Meistars man vēl mācekļa gados teica: «Ja lasīsi, nekāds sējējs nebūsi! Labāk nešķir ne vaļā! Un strādā ar ačgārni apgrieztu, tad acis neiekāros.» Uznāku atpakaļ un pie pusdienas tējas galdiņa atstāstu šo sarunu Maijai Rēdlihai. Viņa pēkšņi aizrijas ar tēju un reņģu sviestmaizi un smeļ tik ilgi un skaļi, ka nevar ne norimt. «Un Jūs viņam tā arī teicāt: Labdien, Būbes kungs?!» – «Nu kā tad citādi? Direktors tak tā lika!» «Bet tā taču izdomāta iesauka! Viņu sauc Timkovs.» Man bija gauži neērti un kauns šā vecā, cienījamā cilvēka priekšā visus gadus. Ieejot nākošā reizē Egles kabinetā, kur pie katalogiem vai sarunai varējām iet kuru katru brīdi, saku: «Kā Jūs mani tā iegāzāt, liekot nest grāmatas «Būbem», – viņu taču sauc Timkovu!» «Kās ta' viņš cits ir – uz gālvas neimāta un mutā naviena zoba, būbe vien ir!» Egle flegmatiski atbild.

Mani reizēm kaitināja šī direktora šķietamā apātija. Bibliotēka bija pārņēmusi Jura Vīgraba fondu; dažas nedēļas to katalogizējām viņa dzīvoklī uz vietas, tad tas tika pārvests bibliotēkā un novietots trešajā stāvā, kur glabājās Teodora Zeiferta arhīvs, pagaidām vienkārši uz grīdas. Ziemā tur bija nežēlīgi auksts. Un tur norisinājās šāda Egles un Birznieka Upīša saruna:

- B.-U. – Tev jau te ir varen auksts.
E. (flegmātiski) – Nu lai viņš ir.
B.-U. – Tavas jaunkundzes te nosals.
E. – Nu lai viņas salst.
B.-U. – Bet tad viņas saslims.
E. – Nu lai viņas sāslimst.
B.-U. – Bet tad viņas nomirs!
E. – Nu lai viņas mīrst.

Bet Egle pats bija slimojis ar plaušām un ļoti tamdēļ līdzjūtīgs pret saslimušu, lai tā bija Zvirgzdiņmāte vai kāds cits.

Kad gandrīz visu vācu okupācijas laiku – ap 2 gadi – nogulēju sanatorijā tuvu nāvei, Egle skubināja darbinieces mani apciemot.

Andersone varēja nākt pat darba laikā, jo līdz ar vakaru visa pilsēta nogrima melnā tumsā.

Vecākās darbinieces – Boše, Andersone – no sava dārza arvien mēdza nolikt uz direktora darba galda kādu svaigu ziedu vai nosārtušu vīnstīgu. Viņš likās to neredzam. «Sēd kā Buddha, acis piemiedzis!» – es pukojos, pārmetot darba biedrenēm veltīgo draudzīgo uzmanību; bet pēc daudziem gadiem zinu, ka Egle prata vērtēt skaistumu un labestību. Noliekot atvadām uz viņa šķirsta mazu ziedu pēdējā garā ceļa priekšā, es jutu, ka nekad nevarēšu pateikt pienācīgu paldies par līdzeno mieru un laipnību darbā un dāsnumu, ar kādu viņš man dāvāja paša tulkotos Tagores darbus ar savu un dzīves biedres ierakstu. Pat Tagores pašrocīgi rakstītas vēstules marka no Šautinipetanas (6 annas) nonāca manā īpašumā, un tiku to glabājusi ar bērnišķīgu prieku, bet kara laikā, diemžēl, tā man pazuda.

Savā mājā Kārlis un Elmīra Egles bija viesmīlīgi saimnieki, vienkārši un laipni, un manī vienmēr apbrīnu radija tā saudzīgi jūsmīgā un vērīgā uzmanība, kāda šim ārēji smagnējam cilvēkam bija pret dzīves biedreni ar viņas grūto un smagi jūtamo slimību – dzirdes trūkumu. Viņa tam bija cītīgs darba biedrs.

Sarunas par literatūru bibliotēkā, direktora kabinetā līdzās darbastabai, bija ar daudzajiem apmeklētājiem tik interesantas, ka būtu bijis jāapsien ausīm lakats, lai tās nedzirdētu. Apbrīnojama bija Egles atmiņa visos literatūras jautājumos. Nemitīgi viņam zvanīja telefonā, viņš gausi un kā negribot, atrūca: «Kāpēc tu man prasi – я не справочная книжка!», bet ikreizes sīkumos nodiktēja visu vajadzīgo, atceroties izdevumus, gadus, pat lappuses. Pie viņa arvien sēdēja kabinetā kāds žurnālists, dzejnieks vai rakstnieks, visbiežāk Pēteris Ērmanis, kurš latviešu un pasaules literatūru pazina, kā savu tēva sētu smilteniešos. Nāca Kārlis Kraujiņš, Jānis Trimda, Mirdza Bendrupe, Elīna Zālite.

Bieži divatā ar sievu ieradās kāds vecās paaudzes komponists – cienījams korpulents pāris, kuri ilgi meklēja materiālus par visiem latviešu dziesmu svētkiem; bet tie abi tik spēcīgi smaržoja pēc kāda tautā parasta medikamenta, ka bija mocība visai lasītavai.

Lasītāju skaits bija līdz 60 dienā, tie strādāja katrs pie sava galdiņa vai arī pie lielā vidus galda – katrs kādu zinātnisku darbu, literatūrvēsturnieki, publicisti, juristi, ekonomisti, starp pēdējiem prof. Eduards Balodis, Pēteris Starcs. Bet nekad netika atraidīti arī studenti, vidusskolnieki un bērni. Gadījās starp pēdējiem knauķi, kas atraidīja visu bagāto bērnu literatūru un īsi pasūtīja: «Stāstus un romānus» (lētas beletristikas laikrakstu).

Esmu strīdējusies vēlāk ar ZA Fundamentālās bibliotēkas lielo darbinieku štatū, kas Misiņa bibliotēkas toreizējo katalogizācijas sistēmu un lasītāju vienkāršo apkalpošanas aparātu nosauca par vecmodīgu un primitīvu. Netiku vaira strādājusi Misiņa bibliotēkas jaunajās telpās, jo 1938. g. pārgāju uz bibliotēku Rātsnamā. Bet stāvu un kritu vēl par to šodien, ka tik tiešas un palīdzīgas saskares lasītājam ar bibliotekāru, tik īsas un vienkāršas formalitātes un dedzīgas cenšanās piegādāt lasītājam visu iespējami noderīgo un pieprasīto *tūlīt*, uz *vietas* – kā šajā vecajā ēkā vai Rātsnamā, vai arī Senatnes pētitāju biedrības bibliotēkā (Doma telpās), *nekad* vēlāk lielajā un bagātajā ZA Fund. bibliotēkā ar ērtajām telpām, specializēto darbu un milzīgo darbinieku skaitu nav bijis ne tuvu!

Egle necieta decimālo klasifikāciju un tās garos šifrus – «tā ir grāmatas sejas un personiskās saskares ar lasītāju izvaikstīšana.» Kāpēc rakstīt visu garo algebru, ja īss sistemātiskais norādījums ar 3 burtiem pasaka saturu un plaukts izdod pēc autoru alfabēta! Toreizējam Rīgas iedzīvotāju skaitam, lasītāju kadriem, viņu prasībām un vajadzībām piemērots bija Misiņa bibliotēkas mērķis – uzkrāt visus latviešu valodā iznākušos iespieddarbus, līdz ar apmaiņas ceļā iegūtiem aizrobežu rakstiem, kas skar *mūsu* zemi un kultūru. Ārpus parastām lasītāju pretenzijām pa retam gadījās kādi nekādi kuriozi. Kāda teātra administrators saka par diviem lasītavas dežurantiem izsniedzējiem: «Kāda vilke pēc jums te tikdaudz bibliotekāru un kas tur iekšā par darbu?! Vai nepietiek viena, kas saņem un izdod grāmatas?!» Mums jāsmejas un jāsaka: «Nav banka, kur viens kasieris maksā tik laukā naudu – neliekoties ne zinis, kur tā nāk un kam aiziet! – Vai teātris, kur viens pārdod tik biļetes – kam tur vēl direkcijas, aktieri un darbinieki, dekoratori un butaforisti!»

Reiz lasītavā ienāca Lilita Bērziņa. Es izšāvos stāvus pret tik retu zvaigzni. Viņa teica savu vārdu, teātri un pieprasīja Jaunsudrabiņa «Čāpiņu Jāņa milestības vēstules». Netiku piedāvājusi apsēsties, jo to lasītāji visi darīja tāpat, un metos uz otru korpusu lejā, kur bija latviešu daiļliteratūra. Garā Jaunsudrabiņa darbu un kopoto rakstu rindā ātri meklēju vajadzīgo sējumu (protams, Klaucānu Šieplas vēstules, jo Čāpiņu Jānis ir J. Janševskim), atradu, skrēju atpakaļ un – zvaigzne bija jau pazudusi! Mani tā kaunināja viņas doma, ka bibliotēkas cilvēki nezina ne viņu, ne Dailes teātri, ne arī māk sameklēt Jaunsudrabiņu, Klaucānu Šieplas vēstules, ka sēdot tumšā teātra zālē vienmēr sarku, ja skatuvē bija šī tiešām istā zvaigzne. Lasot Šilleru vai skatoties Ziverta «Ākstu» – Marija Stjuarte vai Melnā Mērija bija tikai viņa un neviena cita.

Lasītāju prasības reizēm bija pārspilētas, ja tie nebija latvieši: «Man to gramat pa latvieš semnek milestīb us sav zem un katram, lai saf kaktiņ!»

Kad tika atnests Purapuķe un vispār mūsu zemes mīļotāji autori, sekoja jautājums: «Kurš lapus?» (lapa būs vai lapaspuse).

Izglābtajām Rātsnama paliekām un Misiņa bibliotēkai pārejot ZA sistēmā, vecās ieražas, protams, bija jāatmet. Jo «svešā klosterī ar saviem noteikumiem neviens neiet» – pēc vecas parunas. 9 gadus nostrādājot tur, Komunālā ielā 4, man ar Misiņa fondu vairs tiešas saskares nebija. Bet tām vecās paaudzes bibliotekāra sirdīm, kas «vēl mīt šai saulē», atmiņas par seno Torņa ielas bibliotēku, savas vecās pilsētas nostūri, ir tikpat mīlas, kā mūsu mātes valoda. Un atmiņām par Kārli Egli, Jāni Misiņu un daudziem mīļiem lasītājiem, kuru nav vairs mūsu vidū, ir izgaissusi katra šiszemes ēna, ja tāda būtu bijusi. Un tie staigā un dzīvo vairs tikai siltā gaismā.

Jānis Misiņš

Ikviena, kas būs uz laukiem audzis, varēs iedomāties bezgalīgu labības lauku, kuru plāvēji nopļāvuši un, atstādami kūlišus pamestus, aizgājuši uz citurieni. Vientuļš zemes ceļotājs, iedams tālas gaitas, apstājas izbrīnijies pie šī lauka. Viņš aizmirst skaistumus, kādus viņam varētu pavērt tālākais ceļš un nākdams pie atzišanās, ka patiesi skaistais ir arī patiesi derīgais, ķeras pie darba. Viņu nebaida tas, ka viņš ir viens. Viņš sāk sasiet visus pamestos kūļus un nes tos šķūņos, priecīgs, ka tos reiz uzies ļaudis un jutīsies laimīgi, atrazdami tik daudz vienkopus savestas labības.

Šis cilvēks ir Jānis Misiņš, kas domādams par to, ka nākamām paaudzēm kādreiz var pietrūkt garīgas maizes, nācis uz domām, salasīt visu, ko radijuši šī laika strādnieki. Vairāk nekā četrdesmit gadu viņš ir darbojies, vākdams un kārtodams grāmatas un rakstus, kas drukāti un rakstīti mūsu valodā. Tā viņš ir pārvērties par lielu latviešu tagadējā nacionālisma priekšgājēju. Piemērojiet viņa doto piemēru visiem pārējiem dzīves laukiem un jūs redzēsiet viņa personību, kam liela politiska nozīme. Mēs viņu varam uzskatīt par vienu no lielajiem latviešu vienības kalējiem. Jo tā jau ir īsta politika – savākt vienkopus to, kas nācijā izkaisīts. Viņš nu ir ierindojams blakus Baronam, un šie divi savācēji mums ir jāgodā ļoti, jo abi, goda nekārodami, viņi cēlušī altārus, ap kuriem visi var pulcēties. Kas tad mums vēl ir atlicies no tā, ko mēs godājam bez ierunām, bez skaudības un nenovīdības? Tā taču nav vairs mūsu valsts, kas līdzīga uz nāvi notiesātam, kam pēc vidus laiku piemēra aizjūgti zirgi, kas, neredzama bendes dzīti, saraustīs to gabalos.

J. Misiņa Triju zvaigžņu ordeņa diploms (23.04.1932)

Kā Barons visas tautas radīto, tā Misiņš individuāli radīto savācis vienkopus, tādā kārtā radīdams garīgo gaisu, kas nācijai jāelpo. Viņš ir domājis, ka latvieši, šķirstīdami šās pašu latviešu radītās grāmatas, sāks pazīt viens otru un, redzēdami savos līdzilvēkos

kopīgus sejas pantus, sapratīs no kā cēlušies. Viņš arī cer, ka, meklējami rakstos, tie nāks pie atzišanas, ka savās asinīs viņi nes vienu un to pašu likteni, pret kuru nevar sacelties, bet kas ir jāizprot. Viņš arī ir domājis, ka tāpat kā upes, kas visādos virzienos krusto mūsu tēvijas zemi, salejas kopīgā latviešu jūrā, tā arī tām domu strāvām, kas burbuļo caur mūsu garīgo zemi, jāiet atkal nācijā, no kuras tās nākušas. Un tāpēc labības novācējs būdams un neskaitāmus kūļus pārcilājis un sasējis, viņš domā par kopīgu saišķi visai mūsu tautai, gribēdams redzēt tai pāri velvējamies reliģiskās debesis.

Bet Misiņš arī zina, ka jo tālāki kāda tauta iet savu attīstības ceļu, jo mazāk viņai kļūst sadzirdama no senās alas skanošā tās pirmtēlu biedinošā balss. Viņa var aiziet arī tik tālu, kur šī balss tai pavisam noklust un tautai tās valoda var sajukt. Un uzmanīgs un tālredzīgs tautas stratēģis, viņš ir gādājis, lai tās nemirstība nepārtrūktu un tās vārds varētu ieiet citu tautu valodās un tur mūžīgs palikties. Un tāpēc viņš ir uzlasījis visu, ko tā jutusi, domājusi un darījusi. Jo kas Misiņa bibliotēka ir? Tā ir grāmatā pārvērsta un plauktos noguldīta tauta.

Kā kuģis, kas iet garā okeāna ceļojumā, apaug visādām zālēm, tā Misiņš gadu desmitiem – grāmatas cilādams, apaudzis literāriskām atmiņām. Tās padara viņa runu lēnu, bet ārkārtīgi interesantu un pamācošu. Viņam pavisam trūkst mūsu dienu daiļrunības, kur runātājs, nenobeidzis vienu teikumu, steidzas jau pie otra, nedodams skaidru jēdzienu ne par vienu lietu. Misiņš turpretī runā tik pat lēni, cik lēni viņš iet. Kad viņš sāk stāstīt par kādu senu laiku cilvēku, tad klausītāji top it kā kāda koka augšanas liecinieki. No sākuma mēs redzam acu priekšā paceļamies tikai tā stumbru, tad redzam ārā lienam zarus, kas savukārt sažuburojas, līdz beidzot izšaujas lapas un galu galā viss koks trokšņo gaisā dzīvības pilns, jo Misiņš nenošķir personu, par kuru stāsta. Viņš to ved sakarā ar visiem viņa laika biedriem, radiem, mājas būšanu, un tā galu galā rodas laikmeta aina pilnīga un dzīva, kur katrs mazākais zariņš un lapa ir sīki un skaidri uzzīmēti.

Misiņa galva ir vēl lielāka bibliotēka, nekā tā, kuru viņš sakrājis. Paša piedzīvotais un pieredzētais šie savienojies ar lasīto un izpētīto, bet tā ir gudrība un zināšanas, kas tik viņam pašam pieietams. Un

vienīgi, kad viņu uzaicina norunāt lekciju par kādu laikmetu, nāk redzama viņa, latviešos ne ar ko nesalīdzināmā erudīcija un pamatīgums spriedumos. Ja tas būtu iespējams, tad vajadzētu ļaut viņam runāt nelielā auditorijā, kur stenogrāfiste varētu pierakstīt visu viņa sacīto. Tā rastos skaidrība, kur ir tikai minējumu krēsla un neapgāžami slēdzieni, kur senāk lepojās vienīgi uz ātro roku taisīti apgalvojumi. Tā rastos arī mūsu civilizācijas gudra aina, vesela rinda ar milestību zīmētu cilvēku seju, kas katra būtu noliekusies pār savu darbu. Tā nevienu skolu nenobeidzis, Misiņš var būt un arī ir skolotājs, vecu laiku gudrinieks un zinātājs, kam daudz līdzības ar tiem veco latviešu gudrajiem, kam bija pavērti dabas un cilvēka gara noslēpumi.

Bet ja nu Misiņš ir tik daudz dzīves un literatūras fakti sevi sakrājis, tad viņam vajag būt arī krietnam vērtētājam. Un tiešām viņa priekšā nevar pastāvēt neviens mūsu literatūras vēsturnieks. Viņš tur redz nevērtīgo uzsvērtu, bet vērtīgo palaistu garām un caur nezinātāja kaprīzi pārcirstas gara straumes, kurām mūsu tautu bija vienot ar tādām pat straumēm citās tautās. Kad nesen atpakaļ kādā augstskolas auditorijā viņš stāstīja par Zvaigznīti, tad, lasīdams vienu pēc otra dažādus nodzeltējušus dokumentus, viņš apgāza visu, kas par šo rakstnieku līdz šim sacīts. Un, viņa priekšnesumā klausoties, profesors var mācīties nesavtīgu patiesības meklēšanu, bet students tikumiskās un garīgās dzīves veidošanas paraugu. Ja mēs redzam Misiņu asi izsakāties par daudzām mūsu literāriskām personām un viņu darbiem, tad tas nenāk sarūgtināta prāta dēļ, bet vienīgi tāpēc, ka viņam arī viņu raksti jāsavāc, jo Misiņš nav tik daudz cilvēku gudrības, kā cilvēku muļķības dokumentu krājējs. Un tā ir pavisam labi saprotama lieta. Gudrības pamatā gul' bēdas, un, to krādams, cilvēks ātri noveco, bet, kad viņš iegūst jautro zinību skatīties uz gudrību un muļķību kā dzīves likumīgām māsām, viņš ir ieguvis augstāko. Un tāpēc mēs redzam Misiņa bibliotēkā blakus Glikai bībelei arī komunistu proklamācijas, visu to daudzveidīgo literatūru, kurai bijusi tikai dienas nozīme. Uzmanīga pētītāju rokās tā var kļūt par atslēgu, kas mums atver durvis uz laikmetu. Un šo dziļo kaislību pēc veca rokraksta, pēc apdrukātas lapas puses burtiem izsaukt no jauna pasaulē kādreizējos dzīves

un gara paradumus, pazīst ikviens meklētājs, kas pētī paaudžu aizputinātās pēdas. Tā darbodamies, Misiņš ir sakrājis dziru, kur dzers visnāvigākās gara baudas nākošie pētītāji.

Visu to ņemot vērā, mums pamazām noskaidrojas Misiņa garīgā figūra. Tas nav tikai krājējs vien, bet arī liels cilvēku audzinātājs – humānists, jo cilvēks stāv visas viņa darbības centrā. Viņa garīgos senčus mēs varam meklēt mūsu zemē, un tie ir Gliks, Mancelis, ļaudis, kas kļuvuši lieli, barodamies pie antiskās erudīcijas medus. Bet tad vēl tie ir tālu aiz Latvijas robežām, tālu aiz mūsu laika – sešpadsmitā gadu simtenī, kur mācīti ļaudis sāka krāt vecus manuskriptus un grāmatas. To izprašana un zināšana tad arī tika skaitīta par izglīkota cilvēka

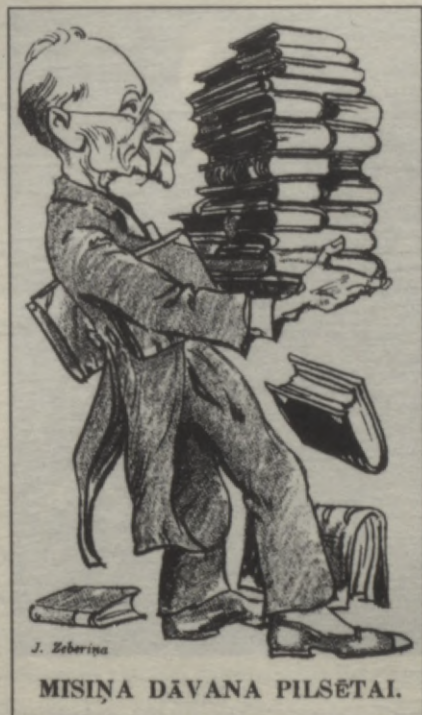

J. Misiņš

mērauklu. Un kad mēs paklausāmies Misiņa spriedumos par dzeju, tad viņš nepiešķir tādiem pantiem lielu nozīmi, kuriem nav arī erudīcijas rakstura. Tā viņš kādreiz viesībās bija sakaitinājis vienu mūsu ievērojamu liriķi, teikdams, ka viņš savā mūžā nevienas grāmatas nav izlasījis.

Bet kā varēja rasties tāds cilvēks mūsu tautā, kuram tik grūti atrast piemēru pat vecajās Eiropas tautās? To nevar izskaidrot ne ar Valdemāra pamudinājumu, ne ar literāriskiem paraugiem vien, kaut gan stāsts par Divalu, ko Misiņš par savu modeli izvēlējies, šē varbūt nospēlējis lielu lomu. Šī tieksme zināt un zināšanas krāt kādreiz latviešu tautai bija iedzimta un tā parādījās jau tais laikos, kad latvietis drukātu vārdu vēl nepazīna. Tad bibliotēkas neglabājās istabās, bet galvās, un šo nezināmo humānistu darbu, tautas tradīciju un dziesmu iztulkošanu uzņēmās katrā ģimenē ar saprašanu un

atmiņu apdāvināti cilvēki. Un kad gudriba pāriet no atmiņām uz grāmatām un latvieši redz, ka ar to palīdzību vācieši pārvalda

MISIŅA DĀVANA PILSĒTAI.

J. Misiņš.
J. Zeberiņa šaržs

mūsu tautu, tie apņēmās izraut šo ieroci no viņu rokām, lai atjaunotu savu pazaudēto varu, meklējot rakstos savu likteņu izprašanu. Un Misiņš nu ir šo paaudžu gribas piepildītājs, dodot savai tautai rokās neuzvaramus ieročus. Tā viņš pats pret savu gribu netieši ir spēlējis politisku lomu, kaut gan viņa īstais mērķis ir pats cilvēks, kuru viņš kā īsts humanists grib redzēt ar izkoptu garu, kas panākams ar vecu autoru uzmanīgu pētīšanu.

Misiņam ir tik daudz draugu, cik draugu ir latviešu grāmatai. Un tādi ir visās šķirās un partijās. Tāpat kā tropiskās zemēs vakaros upju malās draudzīgi pie vienas un tās pašas dzirdītavas sastopas antilope,

tīģeris, lauva un kalnu kaza, tā pie Misiņa bibliotēkas sliekšņa draudzīgi sastopas visdažādāko uzskatu cilvēki, jo Misiņš ir atradis aku, kas visiem nepieciešama.

Puskrēsļa arvienu valda viņa istabās, kur pirms novietošanas Torņa ielā plauktos atdusējās tik daudz draugu no tik daudz gadu simteņiem. Kad pa logu iekrīt kāds spožāks gaismas atspīdums, nāk redzamas gleznas pie sienām, sarkana koka mēbeles, grāmatu skapji. Un tagad, kopš viņa dzīves biedre aizgājusi, šie par kārtību gādā viņa audžu meita, un neviena putekliša neredz uz viņa istabas lietām. Kad ielas jau sāk apņemt tumsa, mājā pārrodas pats Misiņš no kādas kafejnīcas, kur viņš dzēris tēju ar paša līdz paņemtiem

sausīņiem. Arvienu viņam padusē ir dažas grāmatas, kuras viņš vai nu nopircis, vai citādāki sadabūjis. Viņš ir noguris un ieaicina jūs gulāmistabā, kur virs gultas karājas pasaules Pestītāja bilde. Gluži vārgs viņš atlaižas gultā, kamēr viesis savukārt ne cik tālu atlaižas uz kušetes. Tad nu iesākas sarunas par atsevišķiem cilvēkiem, grāmatām un pagājušiem laikiem. Runa aizmaldās tālu uz namatēva jaunības dienām, kad alus bijis daudz stiprāks un dzērāji daudz varenāki. Un izrādās, viņš mācējis saskaņot dzīves priekus ar grāmatu priekiem.

Viņš rāda portrejas no dažādiem savas dzīves laikmetiem, un tās mums ļauj skatīt staltu vīru arvien jaukos apgērbos. Jo ir jāņem vērā, ka piecdesmit gadus atpakaļ latviešu zemnieki, būdami kulturālāki par tagadējiem, ģērbās daudz labāki, kaut gan viņiem naudas bija mazāk. [..]

Bet Misiņa istā dzīve, ziedota tik viņam pašam, iesākas, kad pilsēta jau sen apklususi. Tad gultā, gulēdams, viņš lasa vai nu kādu piedzīvojumu romānu, vai pavisam klasisku grāmatu, bet tai vajag būt grāmatai, kurā ir kompozīcija. Tikai trijos no rīta nodziest uguns viņa logā. Kad sargātāji eņģeļi, gurdi spārnus plivinādami, izlaižas caur logiem un pazūd debesu zilumā, viņš pamostas, lai dotos atkal savās gaitās, saules pielietos laukos, kur tik daudz kūļu atstājuši uz citurieni aizgājušie plāvēji.

Brīvā Zeme. – Nr. 90 (1932, 23. apr.), 6. lpp.

Par latviešu tautas dziesmām

Rakstnieku klubā kārtējā literārā vakarā referēja bibliofils Misiņš par tautas dziesmām. Viņš runāja par visām tām nepareizībām un paviršībām, kas vai nu iespieduma kļūda, vai nepareizi saprotot teicējas, iekļuvušas mūsu tautas dziesmās. Tā kādā tautas dziesmu krājumā lasām:

Kaza, kam nav tēva,
Kaza, kam nav mātes –

kamēr faktiski tautas dziesma skan:

Kazākam nav tēva,
Kazākam nav mātes.

No šādām nevīžībām un neloģiskumiem turpmāk jāizvairās.

Runājot par tautas dziesmu formu, Misiņš uzsvēra, ka tautas dziesmas ir nobeigtas četrriņdas, kādēļ nav jācenšas tās savirknēt garākos pantos. Tās parasti tā sakārtotas, ka pirmās divriņdas it kā jautājums, bet otrās – atbilde, piemēram:

Kas briedim, kas lācim
Mežā kāra šūpulīti?
Lieli vīri izauguši
Nešūpoti, neloloti.

Sevišķa rūpība jāvēlti tautas dziesmu tulkojumiem. Līdz šim visvairāk tulkots vācu valodā, bet tur ieviesušās diezgan rupjas kļūdas, ko nevar saukt par «sīkumiem». Piemēram, vēl līdz šai dienai nevar vāciski pārtulkot mūsu «kumeliņa» vārdu. Slikti repre-

zentēti esam angļu valodā, jo arī šajos tulkojumos pārprasta bieži vien doma un saturs. Domājot par tautas dziesmu tulkošanu krievu valodā, darbs jāveic rūpīgi un uzmanīgi, neaizmirstot, ka latviešu tautas dziesmas taisni savā vienkāršībā slēpj lielu dzejas skaistumu.

Darbs. – Nr. 123 (1940, 12. dec.), 6. lpp.

Jānis Misiņš

«**Es** stāstus tagadiņ no veca vīra teikšu, kas īsti vecs, tik ne simts gadus dzīvojis» – šos Vecā Stendera vārdus Jānis Misiņš mil citēt, kad kādreiz – labā omā būdams – sāk runāt par savu dzīvi. Tiesa, simts gadu Misiņam vēl nav, bet īsti daudz tomēr, jo 25. aprīlī viņš svin savu astoņdesmito dzimšanas dienu. Kādu ilggadīgu Bakha draugu reiz piezoboja, sakot, ka visas pudeles, ko viņš mūžā izdzēris, viena aiz otras saliktas, sastādītu rindu, kas stieptos no Rīgas līdz Jelgavai. Cik gara rinda gan neiznāktu, ja citu aiz citas saliktu grāmatas, ko savā mūžā rokās turējis Misiņš? Jau no agras bērnības viņš vācis un lasījis visu, kas iespiests rakstos, šo nemitīgo darbu vainagodams ar tās plašās krātuves iekārtošanu, kas tagad nes viņa vārdu. Misiņš ir nevien mūsu ievērojamākais grāmatu krājējs, bet arī latviešu bibliogrāfijas zinātnes tēvs. Viņa «Latviešu rakstniecības rādītājs» šeit skaitāms par pamatdarbu, kam garām nevarēs paiet neviens mūsu literatūras pētītājs un apcerētājs. Misiņš labi pazīst latviešu vecāko literatūru, un tai viņš pieskāries arī savos rakstos. Minēsim monogrāfiju par J. Zvaigznīti, pārskatu par Latvijas grāmatniecību un grāmatniekiem, rakstu par lettīcu Getingas universitātes bibliotēkā u. t. t. Par spīti lielajam vecumam Misiņš joprojām ir mundrs un garīgi rosīgs, un nav zudusi neviena no viņa rakstura atskabargainajām īpašībām, kas dažu labu reizi liek gan nodusmoties, gan izvilina smaidu. Misiņa istabās jūtama

Vispārīga Latviesu Rakstniecības
 Rādītāja Manuskripts,
 ir, un tiek rakstīts, no Lasītāji
 nāvēsējām, un atfēvējām
 lapinām kas wehlare teen
 falimetas kopā. Ta ka wehl
 patahuigi nahn wifas nadas
 gahmatas klakt, tad tikaigada
 galā war limmēt kopā un nadas
 Lewehojot padarīto darbu war
 konstatēt kad lihofhim $\frac{2}{3}$
 no wifa esahnta darba padarīts
 to tad teclakā dabo norakstīta.

J. Misiņa rokraksts – paskaidrojums par darbu
 pie «Latviešu rakstniecības rādītāja»

senatnīguma dvaša, un šai apkārtne mums nemaz neizliekas divaini,
 ja viņš dažreiz krēslas stundās sāk stāstīt par to, ko izlasījis avīzēs
 ap 1880. gadu, vai arī, kā priekš daudziem gadiem Lejasciema
 tirgū saticies ar Pārstrautu Jāni un Vili Olavu.

Tēvija. – Nr. 94 (1942, 24. apr.), 6. lpp.

Baltais grāmatu tēvs

Kā Kr. Barona mūža gājums veltīts latviešu tautas gara mantu krāšanas darbam, tā sirmais bibliofils Jānis Misiņš līcis pamatakmeni latviešu nacionālai bibliotēkai. Mīlestību uz grāmatām viņš sajutis jau no bērnu dienām, un tikpat liesmainu to viņš saglabājis arī tagad, staigādams mūža novakara rāmajā saulē.

Neskatoties uz gadu straujo tecējumu, 82 pavasariem un ziemām, kas aizvadītas, viņš vēl ir jauneklā žirgtumā. Pie viņa nama durvīm pēc padomiem klauvē rakstnieki, dzejnieki, profesori, kā arī visi tie, kas interesējas par literatūras vēstures jautājumiem. M. nevienam neliedz savu palīdzību. Viņam ir apbrīnojama atmiņa un cilvēku pazišanas spēja. Viņš iemīl pēkšņi, no pirmā acu uzmetiena, un tikpat dziļi nīst. Tādēļ impulsīvā daba, triekties kā vilnim pret krastu un atslābt, viņam ne katreiz nāk par labu. Būdam ass valodā un līdz galam aizstāvēdams savus uzskatus, M. iezīmē īpatnēju personību mūsu tautas darbinieku galerijā.

Jau no mazotnes sajūzdams dziļu cienību pret iespīestā vārda varu, lielo grāmatu mīlotāju redzam to cīnītāju rindās, kas apkaro pavisību spriedumos un pats ņem spalvu rokā, kad jāpierāda taisnība. Sevišķi tuvu viņš audzis ar tautas atmodas laikmetu un tā darbiniekiem. Par tā laika datiem nav jāšķirsta konversācijas vārdnīca, bet vienkārši jāaiziet pie Misiņtēva. Lai Dievs nedod, ja nopietni apcerējumi parādās ar sagrozītiem faktiem. Tad M. tēvišķīgi, bet nopietni pamāca vainīgo.

Piemēram, kad Jānis Lapiņš Ausekļa kopoto rakstu jaunajam izdevumam uzrakstīja apcerējumu par Ausekli, kurš bija stipri kļūdains, M. ilgi nerimās.

– Kā nu tā var rakstīt! Būtu man paprasījies, es būtu pateicis, kā tās lietas ir. –

Latvju Mēnešraksta jaunajā burtņīcā lasītāju uzmanību saista vesela rinda fakti, kur M. apskata mūsu solīdos izdevumos pieļautās kļūdas un nepilnības. Tie ir vērā liekami atspēkojumi, kas rāda M. nomodu par mūsu grāmatniecību.

Kā tad pavada dienu latviešu sirmais bibliofils?

Ieejot saulainā istabā, liekas, smagi elpo masīvu grāmatu skapju plaušas. Tik liela ir grāmatu slodze. Pa atvērtām durvīm uz blakus istabu redzamas tādas pašas grāmatu rindas. Tur atmirdz gan lepni ādas sējumi, gan vienkārši brošējumi. Tie visi sagrupēti zināmā kārtībā, lai varētu ātrāk sameklēt rokā. Pie sienām zeltītos ietvaros mūsu labāko mākslinieku darbi. Brīnišķīga draudzība: gleznas un grāmatas! Starp tām gaiša un pilnestīga dzīve!

Tad kāda cita istaba. Lēni tikšņ vecmodīgs sienas stundenis, skaitīdams minūti pēc minūtes. No uzņēmumiem raugās pazīstamas sejas. Veroties tajās, liekas, apstājas laiks, un tu dzirdi, ka apkārt sarunājas dižie tautas gara modinātāji. Ir atnācis vecais Stenders, Krišjānis Valdemārs, Fricis Brīvzemnieks, Kronvaldu Atis, Krišjānis Barons, brāļi Kaudziši, Teodors Zeiferts, Auseklis un citi. Un tur tālāk no viņiem, pie ratiņa sēž veca lauku māmuļa, mīlīgiem sejas pantiem. Tā devusi savam dēlam bagātu zvaigžņu dvēseli ceļā no Tīrzas «Krācēm» uz Latvijas garīgām debesīm.

1925. gadā latviešu tautas senilgotais sapnis – tikt pie publiskas nacionālas bibliotēkas guva spožu piepildījumu. Jānis Misiņš nodeva Rīgas pilsētai savu 40 gados vāktu grāmatu klāstu, pavisam ap 27 000 sējumu. Tur pilnīgi atspoguļojas mūsu grāmatniecības ceļš līdz 1910. gadam. Starp retajiem izdevumiem jāpiemin vecie latviešu avižu komplekti un citi tā laika vērtīgi literatūras pieminekļi. Dāvinājums nosaukts Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas vārdā.

Jēkaba un Torņu ielas stūra namu, kur novietojusies šī bibliotēka, labi pazīst visa Latvija. Tur iegriežas studenti, gatavodamies uz eksāmeniem. Tur grāmatām apkrāvušos var redzēt cienījamu profesoru, taisot izrakstus uz piezīmju lapām. Taču visbiežāk nāk literāti, kuri, debatējami par kādu jautājumu, stundām ilgi sēž bibliotēkas pārziņa rakstnieka Kārļa Egles tuvumā.

Šai dižajai grāmatu krātuvei pamati likti 1885. gadā Tīrzas pagasta «Krācēs». [...] Pasākums aug. No Tīrzas tas vēlāk pārceļas uz Lejas-
ciemam, pēcāk uz Rīgu, Kārļa ielā, kur līdzās bibliotēkai pastāv arī
grāmatu tirgotava. [...]

Kritiskas dienas bibliotēka pārdzīvo 1915. gadā, pirmajam pa-
saules karam izceļoties. Lai glābtu grāmatas no iznīcības, tās nogādā
kāda pagraba velvēs, kur tās nostāv līdz kara beigām.

Meklējiet rakstos! Šie Misiņa teiktie pamudinājuma vārdi lai
vada ikvienu, kas aicināts darboties mūsu literatūras vēstures laukā.

Par J. Misiņa nopelniem daudz rakstīts presē un periodikā. Žanis
Unāms *Jaunās Ražas* 1932. g. 3. un 4. burtnīcā starp citu teicis
šādu raksturīgu cildinājumu:

«Ar Misiņa vārdu cieši saistās latviešu grāmatniecības un zināt-
niskās pētišanas vēsture. Viņš ir pirmais, kuram šajās tautas garīgās
dzīves vērtību nozarēs pieder vislielākie nopelni. Misiņš izveidojis
bibliotēku, kādas otras latviešiem nav. Un diezin vai būs, jo tajā
no mūsu grāmatniecības pirmsākumiem atrodami tādi eksemplāri,
kas uzglabājušies kā vienīgie pasaulē. Šādu darbu cilvēks var padarīt
tikai tad, ja viņš tam ziedo visu savu mūžu. Un to Misiņš veltījis
latviešu grāmatai.»

Daugavas Vanagi. – Nr. 27 (1944, 7. jūl.), 8 lpp.

Pie sirmā grāmatnieka

Bet Misiņa tēvs nav tikai krājējs vien, viņš ir arī mūsu grāmatniecības tulks un ceļvedis. Viņa rūpīgais «Latviešu rakstniecības rādītājs» un bibliogrāfiskie raksti būs allaž pamatakmeņi latviešu grāmatniecības zinātnē. Liela vērtība ir arī viņa vēstures un etnogrāfijas rakstiem.

Pats Misiņa tēvs gan to negrib atzīt: «Neesmu nekad rakstnieks bijis, esmu patiesībā lasītājs. Atmiņa man laba, varu dažu labu priekšlasījumu nolasīt no galvas.»

Bet turpat tas piemetina: «Padomā man dažs labs rakstiņš, tik nevaru nekādi uz papīra dabūt. Nav vairs tā mudīguma, kas agrāk. Divi darbi jau iesākti, ja tik būtu palīgs, kas uzrakstītu savāktos materiālus. Tas viens darbs – pie tā patlaban strādāju – ir «Vācu tautiskās dziesmas latviešu tulkojumos». Tās nav īstās tautas dziesmas, bet tādas, kuras vāciešiem tautā pieņemtas par tautiskām. Tas otrs darbs ir otra puse «Grāmatai par grāmatu», kas iznāca 1925. gadā J. Rozes apgādā. Šai grāmatā apskatīju mūsu grāmatniecības attīstību no pirmās spiestuves atvēršanas līdz tautiskajam laikmetam. Jāturpina būtu ar tautisko laikmetu līdz mūsu dienām. Nav viegli ar materiālu vākšanu – grāmatnieki šai ziņā nav atsaucīgi. Cik grūti bija dabūt kaut ko par brāļiem Bušiem, kas ir vieni no pirmajiem tā laika latviešu grāmatniekiem! Par pašu pirmo tomēr uzskatāms jelgavnieks Kārlis Stālbergs, kas pagājušā gs. sešdesmitajos gados ierīkoja spiestuvi Rīgā.»

Nemanot mūsu sarunas pāriet uz grāmatām. Viņš rāda savas grāmatu krātuves retākos izdevumus un stāsta: «No vecajiem izdevumiem retas ir Rūjienas mācītāja iespiestās grāmatas. Te, piemēram,

1807. gadā iznākušā «Erste Sammlung lettischer Sinngedichte» un tās pašas grāmatas otra daļa, kas iznākusi 1808. gadā. Un te –

J. Misiņš
pēdējos mūža gados

«Palcmariešu dziesmu krājums» no 1807. gada. Tās visas iespīestas mājas kārtībā ar koka spiedēm. Reti ir arī Vecā Stendera «Ziņģu lustu» pirmie izdevumi, ko iespīdis Stefenhagens Jelgavā, no jaunākiem izdevumiem ļoti reta ir Elverfelda «Ligsmības grāmata» (1804. g. Jelgavā Stefenhagens), tāpat Stālberga Rīgā apgādātās grāmatas Mālberga «Staburags un Liesma» (1869. g.) un Ausekļa «Dzejas» (1873. g.).

Kalsnās rokas mīļi cilā vecos sējumus, un balss kļuvusi siltāka, jo katra grāmata viņam mīļa un dārga.

Kad apprastos, kā Misiņa tēvs jūtas, ieejot devītajā gadu

desmitā, viņš atbild:

«Par slimībām nevaru žēloties, – bet nogurums liels. Citādi samērā ar maniem gadiem varētu būt apmierināts.»

Jubilejas dienā viņu daudzi atcerējušies. Un starp daudziem citiem to personīgi apsveicis arī Rīgas pilsētas apgabala komisārs un komisariātiskais lielvecākais *Wittrock's*.

Atvadoties un roku spiežot, Misiņa tēvs vēl piemetina:

«Jā, šis tas padomā ir. Ar Dieva palīgu ceru to veikt.»

Arī mēs ceram, jo latviešu tautai ir tikai viens Misiņa tēvs.

Laikmets. – Nr. 19 (1942), 19. lpp.

Liela latvju grāmatnieks

Ar Jāni Misiņu no dzīves aizgājis nevien ievērojams, nopelniem bagāts kultūras darbinieks, bet arī diža, patstāvīga personība, kas allaž noteikti un stingri gāja pats pa savu izvēlētu ceļu, paturot visur savu īpatnu spriedumu. Īsti lieli un augstu vērtējami viņa nopelni latviešu grāmatniecībā. Kā Krišjānis Barons izglāba no aizmirstības latvju dainas, šo ne ar ko neatsveramo latviešu tuvās un tālās pagātnes gara dzīves zeltu, kā A. Lerchis-Puškaitis un prof. P. Šmits cēla gaismā pasaku pasauli, tā Jānis Misiņš, iedzimtas tieksmes un Valdemāra ierosmes mudināts, paglāba nākamām paaudzēm latviešu grāmatu. [..]

Ja mazā brošūrīņa «Kārlis un Anniņa» iezīmē viņa grāmatu krājēja darba sākumu, tad šo darbu it kā simboliski noslēdz liels latviešu tulkojuma izdevums piecos sējumos, Viktora Igo romāns «Nožēlojamie», pēc kā viņš gadiem bija tīkojis un meklējis un ko pēdīgi nu, laimīgi kaut kur atradusi, viņam slimnīcā pienesa gādīgā A. Jaunbērziņa. Tā, priekš gadiem septiņdesmit Tīrzā kā zēns sācis, viņš sava mūža dienas te Rīgā noslēdza kā nepaguris un nepagurdināms bibliofils, lielākais latviešu grāmatu krājējs un glabātājs.

Misiņš bija arī ievērojams bibliogrāfs. [..] ... viņa plašais «Latviešu rakstniecības rādītājs» divos lielos sējumos izceļ viņu par pirmo lielāko latviešu bibliogrāfu. [..] Ar tiem un savu bibliotēku viņš ieiet latviešu kultūras vēsturē kā dižs, neaizmirstams gara darbinieks.

Jāņa Misiņa mūžs un darbs

Kā ziņots Zviedrijas latviešu laikrakstos, Rīgā miris pazīstamais, jāteic, slavenais bibliofils Jānis Misiņš, 83 gadus vecs (Dzimis 1862. g. 25. aprīlī, Tirzas pagastā). Aizgājusi tiešām ļoti savdabīga personība. Atceros, Misiņš reiz runāja: latviešiem, īpaši jaunajā paaudzē, maz esot tādu, kas savai dzīvei sprauduši kādu vienu mērķi un visu sevi atdod šī mērķa sasniegšanai. Misiņam pašam jau nu tāds mērķis bija: savākt un apzināt visu, kas latviešu valodā iespiests. Savu krājēja darbu sāka jau jaunībā, un viņa bibliotēkai šogad palika 60 gadi. Misiņa acīgais skats un rūpīgā roka glābusi no iznīcības daudzus, ļoti daudzus latvju iespieddarbus, īpaši laikrakstus un kalendārus. Un nevien tos, arī visādas skrejlapas, dziesmu lapiņas, biedrību gada pārskatus, teātru un kino programmas un afišas, arī ģimietnes, autogrāfus u. t. t. No visiem šiem krāšanas darbiem radās Misiņa literārais mūža darbs – *Vispārīgs latviešu rakstniecības rādītājs* (novests līdz 1925. gadam), kam 1. daļa iznāca 1923. g., otra – 1937. g. (uz Misiņa 75. dzimšanas dienu), bet trešā palika manuskriptā.

Misiņš ar kaislīgu rūpību un neatlaidību vāca latviešu grāmatas, bet mīlēt tās mīlēja maz, kas ir ļoti neparasti un Misiņam raksturīgi, t. i. ka cilvēks mūžu ziedo tādu lietu meklēšanai un vākšanai, pret kurām nekādu sevišķu cienību un mīlestību nejūt. Sākot ar 90. gadiem, mūsu rakstniecībā Misiņš cienīja tikai retus rakstniekus un vispār jaunāko laiku literatūras darbus maz lasīja, lai gan lasītājs bija liels un arī pasaules rakstniecību, īpaši klasisko, labi pazina. No jauno laiku latv. rakstniekiem atzina un augsti vērtēja tikai Andrievu Niedru un Ivandi Kaiju, īpaši pirmo. Neieredzēja Poruku,

Annu Brigaderi un, par visām lietām, Raini, kura *Zelta zirgu* dēvēja par Koka zirgu. No pēdējo gadu grāmatām lasīja gan Aidas Niedras romānus, par kuriem izsacījās diezgan atzinīgi. Man rakstīja, ka esot patikusies arī Ilonas Leimanes *Vilkaču mantiniece*. No franču rakstniekiem dziļi cienīja un apbrīvoja Emīlu Zolā, un tur mēs abi sapratāmies ...

Raini nemilēja, bet 1920. gadā, kad Rainis bija no trimdas atgriezies Latvijā, Misiņš uzņēmās sastādīt sīku bibliogrāfisku rādītāju par Raiņa darbiem. Te nu viņš aicināja palīgos mani. Šo darbu Misiņš veica lēnām, pa vidam pukodamies un šķendēdamies (gan par Raini, gan par manu, sava palīga, slinkumu), bet priekšzīmīgā rūpīgumā. Iespīests šis rādītājs *Kultūras Balss* rakstu krājumā 1921. g. – Rakstījis Misiņš arī šo to citu; jāpiemin rūpīgie, pamatīgie biogrāfiski bibliogrāfiskie pētījumi par pirmo mūsu dramatiķi sievieti Mariju Pēkšenu (kādā Zinību Komisijas rakstu krājumā) un sevišķi par Jēkabu Zvaigznīti (Ramaves izdevums, 1940). Šiem rakstiem gan bijis kāds rediģētājs un gludinātājs, kas to izteiksmi tuvinājis tagadējai literārajai, jo Misiņš milēja runāt un arī rakstīt stipri veclaicīgā valodā, piem., burtličus sauca par zeceriem, tulkojumus par pārcēlumiem u. t. t. Vēl jācildina Misiņš par akadēmiskiem Mālberga un Pumpura rakstu rediģējumiem. Savu lielo krātuvi Misiņš pārdeva Rīgas pilsētai. Priekš tam tā bija savākta Skolas ielā 25, Dr. Jankovska sētas namā un piepildīja divus dzīvokļus. Misiņa krātuvi izmantot nāca rakstnieki, literatūras zinātnieki, vēsturnieki, studenti, kas gatavoja kandidāta darbus un daudzi citi. Misiņš bieži vien savus apmeklētājus pamatīgi izbāra, bet ieskatīties krātuvē, lasīt un izrakstīt diezgan vai kādam būs liedzis. Bieži vien pats palīdzēja meklēt, deva lietišķus padomus un norādījumus. Kad bibliotēka pārgāja pilsētas īpašumā, tā tika novietota Torņa ielā un bija pieejama katram. Par viņas vadītāju nāca Kārlis Egle, tāds pats rūpīgs cilvēks visās grāmatu un bibliotēku lietās. – Bibliotēka bija pārdota pilsētai, bet krājēja darbu Misiņš nebūt neatmeta. Samērā īsā laikā viņš atkal bija sev savācis un sagādājis lielu paša krātuvi, kur arī dažādu retu latvisku izdevumu bija pa pilnam.

Ļoti gribētos še pievienot dažas atmiņas par aizgājušo. Ja būtu iespējams laist klajā visu, ko par Misiņu atceros, iznāktu vai vesela

grāmata. – Jau zēna gados biju lasījis (pat vairākkārt), ka grāmatu tirgotājam un Zinību komisijas bibliotēkām Misiņam esot liela personīga avīžu un grāmatu krātuve. Kaut varētu kādreiz tai piekļūt! Daudz kas vēl nezināms tad kļūtu skaidrs un zināms.

1917. gada vasarā Rīgā, strēlnieciņš būdams, sameklēju adresi un devos uz Skolas ielu. Piezvanīju. Atvēra pavecs kungs, sirmu bārdiņu, tīri patikams izskatā un, kareivi ieraudzījis, jautāja: «Čto želajeķe?». Atbildēju latviski un izsacīju lūgumu ieskatīties tā avīžu krātuvē. Nu tai viņš pats netiekot klāt, tā esot – cik atceros – Latviešu biedrības pagrabos. Kam tad man to avīžu vajagot? Sameloju, ka rakstu sīku un plašu visu ievērojamāko latv. rakstnieku darbu rādītāju, bet daudz ko vēl nezinu un meklēju papildinājumus, jo domāju: ja teikšu, ka tāds rādītājs netiek rakstīts, bet ir tikai man galvā, Misiņš neticēs. Sākām runāties un manīju, ka esmu Misiņam itin labi iepaticies. – 1917. gada ziemā biju atkal Rīgā, biju atkal kareivis, atkal apmeklēju Misiņu. Viņš mani uzreiz pazina un priecīgs iesaucās. «Dod rociņu!» Šoreiz nu visa lielā krātuve bija dzīvokli turpat apkārt. Pēc kādiem 3 mēnešiem Misiņš mani paglāba savā dzīvokli baigā dienā; tas bija 1919. gada 29. maijs. Līdz jūnija vidum mitinājos Misiņa mītnē un Misiņa praktiskā, bet laipnā un izpalīdzīgā kundze, Apsīšu Jēkaba radniece, (mirusi 1928) ēdināja mani pie ģimenes galda, kaut rīdziniekiem tai laikā ar pārtiku bija diezgan plāni. Misiņa kundze stāstīja: vīrs bieži runājis: «Ir viens zaldātiņš Ērmanis, tas būs man pats labākais palīgs gan Rādītāja, gan citos darbos». Šis viņa cerības gan nepiepildīju: maz Misiņam palīdzēju, un vecais bibliofils man nekad isti nevarēja piedot manu dzejošanu un citus «blēņu darbus». Misiņš runāja manās kāzās un izteicās, ka esot manī vīlies: «Viņš (t. i. Ērmanis) pirka un nesa mājās grāmatas blāķiem vien, bet nevienas vecas ābece tur nebija; tur bija modernākais no modernā.» Un tomēr kaut kas kopīgs un vienotājs mums bija; ne velti Misiņš mani pieņēma par apakšinieku savā otrā neapdzīvotā dzīvoklī, kur bija grāmatas un avīzes vien. Tur nodzīvoju vairāk kā 3 gadus; tā piepildījās mans zēna gadu sapnis – grāmatas un avīzes man visapkārt – un, jāteic, lida vai mutē. Nekad mūsu satikšanās neizbeidzās pilnīgi. Diezgan bieži

Rīgā, pa ielu iedams, izdzirdu Misiņa balsi: «Ei, panāc šurp!». Paskatos, Misiņš sēž važona ratos (viņš pa Rīgu kustējās tikai braukšus un viņam bija saligts pašam savs važonis) un nepacietīgs māj ar pirkstu: «Nāc tak šurp, kad tevi sauc!». Kad piegāju, jautāja reizēm šo, reizēm to, piemēram: «Paklau, kur bija nodriķēta, teiksim, par tādu un tādu lietu tāda un tāda korespondence no laukiem.» Es nezināju; tad Misiņš saīdzis norūca: «E, tu ar nekā nezini.» Bet kad man gadījās prasīto ziņu sniegt, un Misiņš bija pārbaudījis šo pareizību, atkal tiekoties nosacīja: «Uz tevi var paļauties gan.» Beidzamos gados vecais draugs cieta dzirdes vājināšanās dēļ; teica: «Ak, ja dzirdēšana man būtu tik laba kā redzēšana, kas es vēl būtu par vīru» – 1943. gada vasarā un vēl 1944. gada pavasarī sarakstījāmies. Misiņa vēstulītes bija īsas; aizbildinājās, ka garākas nespējot rakstīt, reibstot galva. Īpaši viņš tad interesējās par Gētes balādes *Erlkönig* dažādajiem latviskiem «pārcēlumiem». Un nu beigšu šīs trimdinieka atvadišanās rindiņas par savu cienījamo, raksturā smago, bet spilgto, ārkārtīgi interesanto veco draugu.

Ceļš. – Nr. 3 (1945), 117–118. lpp.

Jānim Misiņam

Šī diena izbeigusies, mīlais radniek,
Vairs klusā telpā negaidīsīt mani,
Pār jūsu kapu aizskan Kalna zvani,
Un senas meldijas vējš stāstā liek.

Šīs dzīves mums ne mūžam nepietiek,
Cik reižu smeļoties to nesacijām abi;
Par aizmigušo gribu domāt labi,
Mans divainais un spīvais grāmatniek!

Mēs ķildu vedām sīkstu mūžudien
Par baznīcu, par senās sētas godu,
Bet pateicībā pieminu arvien
Es jūs. Un aizejošam roku dodu.

Sapnis par Misiņa bibliotēku

Un atkal es biju kā sapnī. Atkal laiki sajaucās, gadi pīnās un vijās cits caur citu.

Būtu it kā pavēls Rīgas rudens, pēcpusdienas saule te paskatījās, te paslēpās, vējš vēl šķina lapas no kokiem. Es gāju pa Brīvības ielu uz Misiņa bibliotēku, kas jau pārvietota Torņa un Jēkaba ielas stūrī.

Pārejot Kalpaka bulvāri, manu gauso gaitu panāca gados gan daudz vecākais, bet solī žiglākais Lejas-Krūmiņš (jā, jā, ne Leja-krūmiņš, ne Leja-Krūmiņš, bet Lejas-Krūmiņš), aktieris, laikiem kādas trupas režisors, rakstnieks, cittautu rakstnieku, īpaši viņu sīkāko darbu tulkotājs, Strinberga un Hamsuna dievinātājs. Viņš draudzīgi deva roku. Kurp es iedams? Uz Misiņu? Ā, tad mums viens ceļš. Viņš gribot sameklēt kādu savu vecu tulkojumu. Tā nu gājām abi. Viņš vēl jauneklīgi žirgts, labi koptu ārieni, pat dendijs – un es viņam blakus sev likos gluži noplucis un smagnējs.

Lejas-Krūmiņš runāja vienā runāšanā. Drusku pasūdzējās, ka vakar Misiņš bibliotēkā viņam nav pienācis klāt, nav apsveicinājies, kaut redzējis gan. Sūdzējās, ka Rīgā nekur vairs nevarot dabūt norvēģu rakstnieka Arnes Garborga grāmatas. Pieminēja savu mīluli Gustavu Vidu, dāņu smējēju un paradoksistu. Stāstīja, ka izrakstījis no ārzemēm kāda ziemeļnieku autora grāmatu ar virsrakstu Und ... Gott? «Jā, jā, un ... Dievs?» Lejas-Krūmiņš atkārtoja. Bet es lāgā neklausījos, skatīdamies tikai, kā mijas un virzās automobiļi un tramvaji, jo klāt pāreja, kur tik dzīva kustība.

Un pēc īsa laika jau bijām Torņa ielā un drīz stāvējām pie Misiņa bibliotēkas. Tas gan laikam bija kāds no sākuma gadiem,

kad bibliotēka citādi iekārtota? Ārdurvis slēgtas, jāzvana. Zvanījām abi, neviens nenāca. Mums pietājās klāt nepazīstama dāma, slaika, glīta. Arī viņa gribēja iekļūt bibliotēkā. «Nekā, ciet,» Lejas-Krūmiņš sminēja. Beidzot durvis atdarīja ne sētniece, bet bibliotēkas uzkopēja tumšās acenēs. Viņa slimoja ar kādu acu kaiti, un acis kļuva arvien vājākas. Viņa blenza, it kā minēdama, kas mēs tādi, un klusi teica: «Sētniece jau lāgā nedzird.» Parādījās arī sētniece un lūdza, lai atvainojot. Durvis, laikam, vairs neaizslēdza. Kāpām augšup – un es domāju, ka nu esmu atkal kādā vēlākā gadā, kad lasītava jau augšējā stāvā.

Arī garderobe tur bija. Un garderobiste, Misiņa attāla radniece, paveca sieviete, sēdēja pie drēbju pakaramiem. Viņa piecēlās, paspēra pāris soļu – viņa kliboja, viņa bija trešā Misiņa bibliotēkas darbiniece, kurai liktenis piešķīris kādu kaiti. Viņa saņēma nepazīstamās dāmas virsvalku un sāka runāties. Es atcerējos: viņa labprāt runājās ar lasītavas apmeklētājiem un, ja vien kāds ielaidās dziļāk, kļuva familāra, izjautāja par ģimenes būšanām, deva padomus, pēla un ieteica, bija vienam otram izpalīdzīga un gādīga. «Ak, tad izdevāt gan tikdaudz naudas,» pašlaik garderobiste sacīja slaikajai dāmai, kas stāstīja: vakar bijusi kopā ar vīru uz baleta pirmizrādi. «Jums jau tā ienākuma nemaz tik daudz nav. Cik tad viss tas izmaksāja?» – garderobiste tincināja. «Vienreiz jau var drusku patērēt,» dāma pasmējās, tieši neatbildēdama, un iegāja lasītavā. Bet garderobiste arī Lejas-Krūmiņam kaut ko jautāja. Es pats pakāru savu mētelīti uz vadža, kas apzīmēts ar trīspadsmīto numuru, un manijos ātrāk tikt lasītavā: ka neņem arī mani priekšā, kā jau dažreiz ...

Iegāju lasītavā. Pierakstījos un apskatījos. Telpa ne visai liela. Lasītavai sānos vēl divas istabiņas, katra savām ieejas durvīm; vienā istabiņā sēdēja viena no bibliotekārēm un veica kaut kādu grāmatvedības darbu, otrā istabiņā – direktora kabinets. Lasītavā aiz letes sēdēja divas jaunas dāmas. Pirmā, tās dienas dežurante, bija Rūta, mazā, graciozi veiklā, paskarbā Rūta, tumšmataina meitene, melnu kārpiņu uz vaiga. Jauki, ka Rūta dežūrē, es nodomāju: viņa man patika, likās pievilcīga. Mazliet tālāk sēdēja, darīdama kādu kar-

totēku kārtošanas darbu, Vēveres jaunkundze, Misiņa audžumeita. Aha, nu es esmu tādā gadā, kad Vēveres jaunkundze vēl nav Kalniņas kundze, jo, kad viņa bija precējusies, bibliotēkā vairs ne-strādāja. Jā, gadi pinās, vijās cits caur citu.

Direktora praktiskais prāts visu bija smalki izkārtojis. Visiem bibliotēkas darbiniekiem bija zilgani pelēki darba pārvalki; direktors izskaidroja, tādi esot praktiskāki; valsts bibliotēkā visiem esot balti, bet tie ātri pieputot, kļūstot netīri. Bet Vēveres jaunkundze nepadevās šai kārtībai, viņa vispār neatzi-na darba pārvalkus, arī tagad viņai glīta tumšzaļa kleita. Pie Vēveres jaunkundzes bija no-stājies Lejas-Krūmiņš un, vecās, bet dzīvās acis zibinādams, pus-balsī, kā jau lasītavā, stāstīja

J. Misiņš 70. dzimšanas dienā ar audžumeitu Hermīni Vēveri Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkā

kaut ko par ziemeļnieku rakstniekiem, pašlaik pieminēdams Henriku Pontopidānu. Jaunkundze piemetināja pa vārdam, un viņas skats zem melnajām uzacīm bija tik nopietns un pašapzinīgs. Tad Rūta atnesa Lejas-Krūmiņam vecā laikraksta komplektu, kur viņa tulkojums. Viņš apsēdās pie galda. Es palūdzu Rūtai, lai atnes tādu un tādu zināmas avīzes gada gājumu; tur bija daži Friča Bārdas dzejoļi; jāsalīdzina pirmiespiedums ar to, kas dzejnieka dzejoļu krājumā; es taču kārtoju Bārdas rakstus; tādēļ vien biju bibliotēkā ieradies; tātad tas bija 1938. gads. Ai gadi, kā tie nu jaučās!

Rūta veikli, kā aizvien, aiztecēja, nokāpa apakšā, kur glabājās avīžu gada gājumi, glīti un stipri iesieti. Es apsēdos pie lasāmā galda, izņēmu no kabatas piezīmju burtnīcu, pievirzīju sev tuvāk tintnīcu un spalvas kātu. Gaidīju, apskatījos. Svešajai dāmai, kurai

garderobiste pārmeta izšķērdību, bija atnesti Latvju Raksti. No tiem viņa sāka kaut ko zīmēt uz liela balta papīra. Vēveres jaunkundze aiz letes saviebās: bija ienācis garš vecs vīrs, sirmiemi matiem, sirnu ūsu. Mugurā viņam garš pelēks mētelis, cieši sapogāts, un no šī mēteļa nāca nepatīkama, stipra, skāba smaka. Vecis ne par ko nebija piedabūjams atstāt mēteli garderobē; viņam, laikam, nebija svārku, tikai kreklis.

Rūta ašiem soļiem pienāca, kā sviest uzsvieda man priekšā avīzes komplektu. Tad viņa atvēra kaplodziņu: tas sirmūsainā veča mēteļa dēļ. Vecis vēlējās, lai viņam atnes Valdiņas Vēstnesi un Likumu un rīkojumu krājumu. Tos viņš vienmēr studēja; likās, bija kāds kaktu advokāts.

Dariju savu darāmo, bet auss uztvēra, kas apkārt notiek. No istabiņas, kas blakus direktora kabinetam, bija iznākusi trešā bibliotekāre Elija, labsirdīga un smaidīga – arī, kad nesmaidīja, smaida atblāzma vēl sejā. Paskatījos. Šoreiz viņai seja gan gluži skumīga. Elija klusi stāstīja draudzenei Rūtai: šefs, t. i. direktors, viņu atkal sabāris (direktors vispār Eliju neieredzēja, jo viņa nespēja būt tik lietišķīga un veikla, kā direktors gribētu) – par kādu nepareizību viņas sastādītā sarakstā, lai gan direktors pats šo kļūdu pirmais ielaidis papīrā, no kura viņai saraksts gatavojams. «Ak, Elij, tu taču zini, šefs nekad nav vainīgs,» Rūta tāpat klusi piezīmēja.

Ienāca savāds un steidzīgs jauneklis, dzeltenā frencī, dzeltenās biksēs, plecā pakārtu somiņu. Piere un seja savilkta svarīgās krunkāš. Ātri viņš pierakstījās; biju redzējis viņa parakstu: aizvien četri burti: Sart. Viņš pieprasīja, lai viņam atnes divus *Mednieka un Makšķernieka* gada gājumus un kādu adrešu grāmatu. Kad jauneklis apgriezās, lai sēstos pie galda, kļuva redzams, ka bikšu dibenā viņam diezgan prāvs plisums, kas ķēris arī apakšbikses, jo pa caurumu izkāries balts krekla višķis. Jaunkundzes saskatījās, savīpsnājās, un Rūta, kas vispār ātri sarka, notvika. Jauneklis šķirstīja savu lasāmo gandrīz drudžainā ātrumā, lapas vien švirkstēja, šur tur gan ieskatīdamies, bet neko neizrakstīdams. Vēl viņš pieprasīja vienu *Latvijas Tirgotāja* gada gājumu, tad kādu garīga rakstura kalendāru, visu tikpat ātri izšķirstīdams. Varbūt viņš bija pats dīvainākais Misiņa bibliotēkas apmeklētājs.

Pirmā lasītava Torņa ielā 3/5

Beidzot jauneklis tāpat ļoti steidzīgi aizgāja, durvīs sagrūzdamies ar pašu šīs bibliotēkas tēvu un veidotāju Jāni Misiņu, kas nāca iekšā klepodams. Vispirms Misiņš sasveicinājās ar Lejas-Krūmiņu, kas, piecēlies, sacīja ar pasvītrotu pārmetuma pieskaņu: «Misiņa kungs, labdien – un vakar es arī šai pašā vietā sēdēju ...» «Tas var gan būt,» Misiņš pavisam mierīgi un nevainīgi atbildēja. Pagājis garām likumu studētājam ar nelādzīgo mēteli, Misiņš lūkojās pār plecu dāmai, kas zīmēja no *Latvju rakstiem*. Tā viegli sminēja.

Tad Misiņš pienāca pie manis. «Kādas blēņas nu atkal taisi?» viņš iejautājās. «Atkal kādi kopotie raksti? Nu jā, tev jau ar tāpat kāda kapeika jāiesit.» Man priekšā atšķirts avīzes numurs ar Bārdas dzejoli, bet zem dzejoļa – pazīstama latviešu rakstnieka romāna turpinājums. «Jā, to es ar izlasīju,» Misiņš sacīja. «Bet man tas romāns riebās. Visi vīrieši tur jurbas, visas sievietes slampas. Nav nekā no visiem tiem puiku rakstiem.» (Romāna autors gan sen vairs nebija puika.) Misiņš turpināja: «Aīda Niedra stāstīja, ka tas Veselis varen gudri rakstot. Nēšu gan neko lasījis.»

Šai brīdī sava kabineta durvīs parādījās bibliotēkas direktors, plecīga auguma vīrs. Acis viņam apbruņotas acenēm un, kaut

pārvalks ne balts, bet zilgani pelēks, direktors ar brašo stāvu, acenēm, labsirdīgo un reizē cienīgo sejas izteiksmi atgādināja ārstu. Un, nezin kāpēc, man likās, ka tādām direktoram ar ārsta izskatu kaut kā pietāvē, ka viņa vadītā iestādē viena kalpotāja puskurla, otra pusakla, trešā kliba. Direktors man pamāja, klusām iesaukdamies: «Ērmani, ienāc drusciņ.» Bet, kad es iesoļoju kabinetā, Misiņš uz pēdām man sekoja.

«Paskat, uzkāris to indiešu sesku pie sienas,» Misiņš rādīja uz Rabindranata Tagores milīgo seju un skaisto balto bārdi. «Es ešu ulbs (Misiņš nekad neteica: stulbs) palicis, domādams, kādēļ viņš tev patīk? Ne viņš kāds filozofs, ne dzejnieks. Būtu labāk tai vietā uzlīcis kādu no Latviešu Draugu Biedrības vīriem.» Direktors neko pretī neecējās, zinādams, ka tam nebūtu nozīmes. Misiņš vēl par kaut ko pabārās, uzlika uz galda kādu dziesmu lapiņu, kādas biedrības vecu gada pārskatu, kādu Amerikas latviešu 1913. gada kalendāru un norūca: «Te šādi tādi krāmi. Ieliec, kur vajaga.» Tad viņš aizgāja – neatvadījies, kā parasti.

Un nu tikai es pamanīju, ka kabineta stūrī sēž padzīvojis vīrs, inteliģents izskatā, acenēm uz deguna, nelielu, maz vien vēl sirmu bārdiņu. Laipni smaidīdams viņš cēlās man pretī. Tas taču bija direktora tuvs draugs Augusts Baltpurviņš, kādreiz dekadentu paaudzes redzams rakstnieks un krāsotāja darbu strādnieks, tagad ideāli labs latviešu valodas un literatūras skolotājs provinces ģimnāzijā, no kuras iebrāucis Rīgā kādās darišanās. Jā, tas bija Baltpurviņš (kā gan Misiņš viņu nepamanīja?), apbrīnojamais jūsmīgais platoniskas mīlestības skaisto nianšu tvērējs, var teikt, platoniskas mīlestības gardēdis. Viņa smaidā, acis un bārdiņā bija kas tik piemīlīgi jauks, kaut kas no svētā, kā likās, viņa ģimēne būtu pakarama pie kabineta sienas blakus Tagorem. Bet – Baltpurviņš mira 1930. gadā, tāpat nu man te apkārt ir 1929. vai 28. gads. Ai, kā gadi jaucās un juka!

Baltpurviņš rādīja direktoram un man foto uzņēmumu: pulciņš jaunu meiču zaļumos kādā ezermalā. Tās bija viņa skolnieces provinces ģimnāzijā. «Paskataities. Tās citas jau ir jaukas meitenes, bet viņa tur vidū ... Cēla kā princese ... nē, cēla kā karaliene,»

Otrā lasītava Torņa ielā 3/5

Baltpurviņš rādīja uz meiteni grupas vidū, tiešām cēlu un slaiku, daiļu, ar izteiksmīgu un drošu skatu.

«Un par šito meiteni tu tagad jūsmo? Ka tevi dzīvais!» direktors izsaucās savu iemilēto izsaucienu. Un, sarunai tālāk risinoties, viņš iesmējās savus skaļos un sirsnīgos smieklus, par kuriem tā priecājās Antons Austriņš: taisni tā smējies viens vecs Piebalgas saimnieks. Un man ienāca prātā: vai pa durvīm neienāks arī Austriņš? ja jau te bija Baltpurviņš ...

«Iegāju šodien ēdienu veikalā pusdienas paēst,» Baltpurviņš stāstīja. «Veikals tukšs kā jau vasaras dienā. Pasniedzēja viena pati sēdēja, ar kādu rokdarbu ņemdamās. Un man tas patika, ka viņa neiegāja kaut kur dziļāk, bet visu laiku, kamēr es ēdu, sēdēja ar savu rokdarbiņu manā tuvumā. Mēs gan neko nerunājām, klu-sējām, bet bija tik jauki. Par to es viņai iedevu vairāk dzeram-naudas kā sākumā biju nodomājis.» Viņš runāja par vasaru. Es paskatījos: kurpes viņa kājās bija apputējušas. Bet – – kā tas ir: kad šurp nācu, bija oktobra pēcpusdiena. Ak jā, gadu jukšana ... Un pēkšņi mēs ar direktoru bijām istabā divi, Baltpurviņš pazudis. Jau vakars, direktoram priekšā uz galda spīdēja spuldze.

Ienāca Kārlis Krūza, askētiski izdilis kā allaž, bārdiņa jau balta, svārki krietni veci. Bet iespaids no viņa arī tikpat jauks un tikams kā allaž: kluss, maigs mierīgums, savienots ar zināmu nelokamību un stingrumu. Acumirkļi ienāca prātā pastāstīt Krūzam, ka nupat te bija Baltpurviņš, bet atgidos: nu jau droši vien gluži cits gads, kad Baltpurviņš vairs nevar būt te bijis. Parastajā klusajā balsī Krūza stāstīja direktoram: viņš, direktors, esot aicinājis Krūzu nolasīt kādu lekciju direktora brāļa nodibinātā privātā literārā studijā; nē, tas neesot iespējams, viņam, Krūzam, pašlaik neesot tādu īsti labu drēbju; daudz naudas šogad izgājis, dažādas franču, itāļu, norvēģu lirikas grāmatas iegādājoties; visu šo tautu labāko liriķu labākie dzejoļi jāatdzejojot latviski. Direktors brīnījās: tās pašas drēbes, kas dzejniekam pašreiz mugurā un kājās, taču vēl labas diezgan. «Nē, istam lektoram jābūt labi apģērbtam. Visam vajaga saskanēt,» Krūza klusi, bet ļoti noteikti sacīja. Es jautāju, vai viņš daudz pēdējā laikā dzejojis. Dzejnieks, apsēdies, lēnām sameklēja kabatā papīra lapiņu un sāka lēnām lasīt pašu jaunāko dzejoļi –

Caur parku izgāja Poruks,
Es atminos to vēl kā šodien.

Aha, nu esmu 1936. gadā, es atskārtu. Vēl mēs ar direktoru bijām dzirdētā dzejoļa varā, kad ienāca Aleksandrs Čaks, raksturīgs un spilgti izcils jau ārējā skatā: drukns, ar mazu tieksmi uz korpu-lenci, pagaro tievo degunu, augsto pieri, pliko galvvidu, zēnišķīgi gaišo smaidiņu. «Kur tu tik ilgi biji, ka neatnāci?» direktors viņam jautāja. «Vai dūšīgi rakstīji? Un ko tu vispār dari?» – «Kā, ko dariju!» Čaks tīri kā saskaities atcirta. «Es dzīvoju. Tas taču arī kas. Vai tad jāraksta vien?» – Es iejaucos: «Jūs laikam neesat pazīstami? Tas ir Kārlis Krūza un tas Aleksandrs Čaks.» – «Es jau Krūzas kungu šad un tad esmu redzējis. Reiz braucām vienā tramvajā,» Čaks stāstīja laipnā, pat godbijīgā balsī. Tā nu viņi abi tur stāvēja: viens pats sava brīvā panta veidotājs, neparasto gleznu un salīdzinājumu dās-nais šķiedējs, un otrs – klasisko formu izcirtējs un izsekotājs līdz pēdējam sīkumam. Bet tad es pamanīju, ka spuldzes gaisma uz direktora galda it kā raujas un tumst. Un, paskatoties atkal uz abiem dzejniekiem, es viņus vairs nespēju saredzēt. Tiešām, viņi bija projām.

Nu ienāca slaiks, glīts vīrietis, manāmi iereibis. Tas bija izbījis strēlnieks Kārlis Lapiņš, Krievijas pilsoņu karā izstaigājies, izkāpies. Nu, no pagātnes atsacījies, viņš stāstīja savus piedzīvojumus romānos, kas valodā vietām neliterāri, bet tēlojumā viscaur spilgti un dzīvi. Lapiņš mazliet sarāvās, mani ieraudzījis, bet, iereibis būdams, neko daudz nekautrējās un, direktoram tuvojoties, sāka runāt – klusi, bet es jau nu sadzirdēt varēju. Vai nevarot aizdot kādus piecus latus? Galīgi aprūcies naudas. Esot tāds plostis pie Širona. Birzmalnieks, Kvālis, jā, arī daži kreisie, piemēram, Grots. «Kreisie un labie, jā. Esam satikušies tādi prototipi,» viņš stāstīja, domādams, ka prototipi nozīmē pretstatus. «Bet naudiņas vairs nevienam.» Direktors iedeva prasīto bez liekas runāšanas un morāles lasīšanas.

Un atkal man mans draugs direktors likās kā ārsts, pie kura visi vēršas visādās vajadzībās. Šis pats strēlnieku rakstnieks ... turklāt direktoram ļoti maz pazīstams. Lapiņš laimīgs gāja projām, garām iedams vēl pastīvu mēli pateica man komplimentu: «Pēteri Ērman, viens no taviem jaunajiem dzejoļiem, es gan vairs neatminos, bija ģeniāls. Nē, ne tikai ģeniāls, bet pavisam kongeniāls.» Atkal viņš pārprata svešvārda nozīmi. Lapiņam durvis verot uz bibliotēku, es redzēju, ka tur spuldzes it kā pusizdegušas, tikai tāda krēsliņa. Es satrūkos. Jāiet, jāskatās, kas tur ir; uz galda taču man tur iestrādāts darbs, Bārdas rakstu kārtošana. Bet tad sadzirdēju nupat izgājušā Lapiņa balsi it kā kur no gaisa, it kā pa radio, bet skaidra un sāpju pilna bija šī balss: «Kas būs ar mums, kas būs ar Latviju?»

Tad bibliotēkā vēl ienāca Zentas Mauriņas apkalpotāja Zetiņa, vienkārša nopietna sieviete. «Jūs nācāt pēc tām grāmatām, kuras es doktorei apsoliju?» direktors jautāja: «Te tās ir.» Un viņš sniedza Zetiņai nelielu sainīti. Doktorei? Šo grādu Mauriņa ieguva 1938. gadā. Bet tad viņai Zetiņas vairs nebija, tad viņai bija Helēna, jauna, glīta meiča, lunkana kaķene vai pat skaista velniņa tips. Kā tad tas – – bet pēkšņi es biju dziļā tumsā, direktors uz manu kliedzienu neatsaucās, tikai Zetiņas balsi es dzirdēju ļoti tuvu: «Ērmaņa kungs, piedodiet, ka es jūs uzrunāju, gluži sveša, bet reiz es strādāju pie Zentas Mauriņas. Man ir tik smaga, tik smaga sirds. Vieni, aizbēgdami, tik daudzus aizveda, nošāva. Atnākuši otri.

Dzird, arī tie šaujot latviešus. Mirst mūsu tauta. Vai, cik man smagi, cik smagi! Jā, tiešām, Zetiņa man tā teica. Bet tas nebija bibliotēkā, tas taču bija uz ielas, pie kāda nama vārtiem, 1941. gada vasarā, drīz pēc vācu ienākšanas Rīgā.

Tumsā uzaustīju durvis, atvēru – atkal bibliotēkā. Tā bija istaba Minchenes Varnera kazarmju DP nometnes C bloka septītajā stāvā, pašos bēniņos. Tā bija latviešu, vācu, krievu grāmatu krātuve, salasīta, dažādu likvidētu bibliotēku atliekas apvienojot. Tur darbojās grāmatasējējs Skriblis, vecs vīrs, kas vienmēr smaidīja, kad uz viņu paskatījās. Arī tagad viņš smaidīja man pretī.

Bet pa logiem bija redzami patāli Minchenes torņi, 1950. gada vēla rudens novakara apspidēti. Es skatījos, kā sveši torņi ceļas pret svešām debesīm.

Sejas un sapņi. – Daugava, 1955. – 187.–197. lpp.

Mana saskare ar Misiņa bibliotēku

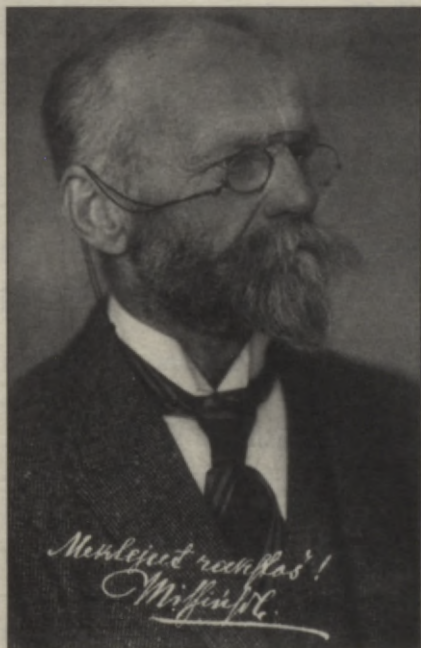
Par Misiņa bibliotēku mums, 3. Rīgas pilsētas ģimnāzijas otrās klases skolniecēm, pirmoreiz stāstīja latviešu valodas skolotāja Milda Lepika. Kaut kā tas pagaisa un tā aridzan man piemirsās to apmeklēt.

Kādu laiku vēlāk, priekšpēdējā skolas gadā, iepazīnos ar Andreju Johansonu, viengadnieku, kas apmeklēja 1. Rīgas pilsētas, saukto angļu ģimnāziju. Mēs – meitenes, visas jūsmojām par Andreju. Viņš bija skaists un stalts jauneklis un pat jau rakstnieks. Vēl Johansona pēdējā skolas gadā (1940.) izdevniecība «Grāmatu Zieds» izdeva viņa tulkoto Bairaona «Manfredu» greznā zīda sējumā ar Oskara Noriša ilustrācijām. Likās, ka izdevējs gribēja pārspēt Goppera «Zelta Ābeli». Neskatoties uz šiem panākumiem, Andrejs bija sirsnīgs un izpalīdzīgs jauneklis, bet mēs – meitenes viņam bijām vēl par daudz bērnišķīgas. Viņš draudzējās ar rakstniekiem – Anšlavu Egliti un Veroniku Strēlerti – vispār, pieaugušiem cilvēkiem. Reiz sākām runāt par Misiņa bibliotēku. Andrejs Johansons toreiz strādāja pie Misiņa kā viņa «zekretieris» un palīdzēja viņam sarakstīt Jēkaba Zvaigznītes-Šterna biogrāfisko apskatu. Kaut arī vēlāk Johansona grāmatā «Rīgas svārki mugurā» lasīju jaukas, komiskas atmiņas par viņa darba laiku pie Misiņa, tanīs agrīnos gados viņš runāja par Misiņu tikai ar cieņu un apbrīnu un it sevišķi par viņa slaveno bibliotēku. Atkal bija brīdis, kad domāju, ka tagad taču būtu reiz jāaiziet uz Misiņa bibliotēku un jāskatās, kas tad īsti tur ir tik interesants. Savu tuvējo pilsētas bibliotēku pazinu ļoti labi, bet tur nekā interesanta ārpus grāmatām nebija. Kas tad Misiņa bibliotēkā varētu būt tik sevišķs?!

Bibliotēka ir bibliotēka!

Un atkal neaizgāju.

Pagāja gadi – daudz smagu un grūtu gadu. Bibliotēkas palika tur otrā krastā. Bija jāiztieks ar tām pāris grāmatām, kas man un vēl

kādam bija paņēmušās līdzī ceļa somā. Vēlāk gan Helmars Rudzītis gādāja, lai mums būtu, ko lasīt, un viņa piemēram sekoja vairāki citi izdevēji. Tie izdeva tikai labu rakstnieku skaita grāmatas. Draņķus viņi neiespieda.

Un tad, kā sākas dažas pasakas, kādā jaukā dienā zvanīja telefons. Vai es varētu dot naktsmājas divām dāmām no Rīgas Misiņa bibliotēkas, kas ir ceļā uz Ameriku – iepazīties ar šejienes bibliotēkām un to iekārtām? Protams – labprāt, un tā nu gadījās, ka pēc ilgiem gadiem Misiņa bibliotēka apciemoja mani. Bostonā, ASV.

Atbrauca divas jaukas sievietes – Anna Šmite, Misiņa bibliotēkas vadītāja, un Venta Kocere, tagadējā Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas direktore. Ko nepanāca mana latviešu valodas skolotāja un Andrejs Johansons, to pavisam viegli paveica Anniņa (kā viņu godina *Misiņš*). Stāsti par abām bibliotēkām nu man bija saistoši, jo ilgo gadu laikā biju kļuvusi liela grāmatu mīļotāja un krājēja. Laikam taču katrai lietai ir savs laiks un vieta, kad notiek prāta apgaismošana. Mēs sākām sarakstīties, un viens otrs grāmatu sainis aizpeldēja uz *Misiņiem*.

Bostonā mums bija draugos kaimiņš, īstens vecais rīdzinieks, grāmatnieks, kartogrāfs un numismāts. Bieži runājām, kas notiks ar viņa kolekcijām, jo nebija pēcnācēju ar interesi par viņa krājumiem.

Draugs, vēsturnieks Edgars Andersons, apsolīja gādāt par daļu vērtīgām grāmatām, lai tās nonāktu Huvera bibliotēkā Kalifornijā. Bet Eižēna Dzelzkalēja speciālā interese bija antīkas kartes, kurās bija atzīmēta Baltijas jūra un zemes ap to. Protams, viņa galvenā interese bija Latvijas telpa. Pie šīs kolekcijas Eižens bija strādājis ilgu laiku, sarakstoties ar tirgotājiem Anglijā un Vācijā. Pats viņš savas kartes bija labi ielogojis, un vairākas sienas bija noklātas ar viņa kolekciju. Bet nu uzbruka slimības, un sākās rūpes par to, kas notiks ar kolekciju. Šī rūpe tika uzticēta man. Bieži Eižens minēja par iespējām un, protams, kā vecam, īstenam rīdziniekam viņam likās, ka *Misiņi* būtu tā vislabākā vieta, bet bija jau vēl tikai vidējie 80. gadi un *Misiņi* vēl bija otrā pusē. Eižens aizgāja, un es sargāju viņa kolekciju. Neviens mantinieks man nelikās piemērots. Varbūt Eižens ar Misiņa tēvu aiz kādas mākoņa maliņas norunāja, ka šai kolekcijai jānonāk istās mājās. Un tā arī notika. Pēc izstādes atklāšanas *Misiņos* tā glabājās Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā.

Un tad beidzot 1995. gadā pati nonācu *Misiņos* un piedalījos bibliotēkas 110. gadu svinībās. Tie bija skaisti svētki – daudz interesantu runu, iepazīšanās ar bibliotēkas telpām un cilvēkiem. Un kur nu tā dziedāšana neoficiālās daļas laikā! Gandrīz varētu likties, ka bez bibliotēku un grāmatu zināšanām bija arī jābūt labas balss īpašniekam un jāzin visu dziesmu vārdi, vienalga, cik pantu, lai tiktu pieņemts darbā *Misiņos*. Nākošā dienā Anniņa Šmite un sirs-nīgās *Misiņa* dāmas mani izvadāja pa visām nodaļām. Kādu vien vecu grāmatu vai žurnālu vēlējos aplūkot, viņas atrada un varēja pat izstāstīt sīku grāmatas vēsturi. Īsts pārdzīvojums bija viesošanās reto grāmatu nodaļā ar Ojāru Zanderu. Te bija īstā Misiņa pasaule – viņa rakstāmgalds un citas mēbeles, brāļu Kaudzišu fotogrāfijas, viņa personīgās grāmatas blakus vecām lūgšanu grāmatām, inkunābulām un pirmām latviešu valodā izdotām grāmatām. Zandera kungs stāstīja, ka Misiņš vakaros milējis lasīt kādu *krimiķi*, visvairāk Šerloku Holmsu, kas bieži palīdzējis viņu ievadīt nakts mierā. Man palika tīri savādi, jo arī manās jaunības dienās mana tēva Šerloka Holmsa grāmata vācu valodā bija man iemīļota, vēl tagad tā bieži tiek pārlasīta, tikai tagad – angļu valodā.

Beidzot redzētā un iepazītā Misiņa bibliotēka man bija dziļš pārdzīvojums. Pārbraukusi mājās, sekojot Misiņa padomam «meklējiet rakstos», atradu daudzu latviešu rakstnieku atmiņas par šo vienreizējo cilvēku. Atmiņas pilnas labsirdīga humora un anekdotiskiem notikumiem, nekad rupjas vai apvainojošas. Lielais grāmatnieks bija vienreizēja, leģendāra personība.

Nolēmu, ka arī bostoniešiem Misiņš ir jāiepazīst, un 1997. gadā Bostonas Latviskā Mantojuma fonds sarīkoja «Pēcpusdienu Misiņa bibliotēkā». Sniedzām referātu par viņa dzīvi un bibliotēku, un sarīkojām grāmatu skati. Skatītājus pārsteidza šī viena cilvēka mūža darbs. Esmu pārliecināta, ka radās jauni grāmatu sūtījumi, kas tomēr ir kā pilieni paša Misiņa bagātīgā krājumā.

Un tad radās brīnišķā izdevība piedalīties gleznotāja Kurta Fridrihsona izstādes «Distances» atklāšanā 2000. g. 14. martā. Iepriekšējā rudenī, ciemojoties pie gleznotāja atraitnes Zentas, gadījās, ka sākām runāt par Kurta Sibīrijas izsūtījuma laiku. Zenta atnesa savu dārgumu lādi, un sākām skatīt viņa darbus, sūtītus vēstulēs un vēlāk – pēc atbrīvošanas pārvestus mājās. Te taču ir izstāde! Jā, Zenta skumji atbildēja, ka viņai nu neesot pa spēkam. Bet *Misiņiem* bija! *Misiņa* galerijas skaistās, labi apgaismotās, stiklotās vitrīnas bija ideāla izstādes vieta mazformāta darbiem, vēstulēm, cietumu dokumentiem un citiem materiāliem. Anniņa Šmite kopā ar gleznotāja radinieci Gundegu Repši un Artas Porietes kuratorisko talantu bija realizējušas lielisku izstādi, kas tiešām bija izcils notikums Rīgas mākslas dzīvē. «Mēs pie Fridrihsona!» – sirsnībā teikuši daudzie izstādes apmeklētāji.

Rakstot šīs rindiņas J. Misiņa jubilejas iezīmē, domāju, ka būtu jau atkal laiks doties uz *Misiņiem*, lai atjaunotu lasītāja kartiņu.

Bostona, ASV, 2001. g. decembris

Izraksti no Misiņa bibliotēkas viesu grāmatas

1920. gadi

Ko jutusi sirds, ko domājis prāts,
Še kopā likts un plauktos krāts.

Teodors Zeiferts

Misiņš darbā pārvērties par zeltu, –
Lai viņa darbs nu plauktu un zeltu.

Jānis Rapa

Latviešu Grāmatu Izdevēju un
Tirgotāju Biedrības priekšnieks

Misiņa vārds ir programma; mums tikai atliek šo programmu
izpildīt.

Prof. A. Tentelis

Izglītības ministrs

Misiņš saka: «Meklējiet rakstos!»
Paldies! Likšos tad arī iekšā kā lakstos.

L. Šanteklērs

Meklē rakstos, bet nepazūdi viņos.

Apsesdēls

Še ienākot man atliek tikai mācīties.

Kārlis Egle

Tirzas Krācēs dzima vislielākā bibliotēka Latvijā, latviešiem
latvieša krāta.

Voldemars Maldonis

Lai visi, kas šē darbosies,
Kas iekšā nāks un ārā ies,
Pēc zinātnēm ar slāpēm nāk
Un spirdzināti aiziet sāk;
Lai atkal nāk, kad slāpes jūt, -
Ikviens var brīvs kā mājā būt.
Tik paldies mīlam gādniekam
Lai saka, draugam Misiņam.

Kaudzītes Matīss

Aizšalc dzīves skaļie plūdi...
Viņu vietā – tukšums, trūdi.
Paliel tikai domas, panti,
Grāmatas un folianti.

Valdemārs Dambergs

Šai grāmatā par grāmatām
Ir jādzied slava grāmatniekiem,-
Tiem prieks ir rakņāties pa tām,
Un lielāks tas par visiem priekiem:
Prieks, ko māc meklēt grāmatnieks,
Ir tiešām visu prieku prieks!

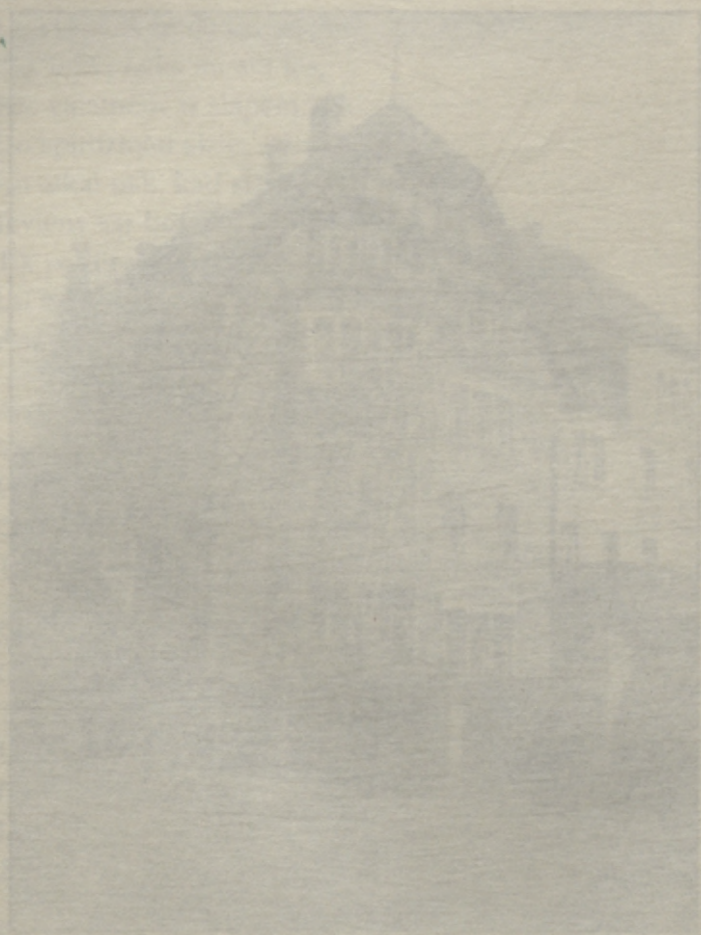
Kārlis Krūza

Šai svētnīcā allaž esmu ienācis ar lielu godbijību un cieņu
un viņu atstājis garā bagātāks.

Āronu Matīss

MISIŅA BIBLIOTĒKA
1945 – 1992

МІСЬКА БІБЛІОТЕКА
1915 - 1992

Gadiem ritot, bez lielā Grāmatnieka

Otrais pasaules karš tuvojās beigām, un bēgļu straume plūda no Latvijas uz Rietumiem. Bēgļu gaitās devās arī Jāņa Misiņa audžumeita Hermīne ar vīru, valodnieku Aleksi Kalniņu un bērniem. Bet J. Misiņš palika Latvijā, jo nespēja iedomāties sevi šķirtu no mūža darbā izlolotās bibliotēkas. Kara gados bibliotēkas krājumi palika neskarti. Arī vācu okupācijas varas vēlme vērtīgāko daļu izvest uz Vāciju nepiepildījās – tai stingri un noteikti pretojās K. Egle. Bibliotēkas ēku gan bija skāruši vairāki artilērijas šāviņi, bet šajos postījumos literatūras krājumi necieta. Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas pārzinis Kārlis Egle steidza sarūpēt plašākas un labākas telpas krātuvei, jo Torņa ielas ēkā bija kļuvis arī pārāk šauri. J. Misiņš vēlējās palīdzēt viņam. Vēl 1944. g. 20. novembrī J. Misiņš rakstīja iesniegumu Latvijas Universitātes rektoram, lūdzot atbalstu bibliotēkas telpu piešķiršanai, bet 1945. g. 17. janvārī noslēdzās lielā Grāmatnieka šīs zemes gājums, nepieredzot brīdi, kad viņa bibliotēka tiek pārvietota uz skaisto, arhitekta A. Reinberga 1905. g. celto namu Skolas ielā 3.

1945. gadā Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas krājumus pārveda uz jauniegūto mājvietu. Četrstāvu ēkā toreiz ērti izvietojās viss iespieddarbu krājums, ērtas bija arī lasitavas. Drīz vien – 1946. g. 5. jūnijā – Misiņa bibliotēku nodeva jaundibinātajai LPSR Zinātņu akadēmijai. Vēl pēc dažiem gadiem – 1954. gada 5. februārī – tā tika administratīvi pievienota ZA Fundamentālajai (tagad – Latvijas Akadēmiskajai) bibliotēkai, pārdēvējot par Latvijas PSR ZA Fundamentālās bibliotēkas J. Misiņa vārdā nosaukto Latviešu literatūras nodaļu. Šajā laikā *Misiņos* atradās 253 336 grāmatas, žurnāli,

rokraksti un citi materiāli, no kuriem daļa nebija inventarizēti. Sākās literatūras apstrādes process, atsevišķi izdalot arhīva fondu, bet padomju okupācijas varai kaitīgā literatūra tika izņemta un nodota glabāšanai specfondā. Vienlaikus tika veidots alfabētiskais un sistematiskais katalogs.

Ritēja gadi. Bibliotēkas krājumi auga. Ja tā bibliotekāru paaudze, kas pirmā uzsāka darbu Skolas ielas mājā, priecājās par plašumu, ērtumu, nākošā paaudze jau sāpīgi izjuta telpu šaurību – plaukti pārblīvēti, grāmatas tik cieši viena otrai, ka ar spēku jāvelk laukā. Laikrakstu iesējumi – smagi, liela formāta – noguldīti augšējos plauktos, aizsniedzami, pakāpjoties pa milzīgām pārvietojamām kāpnēm, kuras zvalstās kā laiva viļņos. Ko darīt – jādabū gan no plauktiem, gan plauktos. Viss šis smagums no pagrabstāva vai pirmā stāva vēl jānes uz lasītavām (trešajā stāvā) un otrādi. Arī apmeklētājiem lasītavās bieži nepietika darba vietu. Lai kaut mazliet ietaupītu soļus, lasītavas darbiniecēm bija rasta iespēja nosūtīt lasītāju literatūras pieprasījumus uz arhīva fondu ar speciālu *ietaisi*. Tās dēļ bieži bija vērojama sekojoša aina. – Apmeklētājs priekštelpā ieinteresēts vēro bibliotekāri, kas pieiet pie sienas spoguļa. Zem tā – krāsotu koka dēļu ieskauda caurule, kura savieno trešo un pirmo stāvu – bet to jau zina tikai darbinieces. Apmeklētājs redz, ka bibliotekāre iemet kaut ko kastē, ar metāla priekšmetu piesit līdzās esošai apkures caurulei un, pieliekusies kastei, sāk runāt. Beigusi – piespiež ausi cieši pie kastes... Bet bija tā – caurulē tika iemests saritināts literatūras pieprasījums dzelzs patronā. Troksnis, patronai nokritot uz pirmā stāva grīdas, bija pietiekoši skaļš, lai to sadzirdētu krātuves darbiniece. Ja sūtītāja gribēja kaut ko piebilst, piesita caurulei un pēc tam «nodeva informāciju» caurules atvērumā. Caurule nesa arī atbildi. Dzirdamība bija teicama! Apmeklētāju izbrīns – neviltots!

Pakāpeniski vien dažādu faktoru ietekmē ēkas sienās radās plaisas – apdraudēti bija bibliotēkas krājumi, arī darbinieku un lasītāju dzīvības. Bija jālūkojas pēc jaunas mājvietas *Misiņiem*, jo vecajai ēkai bija steidzoši jāveic kapitālremonts. Ko darīt? Kur meklēt palīdzību?

Misiņa bibliotēkā ienāca ziņas par Rūpniecības ielā topošo Partijas vēstures arhīva jaunbūvi. Varbūt mēģināt izcīnīt tiesības uz šo ēku? Bibliotēkas vadītāja M. Laukgailes pārliecība bija – jācinās! Viņa sāka rīkoties, aizraujot ar šo ideju kolēģes, pārliecinot par to kā labāko iespēju arī Fundamentālās bibliotēkas toreizējo direktoru Juri Koktu. Vizītes, sapulces, dokumentu grēdas... Intervijas masu informācijas līdzekļos, uzstāšanās konferencēs, kongresos ar ziņojumiem par vecās krātuves problēmu... Atsaucība nāca – no dažādiem institūtiem, radošajām savienībām, individuālām personām, visas sabiedrības – tika savākti tūkstošiem bibliotēkas atbalstītāju parakstu. Tomēr aizsteidzās mēneši, pat gadi gāja, staigājot no iestādes uz iestādi ar dokumentu mapēm, pārliecinot, atsaucoties uz kādreizējo J. Misiņa un Rīgas pilsētas valdes līgumu, pierādot ik reizi no jauna Misiņa bibliotēkas nozīmi Latvijas kultūrā. Pāragri mirušā Fundamentālās bibliotēkas direktora J. Kokta vietā Misiņu interešu aizstāvību turpināja toreizējais direktors Edvīns Karnītis un direktora vietniece Venta Kocere (tagad – LAB direktore). Rezultāts bija labvēlīgs bibliotēkai.

Sekojošie dokumenti ir tikai maza daļiņa no milzīgā *papīru* kalna, kas sakrājies tajā laikā.

IESKATS DOKUMENTU ARHĪVĀ

Latvijas PSR KP CK
Pirmajam sekretāram
Jānim Vagrim

88.88.88. 35–413

Lūdzam Jūsu atbalstu jautājumā par J. Misiņa bibliotēkas nākotni. Bibliotēkas ēka A. Upīša ielā 3 1985. g. institūta «Komunālprojekts» ekspertu komisijas vērtējumā ir avārijas stāvoklī. Steidzoši nepieciešams kapitālremonts. Bibliotēku slēgt uz vairākiem gadiem pašreizējā situācijā, kad tikai daļēji darbojas lielākās Latvijas PSR bibliotēkas, nav pieļaujams. Jāņem vērā arī tas, ka jau tagad ēka A. Upīša ielā 3 ir pārslogota. Nepieciešama lielāka platība, jo fondi strauji aug. ZA FB ēkā Lielvārdes ielā 24 J. Misiņa bibliotēku nav iespējams pārvietot, jo

1) ēkā jau tagad jūtama pārslodze,
 2) tur jāatrod iespēja izvietot FB nodaļas, kas pašreiz izmanto telpas R. Vāgnera ielā 4,
 3) tas būtu J. Misiņa un Rīgas pilsētas valdes līguma pārkāpums. Mēs lūdzam nodot J. Misiņa bibliotēkai Rūpniecības ielā topošo Partijas vēstures arhīva jaunceltni, kas paredzēta speciāli krātuves vajadzībām. Uzskatām, ka šādā veidā varētu atrisināt visas mūsu problēmas. Tiktu ievēroti J. Misiņa un Rīgas pilsētas valdes 1925. g. līgumā ietvertie nosacījumi par bibliotēkas fondu nedaļāmību, tās atrašanos pilsētas centrā, iespēju izveidot Bibliogrāfijas institūtu. Šādā mūsu jautājuma risinājuma ceļā Rīgā vismaz vienas bibliotēkas eksistence nākotnē būtu pilnīgi nodrošināta, pie kam tā varētu kļūt par modernu Vissavienības un ārzemju viesiem skatāmu Latvijas PSR bibliotēku. Tā kā J. Misiņa bibliotēka (dib. 1885. g.) ir unikāla, uzskatām, ka tā pelnījusi šo godu.

Nosūtot Jums LPSR Zinātņu akadēmijas Prezidija un partijas komitejas lēmumu ar tam pievienoto izziņu Jāņa Misiņa bibliotēkas lietā¹, lūdzam rast iespēju nodot J. Misiņa bibliotēkas vajadzībām LKP CK Partijas vēstures institūta jauncelāmo ēku Rīgā, Rūpniecības ielā.

Ceram uz Jūsu izpratni mūsu izvirzītajā jautājumā un atbalstu.

Bibliotēkas direktors
 Partijas pirmorganizācijas sekretārs

J. Kokts
 V. Vītols

J. Misiņa bibliotēkas vārdā

J. Misiņa bibliotēka – pasaulē pilnīgākā latviešu grāmatu krātuve – atrodas Rīgā, A. Upīša ielā 3. Bibliotēkas kopējo fondu veido 682 000 vienības un tās kopējā platība 1568 m² (derīgā platība 1374 m²). Ēka ir pārslogota. Lasītavās nav iespējams nodrošināt pietiekamu vietu skaitu apmeklētājiem. Pēc institūta «Komunālprojekts» ekspertu komisijas 1985. gada vērtējuma ēka A. Upīša ielā 3 ir avārijas stāvoklī un tai nepieciešams kapitālremonts. LPSR ZA Prezidijs 1988. gada 9. jūnijā, izskatot ugunsdrošības uzlabošanas pasākumu plānu Fundamentālajā

¹ Iesniegumam tika pievienota LPSR ZA Prezidija atbalsta vēstule, izziņa Jāņa Misiņa bibliotēkas lietā, J. Misiņa līgums ar Rīgas pilsētas valdi un daudzu institūtu, organizāciju, neskaitāmu individuālu bibliotēkas līdzjutēju parakstītas vēstules. (*Sastād.*)

bibliotēkā, konstatēja darba un ugunsdrošības normu pārkāpumus ēkas kā bibliotēkas ekspluatācijā.

Bibliotēku slēgt uz vairākiem gadiem pašreizējā situācijā, kad tikai daļēji darbojas lielākās LPSR bibliotēkas, nav pieļaujams. Ņemot vērā J. Misiņa bibliotēkas katastrofālo stāvokli un sabiedrības izteiktos priekšlikumus, LPSR ZA Prezidijs un partijas komiteja nolēma:

lūgt LKP CK, LPSR Ministru Padomi un Rīgas pilsētas izpildkomiteju atrast iespēju nodot J. Misiņa bibliotēkas vajadzībām LKP CK Partijas vēstures institūta jaunceļamo ēku Rīgā, Rūpniecības ielā kā visatbilstošāko bibliotēkas vajadzībām.

B. Puriņš, akadēmijas prezidents

R. Skudra, ZA partijas komitejas sekretāre

IZZĪŅA

Jāņa Misiņa bibliotēkas lietā

I. J. Misiņa bibliotēkas vēsturisks apskats un ēkas pašreizējais stāvoklis.

Pilnīgākai latviešu grāmatu krātuvei pamatus pirms simts gadiem (1885. g.) licis izcilais latviešu bibliotekārs un bibliogrāfs Jānis Misiņš (1862.–1945.).

1885. g. 19. septembrī J. Misiņš saņem Vidzemes gubernatora atļauju sava tēva mājās «Krācēs» ierīkot publisku bibliotēku. šajā laikā bibliotēkā ir 500 sējumu.

1892. g. ar bibliotēku J. Misiņš pārceļas uz Lejascienu, bet 1906. g. uz Rīgu. Rīgas pilsētas valde ievadija ar J. Misiņu sarunas par bibliotēkas nodošanu pilsētai. 1925. g. nogalē tika parakstīts bibliotēkas nodošanas – pieņemšanas līgums. 1927. g. grāmatas (28 000 sējumu) izvieto Torņa ielā 3/5. 1945. g. (jau pēc J. Misiņa nāves) bibliotēku sāka pārvest uz tagadējām telpām A. Upīša 3. Fondos bija 77 000 inventāra vienību. ZA Prezidijs 1954. g. 27. janvāra lēmums un LPSR Ministru Padomes 1954. g. 5. februāra rīkojums J. Misiņa bibliotēku administratīvi pievienot Fundamentālajai bibliotēkai kā J. Misiņa Latviešu lit. nodaļu.

Pašreiz J. Misiņa bibliotēkas fonds ir vairāk kā 700 000 eks. vienību. Fondu pieaugums ir ap 12 tūkstoši glabāšanas vienību gadā.

Par ievērojamu ieguldījumu bibliotēku un grāmatniecības darba attīstīšanā un pilnveidošanā J. Misiņa bibliotēka 1985. g. apbalvota ar LPSR Augstākās padomes Prezidija goda rakstu.

Misiņa bibliotēkas ēka ir Rīgas pilsētas arhitektūras piemineklis (aizsardzības Nr. 148) un tā uzcelta 1905. g. pēc arhitekta

A. Reinberga projekta kā dzīvojamā ēka. Tā bez pārbūves pārkārtota bibliotēkas darbam.

Bibliotēkas telpas, to platība (kopējā 1568 kv. m, derīgā 1374 kv. m) un funkcionālie sakari starp telpām nenodrošina normālu bibliotēkas darbu. Ir sanitāro normu, darba drošības pārkāpumi ēkas kā bibliotēkas ekspluatācijā.

60.–70. gadu celtniecība Aizsardzības ministrijas objektā blakus bibliotēkai, iesitot dzelzsbetona pāļus, radija 0,5–20 mm platas plaisas ēkas iekšējās fasādes sienās.

Pēc LPSR ZA lūguma institūts «Komunālprojekts» 1985. g. veica J. Misiņa bibliotēkas apsekošanu un iesniedza tehnisko slēdzienu, kura galvenie secinājumi ir sekojoši:

normāla ēkas ekspluatācija iespējama tikai pie nosacījuma, ka tiek veikts pamatīgs mājas remonts, kas sevi ietver pasākumus, kas novērš nevienmērīgu pamatu nosēšanos un palielina ēkas virszemes daļas stiprību;

ieteikts veikt kompleksu ēkas kapitālremontu.

Sakarā ar Misiņa bibliotēkas 100–gadi 1985. g. pēc lūguma ar Zinātnisko restaurācijas pārvaldi veicām bibliotēkas ēkas ielas fasādes un žoga remontu. Ar Zinātņu akadēmijas RCP spēkiem veicām telpu kosmētisko remontu, elektroinstalācijas rekonstrukciju. Restaurācijas pārvalde 1987. g. beidza jumta remontu, nomainot kārniņu segumu ar kapara skārdu. Ar lielām grūtībām esam panākuši kanalizācijas izvada remonta darbu veikšanu. Pagalma fasādes remonta darbi ir vairākkārt aizsākti un pat uzliktas sastatnes, bet tad darbi pārtraukti. Kārtējo reizi lūdzam Zinātnisko restaurācijas pārvaldi veikt pagalma fasādes remonta darbus līdz 1989. gadam.

1988. gadā griežāmies pie šīs pārvaldes ar lūgumu izstrādājot projekta dokumentāciju ēkas kapitālam remontam.

Veikt kapitālo remontu Misiņa bibliotēkā nozīmē pārvietot uz remonta laiku bibliotēkas fondus uz citu ēku, nodrošinot šajā laikā arī lasītāju apkalpošanu, jo slēgt bibliotēku uz 1–2 gadiem nav pieļaujami, vēl jo vairāk ņemot vērā Valsts bibliotēkas un LVU Zinātniskās bibliotēkas fondu daļas nepieejamību.

Izvietot vairāk nekā pusmiljona vienību lielos Misiņa bibliotēkas fondus Fundamentālās bibliotēkas grāmatu krātuvē Lielvārdes ielā 24 nav iespējams, jo tas novestu pie šīs krātuves pārblivētības; problēmas no vienas vietas tiktu pārvestas uz otru, klāt nākot vēl vienai – kā nodrošināt divu bibliotēku fondu nesajaukšanos? Plānotais bibliotēkas celtniecības turpinājums Lielvārdes ielā 24 virzīt uz automatizētās informācijas apstrādes attīstību Zinātņu akadēmijā un paredz bibliotēkas telpu atbrīvošanu R. Vāgnera ielā 4.

Tādas ir problēmas, kas saistītas ar Misiņa bibliotēku.

Šīs problēmas vēl pievienojas jau tagad pastāvošajai ēkas pārslodzei un tam, ka kapitālais remonts vien nespēj šo pārslodzi mazināt (ņemot vērā fondu pieaugumu) vai arī būtiski uzlabot bibliotekāru un lasītāju darba apstākļus. Tātad jādoma par platību paplašināšanu.

Vēl arī tas, ka Misiņa bibliotēkas fonds nav dalāms, jo tas veido Lettonic'u (visu, kas iespīests latviski un par Latviju, neatkarīgi no iespēšanas vietas).

Tātad:

1) Misiņa bibliotēkas ēka ir kritiskā stāvoklī un jāveic ēkas kapitālais remonts – rekonstrukcija (pat neatkarīgi no tā, kas ir šīs ēkas īpašnieks);

2) kopš 1945. g., kad bibliotēka pārcēlās uz A. Upīša ielu 3, bibliotēkas fondu apjoms pieaudzis gandrīz deviņkārt un pašreizējās telpas neatbilst sanitārām, darba un ugunsdrošības normām. Ēkas kapitālais remonts vien neatrisina Misiņa bibliotēkas problēmu ne šodien, ne jo vairāk perspektīvi.

II. Iespējamais problēmas risinājums.

Pašreiz, kad vairākas zinātnisko bibliotēku ēkas atrodas kritiskā stāvoklī un pieeja to fondiem ir ierobežota, ir ļoti nepieciešams, lai vismaz vienai no tām būtu pilnībā nodrošināta fondu izmantojamība lasītājiem. Vispiemērotākā ēka J. Misiņa bibliotēkai pašreiz būtu partijas vēstures arhīva ēkas jaunceltne Rūpniecības ielā kā tas ir ierakstīts Kultūras forumā pieņemtajā Manifestā. Taču, ja pašreizējos apstākļos šāds variants nav iespējams, tad ir jārod iespēja piešķirt J. Misiņa bibliotēkai ēku ar vairāk nekā 3000 m² platību, kur būtu iespējams iebūvēt seifus retu grāmatu glabāšanai un galvenais, lai ēka būtu pietiekami stipra grāmatu glabāšanai, pie tam Rīgas centrā.

Laikā, kad attieksme pret bibliotēkām bija ļoti vienaldzīga, LPSR ZA Prezidijs rada iespēju un uzsāka celt FB ēku Lielvārdes ielā 24. Nodota ekspluatācijā un darbojas FB I kārtā. Ja atrisinātos telpu jautājums J. Misiņa bibliotēkai, ZA prezidijs varētu atvēlēt visus līdzekļus II kārtas celtniecībai. Tas dotu iespēju drīzākā laikā atbrīvot telpas R. Vāgnera ielā 4, jo pēc Ministru Padomes lēmuma šīs telpas jānodod Kultūras komitejas rīcībā. Tad beidzot arī ZA FB nodaļas nebūtu izkaisītas pa vairākām ēkām, kas šobrīd ļoti apgrūtina bibliotēkas darbu. Savukārt ēkā A. Upīša ielā 3 pēc kapitālremonta varētu izvietot vai nu Rīgas pilsētas I bibliotēku, vai arī šīs telpas nodot kādai citai iestādei, kurai tās būtu vairāk nepieciešamas.

Pašreiz ir iespēja izveidot modernu bibliotēku, kuru ar lepnumu varētu rādīt ne vien Latvijas, bet arī Vissavienības un ārzemju

zinātniekiem un radošiem darbiniekiem, kas izjūt nepieciešamību pēc pasaulē pilnīgākā latviešu grāmatniecības krājuma – J. Misiņa bibliotēkas fondiem. Bet, ja ies bojā unikālā kultūras glabātāja J. Misiņa bibliotēka, zudis latviešu grāmatniecības krājums. Mēs būsim tauta bez savas grāmatniecības vēstures, jo šajā bibliotēkā ir vispilnīgākais Lettonicas fonds.

Līgums

Starp Rīgas pilsētas valdi, Rīgas pilsētas vārdā no vienas puses un bibliotekāru Jāni Misiņu, dzīv. Rīgā, Skolas ielā 25 dz. 28, no otras puses, noslēgts sekošs līgums.

§ 1.

Bibliotekārs Jānis Misiņš pārdod, atdod un nodod Rīgas pilsētai viņam piederošo privātbibliotēkas grāmatkrājumu līdz ar rokrakstiem un visu citu materiālu (izņemot dubultos eksemplārus, kurus patur Jānis Misiņš sev) zem zemāk minētos pantos aprādītiem nosacījumiem.

§ 2.

– Pirkšanas summa sastādās:

a) no vienreizējas izmaksas divdesmit tūkstošu (20.000, –) zelta latu apmērā, kurus Rīgas pilsēta izmaksā Jānim Misiņam tūlīt pēc bibliotēkas nodošanas;

b) no mūža rentes, kura izmaksājama Jānim Misiņam, sākot no 1925. gada 1. oktobra, ik ceturtdaļas gada uz priekšu viens tūkstots piecissimti (1500, –) zelta latu apmērā, līdzīgi 1500, – zelta frankiem, jeb seši tūkstoši (6000, –) zelta latu apmērā gadā. Pēc J. Misiņa nāves mūža rente pusapmērā izmaksājama J. Misiņa sievai Annai Misiņ, dzim Jaunzem, līdz viņas miršanai;

c) no 5 istabu dzīvokļa, kuru dod Rīgas pilsēta J. Misiņam bez sevišķas maksas, līdz ar apkurināšanu un apgaismošanu, pēc iespējas turpat pie pašas bibliotēkas, jeb uz Misiņa vēlēšanos šim nolūkam izmaksā J. Misiņam divi simti (200, –) latus mēnesī. Pēc J. Misiņa nāves dzīvokli no 3 istabām resp. simts divdesmit (120, –) latus atlīdzības mēnesī, pēc pašas izvēles, saņem J. Misiņa sieva Anna Misiņ, dz. Jaunzem, līdz savai miršanai.

Piezīme: pastāvošās Latvijas valūtas kursa krišanas gadījumā jeb pavisam jaunas valūtas ieviešanas gadījumā, J. Misiņam izmaksājamās mūža rentes apmērs nedrīkst būt zem seši tūkstoši (6000, –) zelta franku resp. zelta latu vērtības, un viņam tiesība pieprasīt šīs summas zelta vērtību ejošā valūtā.

§ 3.

Augšminētai bibliotēkai jābūt brīvbibliotēkai un viņai tiek piešķirts nosaukums «Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka», un viņa nav pievienojama kādai citai bibliotēkai. Ja telpas atļaus, Rīgas pilsēta var ievietot blakus J. Misiņa bibliotēkai arī kādu citu bibliotēku.

§ 4.

Trešajā pantā minēto bibliotēku Rīgas pilsēta uzņemas pienācīgi ierīkot kā zinātniski–publisku bibliotēku pilsētas centrā, ar ne mazāk kā vienu kopīgu lasāmu zāli un 3–4 atsevišķiem zinātniskiem studiju kabinetiem. Rīgas pilsēta ievieto bibliotēku ugunsdrošās telpās, pēc iespējas ar ieeju no ielas.

§ 5.

Bibliotēkas uzturēšanai un paplašināšanai Rīgas pilsēta ik gadus noteic summu, un bez tam, ja iespējams, dibina atsevišķu fondu un bibliotēku papildina ar brīvexemplāriem no Latvijā iznākušiem drukas darbiem.

§ 6.

Bibliotēkas iekārtas plānam, darbībai un pārvaldei tiek izstrādātas īpašas instrukcijas ar J. Misiņa līdzdarību.

§ 7.

Rīgas pilsēta patur J. Misiņu par iegūtās bibliotēkas galveno pārzini, bez sevišķa atalgojuma izmaksas par šī amata izpildīšanu, pie kam J. Misiņam netiek liegts izpildīt viņa tagadējo amatu jeb kādu citu algotu posteni.

§ 8.

Ja Rīgas pilsētai rastos iespēja nodibināt Latvijas bibliogrāfisko institūtu, tad tas tiek saistīts ar augšminēto bibliotēku.

§ 9.

Zīmognodokli par šī liguma slēgšanu sedz Rīgas pilsēta viena pati.

§ 10.

Šī liguma oriģināls glabājas Rīgas pilsētas valdē, bet J. Misiņš saņem notariāli apstiprinātu norakstu.

Nr. 12670.

7. 12. 1925.

Oriģinālu parakstījuši:

Rīgas pilsētas galva: A. Andersons.

Rīgas pilsētas galvas biedrs: V. Sadovskis.

Pilsētas valdes loceklis: J. Aberbergs.

un (kā pārdevējs): J. Misiņš.

Imants Ziedonis,

Latvijas Kultūras fonda priekšsēdētājs

Cienīsim J. Misiņa novēlējumu

Kultūras vērtības, kas nav pieejamas tautai vai pieeja kurām neloģiski kavēta, izkrit no sabiedrības apritēm un konkrētajā vēsturiskajā laikā nepastāv. Novēlota un maz godprātīga ir darbošanās ap Valsts bibliotēku. Tikpat draudīgs, kultūru diskreditējošs ir tas valstiskās vienaldzības slogs, kas gulst pār J. Misiņa bibliotēku ar plašākajiem «Letonikas» krājumiem republikā.

Simptomātiski, ka ierobežojumi grāmatu izmantošanā sakrīt ar sabiedrības atjaunotnes un masu garīgās atkopšanas laiku. Šāda sakrišana trešajā pārkārtošanās gadā varētu būt tulkota kā mērķtiecīga darbība informācijas pieejamības ierobežošanai. Te nu Latvijas Kultūras fonds ir tiesīgs atgādināt, ka valsti ir sācies plašs vēstures un kultūras augšāmcelšanas darbs, kurā svarīga loma iekrīt tieši informācijai. Tāpēc, neatliekot uz saulainām priekšdienām, jāmeklē un jāatrod iespēja reāli iesaistīt sabiedrības apritēs bibliotēkās uzkrātās tautas gara bagātības. Atšķirībā no Valsts bibliotēkas, J. Misiņa bibliotēkas glābšanai nav vajadzīga nedz ilga būvniecība, nedz milzu kapitālieguldījumi. Vienīgi laba griba un godprātība. Risinājums, ko piedāvā Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Prezidijs un partijas komiteja – piešķirt J. Misiņa bibliotēkai LKP CK Partijas vēstures institūta jauncelāmo ēku Rūpniecības ielā, ir pieņemams un ieteikts ar patiesu sapratni par kultūras noteicošo lomu sabiedrībā un ideoloģiskā darba marksistisku izpratni. Vispārcilvēcisko vērtību prioritātes politika, kas noteikta PSKP programmatiskajos dokumentos, liek kritiskāk izvērtēt arī līdzšinējo sabiedrisko ēku būves praksi Rīgā, kad zēla celtniecība partijas aparāta vajadzībām, bet maz tika darīts kultūras objektu jomā. Nolaista, mazspējīga kultūras bāze, ierobežota pieeja bibliotēku fondiem nebūt nevedina uz domām par vispārcilvēcisko vērtību lomas izpratni un tās īstenošanu kultūrpolitikā.

Īpaši noraižējušies par J. Misiņa bibliotēkas likteni esam arī ētisku apsvērumu dēļ, kurus, šķiet, vietā būtu te minēt. J. Misiņa novēlējums ir cildena gara augsti tikumisks akts, kas daiļo cilvēku sabiedrību un ceļ tās humānās varēšanas. Tāpēc jēlkādas necieņas izrādīšana pret novēlējumu, kā arī novēlējuma līgumnoteikumiem ir cilvēcisku sabiedrību apkaunojoša darbība, kas ne vien diskreditē mūs visus pasaules priekšā, bet arī rāda mūsu valstiskās morāles un atbildības pieticīgo limeni. Tādējāda

neticības un nihilisma vairošana šai vēsturiskajā situācijā var
nākt daudz par ļaunu mums visiem.

Cīņa. – 1989, 18. maijs.

* * *

No vēstulēm Misiņa bibliotēkai

Rīgā, 1989. g. 5. febr.

Cien. biedri!

Nō savas puses pilnīgi atbalstu ideju par J. Misiņa bibliotēkas –
unikālās grāmatu krātuves pārvietošanu uz jauncelāmo ēku
Rūpniecības ielā, jo LKP PVI Partijas arhivam (tas arī vēloties
uz turieni pārcelties), pēc manām domām, nebūt nav tik nepie-
ciešama.

Ar cieņu V. Bērziņš, vēst. zin. kand.

* * *

Sveicināti!

Jaunais draugs, nezinu kā Jūs sauc. Redzēju Jūs īsu mirkli TV
lodziņā un dzirdēju Jūsu palīgā saucienu. Esmu pensionēta
bibliotekāre, es saprotu Jūsu izjūtas. Ikkatrai kultūras tautai tas
būtu neiedomājams stāvoklis. Pie mums tā ir apzināta ļaun-
prātība, jo latviešiem nedrīkst būt 400 gadu vecs iespiests grā-
matu (t. i. kultūras) fonds. Palasiet žurnālā «Avots» (12. nr.,
60.lpp.) E. Berklava rakstu «... Neuzskatu par savu pienākumu
klusēt!»: «... toreizējais LKPCK sekr. A. Pelše kategoriski ap-
galvoja, ka vispār esot grūti runāt par kaut cik nozīmīgu kultūras
pastāvēšanu Latvijā pirms padomju varas nodibināšanās». Ne
jau tās bija un ir tikai Pelšes domas. Tā tad kultūras pierādīju-
mam ir jāiznīkst!

Ko lai Jūs darāt? Ja nevar vairs ciest, ir jāklie dz. Jūsu klie dzienam
ir jāpievienojas studentiem, skolēniem, pasniedzējiem, skolo-
tājiem. Rikojiet neatlaidīgu, masveidīgu spiedienu (Lāčplēša
jau vairs nav, kurš cīnījās ar jodiem un izglāba Burtnieku gara
mantas). Piketējiet! Masveidīgi! Lai palīdz Kultūras fonds. LTF!
Brēciet skaļi! Ar godu pie negoda neko neizdarīsiet. Žēl, ka
man jau pāri 70 un es nevaru visā piedalīties!

Latviešu jaunatnei ir jāsargā mūsu kultūras mantojums. Uz kā
Jūs balstīsiet savu dzīvi, ja tas ies bojā? Esiet stīpri garā – kā

Misiņš, Egle, Birkerts un padomāji, kā šie vīri izturētos, lai glābtu grāmatas pašreizējos apstākļos. Tikai konsekventu neatlaidību, iesaistot masas!

Vēlu Jums stipru gribu un neatlaidību!

(Paraksts nesalasāms)

1988. g. 8. janvārī

* * *

8. I 88.

Mani pilnīgi sastindzināja televīzijas pārraidē dzirdētais par Misiņa bibliotēkas likteni. Es pievienojos tiem, kuri lūdz nekavējoties šo nepieļaujamo stāvokli likvidēt un atrast piemērotas telpas Misiņa bibliotēkai.

Kā tas varēja notikt, ka tik vandaliski apietas ar gara dzīves vērtībām? Vai nav kliezgošs kauns un negods visiem, kas šinī nolaidībā ir dalībnieki?

Nekavējoties šis stāvoklis jālikvidē!

Misiņa bibliotēka jāglābj!

Jāierāda bibliotēkai telpas!

L. Zommere-Spriņģe, medicīnas māsa Inčukalnā

* * *

Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidija LĒMUMS

Par ēkas Rīgā, Rūpniecības ielā 10/12 nodošanu

Latvijas Republikas Zinātņu akadēmijas

J. Misiņa bibliotēkai

Latvijas Republikas Augstākās Padomes Prezidijs *nolemj*:
Apstiprināt telpu jautājuma izskatīšanai izveidotās valdības komisijas

lēmumu par ēkas Rīgā, Rūpniecības ielā 10/12 nodošanu Latvijas Republikas Zinātņu akadēmijas J. Misiņa bibliotēkai, vienlaikus paredzot, ka tiek atbrīvotas ēkas Rīgā, Skolas ielā 3 un Rīgā, Vāgnera ielā 4, kuras bibliotēka aizņem līdz šim.

Latvijas Republikas Augstākās
Padomes priekšsēdētāja vietnieks

A. Krastiņš

Latvijas Republikas Augstākās
Padomes sekretārs

I. Daudišs

Rīgā 1991. gada 19. septembrī

* * *

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU PADOME

Rikojums Nr. 410 r

Rīgā

1991. gada 17. oktobrī

Celtniecības stadijā esošo valsts īpašumu – ēku Rīgā, Rūpniecības ielā 10/12, nodot Latvijas Zinātņu akadēmijai celtniecības pabeigšanai un J. Misiņa bibliotēkas izvietojšanai. Noteikt, ka bibliotēka atbrīvo ēkas Rīgā, Skolas ielā 3 un Vāgnera ielā 4, kuras tā aizņem līdz šim.

Latvijas Republikas

Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieks

I. Bišers

* * *

Jurģi sākas ...

1992. gada augustā celtniecības darbi bija jau tiktāl paveikti, ka varēja sākt bibliotēkas fondu pārvešanu uz jauno ēku. Dienā, kad Misiņa bibliotēka pēdējo reizi vēra durvis saviem lasītājiem Skolas ielas ēkā, misiņietes kopā ar lasītājiem svinēja atvadas, par ko liecina lasītāju ieraksti viesu grāmatā.

Vaimanu un cerību dziesma sakarā ar Misiņa bibliotēkas
pāriešanu no Skolas ielas uz Rūpniecības ielu.

*Cik grūti, cik smagi, ka Misiņa bibliotēkai vajag no Skolas ielas
šķirties.*

*Un uz kaut kādu posta vietu – Rūpniecības jeb Industrijas ielu
projām irties.*

*Lasītājiem, ceļu uz turieni mērojot, nāksies dārgās kurpju un
zābaku pazoles plēst*

Un, pa ceļam stiprinoties, sausu maizīti ēst.

Par vienu lietu man arīdzan bažas.

*Iesaiņojot un pārvedot var pabružāties, apbružāties ilgus laikus
izcili rūpīgi glabātu grāmatu simti un tūkstoši, ne tikai dažas.
Taču, ko lai dara.*

Kā klausu laikos: kur kungi liek, tur jāiet.

Vaimanājiet, ilggadīgie lasītāji, un savu galvu ar pelniem klājiet!

Taču kā visādus laikus un nelaikus esam izturējuši mēs,

*Tā, ceru, arī Misiņa bibliotēka un tās draudze šos pārbaudījumu
izturēt spēs,*

*Un nākamībā, man šķiet, šī lieliskā grāmatu krātuve pieaugs
vēl lielākā pilnumā un plaukumā,*

*Tomēr pašlaik, savas gudrības un sirds bagātības dāsnajai De-
vējai, Draugam, atvadoties no šejienes, mani skumjas neatstāj
nevienu jautri čalojošu ļaužu pilnā Rīgas ielā un laukumā.*

Jāzeps Rudzītis (lasītājs no gadsimta 40./50. gadu mijas)
1992. gada jūnijā

* * *

Sērīgā lasītāja atvadas no Misiņa bibliotēkas Skolas ielā.

Ak, Misiņ, atvados no Tevis ļoti sērs:

Te paliek mīlais, vienmēr skaistais bērzs,

Te paliek vietiņa pie kamīna ...

Ak, atvadmirklis sirdi samīna.

Vai būs vēl kas no siltās gaisotnes?

Būs! – mūsu mīlās meitenes,

Kas tecēdamas grāmatas mums nes!

Paldies!

Sērīgā (reizēm arī jautrā un pat nopietnā)

lasītāja no 1948. gada Dzidra Vārdaune

Bibliotēkas krājumu pārvietošana no Skolas ielas 3 (1992)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL. 60637

1987

BIBLIOTĒKA
RŪPNIECĪBAS IELĀ 10

БИБЛИОТЕКА
РОССИЙСКИХ ЦЕЛЮ

Misiņa bibliotēkas krātuve

Kāds pusaudzis, jauneklis, kaut kur tālu lauku klusumā, neviena nemudināts un nerosināts, sāk vākt kopā grāmatas, kādas vien latviešu valodā iznākušas. Labas vai sliktas, godā vai nevērtē turamas – viņam tās visas, izrādās, ir dārgas, saudzējamas un uz laiku laikiem saglabājamās, šos vārdus akadēmiķis J. Kalniņš veltījis J. Misiņa pūlēm, kuru rezultātā radās unikāla nacionālo grāmatu krātuve – Misiņa bibliotēka. Tajā savākts gandrīz viss, kas uzrakstīts latviski un par Latviju un latviešiem, gandrīz viss latviešu rakstītais – neatkarīgi no izdevuma valodas un izdošanas vietas. J. Misiņa principi tiek ievēroti visus šos daudzus gadus.

Caurskatot Misiņa bibliotēkas literatūras uzskaites inventāra grāmatas, var izsekot bibliotēkas fondu pieaugumam. 1885.gadā «Krāču» skapī atradās 500 sējumi, 1928.gadā Misiņš pārdod Rīgas pilsētai savu bibliotēku ar 28.000 sējumiem, 1945. gadā, Misiņam mūžībā aizejot un bibliotēkai pārvācoties uz skaisto namu Skolas ielā 3, reģistrētas 77.000 inventāra vienības, neskaitot rokrakstus, atsevišķas kolekcijas un sikiespieddarbus. 1954. gadā, bibliotēku pievienojot ZA Fundamentālajai bibliotēkai, tajā ir jau 90.000 sējumu (253 336 vien., no kurām daļa nebija inventarizēta). 2001.gada 1.oktobrī mūsu fonds ir 821.237 vienību liels.

Misiņa bibliotēkā literatūru parasti komplektēja trijos eksemplāros. Vairākos eksemplāros saņēmām enciklopēdijas, vārdnīcas un citas lasītāju bieži pieprasītās grāmatas. Tomēr pēdējā laikā šis princips tiek pārkāpts, jo bibliotēka saņem tikai vienu obligāto bezmaksas eksemplāru, pārējos cenšamies paši sameklēt izdevniecībās vai iegūt dāvināšanas ceļā. Sākam atcerēties Misiņu un viņa

grāmatu iegūšanas veidu, jo mums taču vajag! Misiņa bibliotēkas galvenais uzdevums ir saglabāt latviešu grāmatas nākamajām paaudzēm, neko nemetot ārā, lai kādas blēņas arī dažreiz nebūtu sarakstītas.

Bibliotēkas grāmatu krātuve sadalīta *operatīvajā* un *arhīva fondā*. Abos fondos izveidots grāmatu sistematiskais kārtojums pa nozarēm alfabēta kārtībā. Laikraksti, žurnāli, turpinājumu izdevumi, kalendāri ir izvietoti sistematiski hronoloģiskajā kārtojumā. Fondos ir arī mikrofilmas, kasetes, disketes, kartes.

Plašam lasītāju lokam paredzēts bija *operatīvais fonds*, kurā glabājas otrie, trešie un tālākie eksemplāri. Diemžēl, tagad tas pildās ļoti lēni un arī nepilnīgi, līdz ar to liela slodze jāiztur arhīva fondam, kurš ilgi bija īpaši saudzējams.

Arhīva fondu sāka veidot 1950. gadu beigās, tā pilnveidošana turpinās arī tagad. Šī fonda izveidošanas mērķis bija literatūras saglabāšana nākamībai, tādēļ izdevumus no arhīva fonda, kas bieži vien ir vienīgie eksemplāri, neizsniedz ārpus bibliotēkas. Ilgus gadus arhīvam ziedojsi Milda Laukgale, tagad viņas darbu turpina jaunā bibliotekāru paaudze. Arhīvs atrodas atsevišķās telpās. Tajā ir pa vienam eksemplāram no katra izdevuma, kas atrodas Misiņa bibliotēkā un atbilst iepriekš minētajiem komplektēšanas principiem. Fondā atrodas labāk saglabātās grāmatas ar oriģinālvākiem, ar dāvinājuma ierakstiem, autogrāfiem, kā arī «Krāču» grāmatas un Misiņa bibliotēkas grāmatas ar inventāra numuriem no 1 līdz 28.000.

Arhīva fondā atsevišķā skapī stāv «Krāču» grāmatas. Paverot tā durvis, mēs ieraugām, no kāda maza grāmatu krājumiņa iesākusies Misiņa bibliotēka. Te atrodas 333 sējumi no 500 «Krāču» bibliotēkas grāmatām. Daļa no atlikušajiem 167 atrodas LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā, bet par dažām grāmatām ziņu nav. «Krāču» grāmatu vidū – Ādolfa Alunāna «Nātras» un «Šneiderienes», Holberga «Žūpu Bērtulis», V. Horna «Stāsti pa ziemas vakariem stāstīti Kraukļu krogā krāsns priekšā». Atrodama arī J. Misiņam tik ļoti mīlā K. Kaspari grāmata «Skolmeistarī un viņa dēls, jeb pie tecēšanas nelīdz čaklam būt». «Krāču» bibliotēkas krājumā ir arī G. F. Stendera, K. Biezbārža, A. Liventāla u. c. autoru darbu izdevumi, 19. gs. kalendāri.

Krāt un glabāt laiku liecības –
Vienīgs darbs, kas glābj no niecības.

Šis A. Austriņa rindas raksturo arhīva fonda nozīmi mūsu bibliotēkā. Kaut nu visi to saprastu!

Kad 1925. gadā Misiņa bibliotēka kļūst par Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēku, tās pārzinis Kārlis Egle, reģistrējot pārņemto krājumu, pēc Misiņa vēlēšanās pirmo inventāra numuru piešķīra «lielās grāmatas» – tā J. Misiņa tēva māte Piņņu Maija sauca Bībeli – pirmizdevumam (1689) latviešu valodā. Latvijā un trimdā turpmākos gados tapušie Bībeles izdevumi papildinājuši bibliotēkas fondus visus šos gadus. Līdzās – G. Mancela sprediķu grāmata (1654), dziesmu grāmatas (sākot no 18. gs.) un citi izdevumi par ticības jautājumiem.

Bibliogrāfijas nodaļā goda vieta ir J. Misiņa «Latviešu rakstniecības rādītājam» 2 sējumos, kuru turpinājuši un papildinājuši LAB Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļas speciālisti. Viņu veikums ir arī «Latviešu periodika» 4 sējumos. A. Apiņa, O. Zandera, K. Karuļa pētījumi grāmatniecības vēsturē, Latvijā un ārzemēs izdotās latviešu enciklopēdijas – tā ir tikai neliela daļa no bibliogrāfijas nodaļas plauktos esošā krājuma.

Sociālās zinātnes, statistika, tautsaimniecība, izglītības, armijas vēsture gan Latvijas, gan ārzemju izdevumos, bieži vien pretēju viedokļu atspoguļojumā atrodas līdzās. Lasot Latvijas Tautas Padomes, Latvijas Satversmes un Saeimas sēžu stenogrammas, var izsekot augstākā likumdošanas orgāna darbībai līdz pat šodienai. Plaši pārstāvēta latviešu tautas folklorā un tās pētījumi K. Barona, P. Birkerta, P. Šmita, V. Viķes-Freibergas u.c. zinātnieku grāmatās.

Valodniecības nodaļā – grāmatas, no kurām mūsu priekšteči apguva lasīt māku. Tās ir daudzas un dažādas ābece no Vecā Stendera līdz mūsdienām. Tāpēc kā kuriozs minams jaunās padomju varas sarūpētais pārsteigums – 1941. gadā izdotā A. Ozola «Ābece pieaugušajiem», kas domāta analfabētu skolām. Šajā pašā nodaļā esošie latviešu un svešvalodu mācību grāmatu, vārdnicu izdevumi, kas iznākuši līdz padomju okupācijai, gan liecina, ka analfabētu latviešu vidū nebija.

Tehnisko un dabaszinātņu nodaļa veido apmēram 15% no kopējā literatūras klāsta. Saglabājusies J. B. Fišera grāmata «Versuch

einer Naturgeschichte von Livland», kas izdota Kēnigsbergā 1791. gadā, kā arī citi interesanti izdevumi matemātikā, fizikā, ķīmijā. Latvijā izdotas daudzas mācību grāmatas pirmsskolas vecuma bērniem, pamatskolām, vidusskolām, augstskolām. Tām raksturīgi atkārtoti izdevumi, kas visi tiek saglabāti bibliotēkā.

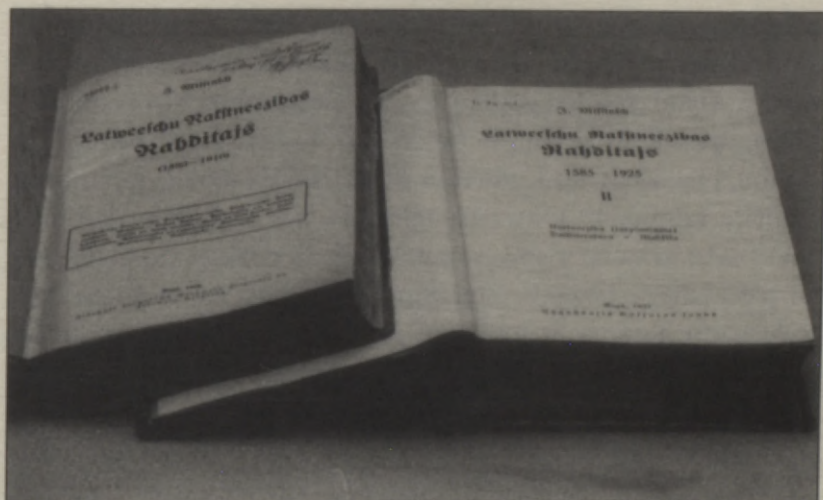
No latvju rakstiem līdz mūsdienu modernās mākslas jaunākajām tendencēm – tā varētu īsumā raksturot mākslas nodaļas grāmatu krājumu.

Mūzikas nodaļā atrodas mūzikas vēstures un teorijas grāmatas, visu dziesmu svētku repertuārs un ceļveži, plaši pārstāvēta arī memuārliteratūra, un bagātīgs ir nošu klāsts. Vēl plašākā izvēlē ir grāmatas par literatūrzinātnes, literatūras un teātra vēstures un kritikas jautājumiem – senas, jaunas, Latvijā un ārzemēs izdotās, dažādās valodās.

Pasaules vēstures nodaļā glabājas tādi izcili pētījumi, kā 4 sējumu «Pasaules vēsture» (1929, 1930) un «Kultūras un tikumu vēsture» 2 sējumos (1931) – abi izdevumi A. Grīna redakcijā. Ir arī krietni senāki izdevumi, piemēram, E. Dinsberga «Vērā liekami vārdi un notikumi no pasaules stāstiem, līdz ar datumu, kad tie gadījušies» (1867) u.c. Unikāla ir 1882. gadā izdotā grāmata «Baltisches Wapenbuch», kurā skatāmi Vidzemē, Kurzemē un Igaunijā dzīvojošo bruņinieku kārtas dzimtu ģerboņi ar komentāriem. Bibliotēkā glabājas seno hroniku krājums – gan Indriķa Livonijas hronikas, gan Rīmju hronikas dažādi izdevumi. Pēdējā desmitgadē fonds ievērojami papildinājies ar trimdas vēsturnieku grāmatām.

Apmēram 30% no Misiņa bibliotēkas grāmatām ir daiļliteratūra, sākot no pašiem senākajiem darbiem – L. Depkina «Jāņa Stakla gaudu dziesmas» (1703), G. F. Stendera pirmā garākā latviskā dzejojuma «Rāms laiks pēc pērķona briesmas» (1753) – līdz pat jaunākajiem mūsdienu izdevumiem. Ilgus gadus specfondā turētā «aizliegtā» literatūra tagad stāv vienkopus ar citām grāmatām. Ļoti daudz ir grāmatu ar autoru ierakstiem.

Daiļliteratūras nodaļā ir arī Latvijā izdotās grāmatas citās valodās, kā arī latviešu autoru darbu tulkojumi daudzās svešvalodās. Eksotiskākais piemērs – A. Pumpura «Lāčplēša» tulkojums japāņu valodā. Plašas diskusijas ASV sabiedrībā ir izsaucis tur dzīvojošās

J. Misiņa «Latviešu rakstniecības rādītājs» 1. un 2. daļa

latviešu izcelsmes autores A. Nesaules romāns «Sieviete dzintarā» (oriģinālizdevums angļu valodā «A Woman in Amber» arī glabājas bibliotēkā). Visvairāk tulkotais latviešu autors ir V. Lācis, kura darbu izdevumi svešvalodās redzami mūsu plauktos. Latviešu valodā rakstītais M. Zariņa «Viltotais Fausts» tomēr daudziem lasītājiem bija par sarežģītu, tāpēc autors bibliotēkai uzdāvināja romānā lietoto vārdu izskaidrojumus īpašā «Viltotā Fausta» vārdnīcā.

Misiņa bibliotēkā atrodams plašs Latvijas un latviešu periodisko izdevumu klāsts. Krātuvē glabājas vecākais latviešu laikraksts «Latviešu Avīzes» (1822-1915). Lasītāju pieprasītas ir avīzes «Balss» (1878-1907), «Baltijas Vēstnesis» (1868-1920), «Dienas Lapa» (1886-1905), «Jaunākās Ziņas» (1911-1940), «Kurzemes Vārds» (1918-1944) u.c.

Lasītājiem, kuri vēlas izsekot Latvijas valdības pieņemtajiem likumiem un lēmumiem, noder oficiālie valdības izdevumi «Valdības Vēstnesis» (1919-1940) un «Latvijas Vēstnesis» (no 1993). Arvien pilnīgāks kļūst trimdā izdoto latviešu laikrakstu krājums. Arī Misiņa bibliotēkas žurnālu fonds ir bagāts un daudzkrāsains. «Latviska Gada Grāmata» (1797-1798) sadzīvo ar 19., 20. un nu jau arī 21. gs. raibu raibajiem izdevumiem.

Bibliotēkas apmeklētājiem ieeja krātuvē ir liegta, tādēļ viņiem grūti iedomāties, kā norit darbs fondos. Mīlēt, sargāt un saglabāt

grāmatu, jo bez tā nav iedomājama bibliotēkas pastāvēšana – šo pienākumu pildījušas visas Misiņa bibliotēkas bibliotekāru paaudzes. Daudzveidīgo darba procesu, kas jāveic krātovē strādājošajiem, uzskaitījums vien būtu ļoti garš. Ikdienas darbs prasa pacietību, precizitāti, koncentrēšanos, arī fizisku piepūli, jo, izņemot grāmatu ratiņus un liftu, citas tehnikas, kas atvieglotu darbu, te nav. Darbs krātovē ir smags, putekļains un dažkārt vienmuļš, bet tai pašā laikā – bezgala interesants un radošs. Lai to spētu darīt garu gadu garumā, ir ļoti jāmīl grāmata, jāspēj «turēt bēdu par grāmatu» – tad var saredzēt interesanto un skaisto šajā darbā, tad arī ikdiena nešķiet vienmuļa un darbs neliekas smags. Zinātniskās bibliotēkas krātovē nevar strādāt cilvēks, kurš tikai labi iemācījies alfabētu. Šajā darbā mācās visu mūžu. Pat pieredzes bagātiem darbiniekiem laiku pa laikam rodas jautājumi, uz kuriem atbildes var sameklēt tikai kopīgiem spēkiem.

Atskatoties uz paveikto, gribas ticēt, ka arī pašreizējai bibliotekāru paaudzei nebūs jākaunas par savu darbu Misiņa bibliotēkas bagātību saglabāšanā nākamajām paaudzēm.

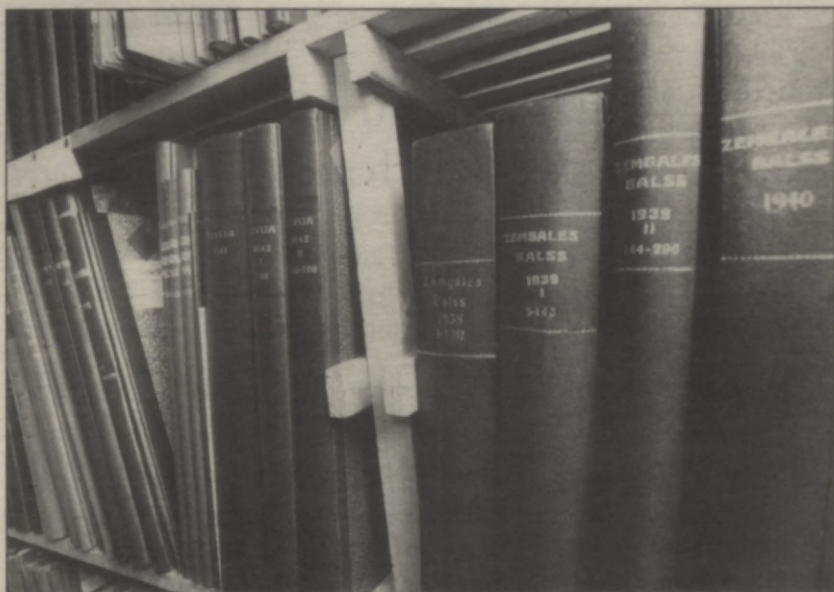
Daži atmiņu mirkļi par specfonda

Misiņa bibliotēkā sāku strādāt 1952. gada 3. decembrī. Atceros to dienu, kad gāju pieteikties darbā. Ar lielu bijību un bailēm kāpu augšā pa skaistajām kāpnēm uz trešo stāvu, kur atradās direkcija. Man pretī nāca stalts, nopietns vīrietis.

«Jūs kaut kū meklējat?» viņš man jautāja. Teicu, ka man jāsatiek direktore Marta Peizuma. Izrādījās, ka šis cilvēks bija Kārlis Egle, kurš pirms pāris mēnešiem tika atstādināts no direktora amata. Jaunā direktore Peizuma mani kārtīgi nopratināja un pieņēma darbā. Tiku izvadāta pa visiem stāviem. Pie otrā stāva durvīm apstājoties, direktore teica, ka šinī stāvā man nebūs nekādu darīšanu, jo tas ir specfonds. Es, protams, neko nesapratu un arī nemēģināju viņai ko jautāt. Tiku pieņemta darbā lasītavā, kur man strādātmāku audzināja mūsu visu laiku iemīļotākā lasītavas darbiniece Elza Tomšone un arī Elija Boše.

Strādājot lasītavā, bieži nācās pieminēt specfonda, jo daudzas grāmatas vairs nebija brīvi izsniedzamas. Dažreiz visas tikām iekļautas literatūras atlasīšanā, kas bija jānodod specfondā. Grāmatas izņēma pēc Latvijas PSR Ministru Padomes Galvenās literatūras un izdevniecību pārvaldes dotajiem sarakstiem. Vēl tagad uz grāmatām ir salasāmas atzīmes «Sar. nr ...» un «Apv. sar.». Tika izņemta gandrīz visa līdz 1940. gadam izdotā neatkarīgās Latvijas laika (t. s. buržuāziskā), kā arī vācu okupācijas laika literatūra, arī periodiskie izdevumi.

Atceros, kā sēdējām pie liela galda un pārbaudījām grāmatas pēc sarakstiem. Pilnībā bija jāizņem visi H. Eldgasta un Z. Mauriņas

Laikrakstu sējumi specfonda plauktos

darbi. Grāmatās, kas pašas par sevi nebija *kaitīgas*, bet kurās priekšvārdu, pēcvārdu vai komentārus bija rakstījuši «aizliegtie autori» – Zenta Mauriņa, Konstantīns Raudive, kā arī Alfreds Goba, šie priekšvārdi un pēcvārdi bija jāizgriež ārā. Tāpat visās titullapās bija jāizsvītro nevēlamie uzvārdi, jāaizlimē ugunskrusti K. Barona «Latvju Dainu» izdevumā. Par šo barbarismu K. Egle sacīja, ka labāk dot grāmatu, kāda tā ir, specfondā, nekā to bojāt. Laikam jau viņš nojauta, ka pēc laika tās nonāks atpakaļ atklātajā fondā. Un tā jau arī bija.

Lielu izbrīnu un jautrību izraisīja R. Baumvolas pasaku grāmatīņas «Rūtainā zoss» nodošana specfondā. Laikam jau autore bija ko nogrēkojusies. Tiklīdz kāds autors bija ko sliktu teicis par Padomju Savienību (vienalga, mūsējais vai ārzemju) vai, kas vēl sliktāk, devies prom pie kapitālistiem, viņa darbus tūlīt ievietoja specfondā. Tāpat specfondā nonāca trimdā izdotā latviešu literatūra, t. s. «emigranti». Vienu brīdi gan kāda daļa glabājās atklātajā fondā, bet vēlāk viss tika savākts uz specfonda.

Tajā laikā, kad es sāku strādāt bibliotēkā, specfonda vadītāja bija Alma Slēze. Viņas stingrās stājas un gudrības dēļ daudzas muļķības tika novērstas un literatūra saglabāta.

Atceros, kā nodaļas vadītāja K. Amtmaņa laikā mums, visiem darbiniekiem, iedeva «bīstamās» grāmatas recenzēšanai. Man tika V. Kārklīņa «Karaliene Kristīne», kas izdota 1958. gadā Ņujorkā. Rakstīju, ka grāmatas saturā nekā padomju varai kaitīga nav, tas sakrīt ar 1936. gada izdevumu, un grāmata atstājama atklātajā fondā. Tā arī palika.

Viens no pēdējiem izņemtajiem autoriem bija psihoterapeits J. Zālītis. Otrais viņa grāmatas «Mīlestības vārdā» izdevums, kurā bija arī zīmējumi, tika kvalificēts kā pornogrāfija un ievietots specfondā, pie reizes nododot līdzī arī nevainīgo pirmo izdevumu. Tā laikam bija pēdējā «skaļākā» lieta par literatūras nodošanu specfondā. Ilgi gan šīs grāmatas tur neuzturējās.

Tā jau nebija, ka šai fondā nebūtu lasītāju. Protams, bija stingra kārtība atļaujas iegūšanai – lasītāja darba vietas vadītājam bija jāadresē bibliotēkas direktoram lūgums izsniegt konkrētam cilvēkam konkrēti norādītu literatūru, tad bibliotēkas direktors, parunājies ar lasītāju, deva savu akceptu – «atļaut izsniegt», un tad, ar atļauju rokās, droši varēja zvanīt pie specfonda slēgtajām durvīm, aiz kurām sagaidīja laipnās darbinieces.

1988. gadā, sākoties atklātības laikmetam, tika dibināta speciāla izvērtēšanas komisija, kas šķiroja, ko var laist brīvajā fondā, ko vēl nē. Un drīz vien jau specfonds pats likvidējās. Tagad visas grāmatas brālīgi stāv kopā plauktos – gan «padomju», gan «pretpadomju», gan vietējās, gan «emigrantu». Latviešu literatūras krājums nu ir apvienojies.

Grāmatas ar ierakstiem Misiņa bibliotēkā

Daudzu grāmatu ceļš līdz bibliotēkai bijis garš un piedzīvojumiem bagāts. No savu seno īpašnieku rokām nākušas, tās glabā vēl viņu atstātās zīmes. Viens no vecākajiem ierakstiem datējams ar 1790. gadu – Nikolauss Belts 25. novembrī ir parakstījis J. K. F. Morica grāmatiņā *«Gedanken ueber die Versendung der Vaterlaendischen Jugend in auswaertige Schulanstalten.»* 19. gadsimtā grāmatas plaši ienāk arī latviešu mājās, un tām tur ir ierādīta goda vieta. Skaidriem, kaligrāfiskiem burtiem izglītais latvietis raksta: *«Šī Grāmata Pieder tam Pēter Ozoliņ Bērziņ mājā. 1857. gadā.»* (F. V. Vāgners *«Rēķināšanas pamācīšana, cik zemnieku ļaudīm vajaga.»* Jelgava, 1843) un *«Sviķķe Karl Beķķer Tain 15tā Merc 1839.»* (*«Kollektes, kā Dieva kalpošana iekš Latviešu baznīcām svētdienās un svētkos ir jatur, R., 1838.* Grāmatas tiek arī dāvinātas: *«Miļam draugam A. Leitan, šo grāmatiņu dāvina A. Ratminder.»* (*«Piedzimšana, Vārdi un Darbi mūsu Kunga Jēzus Kristus iz tiem četriem Priecas-Mācītājiem sarakstīti, Jelgava, 1840.* Bibelēs un dziesmu grāmatās tiek ierakstīti dzīves svarīgākie notikumi – laulības, bērnu piedzimšana, tuvinieku nāve.

Protams, arī vācieši raksta veltījumus un piezīmes savās grāmatās, bet nez kāpēc šie rakstījumi bieži vien ir tik ķeburaini, ka liekas pašiem vien domāti, ne mums salasāmi. 1853. gadā iznākušajā K. F. Stolla grāmatā *«Jauna boksterēšanas un lasīšanas grāmata»* ir kāds ieraksts, kur var saprast tikai veltījuma adresēta uzvārdu – *Doebner*. Ir autogrāfi no 1827., 1830., 1832., 1833. gada. Parādās pirmo latviešu literātu, konkrēti A. Leitāna autogrāfi vairākās reliģiska satura grāmatās.

19. gs. beigās jau ir krietni vairāk gan latviešu rakstnieku, gan viņu autogrāfu. Aspazija 1894. gadā, dzīvojot Rīgā pie māsām Zēfeldēm, dāvina vienai no viņām savu «Vaideloti»: *«Savai mīļai draudzenei Marijai Zēfeld. Sacerētāja»*. Rūdolfs Blaumanis apdāvinājis otru māsu – *«O. Zēfeld jkdzei no sacerētāja»* («Pazudušais dēls», R., 1893) un vēl kādu savu paziņu: *«Līzei – sacerētājs»* («Launais gars», 1892).

Ļoti daudz ierakstu, protams, veltīti Misiņa bibliotēkai (ap 530) un Jānim Misiņam personīgi (ap 280). Arī pats Misiņš diezgan bieži mēdza šo to ierakstīt grāmatās arī bez sava autogrāfa. Piemēram, «Etnogrāfiskajās ziņās par latviešiem» (1.-2. sēj., 1892) viņš ierakstījis, lūk, šo: *«Uz Rīgu ar smagiem līnu vezumiem braucot, ceļa vīri nesmērētie ratu riteņi gaudojot lēnās, gari vilktās meldijās: kā – būs – tā būs, kā būs – tā – būs. Tukšā atpakaļ braucot riteņi čīkstot ātrā tempo un smalkā balsī: kā bij, tā bij, kā bij, tā bij.»* Dažās grāmatās Misiņš norāda, pēc kāda parauga šis literārais darbs tapis (A. Leitāns «Darbu rullis pa mēnešiem.» R., 1842), kur viņš šo grāmatu pircis («Schueler-Album des Dorpatschen Gymnasiums», 1879), kas un kādā sakarā grāmatu dāvinājis (Herdera institūta Rakstu 4. sējuma 1. burtnīca). Interesanta piezīme ir 1902. gada «Rigascher Almanach». Misiņš izrakstījis divus dzejoļus vācu valodā. Zem otrā viņš parakstījis: *«Lasīju atkal 1923. 6. VIII un pastrīpoju. J. Misiņš.»* Bibliotēkā atrodas arī dažas grāmatas ar J. Misiņa veltījumiem. Savu paša sarakstīto grāmatu par J. Zvaigznīti-Šternu viņš dāvā R. Eglem ar šādu veltījumu: *«Literatūras vēsturniekam Rūdolfam Egle mīļai piemiņai pasniedz Rīgā 24. decbr. 1940 Missiņš»*, bet «Latviešu rakstniecības rādītāja» 1. sējumu 1924. gadā pasniedz P. Ērmanim: *«Peteram Ērmanim kā darbabiedram atzinībā dāvina J. Misiņš»*. Savu uzvārdu viņš konsekventi raksta ar diviem s vidū. Piezīmes tiek rakstītas gan ar zīmuli, gan tinti. Ar zīmuli rakstītās ir krietni padzisušas.

Gandrīz katrs latviešu rakstnieks uzskatīja par savu goda lietu dāvināt grāmatas J. Misiņam. Sākot no Apsīšu Jēkaba un beidzot ar jauno Valtu Grēviņu – tik plaša ir ierakstu autoru amplitūda. Ir vienkārši veltījumi *«J. Misiņam»*, *«Godātam J. Misiņam»*, ir krāšņāki epitēti: *«Ļoti godātam grāmatu draugam»*, *«labvēlīgam J. Misiņam»*

dziļā cieņā un pateicībā», «mīļajam J. Misiņam», «dziļi cienītam grāmatu krājējam», «grāmatniecības krīvam Misiņtēvam», «ļoti cienījamam mīļajam J. Misiņam». H. Eldgasts savā grāmatā «Agarta» ieraksta 1924. gadā: «Ļoti god. J. Misiņa kēgam, kurš ar savu priekšzīmi māca mūs mīlēt grāmatas ne tikai viņu satura dēļ vien, bet arī viņas pašas par sevi, kā «pašvērtības».». Plūdons savās «Fantāzijās par puķēm» raksta šādi: «Savam mīļajam, labajam biedrim, mūsu grāmattēvam J. Misiņam autors». Aida Niedra «Vanagu ligzdā» 1938. gadā velta ļoti cildinošus vārdus: «Savam godājamam un cienītam tēlam radam, bibliofilam, vienīgam grāmatas mīlētājam Latvijā, Jānim Misiņam».

Misiņa dzīves laikā grāmatas ar ierakstiem tika dāvinātas viņam, bet vēlāk – viņa vārdā nosauktajai bibliotēkai. Kā savā veltījumā norāda izcilais grāmatniecības vēsturnieks A. Apinis: *«Atrasties tādā bibliotēkā šai grāmatai ir liels gods»* («Latviešu grāmatniecība» R., 1977). Savas grāmatas bibliotēkai dāvājuši visu gadagājumu rakstnieki un zinātnieki: R. Avens (Mūks), S. Cimmermanis, K. Draviņš, E. Freimanis, U. Ģermanis, V. Hausmanis, A. Irbe, A. Ivaska, J. Kalniņš, J. Kursīte, J. Liepiņš, L. Muižniece, Z. Skujiņš, H. Strods, M. Svīre, M. Zālīte, I. Ziedonis, arī paši jaunākie – A. Draguna, J. Ramba, M. Salējs u. c. Arī bibliotēkai veltīti koši epitēti: *«labāka bibliotēka pasaulē», «latviešu kultūras bagātību glabātāja», «vecie, labie, mīlie Misiņi», «daudzu literātu otrās mājas»,* izteikti sirsnīgi pateicības vārdi gan bibliotēkai, gan čaklajām un laipnajām Misiņa bibliotēkas darbiniecēm – *«Misiņu meitenēm»,* kuras ar savām rokām pārnēsājušas veselus grāmatu un avižu kalnus.

Ir ieraksti, kas nebūt nav saistīti ar Misiņa bibliotēku. Pa daudziem un dažādiem ceļiem grāmatas pie mums nonākušas. Pēdējā laikā savas grāmatas mums atdevuši mājās atgriezušies trimdas rakstnieki – Andrejs Eglītis, Astrīde Ivaska. Aizsaulē aizgājušie Uldis Ģermanis un Velta Toma atstājuši bibliotēkai savus krājumus, arī «trimdas Misiņš» Jānis Avotiņš. Šajās grāmatās ir gan īpašnieku autogrāfi, gan sirsnīgi grāmatu autoru vēlējumi. Jau krietni senos laikos Misiņos nokļuvušas P. Ērmanim (138), J. Grīnam (62), Līgotņu Jēkabam (240), P. Rozītim (46), T. Zeifertam (65) dāvinātās grāmatas.

Ari Kārlim (121) un Rūdolfam (129) Eglēm veltītie sējumi nonākuši viņu mīļajā bibliotēkā. Plašs veltījumu klāsts ir arī mūsu trimdas tautiešiem J. Andrupam (53), Andrejam Eglītim (61), Arturam Plaudim (60), Veltai Tomai (202), kā arī Latvijas literātiem P. Baugim (83) un I. Bērsonam (41). Šie ieraksti vēsta par kolēģu cieņu un uzmanību, varam sajust gan neitrālu pieklājību, gan tuvas un siltas draudzības jūtas. A. Birkerts, dāvinot savu «Raina dzīvi» Ligoṭņu Jēkabam, ieraksta grāmatā veselu jubilejas dzejoli, Māra Zālīte sauc Veltu Tomu par Krustmāti («Rīt varbūt», 1977), Guntis Zariņš savukārt šo trimdas dzejnieci nosauc viņas pašas romāna varones vārdā par Aldauni («Apsūdzēts»), arī Aleksandrs Pelēcis Veltai Tomai sūta savas «Talsu leģendas» (1980) ar veltījumu no Ķikšu Aļā Šausmānu Veltai. Viņai veltīts arī I. Ziedoņa dzejiskais vēstījums piecu literātu vārdā («Re, kā», 1981) un pat vesela vēstule kā ieraksts grāmatā («Poēma par pienu», 1977). Toties pats amizantākais no visiem daudzajiem veltījumiem Veltai Tomai ir lasāms F. Dziesmas «Poēm pa kulšēn» 1948. gada izdevumā: «*Vells, tas Velt ir smuks ka lops!!! Aleksis*».

Par sirsnīgu pieķeršanos vēsta arī K. Egles veltījumi Rūdolfam Eglem Tagores Rakstu sējumos: «*Savam mīļajam brālam Rudim*». Par gadu gaitā saglabāto mīlestību un cieņu liecina Ligoṭņu Jēkaba veltījumi dzīvesbiedrei: «*Manam Almucim, mīlam draugam un palīgam*» («Latviešu literatūras vēsture», 1925).

Misiņa bibliotēkas grāmatās ir vesela latviešu rakstnieku un zinātnieku autogrāfu kolekcija. Vairākos eksemplāros ir Ē. Ādamsona, P. Aigara, J. Akuratera, V. Anciša, H. Biezā, A. Brigaderes, A. Čaka, F. Dziesmas, K. Egles, Andreja Egliša, Anšlava Egliša, J. Grīna, I. Gubiņas, J. Jaunsudrabiņa, A. Kalves, V. Kārklīņa, J. Klīdzēja, L. Laicena, Z. Mauriņas, Plūdoņa, P. Roziša, R. K. Skalbes, Z. Skujiņa, A. Švābes, V. Tomas, O. Vācieša, E. Virzas u.c. paraksti. Trijās grāmatās veltījumus atstājis arī Jānis Ezeriņš, ir arī kāds A. Upīša autogrāfs. Pārsvarā šais grāmatās ir kāds veltījums draugiem, kolēģiem, izdevējiem, dzīvesbiedriem, bet ir arī tikai šo grāmatu īpašnieku paraksti. Daudz ir trimdas latviešu grāmatu krājēja J. Avoṭiņa autogrāfu – viņš visu savu krājumu ir nodevis Misiņa bibliotēkai.

Vēl gribas atzīmēt J. Ziemeļnieka veltījumu *«labai, neaizmirstamai skolotājai»* Zelmai Grinbergai viņa pirmajā 1923. gadā iznākušajā dzejoļu krājumā *«Nezināmai»*. Te ir klāt arī vēstulīte, kas jau norāda uz smago cīņu, kas noris dzejniekā: *«Skolotāja! Tā kā Jūs pagājušo vasaru nodevāt vai vislabāko kritiku par manām dzejām, tad nosūtīu Jums savu grāmatu, kuru sijāju un kārtoju pēc Jūsu aizrādījumiem. Drīz jau man būs otrs krājums. Tad to ar Jums aizsūtīšu. Protams, ja nebūšu nomiris. Bieži slimuju un esmu tā pieradis pie opīuma, ka vairs netieku vaļā. Bet nav jau arī vērts! Es būtu ļoti laimīgs, ja būtu iespējams vēl dzīvi sākt no tiem laikiem, kad gāju pie Jums Strencī skolā. Tad nu gan es zinātu kā dzīvot. Atrakstat, kā Jums iet. Mana adr. Romanova iela 29 dz. 28. ar sveic. Kraukļu J.»*

Savus ierakstus grāmatās atstājuši ne tikai autori, bet arī paši grāmatu varoņi. Elza Radziņa raksta sirsnīgus vārdus bibliotēkai L. Dzenes grāmatā *«Elza Radziņa»*. Uldis Zemzaris savai daiļradei veltīto R. Lāces grāmatu dāvinājis māksliniekam J. Soikānam, Andris Šķēle atstājis autogrāfu grāmatā *«Premjera 596 dienas»* un arī paša ierosinātajā pētījumā par kurmjiem *«Sveiks, kurmi!»*, Aina Blinkena sev veltīto bibliogrāfiju ir dāvājusi Misiņa bibliotēkas vadītājai Annai Šmitei, gleznotāja Jurģa Skulmes autogrāfs ir grāmatā *«Mākslinieki Skulmes. 20. gadsimts Latvijā.»*

Bibliotēkā nokļuvušas arī skolotāju dāvinātās grāmatas labākiem skolēniem (Āronu Matisa *«Mūsu tautas dziesmas»* ir A. un A. Ķēniņu veltījums skolniecei Annai Mihelsonei par rakstu darbu *«Jūra kā dzīves simbols»*), virsnieku dāvinājumi atvaļinātajiem kareivjiem (*«Latvija citu valstu saimē»*, 1939. gadā dāvināta Jēkabam Veisam). Savus autogrāfus atstājuši arī grāmatu mākslinieki (J. Poikāns), tulkotāji (V. Grēviņš, J. Ezeriņš u. c.), izdevniecības vadītāji (R. Alhimionoks u. c.). Bieži vien vesels draugu bariņš parakstās kādā dāvināmā grāmatā (A. Egliša *«Kas izpostīja latvisko stūrīti»* ir triju draugu – Ernesta, Roberta un Friča veltījums J. Avotiņam, *«Kad mēs jauni bijām»* dāvāta J. Andrupam no G. Ikonas, I. Gubiņas, R. Atvasaras un vēl citiem, vairāki Rīgas literāti parakstījušies V. Tomai dāvētajā Raiņa lugas *«Jāzepe»* un viņa brāļi 1969. gada

izdevumā). Linarda Tauna pēcnāves krājumā «Laulības ar pilsētu», ko bibliotēkai dāvinājis Ernests Bērziņš no ASV, ir vairāku latviešu trimdas autoru paraksti un veltījumi aizgājušajam kolēģim, starp kuriem ir arī šādas rindas: *«Tu esi cūka, ka tu nomiri. Rīta.»*

Daudzu zinātnisko darbu autori ir dāvējuši savus pētījumus saviem profesoriem, piemēram, J. Galejs – prof. Krimbergam un prof. Sniķerim, E. Paukuls – prof. Prīmanim. Ir arī mīļi ģimeniski veltījumi – P. Roziša dāvinājumi sievai Antonijai, V. Tomas sveiciens *«mana krustdēla gaišajai mātei»*.

Ziņas par Misiņa bibliotēkā esošajām grāmatām ar ierakstiem ir apkopotas ar roku rakstītā darba kartotēkā. Te alfabētiski sakārtoti gan ierakstu autori, gan veltījumu saņēmēji, gan tās grāmatas, kurās ir ieraksti. Kartotēka arvien papildinās, jo nāk klāt jaunas grāmatas ar ierakstiem, kā arī dažreiz pilnīgi nejauši atrodas kāds sens ieraksts, kas vēl nav bijis pamanīts. Kad bibliotēkā viesojas kāds autors, viņam tiek lūgts autogrāfs. Vēl vecajos Misiņos Skolas ielā viesojās Edgars Andersons, V. Strēlerte, J. Klīdzējs, A. Grigulis, V. Lāms u.c. Tagad bibliotēkā mēdz iegriezties Andrejs Eglītis, Z. Skujiņš, I. Ziedonis, M. Zālīte, M. Čaklais un citi.

Daži ieraksti laika gaitā ir pazuduši. Grāmatas pārsienot, aiziet bojā vecie vāki, izdziest zīmuļa pēdas, sabirst plānās lapas. Nekas nav mūžīgs šajā pasaulē. Nāk jauni autori, būs jauni ieraksti un veltījumi. Bet iepriekšējo paaudžu atstātās rakstu rindiņas atklāj mums bezgala interesantu stāstu par seniem laikiem, cilvēkiem un viņu attiecībām. Stāsta par grāmatām, kas tuvas bijušas, par cilvēkiem, kas mīļi un sirdij rada.

Rokraksti un retas grāmatas

Ikviena rakstnieka rokraksts, ikviena rakstnieka rakstu zīmīte ir dokuments, [...] tāpēc tas jāpievāc, bibliotēkā rūpīgi jāapstrādā un jānoglabā. [...] Bet rokraksti nav tikai dokumenti vien, tie ir vēl kas vairāk. Ar savu saturu, ar šī satura veidošanos par rakstniecības, par mākslas darbu, tie ir rakstnieka radišanas procesa, radišanas gara liecinieki. [...] Šai ziņā rokraksti ir literārpētniecības priekšmets, vērtīgākais avots. [...] tāpēc taisni bibliotekāriem jā rūpējas par to saglabāšanu. Misiņa bibliotēka šo to jau ir darījusi. ¹ – tā rakstīja Kārlis Egle 1941. gadā.

Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa Misiņa bibliotēkā oficiāli tika izveidota 1945. gadā, pateicoties Kārļa Egles iniciatīvai. Viņš arī bija pirmais, kas Misiņa bibliotēkā rokrakstu vākšanas un apstrādes darbam pievērsās sistemātiski. Taču pirmsākumi rokrakstu krājuma veidošanai saistās ar Jāni Misiņu un viņa 1885. gadā izveidoto privāto bibliotēku.

Līdztekus vēlmei vākt un kolekcionēt grāmatas, Jānim Misiņam radās arī doma meklēt un krāt dažādus rokrakstus. Ļoti raksturīgi, ka viņš ir saglabājis pārrakstītu «Jaunu labu ziņu un padomu grāmatas» 1817. gada izdevumu, kuram uz atsevišķas lapas pievienojis piezīmi par rokraksta tapšanu: «Mana tēva, Tīrzas «Krāces» saimnieka Jēkab Missiņa norakstīta. (Drukāts eksemplārs bijis par dārgu, lai to pirktu.) Pie norakstīšanas palīdzējuši viņa brālis – mans krusttēvs – Andrejs Missiņš, pēc amata kalējs, un arī mans otrs krusttēvs, manas mātes brālis Mežģevjāņu saimnieks Jānis Sausais, kurš bij'

¹ Egle K. Par rokrakstu krāšanu un glabāšanu. – MR, K. Egles fonds 895., 1.

arī skolotājs Tirzā. Mana tēva rokraksts pag. 1.-49., 99. līdz beigām. Jān Sausais – pag. 51., 52. Andrej Misiņš pag. 64.-98. Padomi, Reģisters – manis rakstīti bērniņā.²

Pirmo rokrakstu inventāra grāmatu Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkai uzdāvināja pats Jānis Misiņš 1928. gadā. Kā vēsta pirmie ieraksti, tās ir 111 rokrakstu inventāra vienības, kuras arī dāvinājis J. Misiņš. Tai pašā gadā rokrakstus nodevuši arī K. Egle, A. Austrīņš, E. Birznieks-Upītis, J. Jaunsudrabiņš, A. Jesens, A. Gulbis un citi.

Ar pirmo inventāra numuru ierakstīts Ādolfā Alunāna lugas «Arī pilārs» manuskripts. Tas ir cenzūras eksemplārs ar norādi: «von Censur 15 Juli 1904». Seko 244 lappušu biezais Apsišu Jēkaba rokraksts – H. K. Andersena pasaku «Nesmukais pilēns», «Lielais Klāvs un mazais Klāvs» u. c. tulkojumi un Apsišu Jēkaba atmiņu stāstījums «No mājas un svešuma». Ar 3. inventāra numuru registrēts dzejnieces Aspazijas rokraksts – liriska biogrāfija «Raganu nakts» ar J. Misiņa piezīmi: «Aspazijas dāvināts 10. Juli 1928.». No pirmajiem bibliotēkā iegūtajiem manuskriptiem īpašu ievēribu pelna apjomīgais (565 lpp.) Ernesta Dinsberga tulkojums rokrakstā – «Svēti apgaismota Jāņa Arnta, Lineburgas ģenerālsuperintendenta, četras garīgas grāmatas par īsto kristīgumu». Šajā apbrīnas vērtajā, ar roku trīs krāsās interesanti pārrakstītajā darbā, kurā katrs burts izzīmēts, atdarinot drukātos burtus, bez tam ir arī vairāk kā 300 lielāka un mazāka izmēra E. Dinsberga zīmētu iniciāļu. Savā ziņā unikālais, pārsteidzoši rūpīgi veiktais darbs tapis Dundagā 1888. gadā.

Vecākā rokrakstu kolekcija iegūta no Latviešu Draugu biedrības materiāliem. Šajā apjomīgajā, vairāk kā 300 inventāra vienību lielajā krājumā, kurš inventarizēts 1955. gadā, ietilpst senu latviešu grāmatu un vārdnīcu manuskripti, to noraksti un citi materiāli vācu, latīņu un latviešu valodā no 17., 18. un 19. gs., piemēram, H. Ādolfija (17.gs.II p.); K. Firekera (17.gs.II p.); G. Manceļa (1638); L. Depkina (1704); J. Langes (1777) un G. Bergmaņa (1806) vācu-latviešu un latviešu-vācu vārdnīcas, A. Bilenšteina vietu vārdi, J. Cimzes raksti un citi rokrakstu materiāli.

² MR, Jēkaba Misiņa fonds 1.

Turpmākajos gados dāvāto materiālu un dāvinātāju skaits nepārtraukti pieaug, izveidojot atsevišķus latviešu rakstnieku, valodnieku, folkloristu, komponistu, kultūras un sabiedrisko darbinieku, literatūrzinātnieku u.c. fondus. Līdz 2001. gada decembrim inventarizētas 11 835 glabāšanas vienības ar apmēram 600 000 iekšējām vienībām.

Ir daudz fondu, kuros pagaidām atrodas tikai viena vai dažas glabāšanas vienības, taču ir ļoti daudz plašu un apjomīgu fondu. Tie visi satur vērtīgas pagātnes liecības.

Jau 1929. gadā tika aizsākts arī paša Jāņa Misiņa fonds (178 glab. vien.). Tajā atrodam gan biogrāfiskus materiālus un vēstules, gan J. Misiņa rakstus, gan fotogrāfijas, gan arī dažādus citus materiālus. Jāpiezīmē, ka J. Misiņš un K. Egle bija vieni no čaklākajiem rokrakstu vācējiem un dāvinātājiem.

Vislielākais ir bibliogrāfa, literatūrvēsturnieka, tulkotāja un ilgga-dējā Misiņa bibliotēkas vadītāja Kārļa Egles fonds (1062 glab. vien.).

Materiāliem bagāti ir literatūrvēsturnieka, kritiķa Teodora Zeiferta (549 glab. vien.); dzejnieka Kārļa Krūzas (474 glab. vien.); valodnieka, folklorista Artura Ozola (453 glab. vien.); literatūrvēsturnieka, kritiķa Alfrēda Gobas (353 glab. vien.); rakstnieka, literatūrvēsturnieka Līgotņu Jēkaba (200 glab. vien.); rakstnieku Reiņa un Matīsa Kaudzišu (166 glab. vien.); rakstnieka Kārļa Kraujiņa (139 glab. vien.); tulkotāja, literatūrzinātnieka Rūdolfa Egles (136 glab. vien.); skolotāja Kārļa Tarziera (131 glab. vien.); dzejnieka, folklorista Friča Brīvēznieka (85 glab. vien.); dzejnieka Jāņa Sudrabkalna (85 glab. vien.); rakstnieka Andreja Upīša (62 glab. vien.); rakstnieka, grāmatizdevēja Anša Gulbja (77 glab. vien.); rakstnieka, literatūrzinātnieka Antona Birkerta (81 glab. vien.); rakstnieka, literatūrvēsturnieka Pētera Ērmaņa (62 glab. vien.); rakstnieka Jāņa Kalniņa (39 glab. vien.); rakstnieka Jāņa Poruka (33 glab. vien.); dzejnieka Jāņa Ziemeļnieka (28 glab. vien.); dzejnieka Aleksandra Čaka (27 glab. vien.); dzejnieka, dramaturga Jāņa Raiņa (25 glab. vien.) un daudzi citi fondi.

Visi iegūtie arhīvi tiek saglabāti vienkopos, neizdalīti pa tēmām, tāpēc tajos atrodams visdažādākais materiāls, piemēram, ziņas par Jāni Poruku meklējamas ne tikai J. Poruka fondā, bet arī P. Zālītes,

K. Krūzas, R. Blaumaņa, A. Melnalkšņa, K. Barona, K. Egles, M. un R. Kaudzišu un citos fondos. Tāpēc katalogā ir divu veidu kartotēkas: 1. Fondu nosaukumi, 2. Norādes, kuros fondos vēl meklējami materiāli par konkrēto personu.

Sākot ar 1990. gadu, bibliotēkas rokrakstu fondi nemitīgi papildinājušies arī ar dāvinājumiem no trimdas latviešiem. Tie ir gan papildinājumi pie jau esošajiem fondiem, gan arī no jauna iegūtie un izveidotie literātu, mākslinieku un zinātnieku fondi.

Bagātākais un daudzpusīgākais ir gleznotāja un pedagoga Jura Soikana fonds (551 glab. vien.). Tajā ir ļoti plaša sarakste, raksti un dažādi materiāli par mākslu, māksliniekiem un savām izstādēm, oriģinālzīmējumi un gleznojumi, fotogrāfijas un citi materiāli par laika posmu no 40. līdz 90. gadu vidum. Vērtīgo, vēl pilnībā nenovērtēto arhīvu bibliotēkai dāvinājusi mākslinieka meita Astride Legante 1996. gadā.

Vēsturnieka Ulda Ģērmaņa fonda (132 glab. vien.) izveides pirmsākums meklējams jau 1938. gadā, kad K. Egles īpašumā nokļuva jaunā vēstures fakultātes studenta Ulda Ģērmaņa 1935. gada rudenī uzrakstītais 14 lpp. garais referāts «Noklusētas varoņgaitas» par latviešu strēlniekiem un Latvijas vēsturi. Tomēr istā fonda veidošanās notika deviņdesmito gadu otrajā pusē ar sešiem lieliem gan paša autora, gan citu dāvinājumiem. Galvenokārt, fondu veido U. Ģērmaņa ārkārtīgi plašā sarakste (vairāk kā 5000 vēstuļu), ļoti daudz ir vēsturnieka rakstu manuskripti latviešu, vācu, angļu un zviedru valodā, dažādi personīgie dokumenti, fotogrāfijas un citi materiāli. Nozīmīga ir U. Ģērmaņa sarakste ar operdziedātāju, viņa «dižtanti» Mildu Brehmani-Štengeli. Savās vēstulēs Jānim Liepiņam Uldis Ģermanis nemitīgi atgādina: «Ir jāmodina latvieši uz izturību un neatlaidību. Nedrīkst ļauties apātijai un pesimismam. Neviens nevar piespiest mūs rezignēt un padoties, ja paši to nedarīsim» un «Es ticu, ka labi darbi un pareizi izteiktas domas nepazūd, lai arī to velnu būtu, cik daudz būdami» [...] «Un atkal jājauc: kur palicis latviešu pašlepnums, drosme un žirgtums? Un spēja zobgāloties? Bet šī vārgulība ir jāapkaro».³

³ U. Ģērmaņa fonds 130., 132.

Nozīmīgs ir rakstnieka Artura Plauža devums, kurš no Austrālijas rokrakstus sūtīja jau sākot ar 1973. gadu. Viņa fondā (157 glab. vien.) bez plašās sarakstes, rakstnieku biogrāfijām rokrakstā, sūtītām krājumam «Trimdas rakstnieki», kas iznāca 1947. gadā, tulkojumiem un citiem materiāliem, īpaša vērtība ir rokrakstam: «No dienas dienā» – trimdinieka piezīmes, sākot ar bēgulības dienām 1944. gadā un pielikums «Veco kalendāru izraksti».

Pie pēdējo gadu lielākajiem ieguvumiem, kas saņemti no trimdas latviešiem, minami arī rakstnieka, žurnālista, tulkotāja Oļģerta Liepiņa; mākslas zinātnieka, jurista Hugo Vitola; literāta Zigurda Ritmaņa (kura fondā atrodas lieliski materiāli par Vācijas bēgļu noietu laiku); rakstnieka, gleznotāja Jāņa Sarmas; valodnieces, folkloristes Veltas Rūķes-Draviņas; grāmatizdevēja Helmara Rudziša; rakstnieku Elvīras Kociņas, Irmas Grebzdies, Laimas Kalniņas, Pētera Aigara; literatūrvēsturnieka, kritiķa Jāņa Andrupa un citu fondi. Savā ziņā unikāla ir plašā (653 vēstules) rakstnieku Indras Gubiņas un Gunara Janovska sarakste no 1964. – 2000. gadam, kuru bibliotēkai uzdāvināja Indra Gubiņa.

Taču rokrakstu dāvinātāji ir ne tikai latvieši, bet arī cittautieši, kas kaut kādā veidā ir saistīti ar Latviju un tās kultūru, piemēram, no Minhenes materiālus ir atsūtījis baltvācu jurists, vēsturnieks Eriks fon Nolteins. Viņa fondā glabājas gan viņam sūtītas Imanta Lancmaņa, Ērika Mugureviča, profesora Jāņa Stradiņa un citu vēstules, gan viņa raksti vācu valodā par Latviju, gan fotogrāfijas un citi materiāli.

Bet kādi gan būtu bibliotēkas rokrakstu fondi, ja tie nemitīgi nepapildinātos ar mūsu vietējo latviešu krājumiem! Pēdējos gados jauni materiāli pievienoti Laimas Livenas, Mirdzas Bendrupes, Pētera Ozoliņa, Ulda Lasmaņa un daudziem citiem fondiem. Ļoti bagātīgs un interesants, līdz galam neizvērtēts fonds ir izveidojies tulkotājai Mildai Grīnfeldei.

Īpaši pieminams visčaklākais sava fonda papildinātājs Dr. Jānis Liepiņš. Viņam jāpateicas par bezgala plašo saraksti, kurai ir neatsverama kultūras un sabiedriskās dzīves atspoguļojuma un izvērtējuma nozīme. Pateicoties Dr. J. Liepiņa aktivitātēm, rokrakstu

fonds kļuvis bagātāks gan ar viņa paša manuskriptiem, gan arī ar daudziem jauniem vārdiem no rakstnieku, mākslinieku, ārstu un kultūras un sabiedrisko darbinieku vidus. Liels prieks, ka mūsu sadarbība turpinās!

Rokrakstu fondos atrodami ne tikai dažādi biogrāfiskie materiāli, dienasgrāmatas, vēstules, manuskripti, bet arī fotogrāfijas un oriģinālzīmējumi. Nereti kopā glabājas rakstnieka manuskripts un mākslinieka ilustrācijas, piemēram, Alberta Kronenberga fondā ir paša autora veidoti maketi bērnu grāmatām «Kaula kažociņš» (1943), «Mazais ganiņš» (1931) u.c. Jāņa Jaunsudrabiņa fondā ir grafiķa Pētera Upīša, speciāli Misiņa bibliotēkai dāvinātās, ilustrācijas grāmatām «Ar makšķeri» un «Tā pasaule pāiet...», kuras bija veltītas J. Jaunsudrabiņa simtajai dzimšanas dienai. Anšlava Egliša fondā ir romāna «Līgavu mednieki» (1940) manuskripts un mākslinieces Veronikas Janeliņas zīmējumi; stāsta «Nestundas» («Klētsaugšā») (1940) manuskripts un autora ilustrācijas; A. Egliša oriģinālasējumi J. Poruka grāmatai «Mārtiņš Gīze» u. c. Bagātīgs rakstnieku, mākslinieku, sabiedrisko un kultūras darbinieku, zinātnieku u. c. fotogrāfiju klāsts atrodams gan rokrakstu fondos, gan izografikas fondā.

Rokrakstu un fotogrāfiju ieguves ceļi ir ļoti dažādi. Visbiežāk, un īpaši pēdējos gadu desmitos, tie ir dāvinājumi. Taču, savulaik, materiāli no autoriem tika arī pirkti, piemēram, no J. Sudrabkalna, J. Grota, A. Čaka un citiem.

J. Misiņa un K. Egles vadībā sāktā rokrakstu krājuma veidošana veiksmīgi turpinās, jo, kā rakstīja K. Egle: «Savā vietā un savos apstākļos tiem [rokrakstiem] ir tāpat liela nozīme un vērtība. Un jo vairāk mēs laika ziņā no viņiem attālināmies, jo šī nozīme un vērtība aug.»⁴

⁴ Egle K. Par rokrakstu krāšanu un glabāšanu. – MR, K. Egles fonds 895., 1.

«Sīkumi» – laikmetu liecības

Būtisku, bet retāk pieminētu Misiņa bibliotēkas fondu daļu veido sikiespieddarbi – saukti arī par grupmateriāliem vai viendienēm. Tie ir izdevumi, «kas attiecas uz īpašu notikumu vai priekšmetu un domāti lietošanai ļoti īsu laiku». Tajās tālajās dienās, kad Misiņš uzsāka savas bibliotēkas veidošanu, dažam varbūt izraisīja smīnu tas, ka viņš «savācis visādas skrejlapas, dziesmu lapiņas, biedrību gada pārskatus, teātru un kino programmas un afišas, arī ģimenes, autogrāfus u.tt» Raits Ritums, atceroties Misiņu, raksta: «Sevišķi man uzkrita gubām sakrauto veco žurnālu un sīko lapiņu, ko vajadzēja, pēc manām domām, vienkārši mest ārā. Kāda jēga krāt un veikalā glabāt vecas dziesmu lapiņas, programmas, prospektus utt.» Eduards Virza savulaik rakstīja, ka «Misiņš nav tik daudz cilvēku gudrības, kā cilvēku muļķības dokumentu krājējs ... Un tāpēc mēs redzam Misiņa bibliotēkā blakus Glikai Bībelei arī komunistu proklamācijas, visu to daudzveidīgo literatūru, kurai bijusi tikai dienas nozīme. Uzmanīgu pētitāju rokās tā var kļūt par atslēgu, kas mums atver durvis uz laikmetu». Un tā ir taisnība, jo visi šie sakrātie «sīkumi» pagājušos gadu simptomus mūsu acīs padara krāsainākus un dzīvākus.

Kā liecina Misiņa laika biedru stāsti, tad pašos sākumos sikiespieddarbi īpaši klasificēti un apstrādāti netika. Lielāku uzmanību tiem pievērsa, kad bibliotēka atradās jau Torņa ielā. Īpašos plāna kartona vāciņos tika glabātas ģimētņu un skatu kolekcijas, ko kārtoja un pārzināja E. Boše. Sienas skapī glabājās sīkmateriāli konvolūtos – biedrību statūti un darbības pārskati, teātru programmas un citi līdzīgi iespaiddarbi, kas bija E. Andersones pārziņā. Kārtot

LATVIJAS AEROKLUBS
AKTĪVA BIEDRA KARTE

№ 10686 **1935. g.**

Uzvārds Misiņš,
Jānis.

Sastāv par aktīvu biedri **L. A. K.**

Galv. valdes priekšn. rot. Paudz
 Sekretārs bl. Chandiņš

Rīga, 5455

J. Misiņa Latvijas aerokluba biedra karte

un apstrādāt sīkiespieddarbus, izveidojot no tiem grupveida materiālus, sāka tikai 60. gados. Darbu aizsāka I. Daukste, M. Laukgale, to turpināja A. Poriete, un tad jau «grupas» aizņēma Skolas ielas nama divas istabas.

Ar ko tad mūsu sīkiespieddarbu fonds var lepoties? Vispirmām kārtām jau ar lielisku rakstnieku, mākslinieku, komponistu, zīnātnieku, mācītāju un citu kultūras darbinieku fotoattēlu kolekciju. Kā atceras P. Ērmanis: «Kad ievaicājos, vai viņš krāj arī rakstnieku ģimenes, Misiņš atbildēja: «Vij... pēc tām es skrienu klupdams, krizdams.» Daudz ir arī dažādu atklātņu, apsveikuma kartiņu, Rīgas, Jūrmalas un citu Latvijas vietu fotoattēlu. Piemēram, etnogrāfa V. Priedes albūmi «Etnogrāfija ainavās no Rīgas un citiem apvidiem. 1924. g.»

Liela ir mākslinieku zīmēto plakātu un afišu kolekcija. Kā piemērus varētu minēt 1880. gada Vispārējo otro latviešu dziedāšanas svētku afišu, 1901. gada Rīgas jubilejas izstādes plakātu, Riharda Zariņa, Jāņa Kugas, Sigismunda Vidberga u.c. mākslinieku zīmētos plakātus.

Bieži tiek izmantotas teātru un koncertu programmas, mākslas izstāžu katalogi. Pētot šos materiālus, zinātnes un kultūras darbinieki sarakstījuši latviešu teātru un mūzikas vēstures.

Sīkiespiedarbu fondu daudz izmantojuši teātru un kino darbinieki. Kinostudiju mākslinieki meklējuši ilustratīvo materiālu daudz mākslas un dokumentālo filmu veidošanā, sākot ar J. Jaunsudrabiņa «Baltās grāmatas» ekranizāciju «Puika» līdz «Baigai vasarai».

Pie mums var atrast arī ielūgumus un ieejas kartes uz visdažādākajiem pasākumiem. Pieminēšanas vērta ir ieejas karte uz Latvijas Republikas proklamēšanu 1918. gada 18. novembrī.

Interesantas sava laika liecinieces ir daudz pieminētās Misiņa vāktās skrejlapas un proklamācijas. Savulaik no tām tika izveidota pat atsevišķa izstāde. Visvecākā ir no 1897. gada.

Vēl pie mums var atrast, piemēram, vilcienu, autobusu un lidmašīnu kustības sarakstus, telefona grāmatas, dzelzceļa un svaru biļetes, dažādus pārtikas talonus, cenrāžus un etiķetes. Reiz virs Rīgas helikopters kaisīja Rubika – Klaucēna uzsaukumus – viens no tiem, izzvejots no pelķes, glabājas mūsu sīkumos. Atradisiet arī baznīcas lapiņas, draudžu, banku un visdažādāko biedrību darbības pārskatus, kalendārus un daudz ko citu.

Īpaši būtu jāpiemin tā fonda daļa, kas attiecas uz trimdu. Daļēji tā ir veidojusies no pašu trimdinieku sūtījumiem, praktiski – no visām mītnes zemēm. Līdz ar to atrodami materiāli par trimdas organizācijām, dziesmu svētkiem, kultūras dienām un citām trimdas aktivitātēm. Pie mums glabājas Latviešu Nacionālā Fonda avižu izgriezumumu arhīvs, kurā apkopots viss, kas rakstīts Skandināvijas valstu presē par Latviju no pēckara gadiem līdz 1997. gadam.

Visas mūsu bagātības jau uzskaitīt nevar, bet pārfrazējot varētu teikt – nāciet un meklējiet sīkumos!

«Bibliotēka man liekas laimīgākā vieta cilvēka dzīvē»
Imants Ziedonis

Par lasītavām un lasītājiem

Sākumā bija tikai «abonements», kas vispirms atradās Tirzas pagastskolā, un jaunais Jānis Misiņš, savienojis skolotāja Dzelzkalna krājumu ar savu kolekciju, gāja uz turieni svētdienās apmainīt lasītājiem grāmatas. Noteikti nobrīdināja grāmatas taupīt un nenozaudēt, droši vien palīdzēja ganu puikām un meitenēm atrast sev ko piemērotu – jo pats jau arī bija ganos gājis ar avīzēm un kalendāriem piebāztu tarbu.

Turpretī Rīgas laikā, kamēr vēl bibliotēka atradās vienā un otrā Misiņa dzīvoklī, uz māju dot grāmatas viņš nav gribējis – tā liecina Kārlis Dzīlleja, – tikai labi zināmiem cilvēkiem. Maza piezīmju grāmatiņa ar nosaukumu «Izlienētās grāmatas» rāda, kas 1909.–1915. gadā izsniegts «Plūdoņam, Zeifert, Līgotņu Jēk., A. Birkert» u. c. Divdesmitajos gados ir cita, īpaši izmeklēta pierakstu grāmata, kur jau minētajiem abonentiem pievienojies Rainis, Jānis Endzelīns, Viktors Eglītis, Emīlis Melngailis un citi. Savukārt darbam uz vietas grāmatām pārblīvētajā dzīvoklī bija viens galds, uz kura jau sakrautas vairākas grāmatu kaudzes dažādiem lasītājiem. Un šī lasītāju apkalpošana notika darbdienu vakaros un svētdienās. Ne velti teikts, ka Misiņš un viņa bibliotēka nav dalāmi.

Par laikiem Torņa ielā vislabāk liecina bibliotēkas darbinieku Kārļa Egles, Rūtas Millijas Andersones, Ņinas Ozoliņas atmiņas, kā arī daudzu lasītāju vēstījumi, īpaši Pētera Ērmaņa un Aleksandra Čaka. Papildinformācija par šo laiku no lasītāju reģistrācijas žurnāla un mājas abonementa kartēm. Lūk – kāda gada 23. dec. atnācis tikai A. Birkerts un A. Austrīņš, bet 24. dec. – nebija neviena – tā raksta Kārlis Egle. Turpretī parastās darbdienās regulāri apmeklētāji

ir Paula Jēģer-Freimane, Pēteris Ērmanis, jauniņā Rūta Skujiņa (lasītājiem ikreiz pierakstoties jānorāda vecums). 1936. g. Anšlavs Eglītis paņēmis mājas abonementā Purapuķes stāstus un Aleksandra Čaka «Sirds uz trotuāra», bet Zenta Mauriņa kara gados pasūtījusi Jeseņina dzeju. Jāpiezīmē, ka arī šobrīd ir tieša sasaiste ar Torņa ielas laiku – mūsu lasītājs Jānis Muncis ir sācis iet uz Misiņiem kopš 1937. gada.

Laiks Skolas (A. Upīša) ielā 3 atspoguļojas Elzas Tomsones atmiņās, taču 1985. gadā viņa nevarēja rakstīt, kā atlaida no darba Kārlī Egli, cik negēlīgi viņa vietā ielikta Peizuma izrikojās ar darbiniekiem. Par šo laiku vēsta arī Mildas Laukgales atmiņas un publikācija žurnālā «Grāmata» 1990. g. Nr. 7.

Pateikšu par savu laiku – no 1962. gada, kad LU pasniedzējs Oto Čakars topošajiem filologiem noteica, ka bez Misiņa bibliotēkas nekas no mums neiznāks. Šī bibliotēka pievilka ar īpašu, vārdos neizteicamu gaisotni; nekādi skubinājumi to apmeklēt vairs nebija vajadzīgi. Bet tās brīnumainās, vilinošās, noslēpumainās durvis uz krātuvi man pavērās kopš 1978. gada, jo biju pieņemta darbā Misiņos. Mana pirmā padomdevēja bija neaizmirstamā Elza Tomšone.

«Šeit ienākot, man atliek tikai mācīties», tā par Misiņa bibliotēku 1923. gadā ir teicis Kārlis Egle; toreiz to nezināju, bet izjutu tieši tāpat.

Mans nostrādātais laiks Misiņos divkārsī dalās divās daļās – politiskā un teritoriālā ziņā. Politiski – tas ir padomju un atjaunotās Latvijas laiks, teritoriāli – Skolas iela 3 un Rūpniecības iela 10.

Padomju laikos Misiņi bija nacionāla oāze, savējo satikšanās vieta. Literāti, valodnieki, vēsturnieki, teātra un grāmatmīļi – vesela ļaužu galerija, katrs ar savām īpatnībām, prasībām, vajadzībām.

Nāk Vilnis Eihvalds, sauc mūs par vaidelotēm, sākas asprātības, jautriba, sarunas gan ar literatūras institūta ļaudīm, gan topošajiem filologiem – ieraugot starp tiem Andri Ērgli, atskan dzejas rindas «It kā ērglis gaisā». Uz māju Eihvalds grāmatas neņem, lasa uz vietas (studiju laikā gan ņēmis un nekad laikā neatnesis). Mazajā lasītavā, ja nav citu lasītāju, sākas sarunas un smiekli – tur arī Dzidra Vārdaune, Anda Kubuliņa, Elza Knope. Oto Čakars nespēj

Misiņa bibliotēkas kolektīvs
bibliotēkas 110 gadu jubilejā

pieņemt, ka viņa bijušajām studentēm citi uzvārdi, sauc vecajos un lasa «Mērnieku laikus». Unikālais, smaga likteņa piemeklētais Aleksandrs Jansons zina par Rīgu visu iespējamo, vajag tikai jautāt. Nāk Jānis Kalniņš, Jānis Stradiņš – tad jāmeklē kas īpašs, varbūt ne tik viegli atrodamš, bet kāds prieks ir palīdzēt un līdz ar to uzzināt vairāk! Edgars Damburs liktenīgi saļimst pie katalogiem. Mārgēra Zariņa seļā nepakustas ne vaibsts, kad viņš meklē humora, satīras, groteskas teoriju. Īpašu auru līdzī nes dzejnieki – Imants Ziedonis, Māris Čaklais, Imants Auziņš, Māra Zālīte. Mārim Čaklajam lasītava vienubrid pārvēršas par netveramu vietu laikā un telpā, un aiz muguras nostājas Auseklis ...

Te Valodas un literatūras institūta ļaudis nāk bariem vien un strādā lielos darbus pie Latviešu literārās valodas vārdnīcas, Raiņa Kopotajiem rakstiem, teātra vēstures un hronikas, apcerēm par mūziku. Katrs biežāk nākušais lasītājs ir mazdrusciņ kļuvis par kādu simbolu. Latviešu grāmatniecības vēstures pētnieks Aleksejs Apinis – ļoti lakonisks, bet cik bagāti un izteiksmīgi viņa atklājumi un secinājumi! Vitolds Valeinis sola pasaules zeltu par diviem latgaļu

dzejas krājumiņiem. Silvija Radzobe vāc drūmus materiālus, un rodas iespaidīgā «Brošūra par manu naidu». Līvija Volkova raksta lieliskās apceres par Veidenbaumu un Blaumani. Saulcerite Viese ... Roalds Dobrovenskis ... Lilija Dzene un vēl un vēl. Nav nosaucami visi mūsu lasītāji, kuru darbā ir bijis prieks palīdzēt.

Bet tad Elza Knope vai kāds cits nosaka – nu ja, tas jau piejums nav dabūjams, jāiet vienu stāvu zemāk. Jā, pat «Mazās Jaunības Tekas» ar Raiņa dzejoļiem bērniem un Birznieka-Upīša stāstiņiem atrodas specfondā, kur nu vēl cita periodika, tāpat milzums grāmatu! (Bet žurnāls «Senatne un Māksla» kaut kādā brīnumainā kārtā palicis «nespecfondā», par to liels prieks).

Ir padomju laiks, un pirmajā vietā uzziņu literatūras plauktā jāstāv PSKP kongresu materiāliem. Edgars Liepiņš, ienācis meklēt kādu Pāvila Roziša dzejoli un ieraudzījis šos «slavenos» sējumus, teic, ka varētu pēc tiem sagatavot humora programmu, nemainot nevienu teikumu no esošā teksta.

Mūsu nacionālo oāzi citīgi uzmanīja modrie sargi un uzraugi. Kas gan viņus nepazina! Dažkārt uzjautrinoši bija novērot viņu pūles. Bet Misiņa garu nespēja sabeigt ne šie «špioni», ne Ļeņina-Staļina bistes savā laikā lasītavā, ne viņu darbu sējumi plauktos.

Kad pēckara gados visa «kaitīgā buržuāziskās Latvijas» literatūra bija jānodod specfondā, tas, es domāju, bija ļoti skumjš pārdzīvojums bibliotekāriem. Mūsu paaudzei laimējās – piedzīvojām pretējo. Uzskatāmi tas parādījās lasītavu brīvpieejas plauktos – Marksa, Engelsa, Ļeņina kopotos rakstus nez cik izdevumos nogādājām krātuves fondā, bet lasītājiem kļuva pieejami 50 gadus aizliegtie Al. Grīna «Pasaules vēsture», «Kultūras un tikumu vēsture», «Latvijas zeme, daba, tauta», L. Bērziņa «Latviešu literatūras vēsture», žurnāli «Daugava», «Ritums», «Piesaule», «Latvju Grāmata», «Izglītības Ministrijas Mēnešraksts» un vēl iespējamie daiļliteratūras grāmatu dubleti. Avīžu izsniegums daudzkārtīgi pieauga, un «Jaunākās Ziņas» joprojām ir īsta bestsellera statusā, tāpat «Atpūta».

Un tad – nez kā zemeslode nesašķobījās, kad no Amerikas, Austrālijas, Zviedrijas, Vācijas, Anglijas uz Latviju sāka plūst trimdā izdotās grāmatas, žurnāli, avīzes. Bet vecā māja Skolas ielā 3 gan

sāka šķobīties un plaisāt. Vajadzēja jaunas – plašākas, stiprākas mājas, kas arī atradās.

Bet lasītavai iedalītās telpas drūmas, nemīlīgas. Tām var līdzēt vien bibliotēkas senās lietas no Skolas-Torņa ielas. Tur ir vecie grāmatu skapji, ko virinājuši gan Jānis Misiņš, gan Kārlis Egle, tur Krišjāņa Barona krūšutēls. Un lielais lasītavas galds, pie kura simtiem, tūkstošiem avīžu un grāmatu sējumu pa šiem gadiem šķirstīts un lasīts. Trimdas latvieši atsaucīgi dāvā gleznu kolekcijas, ziedo naudu grīdas celiņiem, aizkariem, puķēm. Un grāmatas, žurnāli, kas brīvpieejā izvietoti bagātīgi, padara brīnumu – tā atkal ir Misiņa lasītava.

Laiki ir jauni ar elektronisko katalogu, personīgajiem datoriem. Ja savulaik mūsu tālo gadu kolēģes ik rītu salēja traukos tinti un apmainīja dzēšlapas speciālos turētājos, tad mēs ieslēdzam datorus un parādām lasītājiem, kur viņi var pieslēgt savējos.

Kaut gan daudzi lasītāji ir mainījušies, tomēr gribas teikt kā Millijai-Rūtai Andersonei atmiņās par Torņu ielu – mūsu lasītāji – tie ir tik pat kā savējie. Dzidra Vārdaune darbojas ar Andreja Egliša kopotiem rakstiem, Ievas Kalniņas (divas) dažkārt tiek sajauktas, Gundega Grīnuma vienmēr jaunus meklējumos, Vaida Villeruša rokas dziļumā, pētot Daugavpils vēsturi, Andai Kubuliņai vairāki darbi uzreiz. Nāk Ilgonis Bērsons, Jānis Zālītis, Jānis Liepiņš. Vasarā klāt būs Lalita Muižniece no ASV un Aina Vāvere no Austrālijas, – tāpat daudzi citi. Bet dažu rītu, kad latviešu lasītāji vēl nav atnākuši, ierodas čaklie somu zinātnieki Talonens un Eerikainens – un tad pa visu lasītavu skan daiļā somu valoda.

Nāk skolēni, studenti – gan tradicionālie filologi, vēsturnieki, gan topošie juristi, ekonomisti, matemātiķi, politologi, dažādu priekšmetu skolotāji – maģistranti, praktiskas ievirzes koledžu audzēkņi. Reizēm iznāk daļēji aizstāt skolotāju, pasniedzēju, bakalaura un maģistra darba vadītāju, ja nekāda ievirze nav dota un cilvēks nevar orientēties, ar ko sākt. Ir jāmācās jaunas gudrības, jāorientējas auditos, nodokļu sistēmās, tiesību vēsturē, koku sugās, psiholoģijā, modes vēsturē, medicīnā, metodikā. Jāmāca atrast istos rakstus, kur vajadzīgo meklēt. Jo ik dienas ienāk atkal kāds gluži no jauna un saka: «Es esmu pie jums pirmo reizi. Vai jūs man palīdzēsiet?»

Tā arī gadās

Pārprastais lūgums

Misiņa bibliotēkā Skolas ielā lasītāji nāk un iet. Tuvojas pusdienlaiks. Literatūras izsniegšanas telpā rosās divas bibliotekāres. Atveras lasītavas durvis un iznāk teātra režisors N., kurš racies grāmatu grēdās kopš paša rīta, ne mirkli neatstādams lasītavu. Berzēdams nogurušās acis un lūkodamies apkārt, viņš domīgi jautā bibliotekārēm: «Sakiet lūdzu, kur jums te ir kāda vietiņa klusām pārdomām?»

Bibliotekāre nodomā: «Skaidrs, režisors grib uzvilkt dūmu! Slikti gan, ka mums nav *dūmistabas!*» Skaļi atbild: «Piedodiet, bet mums diemžēl te nav tādas speciālas vietas! Ja nu vienīgi – kāpņu telpā...»

Taču režisors N. tikmēr jau ieraudzījis priekštelpā durvis ar uzrakstu «Toilette», steidzīgi nomurminājis: «Paldies! Es jau pats ieraudzīju,» dodas tālāk.

Valodas jāprot!

Vecajos Misiņos Skolas ielā 70. gadu beigās un 80. gadu sākumā par apkopēju strādāja mūsu Zvirbulītis – pensionēta skolotāja Zenta Šperliņa, sika, trausla vecīņa. Kādu dienu viņa jutās pārāk nespējīga, lai ar smagām somām aizkļūtu mājās. Nolēma piezvanīt, lai izsauktu taksometru.

«Man lūdzu takso-metrū!» – stingrā balsī pieprasa vecīņa. Taču otrā vada galā runā tikai krieviski. Adresi nojauš, bet uzvārdu saprast nespēj.

«Šperling, ja vam gavarju – Šperling!» – viņa vairākkārt atkārto.

Pūles veltīgas. Tad Šperliņa ķeras pie tulkošanas: «Šperling – pa russki – Vorobej!»

Steidzīgais lasītājs

Ienāk lasītājs. Pie garderobes viņu sagaida cienīga paskata kundzīte sirmiemi matiem.

Lasītājs: «Es pakāršos pats un būšu te tikai īsu brīdi.»

Reanimācija?

Lasītājs jautā bibliotekārei: «Man nobeigusies lasītājkartīte. Vai nevar atjaunot?»

Precizitāti mīlošā lasītāja

Lasītāja: «Kāds šodien datums?»

Bibliotekāre: «Desmitais marts.»

Lasītāja: «Un kur tas ir rakstīts, ka šodien desmitais marts?»

Zvēriģie uzvārdi

Lasītāju daudz. Visi steidzīgi. Steidzas arī lasītavu darbinieces. Tādās reizēs var piemirst, kurš ir kurš. Bibliotekāre, ienesusi grāmatu kaudzi lasītavā, lūkojas pēc pasūtītāja: «Vai jūs esat Vilks?»

Lasītājs: «Nē. Es esmu Lācis.»

Cik ilgi var gaidīt?

Jaunajos Misiņos Rūpniecības ielā stūri pie slēgtajām krātuves durvīm ilgi grozās divi lasītāji. «Laikam jau skatās izstādi vai arī grasās uzsmēķēt», lasītavas darbinieces, vairākkārt iedamas garām, domā. Tā kā viens ir puisis, otra – meitene, bibliotekāres pēc kāda brīža nospriež, ka jaunie ļaudis vienkārši meklē vientuļāku vietu, klausīdami sirdsbalsij. Tomēr kļūdās, jo pēc krietnas stundas, apņicis vērot, kā bibliotekāres atslēdz un atkal aizslēdz krātuves durvis, puisis jautā darbiniecei: «Vai tā bibliotēka vēl ilgi būs ciet?»

Jānis Misiņš bija pirmais

Izstādes

Misiņa bibliotēka var lepoties ar senām izstāžu veidošanas tradīcijām. Jānis Misiņš bija pirmais, kurš Latvijā sāka rīkot grāmatu izstādes.

1911. gadā no 11. – 16. aprīlim Rīgā notika pirmā Baltijas pedagogiskā izstāde. Šajā izstādē bija arī latviešu valodas nodaļa, kuru iekārtot uzaicināja valodnieku Kārli Milenbahu, bet viņš šo darbu nespējis veikt un lūdzis to izdarīt Jānim Misiņam, kurš to paveicis spīdoši. Izstādes katalogā redzams, ka izstādīti 633 latviešu valodniecības un grāmatniecības izdevumi, kā arī jaunatnes parauga bibliotēka skolām ar 358 grāmatām, kopā 991 grāmata.

Izstādes latviešu grāmatniecības nodaļa bija sevišķi nozīmīga tādēļ, ka beidzot latviešu valoda, citkārt bārenīte, bija nostādīta līdzās krievu, vācu, franču, latīņu u. c. valodām kā līdzvērtīga, bagāta un pilntiesīga.

Prese atzīmēja latviešu izstādes nodaļu kā vienu no gaumīgākajām īpatnējā latviešu stila iekārtojuma un eksponātu ziņā. Izstādi noformēja mākslinieks Jānis Kuga.

Otra plašākā J. Misiņa sarīkotā izstāde bija Latvijas preses 100 gadu jubilejas pasākumā 1922. gada 26. februārī Rīgas pilsētas mākslas muzejā. Atklājot izstādi, vīru koris braši nodziedāja «Pie tēvu zemes dārgās ķeries klāt!», tad izstādes komisijas priekšsēdētājs Teodors Zeiferts sacīja plašu uzrunu.

Pēc runas visi nodziedāja «Dievs, svēti Latviju» un galvenais organizētājs Jānis Misiņš iepazīstināja viesus ar izstādi. Izstādes mākslinieks bija Ansis Cīrulis.

Literatūras izstāde 1960. gados Skolas ielā 3

Vēl J. Misiņš bija veidojis Matisa Kaudzītes darbu izstādi viņa 75 gadu jubilejā un K. Valdemāra darbu izstādi Latviešu biedrības namā, pieminot K. Valdemāra simto dzimšanas dienu (1925).

J. Misiņa veidotās izstādes bija plašas un interesantas, tajās bija ne tikai grāmatas, bet arī rokraksti, senas fotogrāfijas, dažādi iespieddarbi, kuri izstādes padarīja dzīvākas un radīja laikmeta noskaņu. Pats Misiņš vienmēr aktīvi līdzi darbojās, sagaidīdams apmeklētājus un noturēdams priekšlasījumus.

1932. gada žurnālā «Jaunā Raža» nr. 3/4 Žanis Unams rakstīja: «Pēc Jāņa Misiņa pasākumiem grāmatu izstādes kļuvušas par parastu parādību».

Šī Misiņa iedibinātā tradīcija nogājusi garu ceļu līdz mūsdienām. Izstādes kļuvušas par neatņemamu bibliotēkas darba sastāvdaļu. Dažādi laiki, dažādas varas, bet bibliotekāri urķējas rakstos, lai atrastu kādu vērtīgu notikumu vai nozīmīgu personu, un veido izstādes. Izsekot izstāžu tēmām un vērtējumam var, pārlapojot bibliotēkas atsauksmju grāmatas. Tā, 1962. gadā bijušas izstādes

Augustam Deglavam, Eduardam Veidenbaumam, Andrejam Upītim, Albertam Kronenbergam, 1963. gadā Rūdfam Blaumanim, 1965. gadā atzīmēta komponista Arvīda Žilinska jubileja. Protams, tolaik netrūka arī oktobra un maija svētku, Ļeņina dzimšanas dienu un citu tematiski «svarīgu» izstāžu. 1975. gadā varēja iepazīties ar Padomju Latvijas varonīgajām sievietēm – pagriņniecēm.

80. gadu beigās radās iespēja pētīt tēmas un cilvēkus, kuru darbi bija atradušies specfondā. Atkal drīkstēja runāt un rādīt Jāņa Rozes, Valtera & Rapas un citu apgādu grāmatas.

1993. gada nogale palikusi prātā ar Eduarda Virzas 110 dzimšanas dienai veltīto izstādi. Arī šī dzejnieka vārds un darbi bija ieslodzīti trimdā aiz specfonda atslēgām. Uz izstādes atklāšanu bija atbraukusi dzejnieka meita Amarillis Lieknis.

Bibliotēkas vēlmes saskanēja ar lasītāju interesēm – atklātībā tika celtas trimdā dzīvojošo rakstnieku grāmatas. Izstādē «Trimdas latviešu grāmata 1945 – 1993» bija mēģināts parādīt neiespējamo, aptvert milzīgo darbu klāstu, ko latvieši, ilgu, rūgtuma un mīlestības vadīti, uzrakstījuši plašajā pasaulē.

Izstādes seko izstādēm; pa grāmatu lappusēm izstaigātas Polija, Dānija, Norvēģija, Čehoslovākija, Tibeta un citas tālas un tuvas zemes. Šo izstāžu veidošanas darbs noritējis sadarbībā ar valstu vēstniecību darbiniekiem. Misiņa bibliotēkas grāmatu izstādes ceļojušas uz Limbažiem, Viļņu, Tartu un Varšavu.

Rīgas pilsētas godam un slavai veltītas izstādes: «Rīga – finanšu metropole gadsimtu mijā», izstāde par Pārdaugavu – «Orman, nēdzen savu zirgu!», «Visi Rīgas nami skan» un «Bibliotheca Rigensis». Rīgas 800 gadu svinību laikā notika plaša Latvijas un Zviedrijas kopīgi veidotā izstāde «Trīs zvaigznes, trīs kroņi». Ar saviem materiāliem – seniem rokrakstiem, dokumentiem, grāmatām, afišām – tajā piedalījās arī bibliotēka.

Veidojot izstādes, ir pētītas tādas tēmas kā Latvijas farmācijas vēsture, medniecības vēsture, Latviešu Nacionālā Fonda Zviedrijā nozīme Latvijas valsts neatkarības atjaunošanā, Latvijas saldumrūpniecības attīstība, trimdas arhīvu atgriešanās Latvijā, pavārgrāmatu plašais klāsts. Katra gada sākumā bibliotēkā ir iespējams

Latvijas Valsts 75. gadadienai veltītās izstādes atklāšanā
bibliotēkā ciemojās Andrejs Eglītis

vienkopus redzēt iepriekšējā gadā Latvijā izdotās grāmatas. Izstādes tiek veidotas sadarbībā ar Latvijas Grāmatizdevēju asociāciju, un tās kļūst ar vien plašākas.

Arnolds Spekke, Vasiļijs Sinaiskis, Augusts un Dītrihs Lēberi, Uldis Ģermanis, Pēteris Upītis, Vilhelms Ķuze – tā ir tikai daļa no izcilām personībām, par kurām esam centušies atgādināt sabiedrībai. Katru reizi, satiekoties ar tautai nozīmīgiem cilvēkiem, ir mēģināts atrast kaut ko jaunu un nezināmu, meklēta iespēja pēc iespējas plašāk un uzskatāmāk atklāt viņu atstāto mantojumu.

Bibliotēkā ir smaržojuši ceriņi no Pētera Upīša dārza, skatītas Margas Lielkrastes, Jurgā Skulmes, Jura Soikana, Mazaldas Viestas, Kurta Fridrihsona u. c. mākslinieku gleznas.

Katra izstāde ir notikums tās veidotājiem un apmeklētājiem. Liela ir vēlēšanās sniegt tās emocijas un informāciju, kuru nevar iegūt citur.

Cauri laikam, līdz mūsdienām, kopā ar bagāto grāmatu klāstu atnākušas trīs vecās, mīļās un stabilās Jāņa Misiņa izstāžu vitrīnas, no tām uz mums runā mūsu priekšgājēju darbi un domas.

Atskatoties, tālāk ejot ...

Bibliotēka nav tikai grāmatu un citu iespieddarbu pildīti plaukti, katalogu skapji, kartotēkas. Bibliotēka apmeklētājiem vienmēr saistās arī ar cilvēkiem, kuri viņus sagaida, palīdz orientēties katalogos, sameklē nepieciešamo literatūru. Mazāka saskare lasītājiem iznāk ar bibliotekāriem, kuri rūpējas par literatūras krātuves bagātībām – lai visi iespieddarbi būtu laikus un pareizi ievietoti plauktos, viegli atrodamā, laikus nodoti restaurēšanai un iesiešanai u. tml. Misiņa bibliotēkas sākuma gados visus darbus veica Jānis Misiņš – bija gan bibliotēkas vadītājs, gan lasītāju apkalpotājs, gan krājumu aprūpētājs. Vēlāk viņam nāca talkā dzīvesbiedre Anna Misiņa, arī audžumeita Hermīne. Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkā jau bija pārzinis, vairāki bibliotekārie darbinieki, grāmatsējēji.

Misiņa bibliotēkas vadītāji pēc Jāņa Misiņa

Kādus viņus atceramies?

Kārlis Egle, vadīdams šo grāmatu krātuvi 1925.-1952.g., izveidoja to par zinātnisku bibliotēku. Jau tas vien, ka no daudziem kandidātiem J. Misiņš par sava darba turpinātāju izvēlējās tieši viņu, izsaka ļoti daudz. Viņa darbības laikā bibliotēkas krājumi divreiz pārvietoti – no Skolas ielas 25 uz namu Torņa ielā 3/5 un otrreiz – uz Skolas ielu 3. Apbrīnojamas darba spējas un prasīgums pret bibliotēkas darbiniekiem viņā apvienojās ar godprātību. Savus padotos drūmajos pēckara gados viņš izvēlējās nevis pēc «pareizām»

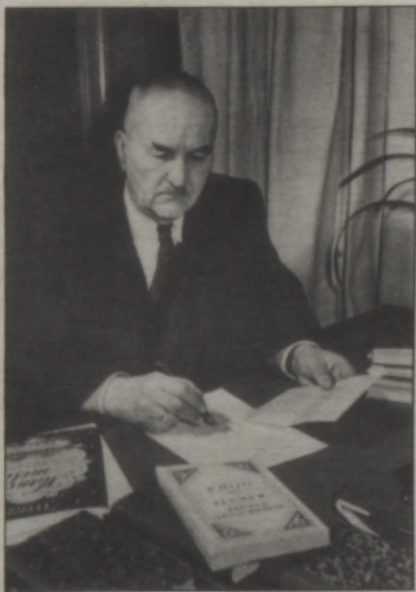
biogrāfijām, bet pēc viņu zināšanām, attieksmes pret veicamo darbu.

Par *Martu Peizumu* (1952-1956) bibliotēkā saglabājušās atmiņas liecina, ka viņa bija ne šīs bibliotēkas kopēja, bet – ārditāja. Izplēst grāmatām lapas ar «nepareizo» autoru rindām, viņu vārdus aizkrāsot ar biezu melnas tušas kārtu, visur saskatīt padomju varas ienaidniekus, pratināt un tirdīt darbiniekus, mēģinot padarīt viņus par okšķeriem – tā viņa redzējusi savu bibliotēkas vadītājas misiju.

Kārlis Amtmanis (1956-1959) toties darbojies pēc principa «Gan jau bibliotekāri paši tiks ar visu galā!». Droši vien bibliotēkas vadītāja amats nebija viņa aicinājums. Vairāk interesēja sabiedriski politiskā darbība, kurai viņš veltījis arī algotā darba laiku, par bibliotekāriem jautājumiem ļaujot lemt speciālistiem.

Īsu laiku Misiņa bibliotēku vadīja *E. Arājs* (1959-1960), kurš pēc tam ilguš gadus bija Fundamentālās bibliotēkas direktors. Arī direktora amatā būdams, viņš rūpīgi sekoja, lai Misiņa bibliotēkas krātuvē un lasītavās strādātu lietpratīgi darbinieki, lai šis krājums tiktu saudzēts un sargāts.

Arnolds Zandmanis (1960-1982) – arī nāca no partijas darbinieku rindām. Misiņa bibliotēkā nokļuva, kad bija piespiedu kārtā pensionēts kā E. Berklava domu biedrs. Atnāca, iemilēja *Misiņus*, kļuva šīs krātuves patriots, sargātājs. Bija stingrs, prasīgs, koleģiāls, rūpējās par katru darbinieku. Komunists – ideālists, būdams ļoti godīgs cilvēks, viņš smagi pārdzīvoja partijas ideālu degradēšanu un atklāti runāja par to.

Kārlis Egle

Milda Laukgaile (1982-1991) – pirmā no bibliotēkas vadītājām pēckara gados, kurai jau bija ilga bibliotekārā darba pieredze

Arnolds Zandmanis

Misiņos – arhīva fonda veidotāja un rūpīga glabātāja, visās situācijās spējīga saglabāt mieru un nolīdzināt domstarpības. Arī vadītājas amatā kolēģu mīļi saukta par Laukgalīti, viņa nelielo kolektīvu prata vienot gan darbā, gan ārpus tā. Tieši pateicoties viņai, tik veiksmīgi valsts iestādēs ritēja sarunas par to, lai Misiņa bibliotēkas krājumiem atvēlētu ēku Rūpniecības ielā. Viņa joprojām ir tā, pie kuras ejam pēc padoma gan darba, gan sadzīves jautājumos, jo «Laukgalīte zinās pateikt!»

Anna Šmite (no 1991) – tā esmu es. Bibliotēkas vadītājas amatā «iekritu» pēc 18 lasītāju apkalpošanas darbā aizvadītiem gadiem. Joprojām mācos to darīt, bet – «cāļus skaita rudeni»...

Ar grāmatu starp plauktiem un lasītājiem ...

Zināšanas savienojumā ar cilvēku savstarpējās saskarsmes prasmi ir obligāts priekšnoteikums veiksmīgam darbam ar lasītāju. Lai palīdzētu lasītājiem, krātuves plauktos jābūt pedantiskai kārtībai – te atkal īpašas prasības darbiniekiem. Varbūt šo augsto prasību dēļ Misiņa bibliotēkā jauni darbinieki vai nu atnāk un drīz vien aiziet, vai arī – atnāk un paliek strādāt visu mūžu, darīdami savu darbu ar mīlestību, neskaitīdami tās stundas, ko te nākas aizvadīt arī ārpus oficiālā darba laika. Vairums no *Misiņu* darbiniecēm šo bibliotēku iepazīnušas un iemīlējušas jau skolas vai studiju gados.

... Torņa ielā

Torņa ielas bibliotēkā strādāja direktora palidze *Maija Rēdlihe*, kura pārzināja Livonikas fondu. Viņa bija cilvēks ar plašām zināšanām, taču nekad neatlāvās sev īpašas privilēģijas. Klusā, rūpīgā *Millija Andersone* ar dzejnieces dvēseli un smalku, tikamu humora izpratni, daudzkārt pieminēta P. Ērmaņa atmiņās un dzejā. Tur bija arī allaž filozofiski noskaņotā *Elīja Boše*, kurai bija nepārspējams talants nomierināt cilvēkus pat tad, ja nespēja palīdzēt citādi. Bibliotēkā varēja sastapt K. Egles dzīvesbiedri un neatsveramo palidzi bibliogrāfiskā darbā *Elmīru Egli*, vienmēr iegrimušu darbā. Ar savu zīmētājas talantu, kaligrāfisko rokrakstu un veiklo līdz cilvēku raksturotājas prasmi pārējo vidū pamanāma arī *Nina Ozoliņa*. Torņa ielā strādāja arī grāmatasēji – prasmīgais *Jānis Bērziņš* ar savu palīgu *Alfrēdu Sniķeri*; arī *Jānis Tīmkovs*, kuru K. Egle bija iedēvējis par Būbi.

... Skolas ielā

Misiņa bibliotēkas mājvieta 47 gadus (1945 – 1992) bija Skolas ielā 3. Vairākām pašreizējām lasītāju paaudzēm Misiņa bibliotēka saistās tieši ar šo ēku. Jau verot masīvās ārdurvis, bija sajūta, ka ieej kādā no ārpasaules noslēgtā vidē, kur nav vietas sadzīviskiem sīkumiem. Kāpņu telpā vēdīja tikama, viegla grāmatu smarža. Lēzenie plato kāpņu pakāpieni nācēju viegli kā nestin uznesa augšup uz lasītavām trešajā stāvā.

Maza, šaura garderobīte, atdalīta no priekštelpas, bet tajā – daudzu lasītāju sastaptā un dziļi atmiņā palikusī *Helēna Žilinskas* kundze. Jā, Žilinskas kundze, nevis biedrene Žilinska. Grūti iedomāties, ka viņu kāds būtu citādi uzrunājis arī tajā laikā, kad no uzrunas kundze vairījās. Rakstnieks Zigmunds Skujiņš grāmatā «Sarunas ar jāņtārpiņiem» ļoti trāpīgi raksturo Žilinskas kundzi: «Uz kaulainā Vīnes krēsla viņa sēdēja apmēram kā Anglijas karaliene tronī, atklājot parlamenta sesiju. Baltie, plānie mati frizēti, tērps nevainojamā kārtībā. [...] Ar Žilinskas kundzi bija interesanti sarunāties par jebkuru tematu». Citkārt lasītājus sagaidīja sirma, mīla

māmuļa – *Emīlija Čača* vai arī cita garderobiste. Viņas bija kā pirmā *Misiņu* vizītkarte.

Elza Tomsone

Tālāk – katalogu un literatūras izsniegšanas telpa. Viss norisinājās pieklusināti – gan sarunas ar lasītājiem, gan darbinieču pārvietošanās, kuras gāja – dzejnieka Māra Čaklā skatījumā – tik viegliem soļiem kā kaķi. Arī lasītavās tik vien saklausāms, kā tā klusā čaboņa, pārļapojojot kādu sējumu. Bet aiz logiem – daudz apdzejotais lielais bērzs, skaists visos gadalaikos, pie kura skats aizķērās, atpūtinot acis un prātu. Tur bija tāda īpaša, radoša gaisotne, kur domas viegli raisījās, darbi vedās.

Misiņa bibliotēkā Skolas ielā lasitavu *labais garīnš* bija *Elza*

Tomsone, savējo vidū – Tomsonīte. Ikkatru lasītāju mīļi sagaidīt, mīļi apkalpot, mīļi aizvadīt – citādi viņa to neprata. Bija lasītāji, kuri tišuprāt kavējās ar literatūras pieprasījumiem, līdz sagaidīja Tomsonīti – viņas padoms tika augstu vērtēts. Bet citkārt tā bija vēlme just gaišo sirsnības starojumu, kas virmoja ap viņu. Neliela auguma, trausla, smalka, bet kurš gan spētu izmērīt grāmatu, žurnālu, laikrakstu sējumu tonnas, kuras viņa 40 darba gados pārnēsājusi no krātuves saviem mīļajiem lasītājiem.

Emīlija Tiltiņa šķita atturīgāka, taču tāpat zinoša, izpalīdzīga un uzmanīga. Apveltīta ar asu prātu, sekodama visiem pasaules un Latvijas dzīves notikumiem, viņa prata būt interesanta partnere diskusijās. Un vēl – viņai piemita apbrīnojama prasme sajust, kad cilvēkiem nepieciešama palīdzība un klusi, nemanāmi to izdarīt.

Gar katalogiem, tos kārtodama un papildinādama, klusi rosījās *Aina Zibiņa*. Ja bija neskaidribas par kāda valdnieka dinastijas radurakstiem, par aktieriem, režisoriem, viņu lomām un režijām gan teātros, gan kinomākslā, kolēģes, lai nekavētu laiku, meklējot enciklopēdijās, jautāja Zibiņai un atbilde nāca nekavējoties.

Pirmajā stāvā Skolas ielas namā bija izvietots arhīva fonds, kurā, rūpīgi atlasīti, glabājās pa vienam eksemplāram no visiem iespieddarbiem. Arhīva fonda atlase, kārtošana, glabāšana – *Mildas Laukgales* veikums. Viņas pirmā un arī nemainīgā darba vieta – Misiņa bibliotēka. Viss tiek veikts bez liekvārdības, vērotājam no malas varētu šķist, ka darbs tik vienkāršs un viegli paveicams. Tā ir sevišķa prasme – radīt viegluma iespaidu, to spēj tikai nedaudzi. Tie, ko dēvē par izciliem sava amata meistariem.

Kad 70. gadu sākumā Misiņos ienāca jaunā bibliotekāru paaudze, tā mācījās no E. Tomsones, E. Tiltiņas, A. Zibiņas, M. Laukgales. Ne tikai profesionālā ziņā. Tā bija dzīves skola ar brīnišķīgiem skolotājiem. Viņas visas – *Rudīte Preisa, Arta Poriete, Anna Šmite* – te ienāca ar bijību, ar vieglu mulsumu («Vai tiešām esam misiņietes?!»), ar vēlmi mācīties un spēt līdzināties savām skolotājām. Gadiem ritot, izrādījās, ka jāmacās *Misiņos* ir katru dienu, visu mūžu! Ja to spēj, katra diena sākas ar brīnišķīgu sajūtu: «Jāiet uz darbu *Misiņos*!» Tā arī ir skaistākā balva, lielākā alga par darbu bibliotēkā.

Ar līdzīgām izjūtām 70. gadu beigās misiņiešu saimei pievienojās jaunās filoloģes *Gunta Jaunmuktāne, Velga Kince un Maija Krekle*. Pēc desmit gadiem kolektīvā ienāca *Inguna Milgrāve*, pēc tam arī *Elga Ļustika, Kaiva Grabouska*. Viņas visas ir izturējušas smago pārbaudījumu – bibliotēkas fondu pārvietošanu uz jauno ēku Rūpniecības ielā 10.

... Rūpniecības ielā

Bibliotēkas fondu pārvešana uz jauno ēku – to nav iespējams aprakstīt dažos teikumos. Šīs dienas, šie mēneši aizritēja, veicot smago krāvēju darbu. Kopā ar kolēģiem no pārējām LAB nodaļām,

Misiņa bibliotēkas kolektīvs (2002)

brīvprātīgiem talciniekiem no ZA institūtiem, tomēr visu atbildības nastu par darbu plānojumu un precizitāti uzņemoties, protams, pašiem.

Kad visas bagātības bija pārvestas, sākās šīs mājas «apdzīvošana», dzīvības un mājīguma radišanas laiks, liekot lietā pašu izdomu. Vai izdevās? Šķiet, ka izdevās. Tomēr jāatzīst, ka tas laiks bija kā pārbaude, ne jau *ar uguni un ūdeni*, bet ar bibliotēkas pārvešanu. Izturējām, paveicām, palikām te – savās jaunajās mājās. Tagad pašas brīnāmies, ka to izdevās paveikt bez čikstēšanas, gaušanās, ar priecīgu prātu, dziesmām un jokiem. 1993. g. 8. martā sagaidījām pirmos lasītājus jaunajā ēkā. Ikdienas darba ritms atjaunojās, tikai citā ēkā, citos, labākos apstākļos. Pamazām vien arī šajā ēkā ienāk grāmatu smarža. Dažkārt gar plauktiem kāds, acīm nesaskatāms, dzirdams klusi rosāties. Tad bilstam: «Mūsu Šimanītis (spociņš) atgādina par sevi.» Mīlam savus *Misiņus* arī jaunajā mājā, lai arī ikdienā par to skaļi nerunājam. Ne reizi vien vairums misiņiešu vilinātas ar lielākiem atalgojumiem un ar mazāku piepūli veicamos darbos citviet, tomēr visas joprojām savu darba dienu uzsāk *Misiņos*, savā mīlajā bibliotēkā.

Jaunajā bibliotēkas mājvietā misiņiešu saimei piepulcējās vēl divas filoloģes – *Rota Goldšteina* un *Dzintra Markuse*. Vai arī jaunākās, nesen par misiņietēm kļuvušās *Indra Bite*, *Vita Aišpure* un *Zane Daugule* pēc gadiem desmit, divdesmit darbdienu uzsāks *Misiņos*?

Kolēģi, bez kuriem nevar

Kopš 1954. g. Misiņa bibliotēka iekļauta Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas sastāvā. Esam bibliotēka bibliotēkā. LAB direktors ir arī Misiņa bibliotēkas direktors. Tātad – arī pašreizējā LAB direktore *Venta Kocere* ir arī mūsu direktore. Mūsējie līdz ar to ir arī visi *direkcijas ļaudis*.

Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas
direktore Venta Kocere

Bet Misiņa bibliotēkas darbinieces «pēc papīriem» esam tikai četrpadsmit, jo piederība LAB sniedz iespēju daudzus darba procesus veikt apvienotiem spēkiem. Līdz ar to pagrūti dalīt *savējos* un *pārējos*.

Par savējiem vienmēr misiņietes uzskatījušas Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas ļaudis, īpaši tos *retumniekus*, kuri strādājuši ar J. Misiņa fondu – O. Zanderu un L. Labrenci. Tagad to pārzina no *misiņiešu* saimes nākusi, istenā misiņiete G. Jaunmuktāne.

Kā citādi, ja ne par savējām, varam dēvēt M. Litaunieces vadītās grāmatasējējas, kuru rūpīgā darba rezultātus apliecina glitie, meistariģi iesietie laikrakstu, žurnālu un grāmatu sējumi? Tikai cilvēki, kuri mīl grāmatu, spēj tā strādāt – ar savām rokām, bez modernām iekārtām, ar minimāliem līdzekļiem radīt skaistumu!

Izejot caur krātuvi, ik pa brīdim kādā ejā pamanām klusi, klusi rosāties kādu bibliogrāfi, reizēm pat vairākas, ka pat liekas – visa

Zinātniskās bibliogrāfijas nodaļa te pārcēlusies. Atkal top kārtējais bibliogrāfiskais rādītājs, kura radišanas procesā tik daudz iespieddarbu jāpārlapo! Viņu paveiktais darbs atvieglo mūsu darbu – zinām, ko nozīmē laba bibliogrāfiskā rādītāja esamība. Uzsaucam sveicienu – viņas arī ir savējās!

Ik dienas grāmatu ratiņi ripo no trešā stāva uz krātuvēm. Ne jau paši ripo – jaunas un vecas grāmatas, saņemtas bibliotēkā, uz krātuvi pēc daudzu darba procesu veikšanas ved Literatūras komplektēšanas un apstrādes nodaļas darbinieces. Sadarboties iznāk ik dienas, jo caur viņu rokām *Misiņus* sasniedz visi iespieddarbi. Arī savējās!

Savējo pulkā esam jau sen ieskaitījušas arī rosīgo Reprogrāfijas nodaļas kopētāju Ilgu Gūtmani, kuras darba vieta ir līdzās *Misiņu* lasītavām.

Elektroniskie katalogi, datoru pielietojums ikdienas darbā ir kļuvis pašsaprotami. Bet gadās arī tā, ka elektronika *streiko*. Reizēm pietrūkst padoma, ko tādā brīdī darīt. Kas palīdzēs? Savējie – Informācijas tehnoloģijas nodaļas darbinieki! Ģadās visādas kļūmes ar elektrību, rodas nepieciešamība kaut ko pielabot galdam, krēslam – saucam talkā vīrus no Tehniskās ekspluatācijas nodaļas. Ik dienas pasta sūtījumus mums atnes Renāte Aleksejonoka, viņa arī mūsu sūtījumus tālāk nogādā. Visus bibliotēkas apmeklētājus sagaida, caurlaides izsniedz un pieņem, palīdz orientēties šajā ēkā, dažkārt pat pašas līdzī panākdamās, lai apmeklētājs lieki nemaldītos, laipnās reģistratūras darbinieces.

Mūsu telpu apkopējas ir piederīgas LAB Tehniskās ekspluatācijas nodaļai. Bet kā lai mēs nesauktu par savējo Brigitu Abricku, kura *Misiņu* lasītavās katru puteklīti pamana un aiztrauc, logu rūtis spodrīna līdz mirdzumam? Vai Guntu Kursīti, kura katras izstāžu vitrīnas stiklu ik ritu nopulē? Pārējās apkopējas, garderobistes – taču savējās! Visapkārt – savējie!

Tuvi un tāli draugi

Misiņa bibliotēkas draugu loks ir plašs. Nosacīti viņus varētu dalīt tuvos un tālos draugos. Tuvie – tepat Latvijā, tālie – plašajā pasaulē.

Tuvie draugi – vispirmie ir mūsu lasītāji, par kuriem šajā grāmatā stāsta Velga Kince. Tie, kuri ienāk ar draudzīgu labdienu, kā seni paziņas. Dažkārt ar līdzīgu *paķērušos* grāmata rokā, pie kuras strādājis, daudz dienu pavadīts *Misiņu* lasītavās – atkal kāda autora dāvinājums ar veltījuma ierakstu bibliotēkai. Arī tie, kuri nāk pirmoreiz, bet ar lielu vēlmi «meklēt rakstos» – topošie draugi. Gadās arī, ka pirmajā apmeklējuma reizē kāds ir īgns, sarunu uzsāk ar pretenzijām. Taču lasītavas darbinieces jūt – kādā citā iestādē, veikalā, varbūt uz ielas šis cilvēks ir ticis dziļi aizvainots, un šeit izlaužas viņa emocijas. Kaut īsu brīdi veltot viņam uzmanību, izrādot ieinteresētību viņa vajadzībā, sameklējot nepieciešamo, vēl pirms brīža īgna lasītājs atplaukst, bet promejot jau atvadās kā draugs, kurš te labprāt nāks arī citreiz.

Mūsu draugi ir daudzie grāmatizdevēji, kuru atbalstu jūtam ikdienā, liekot plauktā viņu dāvinātās grāmatas, izsniedzot tās lietošanai. Tie ir arī žurnālu un laikrakstu redakcijās – viņu papildus atvēlētie preses izdevumu eksemplāri sniedz iespēju saglabāt tos nākošo paaudžu ieskatam.

Kādreizējos draugus no Misiņa kluba darbības gadiem tagad pulcējam mūsu organizēto literatūras tematisko un mākslinieku darbu izstāžu atklāšanās.

Tālie draugi... Tālu, bet vienmēr kā savus draugus līdzās jūtam J. Misiņa mazbērnus, uzaugušus trimdā ASV. Viņi joprojām lepojas ar savu piederību Misiņa dzimtai un sava vectēva bibliotēkas saimei. Latvijai atgūstot neatkarību, vairāki no viņiem ir ciemojušies *Misiņos*. Ieva Kalniņa bija kopā ar mums Misiņa bibliotēkas 110 gadu jubilejā. Baibas Kalniņas – mākslinieces grafikas rotā mūsu bibliotēkas telpas.

Tālo draugu klātbūtni jūtam, turot rokās iespieddarbus, sūtītus no Austrālijas, ASV, Kanādas, Vācijas, Zviedrijas, Anglijas, Norvē-

J. Misiņa mazmeitas (no kr.) Baiba un Ieva Kalniņas,
ciemojoties bibliotēkā (1991)

ģijas, Brazīlijas u.c. valstīm. Tālie draugi atgādina par sevi ar sirsnīgām uzmundrinājuma vēstulēm, apciemojumiem Latvijas apmeklējuma reizēs.

Laikā, kad pārvedām bibliotēkas krājumus uz Rūpniecības ielu, zvanīja no Zviedrijas mākslinieks N. Hartmanis: «Es te jau otro nakti nespēju aizmigt. Domāju par jums. Vēlos palīdzēt!» Tā var tikai draugs, kuram pateicoties, plauktus krātuvē vairs neapdraud rūsa.

Zvanīja arī dzejnieks A. Eglītis, kurš toreiz vēl dzīvoja Stokholmā: «Jums būs jāiekārto jaunās lasītavu telpas. Mēs Latviešu Nacionālā fonda valdē nospriedām, ka jāpalīdz!» Atkal draugu atbalsts nāca istā laikā. Tagad Misiņa bibliotēkā vieta rasta arī Latviešu Nacionālā fonda arhīvam.

Bibliotēkas *jurģu* laikā mums lieti noderēja Vilmas Kalniņas – bibliotekāres ar lielu pieredzi Rietumeiropas valstu bibliotēkās – lietišķie, praksē tik noderīgie padomi. Atrazdamās Rīgā, viņa bija kopā ar mums, iepazīna apstākļus jaunajā ēkā, lai pēc tam fondu pārvietošanas norisei varētu sekot no Vācijas. Arī tagad Latvijas

apciemojumu starplaikā bieži atskan viņas mundrā balss telefonā:
«Kā klājas *Misiņiem*? Man te ienāca prātā....»

Citkārt nācies pabrīnīties – nāk no ārzemēm pasta sūtījumu cits aiz cita. Tajos – tieši tās grāmatas, kuras izdotas trimdā, bet nav vēl *Misiņu* plauktos. Sūtītāji lielākoties šo grāmatu autori. Starp kādas vēstules rindām atklājas – profesors Pāvils Vasariņš, kuram reiz iedots *Misiņos* iztrūkstošo grāmatu saraksts, saucis talkā to autorus. Pārjautāju *vaininiekam*, vai tiesa, ka viņš to organizējis. Atbild: «Bet *Misiņiem* taču vajag!» Paldies viņam!

Vienmēr viņa «burvīgo Misiņa dāmu» gaidīts sev atvēlētajā istabā starp grāmatplauktiem, lai netraucēti nodotos pētniecības darbam, ir allaž galantais ASV profesors N. Balabkins.

Par *Misiņu* tālajiem draugiem saucam U. Ģērmani, A. Plaudi, B. un J. Avotiņus, kuru bibliotēkas un arhīvi pārceļojuši uz mūsu krātuvi. Arī H. Rožankovsku, L. un S. Beklešovus, H. Rudzīti, P. Riekstu, D. A. Lēberu, I. Roni un daudzus, daudzus citus (par nožēlu – nespēju visus uzskaitīt!), kuri sūta mūsu bibliotēkai iespieddarbus un rokrakstus, apciemo mūs un interesējas par norisēm bibliotēkā.. Daži no viņiem tagad pārcēlušies uz dzīvi Latvijā – A. Eglītis, O. Kutcers, A. Ivaska, M. Biezaite u. c. – un pārtapuši tuvos draugos.

Lasītavās, gaitenšos, krātuves telpās rodas arvien vairāk gleznu – tās dāvājuši gan tuvi, gan tāli draugi, mākslinieki (J. Skulme, M. Lielkraste, R. Beitners, G. Bušmanis, R. Vētra u. c. Latvijā, M. Viesta, V. Plaude, B. Kalniņa u. c. ārzemēs) un gleznu kolekciju īpašnieki, no kuriem vislielākais dāvinājums – 34 gleznas – saņemts no Olģerta Kutcera (toreiz dzīvojoša Bostonā, tagad – Rīgā). Mākslas darbu klātbūtne dara bibliotēkas telpas mājīgākas, acīm un sirdij tīkamākas.

Un tā Misiņa bibliotēka, glabājot svētu sava dibinātāja Jāņa Misiņa vārdu, *misiņiešu* aprūpēta, saudzēta, glabāta, papildināta, savējo un draugu atbalstīta, iet uz rītdienu. Krātuve kā svēts mantojums, ko Jānis Misiņš ir atvēlējis Rīgai un līdz ar to – savai valstij, savai tautai, pieejamai arī visai plašajai pasaulei.

Jānis Misiņš

Hronika

1862. – 25. aprīlī Tīrzas pagasta «Krācēs» piedzimst Jānis Misiņš.
1868. – J. Misiņš saslimst ar šarlaku, kam seko smagas komplikācijas.
- Piedzimst brālis Andrievs.
1871. – Piedzimst māsa Lize.
1872. – Misiņš nopērk pirmās grāmatas.
- 1873./74. – Mācību sākums Tīrzas pagastskolā, ko pārtrauc slimība.
- 1870.–1876. – Ārstēšanās pie Tīrzas draudzes ārstiem – Kārļa Viherta un Aleksandra Šummera.
- 1876.–1882. – Aptiekāra darbā pie Dr.Šummera Velēnas slimnīcas aptiekā. Daudz lasa; pašmācības ceļā cer apgūt zināšanas, lai varētu studēt.
- 1877.–1879. – Sarakste ar F. Brīvzemnieku, K. Valdemāru, Kaudzītes Matisu.
1880. – Savu grāmatu krājumu pārvērš par atklātu bibliotēku apkārtnes iedzīvotājiem.
- Piedalās 2.latviešu Dziesmu svētkos Rīgā Tīrzas kora tenoru grupā.
1881. – Atstāj aptiekāra darbu Velēnas slimnīcas aptiekā, cerot iestāties augstskolā, bet tas neizdodas.
- Iepazīstas ar savu nākamo sievu Annu Jaunzemi.
- Pāriet uz Lejasciemu, kur darbojas par mācekli Knapes tirgotavā.
1883. – No Lejasciema pārnāk atpakaļ «Krācēs», kur iekārto grāmatu sietuvi, sāk tirgoties ar grāmatām, vāc un papildina savu bibliotēku.
1885. – Kļūst par pilntiesīgu «Krāču» saimnieku.
- 19. septembrī saņem oficiālu Vidzemes gubernatora atļauju publiskas bibliotēkas atvēršanai «Krācēs».
- Apprecas ar Annu Jaunzemi (1865.–1928.).

- Nesavtīgi rūpējas par brāļa izglītošanos Cimzes, vēlāk Kuldīgas skolotāju seminārā.
- 1888. – Pirmā publikācija presē – «Kāds vārdiņš par tautas dziesmām» (Austrums, nr. 6).
- 1892. – Bibliotēku pārceļ no «Krācēm» uz Lejasciemu, kur ierīko arī sietuvi un grāmatu veikalu.
- 1894. – Nomirst brālis Andrievs. Jānis Misiņš to visu mūžu ļoti dziļi pārdzīvo.
- 1897. – Ceļojums pa Krieviju.
- 1898. – Ceļojums pa Somiju.
- No 22. jūlija līdz 27. septembrim ceļo pa Eiropu, uzturas Vācijā, Francijā, Šveicē, Itālijā, caur Vini, Varšavu un Viļņu atgriežas mājup.
- 1901. – Nomirst māsa Līze.
- 1904. – Uzbūvēta «Krāču» jaunā ēka.
- 1906. – Pārvieto bibliotēku uz Rīgu, Kārļa ielu 27.
- 1911. – Kļūst par Rīgas Latviešu biedrības Zinību Komisijas bibliotēkas pārzini.
- Rīgā tiek rīkota pedagoģiskā izstāde, kurā J. Misiņš iekārto plašu un bagātu latviešu valodas mācību grāmatu nodaļu, izstādāms ap 400 grāmatu.
- 1913. – Vairākos periodiskos izdevumos J. Misiņš publicē rakstu «Vecs zelts» par seno latviešu grāmatu sērijas izdošanas nepieciešamību.
- 1915. – Saņem piedāvājumu evakuēt bibliotēkas krājumu uz Krieviju. J. Misiņš atsakās to darīt.
- 1917.–1918. – Darbojas Baltijas bēgļu apgādāšanas komitejas aptiekā.
- 1919. – Latvijas arhīvu pārzinis.
- Kopā ar bibliotēku pārceļas no Kārļa ielas 27 Rīgā uz Skolas ielu 25.
- 1919.–1920. – Valsts bibliotēkas pārzinis.
- 1920. – Sāk strādāt par Rīgas pilsētas bibliotēkas (Rātslaukumā) latviešu nodaļas vadītāju.
- Tautas augstskolas rīkotajos pirmajos bibliotekāruursos lasa referātus par Latvijas grāmatniecības jautājumiem un par satīras un humora bibliogrāfiju.
- 1921. – Sadarbībā ar P. Ērmani sastāda Raiņa darbu bibliogrāfiju.
- 1922. – Grāmatā «Latvju Preses 100 gadi» ievietots Misiņa sastādīts periodikas rādītājs.
- Izmantojot savu bagātīgo periodikas krājumu, sarīko latviešu preses 100 gadu izstādi.
- Berlīnes, Karalauču, Kalsrues, Heidelbergas, Leipcigas u. c. bibliotēku apmeklējums.

- Sastāda Ausekļa bibliogrāfiju.
- 1923. – Izglītības kooperatīva 2. bibliotekāru kursos lasa referātus par bibliotēkas darba metodēm un latviešu grāmatniecības attīstību.
- Riko izstādes K. Valdemāram un brāļiem Kaudzītēm.
- Publicē rakstus «Stendera pasaku pirmais izdevums» un «Vecākais kalendārs latviešu valodā» (*Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, nr. 9 un 10)
- 1924. – Iznāk J. Misiņa «Latviešu rakstniecības rādītājs» I daļa (1585.–1910.), kurā registrētas vispārīga rakstura un zinātniskas grāmatas.
- 1. bibliotekāru kongresā referē par latviešu grāmatniecības attīstību.
- 1925. – 7. decembrī noslēdz līgumu ar Rīgas pilsētas valdi par bibliotēkas nodošanu Rīgas pilsētai.
- Grāmatā «Grāmata par grāmatu» publicēts pētījums «Latvijas grāmatniecība un grāmatrūpnieki».
- 1926. – 16. decembrī J. Misiņam piešķirts IV šķiras Triju zvaigžņu ordenis
- Sastāda K. Valdemāra bibliogrāfiju.
- 1928. – 2. martā Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka Torņa ielā 3 tiek atvērta plašas publikas lietošanai.
- 28. oktobrī mirst J. Misiņa dzīvesbiedre Anna.
- 1932. – 23. aprīlī J. Misiņš saņem III šķiras Triju zvaigžņu ordeni.
- 1935. – Publicēts raksts «Baumaņu Kārļa un Krogzemju Mikus «Dziesmu Vītols»» (*Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, nr. 4)
- 1937. – Iznāk «Latviešu rakstniecības rādītājs» II daļa, kurā registrētas daiļliteratūras un mākslas grāmatas no 1585. līdz 1925. gadam.
- 1938. – J. Misiņš aiziet no darba Rīgas pilsētas bibliotēkā.
- 1940. – Iznāk J. Misiņa bibliogrāfisks apskats «Jēkabs Zvaigznīte Šterns».
- 1941. – Draudot pārējiem ģimenes locekļiem un arī mājas saimniekam J. Misiņam, 17. aprīlī čekisti arestē dzīvokļa īrnieku, dzejnieku Leonidu Breikšu.
- 14. jūnijā J. Misiņam izdots mandāts Latvijas PSR Rakstnieku Savienības 1. konferencei, kurā viņš neierodas.
- 1943. – Pēc J. A. Jansona ierosinājuma tiek izvirzīts jautājums par LU goda doktora nosaukuma piešķiršanu J. Misiņam, tomēr šo nosaukumu viņam nepiešķir.

¹ Pilnīga J. Misiņa rakstu bibliogrāfija, ko sastādījis K. Egle, mašīnrakstā glabājas LAB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā

1944. – Žurnālā «Latvju Grāmatnieks» publicē turpinājumu rakstam «Latvijas grāmatniecība un grāmatrūpnieki»
- Publicēts J. Misiņa pēdējais raksts ¹ «Rakstīts stāv...» – par kļūdām un nepareizībām latviešu enciklopēdiskajos izdevumos (*Latvju Mēnešraksts*, nr. 5).
- 20.novembrī J. Misiņš raksta iesniegumu LU rektoram, lūdzot jaunas telpas Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkai.
1945. gada 17. janvāris
- Jāņa Misiņa nāves diena.
21. janvārī
- J. Misiņu izveda no viņa mājām uz Meža kapiem. Atvadu ceremonijā runā Rūdolfs Egle, Andrejs Upīts, Kārlis Egle u. c.

Sastādīja Zane Daugule

Misiņa bibliotēka

Hronika

- 1880.–1882. – J. Misiņš bez oficiālas atļaujas atver bibliotēku Tirzas pagastskolā (grāmatu izsniegšana notiek svētdienās), izveido lasītāju reģistrācijas burtnīcu; sarakstās ar K. Valdemāru par bibliotēkas uzturēšanas jautājumiem.
1883. – J. Misiņš lūdz gubernatora atļauju bibliotēkas atvēršanai.
– J. Misiņš bibliotēku pārceļ uz tēva mājām «Krācēm».
1885. – 7.(19.) septembrī – Misiņa bibliotēkas oficiālā dibināšanas diena – tiek saņemta Vidzemes gubernatora parakstīta atļauja (nr. 11363) «Krācēs» atvērt privātu bibliotēku.
– J. Misiņa bibliotēkas grāmatu krājumā ir 500 sējumu; J. Misiņš sāk īstenot iecerī par bibliotēku, kurā uzkrāts viss, kas izdots Latvijā vai kam ir sakars ar Latviju.
- ap 1890. – J. Misiņš raksta «Rādītāju par Krāces J. Misiņa grāmatu krātuvi», kurā atzīmē bibliotēkas pirmos 500 sējumus.
1892. – J. Misiņš bibliotēku no «Krācēm» pārceļ uz Lejasciemu.
- 1892.–1905. – J. Misiņa bibliotēka atrodas Lejasciemā; grāmatu krājums papildinās no 500 līdz 5000 sējumiem.
1904. – Pabeidzot būvēt «Krāču» jauno dzīvojamo ēku, J. Misiņš pārved uz turieni savas bibliotēkas mazāk nozīmīgo daļu – grāmatas svešvalodās, vācu un krievu periodiskos izdevumus, daļu latviešu avižu un žurnālu.
1905. – Daļu bibliotēkas grāmatu krājuma J. Misiņš noglabā savas labvēles Marijas fon Tranzēhes svaiņa landmaršala Meijendorfa muižā Bebroš; revolucionāriem muižu nodezīnot, grāmatas iet bojā.
- 1905./06. – J. Misiņš pārceļas uz dzīvi Rīgā; daļa J. Misiņa bibliotēkas grāmatu krājuma glabājas Rīgā, daļa – «Krācēs»;
– J. Misiņš iekārto bibliotēku Rīgā Kārļa ielā 27, sākas jauns Misiņa bibliotēkas attīstības posms – Rīgas periods, kad grāmatas un periodiku izmanto zinātniskos nolūkos.

I pasaules kara laiks

- Daļa J. Misiņa bibliotēkas grāmatu, iesaiņotas kastēs, glabājas Sv. Jura hospitāļa pagraba telpās.
- 1919. – Gada sākumā J. Misiņš ierīko bibliotēku Skolas ielā 25; daļa grāmatu glabājas Izglītības ministrijas un Valsts statistikas pārvaldes telpās; grāmatas no «Krācēm» tiek pārvestas uz Rīgas dzīvokli.
- 1923.–1925. – Kultūras fonds piešķir Ls 4600 J. Misiņa bibliotēkas iekārtaī un paplašināšanai.
- 1924. – 8. decembrī J. Misiņš piedāvā Rīgas pilsētas valdei pārņemt bibliotēku Rīgas pilsētas īpašumā.
- 1925. – Gada sākumā J. Misiņš un Rīgas pilsētas pārstāvji – Rīgas pilsētas galva Alfreds Andersons, izglītības nodaļas vadītājs Jānis Aberbergs, revīzijas komisijas priekšsēdis Kārlis Dziļleja (Tifentāls) izstrādā noteikumus, kādā veidā pārņemt krājumu pilsētas īpašumā.
 - 7. decembrī tiek parakstīts līgums (nr. 12670) starp J. Misiņu un Rīgas pilsētas valdi par bibliotēkas nodošanu Rīgas pilsētas īpašumā; Misiņa bibliotēka kļūst par brīv bibliotēku ar nosaukumu «Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka»; uz J. Misiņa norādījumu Rīgas pilsētas valde bibliotēkas pārņemšanas vadību uztic K. Eglem, dodot par palīdzēm M. Redlihi un H. Vēveri.
 - Misiņa bibliotēkas grāmatu krājumā 28 000 sējumi; Rīgas pilsētas pārņemtais krājums vērtēts uz Ls 50 723,10.
- 1925.–1927. beigas
 - Bibliotēkas pārņemšana Rīgas pilsētas īpašumā; līdztekus grāmatu inventarizācijai un katalogizācijai notiek lasītāju apkalpošana.
- 1927. – Jūnija mēneša beigās sākas Misiņa bibliotēkas pārvietošana uz Torņa ielu 3.
- 1928. – 2. martā – Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkas atklāšana.
- 1929. – 19. jūlijā Misiņa bibliotēka sāk pārņemt blakus namu Torņa ielā 5.
- 1932. – Pēc Torņa ielas 5. nama pārbūves uz turieni pārvieto lasītavu.
 - Misiņa bibliotēka sāk saņemt t. s. obligāto preses eksemplāru, t. i., pa 1 eks. no visiem Latvijā iespīestajiem drukas izdevumiem.
- 1935. – Gada sākumā uz Torņa ielas 5. namu pārvieto daļu krātuves.
 - Misiņa bibliotēkas grāmatu krājumā 46 047 sējumi.

- Septembrī tiek plaši atzīmēta Misiņa bibliotēkas 50 gadu jubileja.
- 1940. – Baigais gads bibliotēkā sākas ar to, ka Galvenā literatūras pārvalde piesūta bibliotēkai no fonda izņemamo grāmatu sarakstus, kam seko vairāki arī 1941. gadā.
- 1940./41. – Misiņa bibliotēkas darbība paplašinās; tiek divkārt palielināts darbinieku skaits.
- 1941. – 3. aprīlī Misiņa bibliotēka kā zinātniska tipa bibliotēka no Rīgas pilsētas pakļautības pāriet Tautas izglītības komisariāta pārziņā; grāmatu krājumā 65 055 sējumi.
- 1941.–1944. – Misiņa bibliotēka atrodas Valsts (Zemes) bibliotēkas saimnieciskā pakļautībā.
 - J. Misiņš un K. Egle nepieļauj bibliotēkas krājumu izvešanu uz Vāciju.
 - Bibliotēka slēgta augusta, septembra mēnešos, kad darbiniekiem jāiesaistās vācu okupācijas varas pieprasītajos iedzīvotājiem obligātajos lauku saimniecību darbos.
- 1944. – Pavasārī Misiņa bibliotēkas retās grāmatas un periodiskie izdevumi tiek iesaiņoti un līdz kara beigām glabājas seifā.
 - Rudenī Misiņa bibliotēka slēgta un darbinieki izklīduši; bibliotēku sargā sētnieks Kārlis Rožkalns ar sievu; bibliotēkas fondi nav cietuši; Misiņa bibliotēkas fondos 100 000 vienību.
 - 20. novembrī J. Misiņš raksta iesniegumu Latvijas Universitātes rektoram ar lūgumu bibliotēkai piešķirt jaunas telpas. Tās piešķir Skolas ielā 3.
- 1945. – 17. janvārī nomirst J. Misiņš.
 - Vasarā Misiņa bibliotēka pārceļas uz jaunām telpām Skolas ielā 3.
 - Saņemti Latvijas PSR MP Literatūras un izdevniecību galvenās pārvaldes izdotie «novecojušo» izdevumu saraksti, kas prasa izņemt gandrīz visu Latvijas brīvvalsts laikā izdoto, izgriezt no grāmatām konkrētu autoru (A. Gobas, Z. Mauriņas u.c.) sarakstītus priekšvārdus, pēcvārdus, norādes satura rādītājos un titullapās.
 - 5. augustā Misiņa bibliotēkas lasītavā sāk strādāt (nostrādā līdz 1984.gadam) Elza Tomsone – lasītāju iemiļota bibliotekāre.
- 1946. – 1. jūnijā Misiņa bibliotēku pievieno Latvijas PSR Zinātņu akadēmijai, tā kļūst par Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas J. Misiņa bibliotēku.

1940. gadu beigas – 50. gadu sākums
- Bibliotēkā izveidots specfonds, kas izmantojams tikai ar speciālām atļaujām.
1952. – No amata atbrīvots Misiņa bibliotēkas vadītājs K. Egle.
- 1952.–1956. – Misiņa bibliotēkas vadītāja – M. Peizuma.
1953. – Misiņa bibliotēkā strādā 17 darbinieki, neskaitot administratīvi saimniecisko personālu.
1954. – 27. janvārī LPSR ZA Prezidijs nolemj Misiņa bibliotēku apvienot ar Fundamentālo bibliotēku, nesapludinot fondus.
- 5. februārī Latvijas PSR Ministru Padomes izdots rīkojums apvienot Misiņa un Fundamentālo bibliotēku, Misiņa bibliotēka iegūst oficiālo nosaukumu «LPSR ZA Fundamentālās bibliotēkas J. Misiņa Latviešu literatūras nodaļa»; Misiņa bibliotēka no trešās kategorijas tiek pielīdzināta bibliotēku otrajai kategorijai.
 - Misiņa bibliotēkas fondos 253 336 vienību; izveidots Misiņa bibliotēkas fondu sadalījums 3 atsevišķos fondos – arhīva, operatīvajā, neprofilās literatūras svešvalodās.
1955. – Trimdā top P. Ērmaņa «Sapnis par Misiņa bibliotēku» (krājumā «Sejas un sapņi»).
1956. – Misiņa bibliotēkas darbinieki sapulcē ierosina vadītājas M. Peizumas atstādināšanu no amata.
- 1956.–1959. – Misiņa bibliotēkas vadītājs – K. Amtmanis.
1957. – Fundamentālajai bibliotēkai piešķir zinātniskas iestādes statusu; pārejot Fundamentālās bibliotēkas sastāvā, atjauno paša J. Misiņa fondu komplektēšanas principu – galvenokārt latviešu literatūra un literatūra par Latviju; notiek grāmatu zinātniska klasificēšana, katalogizēšana.
1959. – No septembra Misiņa bibliotēka sāk saņemt republikas bezmaksas obligāto grāmatas eksemplāru.
50. gadu beigas
- Starptautiskās grāmatu apmaiņas ceļā vai kā dāvinājumu Misiņa bibliotēka sāk saņemt ārzemēs izdotus latviešu iespieddarbus, tie lielākoties nokļūst specfondā.
- 1959.–1960. – Misiņa bibliotēkas vadītājs – E. Arājs.
- 1960.–1982. – Misiņa bibliotēkas vadītājs – A. Zandmanis.
1962. – Sakarā ar J. Misiņa 100. dzimšanas dienu izdota J. Misiņa «Izlase» (1962), F. Rancāna grāmata «Jānis Misiņš un viņa bibliotēka» (1963).
1981. – Misiņa bibliotēka pielīdzināta bibliotēku pirmajai kategorijai.

- 1982.–1991. – Misiņa bibliotēkas vadītāja – M. Laukgale.
- 1982.–1990. – Bibliotēkas darbinieki pavasaros un rudenos sakopj J. Misiņa dzimto māju «Krāču» apkārtni.
1984. – Misiņa bibliotēkas fondos 149 266 vienību.
1985. – Gada sākumā Misiņa bibliotēkā tiek veikts kosmētiskais remonts.
- Izdots Misiņa bibliotēkas 100. gadadienai veltīts rakstu krājums – grāmata «Grāmatas un grāmatnieki» un jubilejas avīze.
 - Par godu Misiņa bibliotēkas 100. gadadienai mākslinieks Juris Riņķis rada grāmatzīmi un piemiņas plakātu, mākslinieks Gunārs Strupulis – piemiņas medaļu.
 - 19. septembrī Latvijas Zinātņu akadēmijā notiek Misiņa bibliotēkas simtgades konference.
 - Par ievērojamu ieguldījumu bibliotēku un grāmatniecības darba attīstīšanā un pilnveidošanā, sakarā ar nodibināšanas 100. gadadienu Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas J. Misiņa latviešu literatūras nodaļa apbalvota ar Latvijas PSR AP Prezidija Goda rakstu.
1987. – K. Egles simtgades sakarā izveidojas Misiņa bibliotēkas ilggadējo lasītāju un aktīvistu kopa ar vienojošu nosaukumu – Misiņa klubs; ik mēnesi notiek lasījumi, risinās diskusijas.
- Septembrī sākas bibliotēkas specfonda pārskatīšana (sākumā reabilitēti ap 2000 nosaukumu – A. Čaka «Mūžības skartie», A. Grīna «Dvēseļu putenis» (I,II d.), J. Akuratera «Ugunīgi ziedi», Z. Mauriņas «Dzīves vilcienā» u.c.).
 - Pakāpeniski sāk sapludināt vienotā, visiem lasītājiem pieejamā fondā Latvijā un ārzemēs izdotos latviešu iespieddarbus; sākt pienākt pirmie lielie, Latvijas Kultūras fonda organizētie sūtījumi ar trimdas latviešu izdevumiem.
1980. gadu beigas
- Cīņa par ēku Rūpniecības ielā.
- 1990.
- Misiņa bibliotēkas vadītāja un ilggadīgā darbiniece M. Laukgale publicē atmiņas un ieskatu bibliotēkas tapšanas gaitā («Grāmata», 1990, 7).
- 1991.
- Pavasarī Misiņa bibliotēku pirmo reizi apciemo J. Misiņa mazmeitas Baiba un Ieva Kalniņas no ASV.
 - Septembrī par Misiņa bibliotēkas vadītāju kļūst A. Šmite.
- 1992.
- Reorganizējot Zinātņu akadēmiju, Fundamentālā biblio-

- tēka kļūst par Latvijas Akadēmisko bibliotēku, Misiņa bibliotēka kā atsevišķa struktūrvienība, bibliotēka bibliotēkā – Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēka.
- 10. jūlijā Misiņa bibliotēkas darbinieki kopā ar lasītājiem atvadās no bibliotēkas ēkas Skolas ielā 3.
 - 13. augustā Misiņa bibliotēku sāk pārvietot uz Rūpniecības ielu 10.
 - Bibliotēka saņem Latviešu Nacionālā fonda arhīvu.
- 1993.
- 23. decembrī pārnestas pēdējās lietas – Bībele ar inv. Nr. 1 un J. Misiņa ģimētne – uz jaunu ēku Rūpniecības ielā 10. Misiņa bibliotēka ir pārvietota.
 - 8. martā Misiņa bibliotēka sāk uzņemt lasītājus jaunajā ēkā.
 - Misiņa bibliotēkas fondos 800 000 vienību.
 - Izstāde «Trimdas latviešu grāmata» – pirmo reizi kopsavilkums par grāmatu klāstu, kuru gandrīz pusgadsimta laikā uzrakstījuši un nodrukājuši latvieši savās mītnes zemēs.
- 1994.
- Parālēli kartīšu katalogam bibliotēkā sāk izmantot *online* elektronisko katalogu.
 - Bibliotēka saņem B. un J. Avotiņu (ASV) privāto bibliotēku.
- 1995.
- 19. septembrī notiek Misiņa bibliotēkas 110 gadu jubilejas zinātniskā konference.
- 1998.
- Bibliotēka saņem U. Ģērmaņa privāto fondu un daļu bibliotēkas.
- 2000.
- 19. septembrī tiek atzīmēta Misiņa bibliotēkas 115 gadu jubileja.
- 2001.
- Misiņa bibliotēkas fondos 821 237 vienību.
 - Misiņa bibliotēkā gada laikā reģistrēti 168 930 lasītāju apmeklējumi, literatūras izsniegumi – 2 147 547 vienības, no kuriem lielāko daļu (1 988 670 vien.) veido laikraksti.

Sastādīja Vita Aišpure

Autori

- Augusts Baltpurviņš* (1871 – 1930), rakstnieks
Antons Birkerts (1876 – 1971), literatūrpētnieks, rakstnieks
Jānis Cīrulis (1897 – 1962), komponists, diriģents
Aleksandrs Čaks (1901 – 1950), rakstnieks
Edgars Damburs (1910 – 1981), literatūrkritiķis, rakstnieks
Kārlis Džilleja (1891 – 1963), rakstnieks, literatūrkritiķis
Kārlis Egle (1887 – 1974), bibliogrāfs, literatūrvēsturnieks, tulkotājs
Pēteris Ērmanis (1893 – 1969), rakstnieks, literatūrvēsturnieks
Andrejs Johansons (1922 – 1983), rakstnieks, kultūrvēsturnieks
Ivande Kaija (1876 – 1942), rakstniece
Alfrēds Kvālis (1908 – 1945), dzejnieks
V. L. – iespējams – *Viktors Lamsters* (1903 – 1971), senatnes pētnieks, žurn. «Laikmets» zinātnisku rakstu redaktors
Oļģerts Liepiņš (1906 – 1983), rakstnieks, žurnālists
Aida Niedra (1899 – 1972), rakstniece
Nina Ozoliņa, bibliotekāre, 1936 – 1938 strādājusi Rīgas pils. Misiņa bibliotēkā
Raitis Ritums, istā vārdā *Jēkabs Libeks* (1891 – 1982), grāmat-tirgotājs, žurnālists
Helmi Rožankovska, zobārstniecības doktore, prof. emerita, ASV
Tīrzmaliete (1876 – 1942), rakstniece
Jānis Veselis (1896 – 1962), rakstnieks
Mariss Vētra (1901 – 1965), dziedātājs, rakstnieks
Edvarts Virza (1883 – 1940), dzejnieks
Teodors Zeiferts (1865 – 1929), literatūrvēsturnieks, literatūrkritiķis
Vita Aišpure, Misiņa bibliotēkas bibliotekāre
Zane Daugule, Misiņa bibliotēkas bibliotekāre
Gunta Jaunmuktāne, LAB Rokrakstu un reto grāmatu nod. galv. bibliogrāfe

Velga Kince, Misiņa bibliotēkas galv. bibliotekāre
Maija Krekle, Misiņa bibliotēkas galv. bibliotekāre
Milda Laukgale, Misiņa bibliotēkas vec. bibliotekāre
Inguna Milgrāve, Misiņa bibliotēkas vec. bibliotekāre
Arta Poriete, Misiņa bibliotēkas galv. bibliogrāfe
Rudīte Preisa, Misiņa bibliotēkas galv. bibliotekāre
Anna Šmite, Misiņa bibliotēkas vadītāja

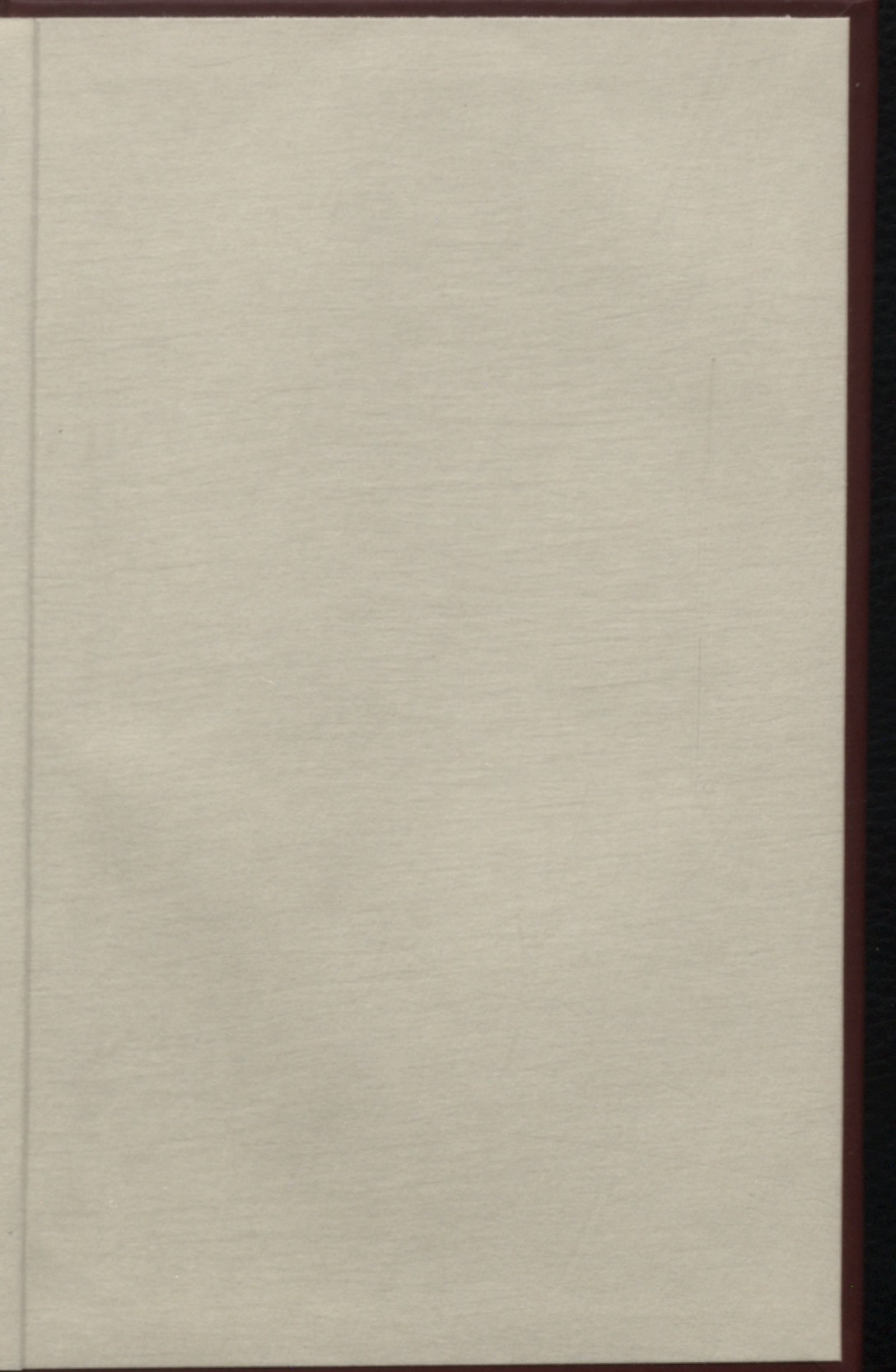
Saturs

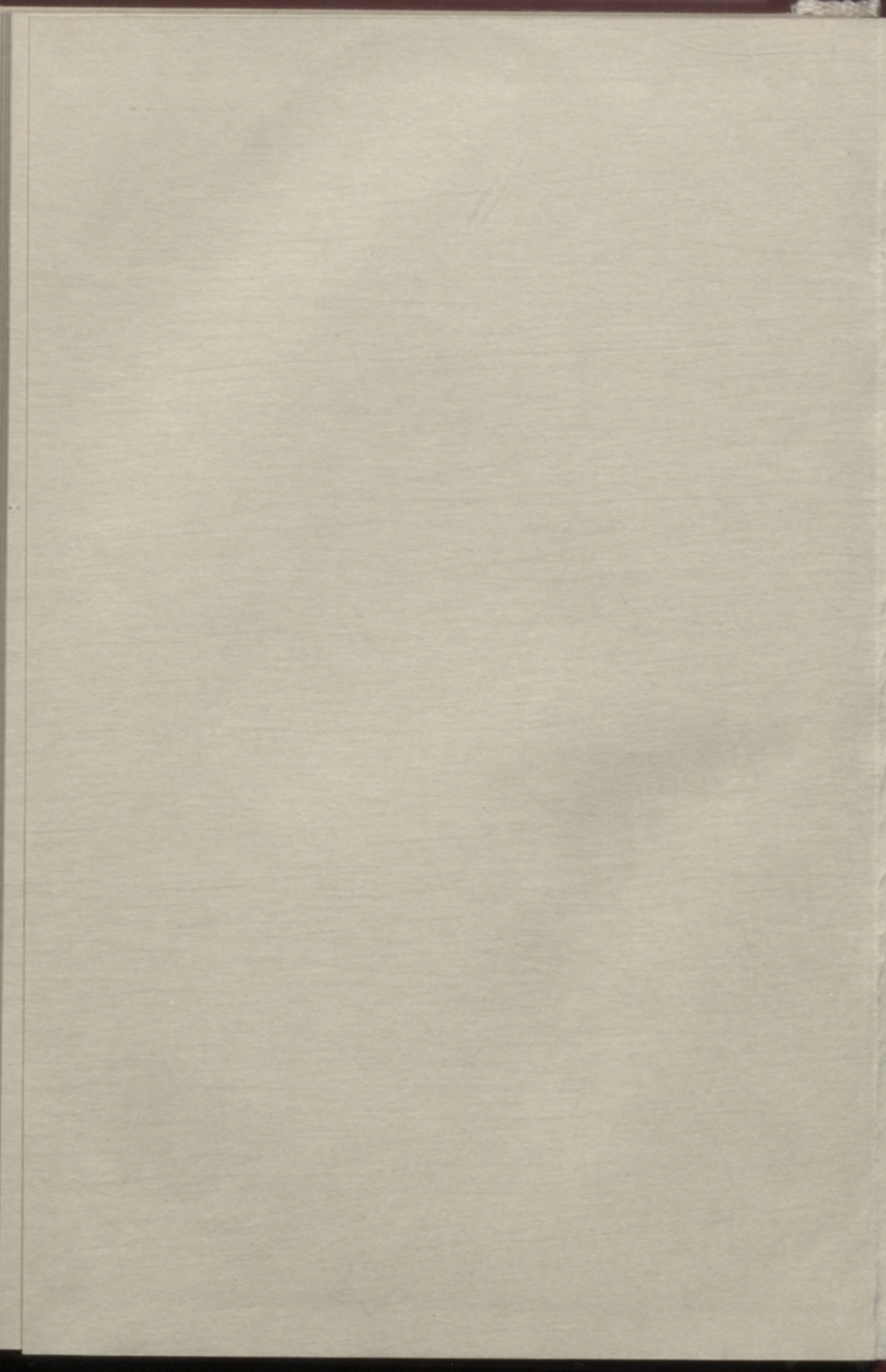
A. Šmite. Ievadam	5
Tirzmaliete. Dzeja. <i>Veltījums Jānim Misiņam</i>	8
J. Misiņš. Atskats. <i>J. Misiņa atmiņas</i>	10
Aizkrācnieks. Kāds vārdiņš par tautas dziesmām	61
J. MISIŅŠ UN VIŅA BIBLIOTĒKA LAIKABIEDRU REDZĒJUMĀ	63
T. Zeiferts. Jānis Misiņš	65
A. Baltpurviņš. Latviešu Grāmatu tirgotāju un izdevēju biedrības priekšlasījumu vakars	69
K. Dzirleja. Jānis Misiņš un viņa bibliotēka	70
A. Birkerts. Jānis Misiņš. <i>40 gadu darbības piemiņai</i>	74
R. Ritums. Par veciem grāmatniekiem	79
I. Kaija. <i>No «Mana dienasgrāmata»</i>	81
P. Ērmanis. Bibliotēkā	83
O. Liepiņš. Bibliofili	86
J. Cīrulis. <i>No «Muzikanta piezīmes»</i>	88
J. Veselis. Jānis Misiņš	91
M. Vētra. <i>No «Rīga toreiz»</i>	94
A. Johansons. <i>No «Rīgas svārki mugurā»</i>	99
A. Čaks. Latviskā grāmatu krātuvē	108
Ņ. Ozoliņa. Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkā	111
E. Virza. Jānis Misiņš	125
E. Damburs. Par latviešu tautas dziesmām	132
A. Johansons. Jānis Misiņš	134
A. Kvālis. Baltais grāmatu tēvs	136
V. L. Pie sirmā grāmatnieka	139
K. Egle. Lielais latvju grāmatnieks	141
P. Ērmanis. Jāņa Misiņa mūžs un darbs	142
A. Niedra. Jānim Misiņam	146
P. Ērmanis. Sapnis par Misiņa bibliotēku	147
H. Rožankovska. Mana saskare ar Misiņa bibliotēku	157
Izraksti no Misiņa bibliotēkas viesu grāmatas	161

MISIŅA BIBLIOTĒKA 1945 - 1992	163
A. Šmite. Gadiem ritot, bez lielā Grāmatnieka	165
Ieskats dokumentu arhīvā:	
LPSR KP CK Pirmajam sekretāram	167
J. Misiņa bibliotēkas vārdā	168
Izziņa J. Misiņa bibliotēkas lietā	169
Ligums (<i>Starp Rīgas pilsētas valdi un Jāni Misiņu</i>)	172
I. Ziedonis. Cienisim J. Misiņa novēlējumu	174
No vēstulēm Misiņa bibliotēkai	175
Latvijas Republikas AP Prezidija lēmums	176
Latvijas Republikas MP rīkojums	177
<i>Jurģi sākas</i>	177
BIBLIOTĒKA RŪPNIECĪBAS IELĀ 10	181
R. Preisa. Misiņa bibliotēkas krātuve	183
M. Laukgale. Daži atmiņu mirkļi par specfondu	189
M. Krekle. Grāmatas ar ierakstiem Misiņa bibliotēkā	192
G. Jaunmuktāne. Rokraksti un retas grāmatas	198
I. Milgrāve. «Sikumi» – laikmetu liecības	204
V. Kince. Par lasītāvām un lasītājiem	207
Tā arī gadās	212
A. Poriete. Jānis Misiņš bija pirmais	214
A. Šmite. Atskatoties, tālāk ejot	218
Jānis Misiņš. <i>Hronika</i>	230
Misiņa bibliotēka. <i>Hronika</i>	234
Autori	240

SVĒTS MANTOJUMS RĪGAI

Parakstīta iespiešanai 20.03.2002. Registr. apliec. Nr. 2-0810. Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, LV-1235, Rīgā, Rūpniecības ielā 10. Iespiests Valsts Zemes dienesta Poligrāfijas daļā «Latvijas karte», O. Vācieša ielā 43. 2002.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0302028863

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS**

3.—

2002-4

L167